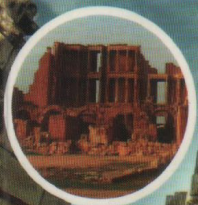
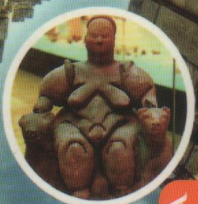
Yazılı Tarihten Önce Var Olan
Eski Kentler, Kültürler ve Kabileler
Hakkında Yeni Bir Araştırma

KAYIP UYGARLIKLAR MUAMMASI

PHILIP COPPENS

OMEGA

Philip Coppens

Philip Coppens'in yayıncılık kariyeri 23 yaşında, merhum Belçikalı tarihçi Marcel Mestdagh'ın Avrupalılara ait megalitler üzerine yaptığı araştırmanın beklenen devâmını yayına hazırladığında başladı. Aynı yıl, hem Flaman televizyonu hem de BBC için belgesel haline getirilen Jan Van Eyck'in hırsızlığını konu alan *The Adoration of the Lamb* adındaki tartışmalı kurmaca dışı polisiye hikâyeyi yayına hazırlamaya da yardım etti.

Coppens'ı diğer yazarlardan ayıran şey, onun her zaman akımların önünde olması. Rosslyn Chapel hakkındaki ilk rehberi kırk yıldan fazla bir süre önce yazdı DaVinci'nin Şifresi'ndeki – İskoçya şapelini 2003'te dünya çapında ünlü yapan, *DaVinci'nin Şifresi*'nden önceki tek eser. Aynı zamanda tartışmalı pek çok yazıyla sonuçlanan ve hatta The Washington Post'un dikkatini çeken, *Indiana Jones and the Kingdom of the Crystal Skull* (2008) filminden önce, Mitchell-Hedges Kristal Kafatasının kökenlerini araştırdı.

The Stone Puzzle of Rosslyn Chapel (2002); The Canopus Revelation (2004); Land of the Gods (2007); The New Pyramid Age (2007); ve Servant of the Grail (2009) kitaplarının yazarıdır. Son zamanlarda, Philip ile yapılan röportaj tarzında videoları birleştiren ve 2012'nin tamamen ne hakkında olduğuna açıklık getirmeyi hedefleyen 2012: *Science or Fiction?* Elektronik kitabını yayınlamıştır.

Kitapların dışında Philip, tüm kıtada yayınlanan dergi ve antolojide çıkan makale ve yazılarla da ilgilenmektedir. Makaleleri, *Fortean Times, NEXUS, Hera, Fenix, Mysteien, New Dawn, Atlantis Rising, Ancient American'da yayınlanmıştır.* İnternet üzerinde daha fazlası sunulmaktadır. Avustralya, İngiltere, Amerika, İtalya, Fransa ve pek çok Avrupa ülkesinde ve 10'dan fazla dilde yayınlanan *Nexus* dergisinde en fazla makalesi yayınlanan kişi ünvanını elinde tutmaktadır. 1995'ten beri Amerika, İngiltere, Fransa, Avustralya, Belçika ve Hollanda'da ders vermektedir. Belçika'nın Kanal 2'si ve VRT News, Voyager (Raidue-İtalya) ve Edge Media TV (İngiltere) dahil olmak üzere radyo ve televizyon için çokça röportaj vermiştir. Ayrıca, History Channel'ın dört sezondur devam eden popüler dizisi *Ancient Aliens* için görüşme yapılan ve en çok katkı sağlayanlardan biridir.

Tüm bu kitaplar, makaleler ve medyada görünmesi onu alternatif bilim alanında en çok anılan isimlerden biri haline getirmiştir. Kuşkucular tarafından inanan ve inananlar tarafından da bir kuşkucu olduğu düşünüldüğü için bu alanda farklı bir yerde durur.

Websitesi, www.philipcoppens.com. Ayrıca www.facebook.com/coppens.com/coppensphilip ve Twitter'da www.twitter.com/philipcoppens adresinden de takip edilebilir.

KAYIP UYGARLIKLAR MUAMMASI

Yazılı tarihten önce var olan eski kentler, kültürler ve kabileler hakkında yeni bir araştırma

PHILIP COPPENS

İngilizceden çeviren:
Pelin Tornay

1. baskı: Omega Yayınları, 2014

Kayıp Uygarlıklar Muamması / Philip Coppens

Özgün adı: *The Lost Civilization Enigma*

© 2013 Philip Coppens. Orijinal İngilizce edisyonu The Career Press, Inc tarafından basılmıştır. 220 West Parkway, Unit 12, Pompton Plains, NJ 07444 USA. Tüm hakları saklıdır.

Türkçe yayın hakları © Omega Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0362-2
Sertifika no: 10962

İngilizceden çeviren: Pelin Tornay
Son okuma: Selcan Karabulut
Sayfa düzeni: Tülay Malkoç
Kapak tasarımı: Artemis İren

Baskı:
Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık
Topkapı–İstanbul
Tel.:(0212) 674 93 54
Sertifika no: 22858

Omega Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
www.omegayayincilik.com • e-posta: omega@omegayayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Teşekkür 7

Giriş 9

Bölüm 1:
Yeni Engizisyon 15

Bölüm 2:
Eski Dünya'nın Kayıp Medeniyetleri 61

Bölüm 3:
Yeni Dünya'nın Kayıp Medeniyetleri 109

Bölüm 4:
Büyük A: Atlantis 161

Bölüm 5:
Tarihöncesi Dâhi 201

Bölüm 6:
Yeryüzü. İsa'dan On Binlerce Yıl Önce 225

Bölüm 7:
Dünyada Cennet Yaratmak 255

Özet 275

Ek Bölüm:
Kayıp Medeniyetler Dünyası 281

Notlar 289

Kaynakça 295

Dizin 307

TEŞEKKÜR

Ben 10 yaşındayken tarih profesörüm Mısırlılara ait eserlerden biri üzerine küçük bir çalışma yapmamızı istemişti. Ben Büyük Piramit'i seçtim. Aldığım notu hatırlamıyorum; halbuki iyi bir nottu. Mısır'dan o kadar çok hoşlanmıştım ki tamamen kendi isteğimle Giza platosundaki diğer iki piramit hakkında da aynı çalışmayı yaptım. On yıldan biraz daha fazla bir süre sonra, Marcel Mestdagh'ın Megalitik Uygarlıklar üzerine yaptığı çalışmalara terfi etmem ve bunu yabancı izleyicilerin (Hollandalı olmayanların) kullanımına sunmam istendi. Bu tohumların ne zaman ekildiğini bilmiyorum, ancak 10 yaşından beri büyüyor ve 1994'te olgunluğa erişti. Teşekkür etmem gereken insanların da yardımıyla o zamandan beri bu yolda yürüyorum.

Başlangıçta Belçika'da, Patrick Bernauw gibiler ve özellikle de Arnold Eloy, keşif gezimde yardımcı oldu. 1995'te Sınır Bilim Vakfını oluşturduğumuzdan beri de Herman Hegge bana destek oluyor.

Arkadaş çevremde özellikle teşekkür etmek istediğim kişiler; Theresa Byrne; Mary Parent; Patrick Ruffino; Paige Tucker; Jason Gossman; Sarah Symons; Marc Borms; Chris Norman; Duncan Roads; Cris Winter; Gerard Lohan; Eileen, Cathy ve Janeth Hall; Debbie Nicastro; Dawn Molkenbur; Stan Zaidinski; Fausto Callegarini; Tobi ve Gerda Dobler; Marrianne Wilson; Cynthia James ve Carl Studna; JoAnn Parks ve MAX; Peter ve Deursen ve Anneke Koremans; Isobel

Denham; Duncan ve Linda Lunan; Laura Marini; Kelly Cole; Wnedy Vincent ve Peter Shoesmith; ve Susan Marek. Herkesin isteyeceği en iyi arkadaşlarım olmanızın dışında, hayatı daha güzel kılıyorsunuz. Bazılarını hükmen unutmuş olacağım, bunun için bütün samimiyetimle özür dilerim.

Yazacağım yazar ve dostlarıma araştırma ve fedakârlıklarından dolayı teşekkür ederim; Robert Bauval; Graham Hancock; Greg Taylor; Wim Zitman ve Hendrine; Hugh Newman; Sam Osmanagic ve Sabina; Florence ve Kenneth Wood; Robert ve Olivia Temple; Howard Crowhurst; Hugh Newman; Nady Collins; David Hatcher Childress ve Jennifer; Michael Crema; Gary Evans; Ralph Ellis; John Ritchie; Gavin Manziens; Alice Gerard ve Marcus Allen.

Bu kitap New Page Books'taki Michael Pye'in öngörüsü olmadan ortaya çıkmazdı. New Page'deki takımınla beraber; dünyaya yeni ve heyecan verici bilgiler sunmada müthiş bir iş başardınız.

Gündelik yaşamda harika sanal sohbetler yapmamı sağlayan binlerce facebook arkadaşına ve takipçilere de teşekkür etmek istiyorum. Yazma sırasında gerçek bir mucize olan, bana enfes bir sabah kahvesi imkânı veren Nespresso'ya teşekkür etmek istiyorum.

Coppens, Snock, Harkey ve Smith ailelerinin her bir üyesinden, Patrick, Conor ve Shane'in yanı sıra özellikle anne ve babamdan, kardeşim Tom ve eşi Kathleen'den yeğenlerim Daan ve Arne'den bahsetmem gerekiyor.

Son olarak Kathleen'e teşekkür ediyorum. O olmadan ben bir hiçim. Onunla, her şeyi yapabilirim. Birkaç hafta önce özel bir içki yaptık, içine güney Fransa'dan gelen bir çeşit köpüklü şaraba karamel likörü ekledik ve şimdi bu kitabın tamamlanması şerefine sana kadeh kaldırıyorum. Daima.

North Berwick
12 Nisan 2012

GİRİŞ

Tarih gerçekten de tarih kitaplarının bize öğrettiği gibi midir? Yoksa uygarlık (insanların bitki ekmeye, metali işlemeye, anıtlar inşa etmeye ve düzenli yerleşkelerde yaşamaya başladığı zaman) zannettiğimizden çok daha karmaşık ve eski mi? On yaşındayken okulda öğretmenim bana Yunanistan'ın uygarlığın beşiği olduğunu öğretmişti. 1981'de bile bu durumun böyle olduğu belliydi. Mısır ve Sümer'in en eski uygarlık olduğu biliniyordu ancak bir şekilde Belçika'da kullanılan okul kitapları "gerçeklerin" gerisinde kalmıştı.

Otuz yıl sonra durumlar biraz değişti, ancak "kitap tarihçilerine" yöneltilen eleştiriler sürüyor. Tanrının dünyayı MÖ 4004'te yarattığına artık inanmasak da ortada bir paradigma var, bundan daha önce uygarlığın var olmadığını hâlâ düşünüyoruz. MÖ 4004'ten önceki atalarımızın oldukça vahşi olduğunu farz ediyoruz. Durum böyle değil.

Eriha ve Türkiye'de bulunan Göbekli Tepe bölgeleriyle birlikte son arkeolojik buluşlar uygarlık sınırlarını çok daha geriye MÖ 10.000'e dayandırdı. Eriha ve Çatalhöyük'ün var olduğu ve bunların MÖ 8000'e dayandığı yıllardır bilinmektedir. Ama okul kitaplarınızı ya da arkeoloji hakkında herhangi popüler bir kitabı açmanızı ve bu bölgelerden bahseden yerleri bulmanızı öneririm. Bunlar birbirinden yüzlerce mil uzağa kurulmuş olmalarına rağmen, birkaç arkeolojik yayın bunları tek bir uygarlık olarak ele alır. Görünen cevap

bunların bir kültüre ait parçalar olduğudur ancak bilimadamları çok fazla kanıt bulamamıştır.

İş, kayıp uygarlık Atlantis gibi "kayıp" uygarlıklara geldiğinde, tarihçiler bununla ilgili bilimsel bir araştırma yapmayı düşünen herkesle alay ediyor. Onlara göre Plato, tarihi düşünceleri anlatmaktan ziyade ideal bir toplum yaratmıştı. Tarihçiler MÖ 10.000'de böyle bir uygarlığın var olmadığını "biliyorlar". Yalnızca olamaz. Söylemekte hataya düştükleri yer ise Plato'nun yalnızca tarihe dayanan bir kitapta Atlantis'i yazdığı. Kendisinden kuşku duyanlar onun itibarını zedelemek için Mısır'a gittiler ancak bunun yerine, Plato'nun da dediği gibi gerçekten de Mısır kolonlarının Atlantis tarihini içerdiği doğrusuyla geri döndüler. Bu durum en azından Eski Mısırlıların kayıp uygarlık Atlantis'e inandığını gösteriyor. Kısacası, tarihçilerin el üstünde tuttuğu teorinin yanlış olduğunu gösteriyor.

Hatta on binlerce, milyonlarca yıllık alet, nesne ve yazıt gibi uygarlık kanıtları bile var. Amerikalı yazar Micheal Cremo *Yasaklanmış Arkeoloji* adlı kitabında yüzlerce örnek listeledi; onun çıkardığı sonuç bu örneklerin arkeologların gidilebilecek son nokta olarak addettiği nesneler olduğu yönünde. Çünkü bu durum tarihimiz hakkında bildiğimiz tüm doğruları altüst edebilecek türden. Ama bu efsaneler, aslında, Heinrich Schliemann'ın Truva'nın yalnızca Eski Yunanlılar tarafından uydurulan bir masal olmadığı, gerçek bir şehir oluğunu ispatladığı zaman 19. yüzyılda kanıtlandı. Mitler gerçeği kanıtlamıştı.

Aslında, kayıp uygarlıklarla ilgili pek çok söylentinin gerçek dayanağının olması iyiye işaret. Yüzyıllarca tarihçiler Amazon yağmur ormanının derinliklerinde uygarlıkların var olduğundan şüphe etti. Ama bugün bilim, hatalarını kabul ediyor ve bu kayıp uygarlığın izlerini ortaya çıkaran uydu görüntülerini onaylıyor. Mu gibi kayıp uygarlıklarla ilgili diğer iddialar hem arkeologların hem de kaşiflerin ulaşamayacağı

bir yerde duruyor, ama bu var olmadıkları anlamına gelmez. Dedikleri gibi; var olan kanıtların yokluğu, yokluğunun kanıtı olduğu anlamına gelmez.

Kayıp uygarlıkları yeniden keşfetmeyi bir kenara bırakırsak, neredeyse her gün bilinen uygarlıklara yeni boyutlar kazandırılıyor. Her seferinde uygarlık sınırları geri itiliyor ya da genişletiliyor. Bu yeni bilgi habercileri de saldırıya uğruyor. 1900'lerde Yunanistan sahillerinde, gizemli Antikythera mekanizması keşfedildiğinde, bunun güneşi, ayı, gezegenleri ve belli yıldızların pozisyonlarını grafik olarak gösterebilen bir astronomik cihaz olduğu fark edilmesi on yıllarca zaman aldı. Tarihi Eski Yunan'a dayanan bu cihaz, şimdi dünyanın ilk bilgisayarı olarak takdim ediliyor. Ancak cihazın ne olduğu, sonunda ortaya çıktığı şey olabileceğini düşündüğü için meslektaşları tarafından gaddarca saldırıya uğrayan "asi" arkeologlar tarafından bulunmuştu.

Yakın geçmişte, Eski uygarlık kapsamının genişlemesine duyulan bu düşmanlık, sözüm ona Bosna Piramitlerini çevreleyen tartışmalarda en görünür halini aldı. Bosna Hersek'in başkenti Saraybosna yakınındaki Visoko kasabasının dışında bulunan piramit bloğu MÖ 5500 ve 3000 yıllarında yaşamış Eski Avrupa olarak bilinen bir uygarlığın piramitleri inşa ettiğini gösteriyor. Eski Avrupa'nın Sümer ve Mısır uygarlıklarıyla her şekilde eşit düzeyde olmalarına rağmen bu nedenle piramit inşa edememeleri garip. Ama 2005'te bu piramitler keşfedildiğinden beri, bilim, gaddarca paradigmanın varlığını sürdürmeye çalışıyor, hatta arkeologları kazılara katılamamayla tehdit ediyor (aksi durumda hiçbir zaman başka bir arkeolojik alanda çalışamazlar). Öyle görünüyor ki tarihsel zaman çizgisi cevaplanamıyor; tarihçiler kilisenin değer verdiğinden çok daha fazla MÖ 4000 tarihini bağrına basıyor gibi görünüyor.

En azından Bronz Çağı'nda (MÖ 3000) Amerika ve Avrupa arasında bağlantı olduğuna dair de kanıtlar var. Oysaki

ilk evrensel uygarlığın ve ekonominin 21. yüzyıl başlarında olduğuna inanmak istiyoruz, bu iki kıta en az 5000 yıl önce ekonomik açıdan birlikte çalışıyordu.

Atalarımız bizim hakkını verdiğimizden çok daha fazla şey biliyordu, Antikythera mekanizması bunun yalnızca bir örneği. Florence ve Kenneth Wood, Homeros'un *İlyada Destanı* ve *Odysseia Destanı'nın* içinde saklı gizli bir kod belirlediler. Yunan Mitleri, ekinoks devinimi de dahil olmak üzere oldukça ileri düzeyde astronomik bilgi barındıran hikâyeler içermektedir. Bilim bu bulguyu, bu kadar önceki atalarımıza ithaf etmek istemiyor. Göbekli Tepe'nin yakın geçmişte yapılan analizi astronomik kavramlar içerdiğini gösterdi (bazı takımyıldızlarının tarifi gibi). Bu da bize 12.000 yıl önce atalarımızın yıldız haritası çıkardığını ve en azından astronominin pek çok temel kavramının farkında olduklarını gösteriyor. Bu son çıkarıma 20.000 yıl öncesine dayanan ve aynı zamanda astronomik bilgi de içeren Fransa'nın Lascaux mağarasındaki çizimleri anladığımızda varabiliyoruz. Lascaux atalarımızın günlük avlanma tarzlarını çizdikleri bir mağara değil, günümüzün kutsal bilgilerini barındıran dini bir tapınaktı. Mağara çizimleri günümüze kadar geldi ama bu uygarlığın diğer tüm yönleri ortadan kayboldu.

Tarihimiz, standart kitapların ve tarih kitaplarının bize sunduğundan çok daha ilginç, çok daha eski ve çok daha etkileyici. Paris yakınlarında Buthiers –Boulancourt'ta neolitik bir ahitte, 5.900 yıl önce kolu cerrahi olarak ustalıkla kesilmiş bir erkek cesedi bulunuyor. Yunanlılar gibi, bilinen uygarlıkların da, güneşin, ayın ve gezegenlerin yörüngelerini görselleştirebilen nesneleri vardı. Eriha ve Göbekli Tepe gibi bilinen arkeolojik keşifler, uygarlığın ilk düşünülenden binlerce yıl öncesine dayandığını gösteriyor. Bu kanıya Atlantis gibi kayıp uygarlıkları eklemek yalnızca uygarlık hikâyesinde yeni bir bölüm olur. Yeni Dünya'da da, İspanyol istilacılarının buldukları Amerika'nın eski sakinlerinin yapabilecekleri hak-

kında düşündüklerimizden çok daha karmaşık ve çok daha gelişmiş.

Sonuç resmi şu şekilde; bildiğimiz uygarlık 6.000 yıllık değil, en az 12.000 yıllık ve on binlerce yıl önce yaşamış ataalarımız zaten alet ve nesne yapabiliyordu. Bizim uygarlığımızın ilk olmadığı kesinlikle belli. Ondan önce ne vardı? Neler kayboldu ve yeniden keşfedilmeyi bekliyor?

Bölüm 1:
Yeni Engizisyon

Çoğumuz, bilimin, daha önceden hiç kimsenin düşünmediğini zannettiğimiz alanlarda, bilgi ufkumuzu genişletmekle ilgili olduğu fikriyle yaşarız. Ancak işin aslı pek de böyle değil. Çok az Indiana Jones var. İlk nesnelerin Yahudi bölgesinin merkezinde ve sonrakilerinin Maya bölgesinin kalbinde olmasına rağmen bilim, artık ahit sandığına ve kristal kafataslarına ilgi göstermiyor. Bunun yerine bilimadamları, sandık gibi kayıp nesneleri tekrar keşfetmeye ilgi göstermezken kristal kafataslarını da modern uydurma olarak nitelendirir.

İş kayıp uygarlıklara geldiğinde tüm deliller, bilimin dogmatik olduğunu ve bunların varlığından yana olan tartışmaları bile dinlemeye isteksiz olduğunu gösteriyor. Amatör ya da profesyonel olsun hangi bilimadamı delil bulduğunu iddia ettiyse "bilime aykırı" olmakla itham edilir ve böyle bir keşfin yapılamayacağı söylenir çünkü bilim bunun imkânsız olduğunu "bilir". Bugünlerde bu konular gündeme gelince bilim, her şeyi bildiğini açıklamakta bir sakınca görmüyor.

1999'da BBC'nin *Atlantis Açığa Çıktı* belgeselinde Central Connecticut State Üniversitesi'nde arkeoloji profesörü olan Dr. Kenneth L. Feder şunları belirtti:

> Kayıp uygarlık Atlantis gibi bir şeyle ilgili olduğumuzda uygarlıkların aşağı yukarı geliştiğini bilmemizde

yarar var. Hiç kimse bazı insanlar diğerlerinden daha iyiydi, bazıları daha akıllıydı diyemez çünkü, buna tamamen inandığımızda ne olduğunu biliyoruz. Bu nedenle size Atlantis'teki inancın soykırıma ve faciaya götüren ilk adım olduğunu söylemeyeceğim ama fantezilere inanırsak ve bu fanteziler bizi gerçekten gitmek istemediğimiz yerlere sürüklerse çok kaygan bir yokuşun üstünde olduğumuzu söylüyorum.

Aslında Feder, gelişmelerinde birbirine yardım eden, ticaret yapan uygarlıklarla ilgili tartışmaların yanı sıra Atlantisle ilgili tartışmaların "çok kaygan bir yokuş" ve "fantezi" olduğunu öne sürüyor. Soykırımla kıyaslama yapmamamızı söylemesine rağmen, bu kıyaslamayı kendi yapıyor. Gerçekten mi Dr. Feder?

Öyle görünüyor ki bilim, bilgimizin sınırlarını genişletmekten ziyade mevcut bilgimizi korumakla daha çok ilgili. Aslında kanıtlar, akademi salonunun daha çok yeni engizisyon olduğunu gösteriyor. Bilimsel dogmaya meydan okumaya çalışanları henüz yakarak öldürmediler ancak hapse yollayıp kariyerlerini yerle bir ettiler. "Kafirler" özellikle, hüküm süren paradigmayı üzecek kanıtlara kazara rastlayan ya da kayıp uygarlıkların varlığı üzerine tartışma yapmaya çalışanlardır. Bu kazalar genellikle işin içine dahil olan masum şahıslar için feci sonuçlara sebep oldu.

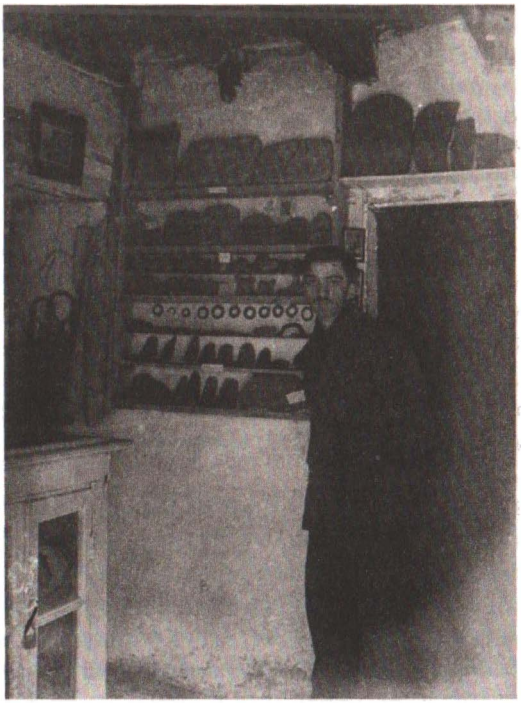
ARKEOLOJİK HENDEK SAVAŞI

Fransa'nın kaplıca kasabası Vichy'den 10 mil uzakta kurulmuş bir mezra olan Glozel'in Fransız köyü yakınlarında yapılan kazı, şimdiye kadar kayda geçen en tartışmalı arkeolojik çalışmalar arasındadır. Bu kazılar 1924 ile 1938 yılları arasında sürdü ancak, bulunanların büyük bir kısmı (3.000'den fazla eser) ilk iki yıl yeraltındaydı. Eserler Cilalı

Taş Devri, Demir Çağı ve ortaçağ gibi farklı zamanlara aitti. Tartışmalara yol açan şey kendi içindeki bu çeşitlilik değildi. Bu tartışmanın günümüze kadar ulaşmasını sağlayan şey, arkeolojik kan davası ve sahtekârlık karşısındaki gerçeklerdir.

Glozel, Fransız arkeolojisinin "Dreyfus olayı" olarak tanımlanır. Dreyfus, 1 Mart 1924'te büyükbabası Claude Fradin ile birlikte tarihe müdahil olan 17 yaşındaki Emile Fradin'in karşığılıydı. Emile, Duranthon olarak bilinen çiftlik alanda çalıştığı sırada pulluğun sapını tutarken ineklerden birinin ayağı bir deliğe sıkıştı. İneği kurtarırken Fradinler seramik parçalar ve insan kemiklerinin bulunduğu oyuğu açığa çıkardı. O ana kadar bu durum, bazılarının her hafta yaptığı gibi yalnızca sıradan bir arkeolojik keşif olabilirdi. Ama yakında değişecekti.

Ertesi gün çiftçilerin ortaya çıkardığı şeyi ilk görmeye gelenlerin komşuları olduğu söyleniyor. Nesneleri yalnızca bulmamışlardı, aynı zamanda bazılarını almışlardı. Buradan haber tüm köye yayıldı. Aynı ay öğretmen Adrienne Picandet, Fradinlerin çiftliğini ziyaret etti ve durumu eğitim bakanına bildirmeye karar verdi. 9 Temmuz'da da civar köylerden Bourbonnais yazarlık, bilim ve sanat derneğini temsil eden başka bir öğretmen Benoit Clement bu alanı ziyaret etti daha sonra da Viple denen bir adamla tekrar geldi. Clement ve Viple kalıntının duvarlarını yıkmak için kazma kullandı ve bunları yanlarında götürdüler. Birkaç hafta sonra Emile Fradin, Viple'dan alanın MS 4. yüzyıl zamanına – Gallo-Roma zamanına – dayandığını belirten bir mektup aldı. Ayrıca bu alanın pek ilginç olmadığını da belirtiyordu. Bu alanı yeniden tarıma açmalarını tavsiye etti ki, Fradin ailesinin yaptığı şey de tam olarak buydu. Bu efsanenin sonu böyle olabilirdi, ancak öyle olmadı.

Glozel'de tarlasını sürerken kaza eseri keşif yapan çiftçi Emile Fradin. Bulduğu eserlerin tarihi yeniden yazdığı düşünüldü ve sahtekârlık, iftira ve el koyma olayları görülen arkeolojik arenanın merkezi haline geldi. Günümüzde pek çok arkeolog, buluntuların gerçek olup olmadığını bilmeden Fradin taşlarının sahte olduğunu söylemeye devam ediyor. (Resmin telif hakkı Meurisse Ajansa aittir. Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)

1925 Ocak'ta Bourbonnais yazarlık, bilim ve sanat derneği buluntular hakkında bir açıklama yaptı. Bu hikâye Vichy Fransa'sı[1] hekimi ve amatör arkeolog olan Antonin Morlet'in

1 II. Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Fransa'yı işgali sırasında Fransa'nın Vichy kenti çevresinde kurulan Almanya'nın kuklası devlet (Temmuz 1940-Eylül 1944

dikkatini çekti. Hemen Clement'i ziyaret etti; buluntular ilgisini çekmişti. Morlet, Gallo-Roma dönemi üzerine amatör uzmandı ve Glozel'deki bu nesnelerin daha eski olduğuna inanıyordu. Hatta bazılarının Magdalalı döneminden (MÖ 12.000 – 9500) bile eski olabileceğini düşünüyordu ki bu da buluntuları olağanüstü bir biçimde eski ve Fransa'daki en önemli arkeolojik buluntulardan biri yapıyordu. Morlet ve Clement 26 Nisan 1925'te çiftliği ve alanı ziyaret etti ve Morlet Fradinlere kazıyı tamamlamalarına izin vermelerine karşılık yıllık 200 frank önerdi. Aile de kabul etti.

Morlet, tabletler, idoller, kemik ve taş aletler ve işlenmiş taşlar bularak 24 Mayıs 1925'te kazısına başladı. Bu materyallerle alanın Neolitik olduğunu belirleyebilmişti. Eylül 1925'te Emile Fradin'i eş yazar olarak göstererek "Yeni Neolitik İstasyonu"nu yayınladı. Makalenin başlığında da belirttiği gibi bu alanın Neolitik olduğunu teşhis ediyordu. Morlet, bu alanı Neolitik zamana dayandırsa da, alanın farklı çağlardan nesneler barındırdığını göremeyecek kadar kör değildi. Hâlâ daha bazı eserlerin Magdalalı dönemine ait daha eski nesneler olduğunu ancak kullanılan tekniğin neolitik zamana ait olduğunu savunuyordu. Durum böyle olunca Morlet, iki çağ arasında birkaç binyıl olduğu bilinse de Glozel'in çağlar arası bir geçiş bölgesi olduğunu belirledi.

Bazı nesneler kronolojik anlamda hatalıydı: taşın biri alfabeyi gösteren harflere eşlik eden rengeyiğini gösteriyordu. O alanda rengeyiği MÖ 10.000 civarında ortadan kayboldu ancak o zamanlarda bilinen en eski yazı formunun MÖ 3300 civarında, Ortadoğu'da oluşturulduğuna inanılıyordu. Glozel alanı için varılan fikir birliği yazıyla tanışmadan önce üç bin yıl daha beklemesi gerektiği yönünde olmuştu. Daha kötüsü, yazı MÖ 1000 yıllarına dayanan Fenikeli alfabesiyle ya da ondan türeyen İberyalı yazılarıyla karşılaştırılabilir görünüyordu. Ancak tabii ki hiçbir Fenikeli koloninin Glozel civarında yerleşmediği biliniyordu. Bu nedenle bu durum, alanla ilgili

açıklama yapmak şöyle dursun konuyu anlamayı bile zorlaştırıyordu. Ancak Morlet'in yaptığı şey, alanı az önemli ya da önemsiz göstermekten ziyade, Glozel'in arkeoloji dünyasını üzebilecek bir alan olduğunu göstermekti. Halbuki, tarihi ve medeniyetlerin gelişim hikâyesini yeniden yazacağını düşünebilirdi. Aslında bu çok yakında patlayacak bir zaman bombasıydı.

Bu keşif haberi geldiğinde, Dr. Morlet'in raporuna Fransız arkeoloji akademisyenleri ilgisiz kaldı. Neticede amatör biri (bir tıp doktoru) ve bir köylü çocuk (belki de doğru düzgün yazması bile olmayan) tarafından yayınlanmıştı. Onlara göre amatörlük, onların sonuçlarından akardı çünkü dikkatli bir şekilde yayınladıkları ve farklı seviyelerde şiddetle savunulan dogmalarına meydan okurdu. Tarihöncesi yazılar? Yontma Taş Devri'yle Cilalı Taş Devri uygarlığı arasında bir geçit? Saçmalık! Bu nedenle akademik çevreler Morlet'in ulaştığı sonuçlara saldırmaya başladı, çünkü bunlar tamamen imkânsızdı.

Biri bazı tabletlerin yerin yalnızca 5 inç derinliğinde bulunduğu için eserlerin sahte olması gerektiğini savundu. Aslında durum böyle olsaydı sahte olabilirlerdi ancak sorun şu ki tabletlerin hepsi azımsanmayacak bir derinlikte bulunmuştu. Bu da akademi çevrelerinin gerçekleri nasıl değiştirdiklerinin bir kanıtı çünkü gerçeklerle dogma uyuşmadı. Onlar Glozel'i açıklamaya çalışmak yerine örtbas etmeye çalışıyorlardı. Şunu da not etmekte fayda var; günümüzde yanlış bir şekilde doğru olduğunu iddia eden bazı kuşkucular tarafından "5 inç" tartışması kullanılmaya devam ediyor.

Maalesef Fransız akademi çevresi için Morlet, kolayca yatırılacak tek kişi değildi, kendi görmese bile bugün hayaleti hâlâ Glozel'in üzerinde. Morlet, 1926'da Saint-Germain Ulusal Arkeoloji Müzesi müdürü olan ve üç gün boyunca kazı çalışması yapan Salomon Reinach dahil olmak üzere alanı ziyaret etmeleri için birkaç arkeolog davet etmişti. Re-

inach, Belles-Lettres akademisiyle kurduğu irtibatta alanın gerçekliğini onayladı. Daha yüksek akademi çevreleri alana hücum etti; ünlü arkeolog Abbé Breuil, Morlet'le birlikte kazı yaptı ve alana hayran oldu. 1926'nın sonlarında Breuil, Glozel alanının gerçekliğinin inkâr edilemez olduğunu belirten iki makale yazdı. Breuil aynı zamanda, takma isimle alanı ziyaret edip Fradin'den eserleri satın almaya çalışan tarihöncesi bilimcisi André Vayson de Pradenne ile birlikte de çalıştı. Fradin teklifini reddedince André Vayson de Pradenne çok sinirlendi ve alanı tahrip etmekle tehdit etti. Kendi ismiyle Dr. Morlet'ten kazı için izin aldı ama sonra Fradin'in kazı çukuruna tuz yaydığını fark ettiğini iddia etti. André Vayson de Pradenne alanı tahrip etme sözünü mü tutuyordu? Morlet saldırıyı seçti ve Fradin'in yaptığını iddia ettiği şeyin iki katını yapacağına dair André Vayson de Pradenne'e meydan okudu. Bunu yapamadığında ya da Fradin'in güya tuzladığı alanı bulamadığında Morlet, bu sahtekârın başarıyla hakkından geldiğini hissetti. Ama yanılıyordu; bazı önde gelen bilimadamları alanın orijinalliği adına bir şeyler bulmuş olsa da, Vayson de Pradenne'nin iddiası Glozel'in durumunu yazılı hale getirip tartışmayı iyice alevlendirdi.

Başlangıçta Vreuil tarafsız kalmaya çalıştı, ancak Breuil ve Morlet arasındaki ilişkiyi bozan bir rengeyiği olacaktı çünkü Breuil, ne rengeyiği ne de başka bir geyik türünün tablete kazınmış olduğunu belirlemişti. Bunun yanında Morlet, Norveç Bergen Müzesi'nde Zooloji Bölümü başkanı profesör August Brinkmann'dan onay almıştı ve Breuil'in yaptığı hatayı kendisine bildirmişti. O andan sonra Breuil'in Glozel tartışmalarındaki tavrı değişti.

Ancak saldırganlarının yaptığı gibi konuşmak yerine Morlet, iki yıl boyunca kazdı ve işaret taşıyan 100 tablet ve insan eliyle yazılmış yaklaşık 15 tablet de dahil olmak üzere farklı şekil ve biçimde 3.000 nesne çıkarmıştı. Ortaya çıkan diğer

buluntular arasında iki lahit, cinsel idoller, cilalanmış taşlar, işlenmiş taşlar, seramikler, cam, kemik ve buna benzer şeyler bulunuyordu. Arkeologların dediği gibi bunlar tabii ki sahte olamazdı. Kim binlerce eser yapsın ki? Saldırganlar şüphelerini açıkça isimlendiriyordu: Fradin.

Breuil, meslektaşlarından daha açık fikirliydi, ama geyik olayının hatalı olmasının kanıtlanmasından açıkça hoşlanmamıştı. Bu nedenle hatasını kabul etmektense Morlet'in buluntularının gerçek olma olasılığının dışında bir sebep olmadan Glozel'i gözden düşürme niyetini daha da büyüttü. Alan, düşündüklerinden, daha da önemlisi yazılı olarak söylediklerinden binlerce yıl daha eski olacaktı. 2 Ağustos 1927'de Breuil, alandan uzak kalmak istediğini yineledi. 2 Ekim'de "çok dayanıklı bir seramikten yapılan çömlek dışında her şeyin yanlış olduğunu" yazdı. Ondan hemen önce 1927 Eylül'ünde Amsterdam'da gerçekleştirilen Uluslararası Antropoloji Enstitüsü toplantısında Glozel alanı, hararetli bir tartışma konusu olmuştu. Hatta o kadar ki daha fazla araştırma yapılabilmesi için bir komisyon belirlenmişti. Üyelerin çoğunu, Glozel buluntularının sahte olduğuna çok önceden karar vermiş kişiler oluşturuyordu. Bu grubun arasında daha önceden Breuil ile çalışmış İngiliz arkeolog Dorothy Garrod bulunuyordu.

Komisyon üyeleri 5 Kasım 1927'de Glozel'e gitti. Yapılan kazılar sırasında üyelerden bazıları eserler buldu. Ama üçüncü gün Morlet kazı alanının kapılarını açmadan önce, komisyon üyelerinden Dorothy Garrod, Abbé Favret ve Hamil-Nandrin'in dikenli telin altından geçerek, açık hendeğe doğru yol aldıklarını gördü. Morlet Garrod'u takip etti ve parmaklarından birini bir delik açarak hendeğin kenarındaki model alçısına sıkıştırdığını gördü. Biraz önce yaptığı şeyden ötürü Garrod'u azarlayarak bağırdı. Suçüstü yakalanmasının ardından önce inkâr etti ancak, iki meslektaşının, avukat Mallat'ın ve bilim gazetecisi Tricot-Royer'in orada bulunmasından dolayı deliği kendi açtığını itiraf etmek zorunda kaldı.

Bu açıkça somut bir delildi: öncülük eden bir arkeolog, arkeolojik kazıyı yanıltmaya çalışırken yakalanmıştı. Peki ne oldu? Bayan Garrod da dahil olmak üzere tüm erkekler kibar doğalarını göstererek olay hakkında konuşmama kararı aldılar.

1927'de Glozel kazısı sırasında Dr. Morlet, Glozel'deki gerçeklere dair hiçbir şey olmadığını iddia etme ve açıkça kazı alanını tahrip etme girişiminde bulunma amaçlarının olduğunu düşünerek profesör Dorothy Garrod ve meslektaşlarını kazı alanına yasadışı yollarla girerken suçüstü yakaladı. (Resmin telif hakkı Dr. Morlet'e aittir (1927). Alice Gerard'ın kişisel koleksiyonundan alınmıştır.)

Ancak komisyon olumsuz raporunu yayınladıktan sonra Morlet konu hakkında konuştu. Bu komisyondan öç almak için çamur atma gibi görünebilir ama maalesef bu teoriye katılmak isteyenler için böyle bir olayın yaşandığını kanıtlayan bir fotoğraf bulunuyor. Bu fotoğrafta Garrod, az önce yaptığı şeyle ilgili hararetli bir tartışmaya giren dört adamın arkasına

saklanıyor. En önemlisi Tricot-Royer ve Mallat da Morlet'in söylentilerini doğrulayacak yazılı bir ifade vermişlerdi.

Garrod ne yapmaya çalışıyordu? Bazıları bunun yalnızca bir kaza olduğunu iddia ediyor ama Garrod'un resmi bir başlangıç yapılmadan alana giren heyetin içinde yer alması (esasında zorla girdiler) ve kazıya engel olan birinin kanıtı olarak yorumlanabilecek bir kazaya sebep olması oldukça dikkat çekici. Kazıya dokunulduğu anlaşılmış olsaydı parmaklar Garrod'u işaret etmezdi, Morlet gibi amatör arkeologlara göre eserleri yerin altına gömerek sahtekârlık yaptığından şüphelenilen Fradin'i işaret ederdi. Fradin'in gece kazı alanına girmiş olduğu iddia edilseydi bu dava orada kapanırdı ve Glozel eserleri sahte olarak nitelendirilirdi. Neyse ki Garrod ve arkadaşları suçüstü yakalanmışlardı.

Ancak, bu olay Dorothy Garrod'ın kariyerine bir zarar vermedi; Cambridge'de İngiliz arkeologlarına ders vermeye devam etti. Belki de bütün öğrencilerine Glozel eserlerinin sahte olduğunu söylemiştir. Ve Glozel buluntularının hararetli eleştirmenleri olan Glyn Daniel ve Colin Renfrew'in de listeye dahil olduğu öğrencilerinden birkaçı, onun "bilinçli" fikrini yansıtmaya devam etti. Biz yalnızca "parmak olayının" arkeolojinin modern dayanaklarına tanıdık gelip gelmediğini düşünebiliriz.

On yıllar sonra şüpheci arkeologların termolüminesans ve karbon tarihinin, Glozel eserlerinin Fradin tarafından oluşturulan sahte eserler olamayacağını gösteren kanıtlarla kafası karıştığı zaman yani 1975'te Renfrew şunları yazdı: "Bir araya getirilen üç kâğıt, yazılı tabletler de dahil olmak üzere Glozel'den gelen pişmiş toprak nesnelerinin, çanak çömleklerin ve büyük olasılıkla materyal kalıntılarının gerçek olduğunun kabul edilmesi gerektiğini güçlü bir şekilde gösteriyor. Ben hâlâ Glozel'in tamamen ciddiye alınmasını hayal gücümün çok ötesinde görüyorum"[2] bu nedenle şunu düzeltelim: tüm arkeolojik kanıtlar kazı alanının gerçek olduğunu göster-

se de Renfrew'in duyguları özellikle de "hayal gücü" Glozel'i ciddiye almasına engel oluyordu! Bu tabii ki de bilim değil, ama açıkça Renfrew'ün kötü bir bilimadamı olduğunun kanıtı; tersini, bilimsel gerçekleri kabul edemez. Belli ki arkeologların konuyu kayıp uygarlıklara yönlendirmesini engelleyen de bu tavır olmuştur.

Ancak geçmişe dönelim Morlet, *Mercure de France*'a 15 Kasım 1927'de yayınlanan bir mektup gönderdi. Bu mektubunda Breuil'in kazı alanını sahte olarak nitelendirmesinden ve öğrencilerinden birinin arkeolojik kazı alanına istenmeyen ellerle kirletmesinden duyduğu üzüntüyü belirtiyordu:

> Makaleniz çıktığından beri sizin duyabilmeniz için özellikle arkadaşlarınız dahil olmak üzere beni dinlemek isteyen herkese, önceden ayrıntılı bir şekilde çalışılan alanı, siz yazmadan önce tanımlanmamış bir keşif gibi sunmanıza izin vermeyeceğimi anlattım. Bir notta makalemizin başlığından alıntı yaptığınızı, Glozel'e girmenize izin verdiğim için bana teşekkür ettiğinizi ve koleksiyonumuzu incelemenize izin verdiğimiz için nezaketimize "şükran" sunduğunuzu biliyorum. İyi bir şoför olduğumu kabul ediyorsunuz. Biraz da enayi olduğumu algılıyorum. Glozel hakkında yazdığınız rapor alan üzerinde ilk çalışma yapanın siz olduğunuz izlenimi veriyor hatta o kadar ki birkaç yabancı bilimadamı bu konu hakkında yanlış bilgilendirilmiş. Üstadınız Dr. Capitan, en altta kendi isminden önce sizin isminizin işlendiği broşürümüzü doğrudan yayınlamamı önerdi. Sizinle birlikte sistem gelişti: Fikirler dışında bir şey almayın.[3]

Morlet, arkeologların ana amaçlarından birinin altını çiziyordu: Bir raporun üstünde adının yazması ve Glozel'in kaşifi olarak tanımlanmak. Bu, bilimde, amatörlerin kenara çekildiği ve işi profesyonellere bıraktığı böylelikle de keşiften

kendine pay çıkarabildiği standart bir uygulamadır. Tekrarlıyorum; Morlet bunların hiçbirini istemedi.

1927 Aralık arkeolojik komisyonunun raporunda, birkaç parça çakmaktaşından balta ve çanak hariç Glozel'de bulunan her şeyin sahte olduğu bildirildi. Bu da Glozel'deki gerçeklerin boşa çıkararak kabul edilen tarih görüşünün devam ettiği anlamına geliyordu.

Hâlâ Profesör Mendes Corra gibi komisyon üyeleri, varılan sonucun yanlış olduğu ve gerçeği yansıtmadığını savunuyordu. Hatta analizini tamamladığında ortaya çıkacak sonucun, raporun başyazarı olan Count Bégouen tarafından iddia edilenin tam tersi olacağını söylüyordu. Aslında Bégouen daha sonra Mendes Corra'nın ortaya attığı sözde raporu uydurduğunu itiraf etmek zorunda kaldı! Böylece sahteciliğin ilk kanıtları Garrod ve Bégouen'den geliyordu, Fradin'den değil. Bu, bilimin gücünü ve yüzyıl sonra bile fikirleri nasıl değiştirebildiğini gösteriyor. Garrod ve Bégouen'in bilimin belkemiği olduğu ve Fradin'in sahtekâr olduğu standart masaldır.

Glozel'i çarpıtma ihtiyacı, Louvre'de müze müdürü ve ünlü kitabe yazarı olan René Dussaud tarafından daha çok gözler önüne serilir. Dussaud, alfabemizin Fenikeli kökeninden geldiğini belirten bir tez yazmıştı. Morlet yanılıyorsa, Dussaud'un hayatının çalışması saygınlığını yitirmiş olacaktı. Dussaud bunun gerçekleşmesine izin veremezdi bu nedenle herkese Fradin'in bir sahtekâr olduğunu söyledi hatta Paris gazetelerinden birine Fradin ile ilgili isimsiz bir mektup gönderdi. Glozel'dekilere benzer buluntular Portekiz Alvo'da ortaya çıkarıldığında Dussaud onların da sahte olduğunu belirtti. Halbuki ortaya çıkarılan bu eserler, neolitik kökenli olmalarına dair çok az şüphe bırakarak taş gömütün altında keşfedilmişti. Glozel'le tam olarak aynı çevrede bulunan Chez Guerrier ve Puyravel de iki alanda benzer eserler bulunduğu zaman Dussaud şunları yazdı: "Şayet iddia ettikleri gibi Mercier alanında ve Puyravel mağarasında keşfedi-

len taşlar Glozel yazılarına dayanıyorsa, taşların üzerindeki işlemelerin sahte olduğuna dair hiçbir şüphe olamaz."[4] İnkâr, inkâr, inkâr, diğer türlü Dussaud'un tezinin yanlış olduğunu gösterirdi.

Bu kadar saldırıyla yüz yüze geldikten sonra Fradin gibi çok az eğitim almış bir çiftçi ne yapabilirdi? Kendi zamanından yıllarca ilerde bir hareket yaparak Fradin 10 Ocak 1928'de Dussaud'a hakaret davası açtı. Aslında 20 yaşında bir köylü çocuğu hakaretten dolayı Louvre'nin müze müdürüne dava açıyordu!

Dussaud, mahkemede görünme niyetinde değildi ve eğer görünürse davayı kaybedeceğinin farkındaydı. İlk duruşma 28 Şubat 1928'de olacağından ve Fradin'in , "köylü çocuğu Louvre müze müdürüne karşı" davasına oldukça ilgi duyan bir avukattan ücretsiz yardım alacağından Dussaud'un acil yardıma ihtiyacı vardı. Bu nedenle Dussaud'un Fransız Tarih Topluluğu başkanı Dr. Félix Régnault'tan yardım alması planlandı. Régnault, Glozel'i 24 Şubat 1928'de ziyaret eden ve küçük müzeye yaptığı en kısa ziyaretlerinden sonra müzeyi kimin yönettiğini bilmiyormuş gibi "x" ten şikayetçi olacaktı. Régnault'un şikayette bulunmak için Glozel'den Moulins'e seyahat eden avukatı Maurice Garcon'la birlikte geldiğinden, tüm bu olayların tasarlanmış olduğu çok açık. Suçlama, kendi fikrine göre sahte olan nesneleri görmek için müzeye girenlerden dört frank alınmasının çok fazla olduğu yönündeydi. Polis tabii ki "x" in Emile Fradin olduğunu hemen belirledi. Ertesi gün polis müzeyi araştırdı, sergi için kullanılan cam bölmeleri tahrip etti ve üç tanesine el koydu. Emile, kanıt olarak küçük oğlunun okul kitaplarının alınmasına itiraz ettiğinde ise dövüldü. Küçük oğlunun toprakla doldurduğu tencereler yapılmakta olan eserler olduğu zannedildi. Ama tüm bunlara rağmen, baskında herhangi bir sahtekârlık kanıtı bulunamadı.

Ancak Dussaud kartlarını mükemmel oynamıştı: Fradin'in hakaret davası devam edemedi çünkü devam etmekte olan

bir suç araştırması vardı. Bu da, suç araştırması devam ettiği sürece hakaret davasının 28 Şubat 1928'de görülemeyeceği anlamına geliyordu. Görünüşe göre Dussaud kazanmıştı. Bu arada, Amsterdam'da kasım ayında yapılan konferanstan beri, özellikle de aralıkta yayınlanan rapordan sonra, Glozel'in arkeoloji dünyası tarafından ele alınış biçiminden rahatsız olan bilimadamlarınca tarafsız yeni bir arkeolog grubu çalışma komitesi olarak atandı. 1928'de 12-14 Nisan arasında kazı yaptılar ve daha çok eser bulmaya devam ettiler. Yazdıkları rapor, alanın neolitik zamana ait olduğunu belirledikleri gerçek bir alan olduğunu açıkça söylüyordu. Morlet aklanmış gibi görünüyordu.

Bu arada Glozel çevresinde yapılan kazı ve tartışmalar burayı turistler için uğrak bir yer haline getirmişti. Bu arkeologları o kadar kızdırdı ki müzeye bir baskın düzenlediler, sergi kabinlerinin çoğunu tahrip edip Fradin'in aile üyelerini yaraladılar. Paris'in adli sicil müdürü Gaston Edmond Bayle baskında el konulan eserleri incelediğinde Mayıs 1929'da bunların yeni yapılmış sahte eserler olduğunu belirlediği zaman tüm savunmalar yakında üstün gelecekti. Aslen Bayle rapor hazırlamanın yalnızca sekiz ya da dokuz gün alacağını söylemişti ama herhangi bir şeyin kağıda dökülmesi en az bir yılı buldu. Bu durum Dussaud'un hakaret davasını ertelediği için harika bir haberdi. 5 Ekim 1928'de raporun yayınlanmasına ortam hazırlamak için bu bilgi, raporun Glozel eserlerinin sahte olduğu sonucuna vardığını açıkça söyleyerek üzerine düşeni yapacak olan gazetelere sızdırıldı. Mayıs 1929'da Bayle, tam da Dussaud'un davası bir kez daha 5 Haziran 1929'a ertelendiği zaman 500 sayfalık raporunu tamamladı.

Bayle, Glozel'in kil tabletlerinin bazılarında çim ve elma sapı olabilecek parçaları belirleyebileceğini söylüyordu. Çimin bin yıllarca korunamayacağının açıkça belli olduğundan bunun son zamanlarda yapılmış bir sahtecilik olduğu

da belli olacağı sonucuna varmıştı. Kazılar adli suç mahalli gibi ele alınamayacak olduğundan bu iddia çok inandırıcı değil. Büyük ihtimalle bu eserlerin pek çoğu çukurdan çıkarıldıktan sonra çim üzerine ya da başka bir yere yerleştirilmiş. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de çoğu arkeolojik kazıda bu uygulama devam eder. Arkeoloji, adli tıp değildir. Daha sonra da nesnelerden bazılarının kurumaları için ocak üzerine yerleştirildiği de ortaya çıkacaktır ki bu durum daha sonra eserler üzerinde yapılan karbon tarihi saptama yöntemine engel olacaktır. Ama ocakta eserleri ısıtmanın bir gün eserin yaşını belirlemeye engel olacağı karbon tarihi saptama yönteminin bile var olmadığı 1920'lerde bilinmiyordu.

Garip bir biçimde Eylül 1930'da Bayle, ilgisiz bir olayda (ama çok da farklı olmayan bir suçlamayla) suikasta uğradı. Suikastçısı Bayle'i kendisini hapse yollayan sahte bir rapor hazırlamakla suçlamıştı. Ölümünden sonra Bayle'in maaşına uymayan bir şekilde abartılı bir hayat sürdüğü ortaya çıktı. En acısı da, Bayle, Adli Sicil Ofisi'nde önceki amirinin damadı olan Vayson de Pradennes ile yakındı. Öyle görünüyor ki Breuil-Vayson de Pradennes-Dussaud ekseni arkeolojik çemberde yalnızca güçlü değildi, aynı zamanda hukuk çemberini de belirliyordu. Mahkeme Bayle'in buluntularını kabul etti ve 4 Haziran 1929'da Fradin'in hakkında resmen soruşturma açıldı. Birkaç ay boyunca Fradin, her hafta Moulins'de sorgulandı. Sonuçta, hüküm Nisan 1931'de temyiz mahkemesi tarafından bozuldu.

Üç yıl boyunca Dussaud, kendisine karşı dava açma "küstahlığından" ötürü Fradin'i korkutmuştu. Ne yazık ki, hukuk tekeri, "arkeoloji ekseninin" lehine oynasa da son analizde doğruluk kazanmıştı. Dussaud'a açılan hakaret davası Mart 1929'da görüldü ve Dussaud mahkemenin tüm masraflarını karşılayarak hakaretten suçlu bulundu. Ancak ilk keşiften sekiz yıl sonra, ayrıntılı yasal dava da dahil olmak üzere tüm kanıtların aksini göstermesine rağmen, Glozel'e öncülük eden

arkeologlar, eserlerin sahte olduğunu savunmaya devam etti. Ama savunulacak saygınlık ve teoriler varken kim gerçeklerle canını sıkar?

Morlet, 1938'de kazısını sonlandırdı ve 1942'den sonra özel kazıların yasadışı olduğuna dair yeni bir yasa çıktı. Kazı alanından yalnızca sorumlu olan ve bundan dolayı gözetim ya da dışsal bir doğrulama olmadan istedikleri sonuca varabilecek arkeologlar için tabii ki mükemmel bir yasa. Aslında, arkasında durduklarının sadece gerçekler (açıkça yanlış) olduğunu varsayarak, konusunda özgürce hüküm sürecekleri bir yasa.

Bu arada Glozel alanı 1983'te kültür bakanlığı kazıları tekrar açana kadar dokunulmadan kaldı. Raporun tamamı hiçbir zaman yayınlanmadı, ancak 1995'te 13 sayfalık bir özet yayınlandı. Bu resmi rapor pek çok kişiyi çileden çıkardı, yazarların dediğine göre alan Demir Çağı nesnelerini de içinde barındırdığı bir ortaçağ alanıydı, ama büyük ihtimalle sahte eserlerle zenginleştirilmişti. Bu nedenle öncülük eden Fransız arkeologların önceki durumlarını destekliyordu. Ama 16 Haziran 1990'da Emile Fradin Ordre des Palmes Académiques'tan Fransız akademi çevrelerinin meşru bir keşif yaptığını ve bir sahtekâr olmadığını kabul ettiklerini söyleyen bir mektup aldı. Bununla beraber Glozel alanı koca bir aldatma olarak görülmeye devam ediliyor. Emile Fradin aynı ölçüde, 1990'da arkeolojinin yücesi olarak bilinen İngiliz Müzesi'nin eserlerinden bazılarını sergilemek amacıyla istemesiyle de onurlandırıldı. Fradin'in bilmediği ise (dil engelinden dolayı) serginin, tarihteki en büyük arkeolojik aldatmaca ve sahtekârlıkları öne çıkarıyor olmasıydı.

Glozel'in bize öğrettiği şey; amatör arkeologların olağanüstü bir keşif yaptığı zaman, çok dikkatli olmaları gerektiği çünkü akademi çevreleri işi kendilerine mal etmek için ellerinden geleni yapacaktır ve eğer başarısız olurlarsa bulgularla alay etmek ve kendi itibarlarını korumak için her çareye

başvuracaktır. Son hüküm, sözde sahtekârlığın kanıtı olmasa da arkeologların sahtekârlık ve hakaret etme kanıtlarıyla bilim hâlâ Glozel'i bir aldatmaca olarak görmeye devam ediyor. Son analizde Glozel'in kayıp bir uygarlığın kanıtı olma olasılığı yok gibi görünüyor. Ama keşfedildiği zaman tarih kitaplarını tamamen baştan yazacak ve yazının keşfini binlerce yıl geriye atacak bir kanıt olduğuna inanılıyordu. Şayet arkeologlar açık fikirlilikle alanı tekrar ziyaret edip içeriğindeki eserleri tekrar test etselerdi hâlâ olabilirdi.

ÇİN PİRAMİTLERİNİ ONAYLAMA

Piramitler büyük olsa da, Mısır'ın başkenti Kahire'nin hemen dışında bulunan Büyük Piramit çok daha büyüktür ama şu ana kadar insanların yapmış olduğu en büyük yapı olan Büyük Çin Seddi'yle kıyaslandığında cüceleşirler. Bu duvar 6.352 kilometre (3.948 mil) uzunluğundadır: ekvatorla örneklendirilseydi 8 fit yüksekliğinde 3 fit kalınlığında bir duvar dünyayı çevrelerdi. Çin Seddi'ni uzaydan görüp göremeyeceğimiz konusunda (anlaşılan göremezsiniz) tartışmalar sürse de, 1920'de *Marco Polo'nun Seyahatleri*'nde tarihçi Henri Cordier şunları yazdı: "Çin'in kadim geçmişi hem bize hem de halkına inkâr ediliyor. Mısır nasıl ortaya çıktıysa bunun da muazzam geçmişi yavaş yavaş aydınlanıyor. Sonradan Çin tarihinde (tarihinin bir parçası olarak) bahsedilmeyen pek çok yapı, dikilitaş ve başka anıtlar olduğunu öğrendik." Dünyanın en geniş ülkesin keşfedilecek çok yeri vardı ve hâlâ var. Ve bir süreliğine Çin halkına doğru olmadığı bilinen bir ülke tarihi sunuldu. Tabii ki Çin bu konuda yalnız değil ama kullandığımız bir örnek olacak.

Büyük bir uygarlık olduğu kabul edilmiş olsa da eski hazineleri yüzyıl öncesine kadar Batı dünyasınca çok az biliniyordu ve Çin'in kırsal alanlarının pek çoğunda birçok kalıntı bulundu. Birkaç on yıl öncesine döndüğümüzde Çin'deki pi-

ramitler hakkında kulağımıza söylentiler geliyordu. Yirmi yıl önce bu piramitlerin gerçek olduğuna dair (Çin'in dışında) gerçek bir kanıt yoktu. Şimdiyse yirmi yıldan daha kısa bir süre sonra, herkes buraları ziyaret ediyor; biz izin verdiğimiz sürece, paradigmaların ne kadar hızlı değişebileceğini görüyoruz!

Çin piramitleri çoğunlukla buraya ziyarete gidenlerin anlattıkları ölçüde biliniyordu. 1912'de Fred Meyer Schroder ve Oscar Maman Xi'an eyaletindeki Shensi'ye (şu anda daha çok kullanıldığı biçimiyle Shaanxi'ye) ziyarette bulundu. Tütün ve mum ticareti yaptılar ama aynı zamanda Moğollara silah da temin ettiler. Çin ile Moğolistan sınırındaki rehberleri, onlara yakında eski piramitlere rastlayacaklarını söyleyen keşiş Bodgo idi. Kendisi piramitleri hiç görmemişti ama Sian-Fu'nun (Xi'an) eski kasabasının etrafında bir şeyler bulunabileceğini biliyordu. Bogdo, yedi piramidin keşfedildiğini biliyordu.

Shroder sonunda bu piramitleri gördüğünde en uzun olanının 300 metre yüksekliğinde ve kenar uzunluğunun da 500 metre olduğunu tahmin etti. Bu da Mısır'ın Büyük Piramit'inden iki kat daha büyük ve 20 kat daha hacimli olduğu için bu piramidin dünyadaki en büyük yapı olduğu anlamına geliyordu! Çin Seddi'ni yapan kişilerin en Büyük Piramit'i yapabileceğini beklememiz gerekmesine rağmen, tarih yeniden yazılmak üzereydi. Shroder, bu piramidin de Büyük Piramit gibi kuzey-güney/doğu-batı yönünde hizalandırıldığını ve geçmişte bir kısmının taşlarla çevrili olduğunu ama bu taşların sonradan yok olduğunu belirtti. Sözlerine şöyle devam etti: "Birkaç taş altta duruyor. Yan taraflarında dev oyuntuların olduğu toprak bir piramit. Bu oyuntular taşların gevşeyip düşmesinin sebebi. Şu anda yan taraflarında kısmen ağaç ve çalı bulunuyor. Aynı zamanda doğal bir tepe gibi görünüyor. Piramidin etrafında dolandık ama merdiven ya da kapı göremedik." Bu piramidin yaşı

sorgulandığında Bogdo en az 5.000 yıllık olduğuna inanıyor ve bu nedenle Büyük Piramit kadar eski ya da daha eski. Çin'in eski kayıtlarının o zaman bile piramitlerin "eski" olduğunu söylediğini belirtti; böylece Çin tarihi hakkında bildiğimiz her şeyden öncesine dayanıyor gibi görünüyor. Yoksa kayıp bir uygarlığın kanıtı mı?

Shroder'in piramitlerle ilgili söyledikleri ayrıntılı ama ilk değildi. 1908'de Arthur de Carle Sowerby ve Robert Sterling Clark gezileri sırasında piramitleri gördüler ve 1912'de *Through Shên-Kan*'da şunları yazdılar:

> Hsi-an'a (Xi'an'a) seyahat eden herkes yönü ne olursa olsun köstebek yuvası gibi her yerde noktalar olan yüksekliği en az 100 fite ulaşmış oldukça fazla alanın tabanında duran sayısız tuhaf şekilli tepecikleri görmeden geçemez. O kadar dikkat çekiciler ki insanlar doğal olarak bunlar hakkında bilgi toplamak ister ve bunların o günlerde tanınmış bilge, bilimadamı, kral, imparator ve eşlerine ait mezarlar olduğunu öğrenir. Fakat ilgili kişilerin zihninde hâlâ fantastik efsaneler yerini korusa da çok azında altında yatan kişinin kim olduğunu yazan yazı veya mezar taşı bulunuyor.

Üçüncü bir rapor 1904-1914 ve 1917 yıllarında Fransız bir doktor, etnograf, arkeolog, yazar ve şair Victor Segalen tarafından Çin'e yapılan geziden yani Segalen görevinden ortaya çıktı. 1913'te çevrelenmiş beş terastan oluşan piramidin yüksekliğini 48 metre olarak ölçtü. Bir kenar uzunluğu ise 350 metre olarak ölçüldü ki bu hayret verici bir şekilde Giza'da bulunan Büyük Piramit'in kenar uzunluğundan 120 metre daha uzundu. Segalen aynı zamanda Xi'an'dan geçen Sarı Irmak'ın en büyük kolu olan Wei Nehri boyunca daha fazla piramidin ve mezarın varlığını ortaya çıkarmıştı. Aynı zamanda yapıları, bilinen Çin tarihine taşıyarak Büyük Duvar'ı

ilk inşa eden kişi olan İmparator Qin Shi Huang'dan (MÖ 259- 210) sonraki Han zamanına dayandırdı. Piramitler artık kayıp bir uygarlığın kanıtını vermese de açıkça bilinen uygarlıklara muazzam bir boyut ekliyordu.

Soğuk Savaş çoğunlukla batılı ziyaretçilere izin verilmeyen Çin'de çıktı. Bu çalkantılı yıllar boyunca ilk kaşiflerin ve bunların Çin piramitleriyle ilgili raporlarının hikâyesi Batılı piramitçilerin hayal gücünü besledi. Yeni Zelandalı yazar Bruce Cathie Çin piramitleriyle ilgilenmeye başladı ve 1983'te yayınlanan *The Bridge to Infinity*'de bu konu hakkında bir yazı yazdı. Çin büyükelçiliğinin bir üyesinin Shensi'de bu tip piramitlerin olmadığını resmi olarak bildirdiğini söylüyordu: "Çok az höyük bulunuyor ama piramit yok." Cathie bunu Çinlilerin bu tür bir yapı olduğunu doğrudan reddetmesi olarak gördü; Çinliler durumlarını hemen açıklığa kavuşturdu: 1 Kasım 1978'de Çinli otoritelerden Cathie'ye gelen bir mektupta bilimadamlarının, sözde "piramitlerin" Batı Han'ın soyundan gelen imparatorların mezarı olduğunu öğrendiklerini bildiriliyordu: "Kayıtlar bize imparatorun hayatının farklı versiyonlarını veriyor. Mezarlar bilimsel olarak incelenmediğinden ve yerde bir işaret görülmediğinden, sonuçları kesin ve açık olarak belirlemek zor." Bu nedenle piramitler vardı ama şekil olarak piramitsel olsalar da bunlar mezardı, piramit değil. Kafanız mı karıştı?

Gezginler için kurallar ve düzenlemeler 1976'da Başkan Mao Zedong'un ölümünden sonra bir nebze hafifletildi ama asıl değişiklik yavaştı. Amerikalı gezgin tarihçi yazar David Hatcher-Childress 1985'te Çin piramitleri hakkında yazdı ama buraları ziyaret edemedi. Asıl atılım 1994'te demir perdeler yıkıldıktan sonra Alman tur operatörü Hartwig Hausdorf'un önceden "girilemeyen" alana girmesine izin verildiğinde ve Çin piramitleri hakkında taze bilgilerle ortaya çıktığında oldu. Bu nedenle 1994'te Hartwig Hausdorf ve gezgin arkadaşları Xianyang şehri civarındaki yeni Xi'an havaalanına iniş yaptı.

Şehre ve otele doğru giderlerken yolun üzerinde bir piramit gördüler. Xi'an havaalanı yeniden konumlandırılıp, şehre giden bir yol yapıldığı zaman yani daha birkaç yıl önce keşfedilmişti. 1995'te bana şunları söyledi:

> Girilmeyen bölgelere giriş izni verilmesi küçük bir mucize. Aslında böyle bir lütuf yalnız bana verilmişti. Bunun iki sebebi olduğunu düşünüyorum. Bir grup turistle düzenli olarak Çin'e seyahat ederim. 1993'te ülkesinin tarihini araştırmaya oldukça hevesli olan Chen Jianli ile tanıştım. Çin Turizm Bakanlığı'nın içinde birkaç kapı açmaya çalışacağına söz verdi. Aslında Mart 1994'te Shaanxi'de önceden girilemeyen alana girebilmiştim. *Die Weisse Pyramide* (*Beyaz Piramit*) adlı kitabımın kopyalarını doğru kişilere vermiştim. İlk başta piramitlerin varlığını inkâr eden ama sonradan bunların varlığını tanıyan arkeologlarla konuştum. Ekim 1994'te döndüğüm zaman aynı kişilerin diğer girilemeyen alanlara girmeme izin vermeleri beni çok mutlu etti. Bunun olmasını beklemiyordum. Ama olması gerekiyormuş gibi duruyor. Onlarca yıllık söylentilerden sonra birinin resmi aydınlatması gerekiyordu.[10]

Böylelikle Çin piramitlerinin varlığını onaylayan profesyonel bir arkeolog değil, amatör bir arkeolog ve bir tur operatörü oldu.

Mart 1994'te Hausdorf, bir piramide tırmandı ve tepeden bakınca birkaç tane daha gördü. Ekim 1994'te aynı piramide tekrar tırmandı ve hepsi aynı civarda bulunan 20 tane daha piramit sayabildi. Xi'an şehrinin etrafındaki alanın uydu fotoğraflarıyla yapılan ve en az 16 piramidin göründüğü Amerika hava kuvvetleri haritasındaki görüntüyü doğruladı. Ama eski Çin alışkanlıkları (ya da bilimsel alışkanlıklar mı?) kolay kolay bırakılacak gibi görünmüyordu. Mart 1994'te Hausdorf, Beijing akademi çevresinde öne çıkan profesör Feng

Haozhang, asistanı Xie Duan Yu ve üç meslektaşıyla da tanıştı. Ama Hausdorf, onlara üç farklı piramidin üç fotoğrafını gösterdiğinde, pes ettiler. Hausdorf bu karşılaşmayı şöyle anlatıyor: "Bir kovana girmiş gibiydim. Mart ve Ekim 1994'te çektiğim iki fotoğraf elli yıldır süren söylentileri ezip geçen bir kanıttı. Çoğu bilimadamı Çin'deki piramitlerin varlığını inkâr etti. Buna hâlâ bağlı kalan bir bilimadamı varsa ona benim fotoğraflarımı gösterin."[11]

Yirmi yıldan daha az bir süre sonra Xi'an'a giden herkes piramitlerle yüz yüze gelecek ve bunları keşfetmekte özgür olacak. Bir zamanlar inkâr edilen söylenti konusu ya da spekülasyon, şu anda açıkça görülüyor ve herkes tarafından kabul ediliyor.

Ancak piramitlerin varlığından emin olsak da bunlar hakkında çok az şey biliyoruz. Bunlar Çinli arkeologlar tarafından henüz kazılmadı. Piramitlerden biri (höyük) Çin Seddi'ni ilk inşa eden ve ilk imparator olan ama aynı zamanda Xi'an'ın turist çekmesinin asıl sebeplerinden, sözde Terracotta Ordusunun yöneticisi İmparator Qin Shi Huang'a aittir. Onun piramidi, ordunun gömüldüğü alanın 1 mil uzağında bulunuyor. Qin Shi Huang'ın kabrinin bir zamanlar neredeyse 330 fit yükseklikte olduğuna inanılıyor, halbuki bugün yüksekliği 150 fit. Yan tarafının ölçüsü 1.600 ile 1.700 fit arasında ki bu da Büyük Piramit'in hacmini bile aşan bir yapı olmasını sağlıyor. Mezara biri girerse yerleştirilen otomatik yaylı tüfek ve okların ateş açacağı söyleniyor. Fazla büyük bir iddia ama doğru da olabilir! *Tarihçinin Kayıtları: Qin Shi Huang'ın Biyografisi*'inde, Han tarihçisi Sima Qian, otomatik yaylı tüfekleri, minyatür sarayı, güneş, ay ve yıldızların mücevherlerle betimlendiği bir tavanın altında kabaran civa okyanusunun ve akan nehirlerin olduğu defin odasını tarif ediyor. Kazılan mezarların bazılarında gerçekten yıldız tasvirleri olduğu için ikinci durum doğru olabilir. Bu alanda yapılan son bilimsel çalışmalar, Sima Qian'ın tanımladığı pi-

1945'te Çin'de çekilen bu esrarengiz fotoğraf, piramitlerin varlığını gözler önüne seriyor. Ancak 1990'ların başına kadar varlıkları doğrulanmamıştı ve Çinli otoriteler tarafından çoğunlukla reddediliyordu. Günümüzde bunların gerçek olduğunu biliyoruz. (Resmin telif hakkı Hartwig Hausdorf'a aittir. İzin alınarak kullanılmıştır.)

ramit içeriğinin kanıtladığını gösterircesine Li Dağı'nın topraklarında yüksek miktarda civa olduğunu ortaya çıkardı. Alanın manyetik taraması da açılmamış mezarın içinde çok miktarda madeni para olduğunu gösterdi. 1986'da bir aylık kazı ön hazırlığı yapıldı ve bu hazırlıkta iç yapının, Sima Qian'ın muhteşem tanımına rağmen bazı arkeologlar tarafından büyük ölçüde boş bulmasıyla beraber, muhtemelen Tang ve Song haramileri tarafından fazlasıyla zarara uğradığı belirlendi.

Anlaşıldığı gibi, İmparator Qin Shi Huang mitoloji ve kayıp uygarlıklara merak salmıştı. Doğu Çin kıyısında bulunan

efsanevi Ölümsüzler Adası'nı ve bulamadığı sonsuz yaşam sırrını araştırmak amacıyla Doğu Çin'e yaptığı bir gezi sırasında ölmüştü. Söylendiğine göre saray bilimadamları ve doktorları tarafından hazırlanan yanlışlıkla çok fazla civanın bulunduğu civa hapını yutarken öldü. İronik bir şekilde bu hapların onu ölümsüz yapacağı düşünülmüştü. Qin Shi Huang yakınında bulunan ünlü Terracotta Ordusuyla birlikte mezarına gömüldü.

Çin'in bu ünlü Terracotta Ordusu yakın tarihin en büyük arkeolojik buluşlarından bir tanesidir. Bu buluş, Qin Shi Huang'ın piramidinin doğusunda kuyu açan yerel bir çiftçi tarafından Mart 1974'te yapıldı. Figürler üç farklı çukurda bulundu ayrıca dördüncü boş bir çukur da keşfedildi. Şu ana kadar alandan çömelmiş ya da ayakta durur vaziyette üretilmiş asker, okçu, subay dahil olmak üzere toplam 8099 figür çıkarıldı. Her figüre bronz mızrak, baltalı kargı ya da kılıç ya da bronz tertibatlı tahta yaylı tüfek gibi gerçek silah verilmişti. Bu silahların MÖ 228 yılına dayandığına inanılıyor ve bunlar gerçek bir savaşta belki de Çin'in birleşmesinde kullanılmış olabilir. 1974'te kazayla yapılan bir keşiften yalnızca bunlar bulunmuştu. Tarihimizin çoğunun hâlâ keşfedilmeyi beklediğini tahmin etmek mümkün ama hem Glozel hem de Terracotta Ordusu büyük keşiflerin tamamen kaza eseri ortaya çıktığını netleştirdi.

Ama Çin Piramitleri'nin hikâyesi söylentilerin doğru olduğunu ve bir zamanlar tartışma üzerine açık görüşlülüğün, büyük buluşların ve doğrulamaların da olduğunu ortaya çıkarıyor. Arkeologların, Çin piramitlerini ve Terracotta Ordusu'nu kucaklamalarının asıl sebebi, bunların kazılardan ve ifşalardan sorumlu olmaları ve en önemlisi arkeolojinin zaten "bildiği" şeyi doğrulayan keşifler olmalarıydı: Bunlar büyük keşiflerdi, hüküm süren paradigmayı zedeleyen ya da anlaşmazlığa sebep olan keşifler değillerdi. Ama aynı durum Bosna Piramitlerinin başına gelmedi.

BOSNA PİRAMİTLERİ'Nİ KEŞFETME

Yakında, Bosna, dünyanın en eski piramitlerine sahip olduğunu iddia edebilir. Arkeologların da bu alana, hayal gücü kıt bir şekilde "Eski Avrupa" ismini vermeleri, ayrıca bu uygarlık kanıtının ortaya çıktığı önemli bir arkeolojik alan olduktan sonra Vinça kültürü olarak da adlandırılan, dünyanın en eski Avrupa uygarlığına da ev sahipliği yaptığı için şaşırtıcı değildir. Bu isim, Balkanlar'daki nispeten homojen Hint-Avrupa öncesi neolitik kültürü tanımlamak için 1980'lerde arkeolog Marija Gimbutas tarafından bulundu. Gimbutas'ın çalışması arkeoloji alanının içinde kabul edilse de bu alan, buluşlarını ders kitaplarına aktarmak için pek bir şey yapmamıştır. Örneğin; eski Avrupa'da bulunan heykeller Sümerler'in Ubeyd dönemi heykelleriyle aynıdır bu da Eski Avrupa'nın Eski Sümer uygarlığından etkilendiğini akla getirir. Bu olasılık neredeyse tartışılmamıştır. MÖ 6500 yılında Balkanlar'da, böyle bir uygarlığın varlığı henüz bilinmiyordu; böylelikle de Mısır ve Sümer uygarlıklarından binlerce yıl daha eski olduğu da belli değildi. Daha 2007 yılında arkeologlar, Güney Sırbistan'da yaptıkları kazılarda uygarlığın en az 7000 yıl geriye dayandığına inandılar. Ayrıca Bronz Çağı'na ait radikal düzenlemeler isteyen bir keşif yaparak, bu uygarlığın bronz eserler yapmada uzmanlaştıklarını duyurdular.

Gimbutas, Eski Avrupa'yı haritaya koysa da 1994'te ölümünden sonra bu konu hakkında çok az şey yapıldı. Bunun birkaç sebebi var. Birincisi, Eski Avrupa, insanları uygarlığın MÖ 4000'de Mısır ve Sümer'de başladığını söyleyen geleneksel ders kitabı görüşünü yeniden yazmaya zorlayacak uygunsuz bir uygarlıktı. Yanlış: Eski Avrupa, uygarlığın MÖ 7000'lerde Balkanlarda başladığını gösteriyor. Aynı derecede Gimbutas'ın Eski Avrupa'ya bakış açısı, her iki cinsin eşit olduğu anaerkil bir toplum olduğu, Bronz Çağ'da ataerkil bir topluma dönüştüğü yönündeydi. Bu yorum, bütünüyle bitmek bilmeyen saldırılara sebep oldu. Bilim, kanıtların ataer-

kilden ziyade anaerkil olarak yorumlanmasından hoşlanmaz. Sonuç olarak, bu, Eski Avrupa'nın aslında olduğu gibi yani Avrupa'daki en eski uygarlık olduğu gibi tanıtılmaması gerçeğinden sorumlu olan Avustralya doğumlu arkeolog Vere Gordon Childe'ın (1892–1957) kişisel mücadelesiydi. Bunun yerine Gordon Childe, Vinça kültürünün daha fazla "uygarlaşmış" güçlerden etkilenen çevredeki kültür varlığı olarak görülmesini konusunda baskı yaptı. Childe'ın dogmatik duruşu ve prestiji Vinça kültürünün yalnızca sınırlı ilgi alması anlamına geliyordu ve günümüzde de az bilinen şekilde kalmaya devam ediyor.

Ancak günümüzde, bu tartışmaların çoğu akademi salonlarında hüküm sürmeye devam ediyor. En büyük ve en eski piramidin keşfedilme potansiyali sebebiyle Balkanlar, bu arkeolojik yangının üstünde duruyor.

Son on yılda, piramitlerin yalnızca Mısır ve Orta Amerika'da bulunduğuna dair eski paradigma yerini piramitlerin global bir fenomen olduğu ve farklı zamanlarda birçok uygarlık tarafından inşa edildiği görüşüne bıraktı. Şu anda Meksika'da bulunan Cholula Piramidi'nin en yüksek olmasa da en Büyük Piramit olduğu, Peru'daki Caral piramit bloğunun ihtiyatlı tahminle MÖ 3100'e dayanan en eski piramit olduğu düşünülüyor. Bu buluşların çok azı medyada ilgi çekti, çoğu tarihçinin bu yeni gerçeklerden haberi bile yok. 2008 Ağustos'ta, Ein-Sham ve Kahire Üniversitesi arkeoloji dekanının ve içlerinden Mısır'ın Eski Eserler Bakanı olacak birinin de dahil olduğu 20 civarında Eski Mısırbilimci topluluğuyla konuştuğumda, Peru'da piramit olduğunu ve bu kadar eski olduğunu öğrendiklerine şaşırdıklarını söylediler.

Tüm belirtiler doğruysa, bu piramitleri hem yaş hem de boyut olarak, Eski Avrupa'nın merkezinde, Bosna'nın başkenti Saraybosna'nın hemen dışındaki son derece sessiz Visoko şehrinde bulunan, dünyanın en Büyük Piramit'iyle karşılaştırmak yanlış olur.

Bosna Piramitlerinin hikâyesi Bosna doğumlu girişimci Semir "Sam" Osmanagic'e Visoko'nun üstünde yükselen esrarengiz Visocica tepesi gösterildiğinde, yani 2005'te başladı. Amatör bir arkeolog ona bunun bir piramit olup olamayacağını sordu. Olabilirdi.

Osmanagic, bir ön arkeolojik araştırma yapmaya karar verdi ve bu araştırma, yapı üzerinde daha fazla araştırma yapılması tavsiyesiyle sonuçlandı. Dahası Maya Piramitleri üzerine kendi yazdığı kitabı, Meksika Teotihuacán'da bulunan Güneş Piramidi'nin fotoğrafını gösterircesine açılıp düştüğünde, Osmanagic benzerliği düşündü ve Visocica tepesine "Güneşin Piramidi" demeye karar verdi; bu isim yapışıp kaldı. Bununla birlikte Visoko dünyadaki en tartışmalı arkeolojik alan haline geldi. Çünkü piramit araştırmalarına dahil olan hemen hemen herkes konu hakkında bir fikir ortaya atmıştı.

O zaman Mısır'ın Eski Eserler Yüksek Şurası Genel Sekreteri olan ve piramitler üzerinde önde gelen bilimadamlarından biri olarak görülen Dr. Zahi Hawass, yapı hakkında fikrini söyleme konusunda zorunluluk hissetti ve bunu yaparken birkaç gaf yaptı. Örneğin: Osmanagic Dr. Hawass'tan bir uzmanın ismini vermesi istediğinde Dr. Ali Barakat ismini verdi. Jeolog Dr. Barakat 2006'da yapıyı 42 gün boyunca özenle incelemiş ve insan yapımı oldukları sonucuna varmıştı. Ancak Dr. Hawass daha sonra Bosna efsanesiyle ilgili hiçbir alakası yokmuş gibi davrandı, oysaki vardı.

Ancak Visocica'nın ve çevresinde görünen diğer piramitlerin insan yapımı doğası lehine konuşan tek kişi değildi. Üç doktorası olan ve Mısır'daki dört piramidin kaşifi arkeolog Dr. Nabil Mohammed Swelim, yapıyı 2007 Eylül'ünde ziyaret etti ve o da bunların piramitlerden ayrı olarak insan yapısı piramit tepeleri olduğu sonucuna vardı. (Piramit tepesi piramit yapısına benzeyen yapay olarak yükseltilmiş doğal tepedir oysaki piramit aşağıdan yukarı doğru inşa edilir.)

Neyse ki bu yapıların insan yapısı olduğu sonucuna varan çoğunluğu Mısır, Doğu Avrupa ve Rusya'dan sayıları gittikçe artan, etkileyici bir bilimadamı listesi bulunuyor. Ancak, özellikle batı medyasında sesleri dikkate alınmıyor. Aslında 25–30 Ağustos 2008'de yapılan ilk Bosna Vadisi Piramitleri Uluslararası Bilimsel Konferans'ı, arkeolog ve Kahire Üniversitesi Arkeoloji fakültesi dekanı Dr. Alaa Shaheen, tarihçi ve İskenderiye Üniversitesi Sanat Fakültesi yardımcı dekanı Dr. Hassan El-Saady, İskenderiye'de modern kütüphanenin (İskenderiye Kütüphanesi) kurucusu Dr. Mostafa El-Abbadi ve Kahire Ein-Shams Üniversitesi Sanat Fakültesi'nde eski Mısırbilimci ve arkeolog Dr. Mohamed İbrahim ve gelecekteki Antik Eserler Bakanı gibi katılımcılara rağmen Batı basınında çok az sözü edildi. Bunun yerine, konferansı sahte bilim olarak nitelendiren batı medyasındaki çok az haber, eleştiriler üzerine odaklandı. Aynı derecede haber edilmeyen şey de Dr. Swelim'den eleştirmenlere yapılan davetin bazı eleştirmenler tarafından yok sayılmasıydı.

Batı dünyasında Bosna Piramitlerinin en açık eleştirmeni, o zaman Avrupa Arkeoloji Birliği başkanı olan İngiltere'deki Exeter Üniversitesi'nin arkeoloji profesörü Anthony Harding'dir. Konu hakkındaki görüşünü Nisan 2006'da bildirdi ve o yıl haziran ayında Visocica piramidini doğal bir yapı olarak nitelendirdikten sonra birkaç dakikalığına Visoko şehrini gezdi, "taksi gezintisiyle" bilim yaptı.

Ağustos 2008'de yapılan ilk Uluslararası Bilim Konferansı'ndan hemen sonra Profesör Harding, arkeolojik kurumların Bosna Piramitlerinin sahte olduğunu söyleyen resmi rapor ve tavsiyeyi (ki bu, alanın devamlı kazı çalışmasına ihtiyaç duyduğunu ve buna izin verildiğini belirten rapordu) hazırlayan kişilere yaklaştı. Böylesi ciddi bir iddiayı desteklemek için bilimsel gerçekleri masaya yatırmada hiç zorlanmadı. Avrupa Arkeoloji Birliği'nin Eylül 2008'deki Malta Konferansı programında keşfi, "politik ve ulusal çıkarlar için

kullanılabilecek hayali geçmişinin yaratıldığı" düşüncesine dikkat çekerek "Bosna piramidi fiyaskosu" olarak özetledi.[12] Yorumlarını almak için birkaç sefer profesör Harding ile bağlantı kurmaya çalıştım ama hiç geri dönmedi. Ama diğer röportajlarında Visoko'ya gitmeden önce bu piramitler hakkında fikri olduğunu ve bu fikrinin de, yapıların insan yapısı olmadığı yönünde olduğunu açıkça belirtti.

Avrupa Arkeologlar Birliği başkanı olarak Harding kendini sözde "sahte arkeoloji"ye karşı bilimsel savaşın lideri olarak görüyor. Bosna Piramitleri projesi, tanrının emirlerine karşı çıkan bir günahkâr olan Osmanagic ile birlikte savaşabildiği birkaç mücadeleden biriydi. Aslında Harding'in organizasyona katılan arkeologları Bosna piramidi projesinde çalışırlarsa bir daha başka hiçbir yerde çalışmamalarını garanti etmekle tehdit ettiğine dair doğrulanmamış raporlar var.

Peki bu kadar tartışma niye? Medya tarafından özellikle açıklıkla sonuçlanan her keşifle, abartılı iddialar yapılıyor ya da uyduruluyor. Aslında bu konudaki ilk medya raporları yapıların 12.000 yıllık olduğunu söylüyordu. Bundan dolayı kuşkucular hemen bu iddianın Osmanagic tarafından ortaya atıldığını öne sürmeye çalıştı. Hatta bazı gözlemciler piramitlerin dünya dışından olduğunu bile öne sürdü. Bu sözler en çok profesör Harding'i şaşırtmışa benziyor ve tüm bunlardan Osmanagic'i sorumlu tutuyor. Fradin'de olduğu gibi mesajı ileten her zaman ilk ve en kolay hedeftir.

23 Nisan 2008'de Amerikalı tarihçi Merima Bojic "Bilimde Uzaylılar" başlığındaki bir bloğunda özellikle piramit konusunu ele alan Batı bilim medyası ile ilgili şunları yazdı:

> (Colin) Woodard, Visoko'yu Bosna Müslümanlarının ulusal yerleşkesi olarak adlandırdı ve anlaşılan o ki Osmanagic'i de böyle bir ulusal harekete bağlamak istedi. Dr. Barakat ve Dr Schoch'un piramitleri ölçtüğünü yanlış bir

şekilde iddia etti ve anayönleri doğru hizalayamadıkları sonucuna vardı...

Önde gelen *Bilim* dergisine yazan (John) Bohannon da, tuhaflıklarından ötürü söz etmeye bile değmeyecek hatalı makalelerin yazarlarından biriydi.

Burada Vuc Bacanovic olarak adlandırılan Bojic, Bosna dedikodu dergisi Dani'de Dr. Swelim'e "bunak" ve "ahmak" (bu terimler bilimsel tartışmalarda çok nadir kullanılır ama Bosna piramidi tartışmalarında kullanıldılar) demişti. Bu terimler daha sonra Bohannon tarafından *Bilim* dergisindeki makalede kullanıldı.

Kısaca bir grup insan bu yapıların insan yapısı olma ihtimalini hemen göz ardı etmeye karar verdi. Daha sonra bu piramitlerin gerçekten insan yapısı olduğuna dair kanıtlar akmaya başlayınca bu kişiler isimlerini, saygınlıklarını ve inançlarını korumak için fazla ileri gitti. Dr. Swelim Mısır'daki piramitleri keşfetmişti ve Bosna Piramitlerine dair fikirleri bir kenara atılamaz. Ama tam da bunu yapıyorlar. Böyle bir şey olmamış gibi davranıyorlar ve geçip gitmesini umuyorlar.

Tüm bu tartışmaların arasında Osmanagic, kazıya önderlik yapmaya hevesli arkeologlar aramaya devam ediyordu. Aslında 2010'da Bosna Piramitleri alanı dünyanın en büyük arkeolojik alanıydı; o zamanın değişmekte olduğunun bir belirtisi!

Birkaç yıllık arkeolojik araştırmadan sonra, başta bazılarının düşündüğü gibi Bosna Piramitlerinin kayıp bir uygarlık kanıtı olmadığını, bilinen uygarlığın (yani Eski Avrupa) kayıp boyutunun kanıtı olduğunu gösteren çok ilginç bir resim ortaya çıkıyor.

UNUTULAN UYGARLIĞA YENİ BİR BOYUT

Visoko, Eski Avrupa'nın havzasında yer alıyor. Vinça eserleri bir zamanlar burada Eski Avrupa'nın olduğunu gösterircesine Visoko şehrinin içinde bulundu. Bosna Piramitleri pro-

jesinin bir parçası olarak yeryüzüne çıkarılan kanıtlar, Eski Avrupa'nın piramit inşa eden bir toplum olduğunu söylüyor. Bu sonuç şaşırtıcı ve tuhaf görünebilir ama esas itibariyle öyle olmasına rağmen çok tartışmalı olmamalıdır.

O halde Bosna Vadisi piramitleri nedir? Bu tartışmaların kalbinde ne yatıyor? Visoko'nun ufuk çizgisine hükmeden Güneş Piramidi araştırmanın esas odak noktasını oluşturuyor. Yapı, 720 fitlik yüksekliğiyle Giza'nın Büyük Piramit'inden daha yüksektir ve bu da onu dünyanın en yüksek piramidi yapar. Yani yapı, yalnızca insan yapısı gibi görünmüyor. Büyük Piramit'te olduğu gibi Visocica Güneş Piramidi'nin her kenarı mükemmel bir şekilde anayönlere hizalanmıştır. Aslında Visoko'ya yöneltilen bir yaklaşım, bu tepenin bir piramit olabileceğini ciddi anlamda birinin düşünmesinin 2005'e kadar süreceğine inanmanın gerçekten güç olması. Aslında 1984'te yerel bir yazar olan Pavao Andelic'in Visocica'ya "şehir piramidi" demesinden beri keşfediliyor ancak bu iddiayı araştırmak için daha fazlası yapılmadı.

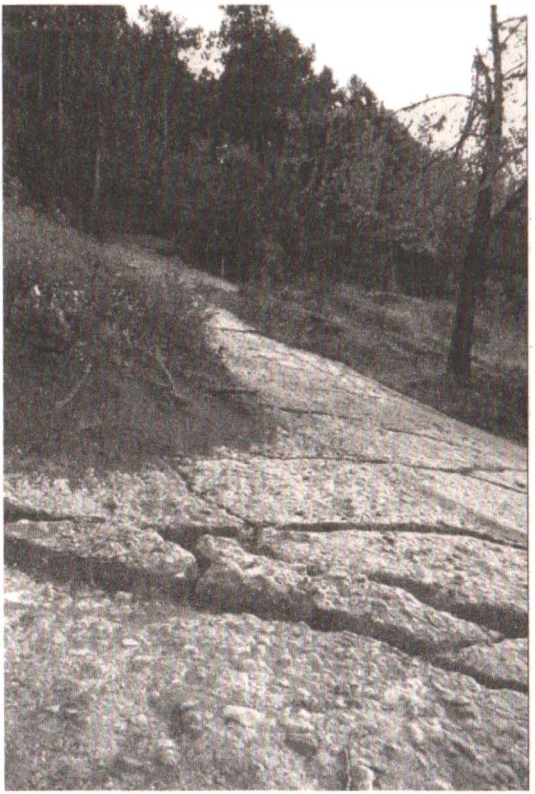
Visocica Piramidi'nin tabanının üzerine inşa yapılmış. Visoko sokakları piramidin eğiminde olduğundan son derece dik. En ilginci, Osmanagic'in araştırmasının ilk başlarında Visoko'nun bu bölgesinde oturan birkaç ev sahibinin kiler yapmak istediği ancak yerin yaklaşık 1 metre altında çimento benzeri bir tabakanın olmasından dolayı bunun yapılamadığı söylendi. 1990'larda içsavaş sırasında tepenin top ateşi atıldığında yankı yaptığı belirtildi. Top atışı normalde bir ya da iki saniye süren bir ses çıkarması gerekirken tepelere çarpan toplardan beş altı saniye eko şeklinde ses oluşuyordu. Tepelerde sıra dışı bir şey olduğu belliydi.

Güneş Piramidi'nin yaklaşık üçte bir yüksekliğindeki en çok ziyaret edilen kazı yerinde yüzeyden 50 ile 100 santimetre yükseklikte büyük blok kümeleri ortaya çıkarıldı. Benzer kazılar piramidin diğer taraflarında da yürütüldü; her seferinde yüzeyin hemen üzerinde bu küme tabakası

bulundu. Bu durum da bu tepenin bir zamanlar altı metre kalınlığındaki bir kümeyle çevrili olduğunu düşündürdü. Ana turist alanının hemen yanında 40 ila 80 cm kum içeren yüzey tabakası, çimento benzeri kaplamayı ortaya çıkarmak için çok daha büyük bir alana taşındı. Bu kaplama ziyaretçilerin gözünde aslında buranın insan yapısı olduğuna dair az şüphe bıraktı. Ancak, kuşkucuların hiçbiri bu kısımdan bahsetmemişti; bunun yerine yakın civardaki daha küçük ve daha az ilgi çekici bir alana odaklandılar.

Belirtildiği gibi Mısırlı jeolog Dr. Ali Barakat da bu blokların insan yapısı olduğu sonucuna vardı. Dahası, jeofizikçi Dr. Enes Ramovic tarafından 2006 Eylül'de açıklanan ve Tuzla İnşaat Mühendisliği Enstitüsü'nden gelen laboratuvar analizleri sonuçları bu blokları kaplayan çimentonun olduğu yerde döküldüğünü gösteriyor. Ayrıca, bir biyoloji uzmanı, 40 yıl önce tepede yapılan ağaç dikme denemesinin başarısız olduğunu ileri sürmüştür çünkü ağaç kökleri bu tabakaya nüfuz edememiştir. Ağaç köklerinin normalde doğal bir yüzeye nüfuz etmesinde bir sorun olmadığı için bu uzman bu tabakanın insan yapısı olduğunu söyledi. Kasım 2008'de Osmanagic bu kümenin örneklerini Joseph Davidovits'e verdi. Davidovits laboratuvar ortamında üretilen kayalar ve geopolimer üzerine bir uzman. Piramit üzerindeki kayaların doğal olmadığını, insan yapısı olduğunu belirtti Güneş Piramidi'nin yapay kaplama olduğunu başka kanıtlarla da doğruladı.

Bana göre piramidin yapaylığını gösteren en iyi görsel kanıt, 2006'da piramit vakfı tarafından kısmen kazılan piramidin batı tarafında bulunabilir. Burada da takım platonun eğiminde insan yapısı taş yapıların yanı sıra, yüzeyin hemen altında geniş dikdörtgen levhalar buldu. Genel izlenim, bunun, piramidin girişine giden asfaltlanmış, uzunluğu 420 metreden daha az olan bir düzlük olduğu yönünde.

Güneş Piramidi'nin yan kısmı araştırmaların bir çeşit tarihöncesi çimento olduğunu gösterdiği bir küme tabakasıyla kaplı. Piramidin gerçek yüzeyinin ortaya çıkması için arkeologların yalnızca ince bir toprak tabakasını kaldırması gerekti. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Visocica'da farklı tabiatta bir çalışmayı, Moskova'daki Rus Bilim Akademisi, Schmidt Dünya Fiziği Enstitüsü'nün Rus bilimadamı Oleg Khavroshkin gerçekleştirdi. 20 Temmuz – 4 Ağustos 2007 arasında bir jeofizik analizi yaptı. Yapılan bu taramalar "yüzeyin altında çukur yerler olduğunu gösterdi. Bu

homojen olmayan durum Pljesivica, Vratnive'de (Ay Piramidi) ve tünellerde kaydedilmişti. Ay Piramidi'nde kuyu gövdesinin etrafında muhtemelen homojen olmayan boşluklardan kaynaklanan frekans kümeleri gözlemlendi." Kısacası, olası bölmeler.

Bosna'nın en saygın maden mühendisi ve profesörlerinden biri olan Dr. Muris Osmanagic (aynı zamanda Sam Osmanagic'in babası) *Bosna Piramidi İnşaatçılarının Kültürel Tabakası Hakkında* adlı kitabında şunları yazdı:

> Olası ve mantıklı tek çözüm (Güneş Piramidi'nin) sonradan piramide döndürülmüş (kil topraktan oluşan) doğal bir tepe olmasıdır. Bu durumda kaplama çimento tabakası, kil toprakla kaplı piramit gövdesinin %6.28'ini ya da (aynı değerde) 2.6 milyon metreküplük Khufu Piramidi taş bloklarının hacmini oluşturuyor. Bu zaten o zamanlar oldukça gelişmiş uygarlıklar için olasılık dahilinde bir durumdu.[15]

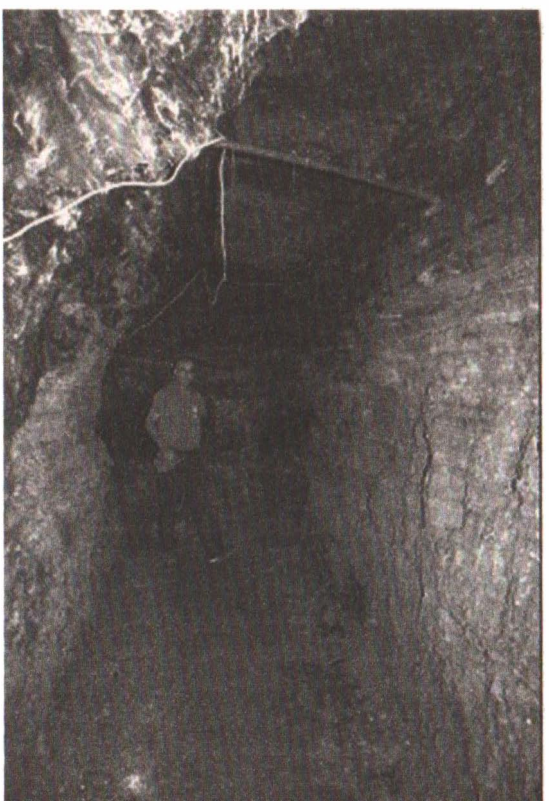
Fakat tüm bu bilimsel raporlar kuşkucuların bu yapılarda bir şey olmadığını iddia etmesini durdurmadı. Bir kere bir bilimadamı kararını verdiyse kanıtlar ne kadar tersini söylerse söylesin fikrini değiştirmek için bir şey yapılamaz. Bosna Hersek Ulusal Anıtları Koruma Komisyonu başkanı tarihçi Dubravko Lovrenovic, Bosna Federal Halk Televizyonu'nda bunun piramit çıktığı takdirde kendini Visocica'nın tepesinde canlı canlı yakacağını belirtti. Daha sonradan böyle bir şey söylediğini inkâr etti ancak Kültür ve Spor Bakanı Gavrilo Grahovac'ın yardımıyla, Güneş Piramidi'ndeki tüm kazıları durdurdu.

Bu gibi karşıtlıklara rağmen, (Osmanagic'in Bosna hükümetinin farklı seviyelerinde de destekçileri var.) 2005'ten beri şu ana kadar yalnızca iki tanesi arkeolojik olarak keşfedilen toplamda yedi potansiyel piramit belirlendi. "Ay Piramidi yalnızca" 190 metre yüksekliğinde (Büyük Piramit'ten hâlâ yüksek) ve vadinin altında yer alıyor. Bu piramidin etekleri

piramit vakfı işinin gösterime açtığı ikinci yer oldu. Kazılar, yaklaşık 1 metre yükseklikteki basamakta bulunan ikinci bir tabakanın takip ettiği kumtaşının üzerinde bulunan bir çeşit taban olduğunu gösteriyor. Çalışma takımı bu yerin etrafında iki piramidin yüz yüze baktığı yeri araştırdı ve tek başına duran taş bir yapı buldu. Esrarengiz buluşlar serisinde beklenmedik bir keşif. Ay Piramidi'nin tepesinde yoğun bir şekilde yapılan kazılar, benzer bir zemini ortaya çıkardı. Arkeologlar, bir tabaka toprağın altında doğal bir tabaka kumtaşı ortaya çıkardı ancak bu iki tabaka modern bir döşeme tabakası gibi görünen ince dikdörtgen kaya bloklarıyla ayrılmıştı. Özetle yan yana dökülüp serilmiş gibi görünüyor. İlginç bir şekilde bazıları kırık ama bu kırıklar genellikle gelişigüzel, asıl biçimler hep dikdörtgen şeklinde. Bu yapıların doğal mı yoksa insan yapısı mı olduğu yoğun bir tartışma konusu olmayı sürdürüyor. Ancak, öncülük eden jeologların dediğine göre bunlar doğal yapılarsa dünyadaki en tuhaf jeolojik oluşumlardan.

Piramit vakfı takımı vadide başka potansiyel alanlar da belirledi. Bunlardan biri en üst noktalarından 2173 metrelik çizgiler çizip birbirlerine bağlandıklarında Ay ve Güneş Piramitleriyle mükemmel bir eşkenar üçgen oluşturan Dragon Piramidi'dir. Yüzeyinde kara mayını olduğundan bu üçüncü piramitte şimdiye kadar herhangi bir çalışma yapılamadı ama doğa bu kadar mükemmel bir üçgeni pek yaratmaz; özellikle de yapı üç boyutlu bir üçgeni kapsıyorsa. Dahası mühendis Goran Cakic'in gözlemleri Güneş ve Ay Piramitleri arasında oluşan bir solar şov olduğunu ortaya çıkardı. Yaz gündönümünde yani 21 Haziran 2008'de öğle vakti Güneş Piramidi'nin gölgesinin, Ay Piramidi'nin yanında aynı yükseklikte bir piramit oluşturduğunu gözlemledi. Daha da ilginci 20 Ağustos 2008'de öğleden sonra 6:30 ile 7:30 arasında Güneş Piramidi'nin gölgesi Ay Piramidi'nin tümüne ulaşıyordu. Belki de tesadüftür ama daha çok tasarlanmış gibi duruyor. Belki de pek çok eski kültürü simgeleyen kutsal bir ışık gösterisinin parçasıdır. Aynı olgu,

Chichen Itza'nın Maya kompleksinde bulunan esas piramitlerin eğiminde de görülebilir. Burada ekinoks zamanları sanki taş yılan canlanıyormuş gibi Güneş Piramidi'nin eğiminde bir ışık ve gölge efekti oluşturuyor.

Sözde Bosna KTK tünelleri (Üzerindeki fabrikanın ismi verildi) -Visoko'nun farklı bölümlerinden Güneş Piramidi'ne giden tünellerin yeraltı kompleksinin bir kısmı. Tünel kompleksi MÖ 1200'de çökmüş. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Bu yapıların yapay olmasının en iyi kanıtı, yakınlarındaki tüneller. Şehir büyükleri çocukken Visoko'nun etrafında ve içinde bulunan farklı tünellere girerek ve şehrin bir ucundan öteki ucuna yürüyerek geçmek istediklerini herkese anlatır. Nehrin kenarına bir fabrika planlandığında, binanın inşa edilebilmesi için büyük çukurların çimentoyla doldurulması gerekti. Bilinen diğer tünel ise Bosna nehrinin yanından başlayan ve inşaat artıklarıyla doldurulan Topuzovo Polje. Ancak tarihi söylentilere göre bu tünel bir zamanlar Güneş Piramidi'ne gidiyordu. Şu ana kadar iki tünel kompleksi tamamen keşfedildi. Güneş Piramidi'nden yaklaşık 2 kilometre uzaklıkta, ana tünele 45 ile 90 derecelik açılarda bağlı farklı kolları bulunan bir tünel sistemi olan Ravne bulunuyor. Geçmişte bu yan tüneller dikkatle döşenmiş kuru taş duvarlarla kapatılmış. Ana geçit boyunca birkaç tane geniş, tuhaf taş bulundu; bunların neden orada olduğu hâlâ gizemini koruyor. Bu taşlar alenen bir dile ait olan birtakım yazılar içeriyor. Yan tünellerin birinde dikitler bulunduğunda İtalyan jeolog Dr. Dario Andretti ve Dr. Luciano Leoni bunların oluşumunun 2.600 ila 2.900 yıl aldığı bu da tünelin MÖ 1000 yıllarına kadar dayanabildiği (ki büyük olasılıkla çok daha eskiye dayandığı) sonucuna ulaştı. Bu tarihle ilgilenen Dr. Barakat'ın araştırmalarına göre yaklaşık 3000 yıl önce yani MÖ 1000 yıllarında büyük bir deprem Güneş Piramidi'nin en az bir yüzüne zarar verdi. Böyle bir depreme dair daha fazla kanıt da en üstte bulunan taş basamakta kıvrılma işaretine rastlanan Ay Piramidi'nde görülüyor. Tahminen MÖ 100 yıllarında bu yapıyı kısmen tahrip edecek bir şeyler oldu ve Ravne tüneli kompleksinin kumla dolmasının ve diğer tünellerin çökmesinin sebebi bu.

Bosna piramidi kuşkucularından Katherine Reece bile bu tünellerin insan yapısı olduğunu söylüyor: "Eski maden tünelleri MÖ 3500 yıllarına, bakır çıkarmak için kazıldığı zamana dayanıyor."[16] Bu durum, yakınlarda bir piramit olduğu düşüncesini kabul etmeyi tamamen istemese de o zamanlar

burada bir insan aktivitesinin var olduğunu kabul ettiğini vurguluyor. Ancak, Zenicalı maden uzmanı olan Banovici ve Kakanj, bu tünellerin içinde hiçbir mineral izine rastlanmadığını ve bu tünellerin bakır madeni olamayacağını gösterdi.

Tünel konusunda kendi görüşünden cayan diğer bir muhalif ise Saraybosna Üniversitesi'nde tarihçi ve arkeoloji profesörü Dr. Enver Imamovic. Imamovic, 45 decerelik yan tünellerin Osmanagic tarafından uydurulan bir yalan olduğunu söyleyip, inkâr ederek önce tünellerin doğal mağaralar olduğunu iddia etti ama bu iddiada bulunduğu zaman orayı hiç ziyaret etmediğini de belirtti. Kısacası, herhangi bir şekilde doğrulama yapmamış olmasına rağmen birini yalancılıkla suçluyordu. O zamandan beri, bu tünellerin doğal mağaralar olmadığını kabul ediyor. Bunun yerine piramit savunucuları tarafından bu tünellerin Eski Avrupa kralının bir zamanlar gömülmüş olabileceği tahmin edilen Güneş Piramidi'nin içine girmek için kullanıldığı söyleniyor. Bu sonuç için herhangi bir kanıt bulunmuş olmasa da tamamen mantıklı.

Bu arada, Eylül 2007'de Bosna Hersek Ulusal Müzesi'nden bir takım, Okoliste civarında bir alanı kazdı ve MÖ 4700 – 4500 yıllarında yaklaşık 3000 kişinin bu yerleşkede (Bosna'da bulunan en geniş yerleşkelerden biri) yaşadığı sonucuna vardı. Visoko'nun Bosna'nın en verimli topraklarından biri olduğu ve bu nedenle de yerleşim yeri olarak gözde bir mekân olduğu bilindiğinden bu durum çok da şaşırtıcı değil. Başka yerdeki uygarlıkların gelişimlerinden bildiğimiz kadarıyla, bu tür yerleşkelerin fazladan işgücü bulunuyordu, yani başka yerlerde olduğu gibi bir inşa projesine başlamada kolaylıkla kullanılabilirdi; Bosna Piramitlerinde belki de?

Dahası Eski Avrupa'da piramit benzeri nesneler bulundu. Dr. Gimbutas *Eski Avrupa'nın Tanrı ve Tanrıçaları*'nda;

> Güneydoğu Macaristan'da Kökénydomd'dan alınan Tisza mihrabındaki zengin oymalı dekorasyonun evrenin

yaradılış teorisi hakkındaki mitlerle ilgili olabildiğini yazdı. Mihrabın üçgen ön cephesi kıvrımlarla kaplı ve kıvrımlı çizgilerin yatay bantlarınla iki kademeye ayrılmış. Alt kısmın ortasında iki göz ve bir burun üçgen biçiminde yerleştirilmiş... Üçlü biçimde düzenlenmiş paralel çizgiler grubu mihrabın her yanında paneller oluşturuyor. Bu dekoratif düzen kozmik suların birkaç seviyesini anlatıyor.

Mısır'da Giza platosu, Kaos'un Suları'ndan yükselen ilkel bir tepe olarak sembolik şekilde resmedilmiş. Tisza mihrabının (üç boyutlu piramidi iki boyutlu betimleyen) üçgenleri gösterdiğini düşünürsek, bu en azından piramit inşa eden diğer kültürler gibi Eski Avrupa'nın da efsanesindeki aynı kozmogonik materyalle çalıştığını gösterir.

Be sebeple bu tepelerin yapay olarak yükseltildiği ve bu piramitleri ortaya çıkaracak doğru yerde doğru zamanda bulunan uygarlaşmış insanların olduğu sonucuna varılabilecek önemli kanıtlar var. Bununla birlikte açık şekilde herkesi kandırabilecek bulunmayı bekleyen somut deliller de var ama aynı derecede olayı başka yöne de çevirebilir. Tüm yanlış algılar ve ego tatminleri bir yana, Bosna Piramitler Vadisi'nin gerçekliği var ve gelecek yıllarda eski piramit paradigmasını sallayacak. Ancak araştırma projesi bir müddet daha tartışılmaya devam edecek. Zamanla Bosna Piramitleri yalnızca dünya ölçeğinde piramit yapılarının yeni paradigmaları listesine eklenmeyecek aynı zamanda Vinça kültürüne yeni bir boyut getirecek ve piramit fikrinin eski Mısırlılardan çok daha eski olduklarını gösterecek. Her türlü, uygarlık gelişiminde yeni bir sayfa açılıyor ve bilim bu piramitlerde bir şeyler olduğu fikrini yavaş yavaş canlandırıyor.

Eski Mısırbilimci ve arkeolog Dr. Nabil Swelim, Dr. Oleg Khavroshkin, arkeolog ve Kahire Üniversitesi Arkeoloji Fakültesi dekanı Dr. Alaa Shaheen, tarihçi ve İskenderiye Üniversitesi Sanat Fakültesi yardımcı dekanı olan Dr. Has-

san El-Saady, Polonya Gliwice'de Silezya Üniversitesi Radyokarbon laboratuvarı doktoru Dr. Anna Pazdur, Mısır'da İskenderiye Arkeoloji Topluluğu sekreteri ve arkeolog Dr. Mona Haggag, İskenderiye'de modern kütüphanenin kurucusu Dr. Mostafa El-Abbadi, ve Kahire Ein-Shams Üniversitesi Sanat Fakültesi'nde Eski Mısırbilimci ve arkeolog Dr. Mohamed İbrahim Aly dahil olmak üzere pek çok ülkeden gelen Eski Mısırbilimci ve arkeologların katılımıyla düzenlenen, 29 Ağustos 2008'de Bosna Piramitleri üzerine yapılan ilk uluslararası konferansta Dr. Mohamed İbrahim Aly şunları söyledi:

> Bosna Hersek Visoko'daki Bosna Piramitler Vadisi arkeolojik alanında yürütülen çalışma, bölgedeki diğer arkeolojik alanların yanı sıra, Bosna Piramit tepesinin ve muazzam yeraltı tünelinin kökenini cevaplayacak, birden çok akademik disiplinin dahil olduğu bir bilimsel araştırma gerektiren önemli bir jeo-arkeolojik ve epigrafik araştırmadır.[18]

Bu buluşlar daha sonraki basın toplantısında duyurulduğu zaman (İngilizce duyurusunu yapmak için ben görevlendirilmiştim) bunun bir aldatmadan başka bir şey olmadığını düşünen ateşli kuşkucular için sert (ve hatta yıkıcı) bir darbe olduğu çok açıktı. Ama kuşkucular kolay kolay vazgeçmeyeceklerdi. Basın toplantısı boyunca projenin bariz eleştirmeni olan sansasyonel gazeteci Vuk Bacanovic, 10 dakikalık bir konuşma yaparak varlığını hissettirdi. Bacanovic, konferansa bir dakika bile katılmamış olmasına rağmen pek bir şey ifade etmeyen eski ve yeni iddialar ortaya attı. (Örneğin, tüm katılımcıların sonucu son derece açık bir şekilde desteklemesine ve herkesin konferans salonunda bulunmasına rağmen, konferans katılımcıların bulguları destekleyip desteklemediklerine dair bireysel oylamasını istiyordu. Bacanovic konferans

boyunca orada bulunmuş olsaydı, bunun farkına varırdı, ancak tabii ki bunu bilmek istemedi.)

Konferanstan önce Swelim, Anthony Harding, Mark Rose ve seçilmiş bazı kişiler de dahil olmak üzere projenin en sesli eleştirmenlerinden bazılarını davet etmişti. Tüm bu eleştirmenler arasından, doğrudan olmasa da, yalnızca Dr. Blagoje Govedarica cevap vermişti. Yine de katılmayı reddetmişti. Konferans, hiçbiri bilimsel olmayan, yalnızca ego ve önyargılı iddia veya dogmalardan kaynaklanan birtakım sebeplerden ötürü bazı kesimlerin proje hakkında bir şey yapmak istemediği arkeoloji içindeki muazzam bölünmeleri gösterdi. Aslında Harding bu organizasyon üyelerinin "yasaklanmış" olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişti; bu nedenle Bosna Piramitlerinin arkeolojik keşifleri bilimadamlarının görmeyi reddettiği ama bilimsel olarak orada var olan "yasaklanmış arkeoloji" olarak nitelendirilen çalışma alanının bir parçası olduğu söylenebilir.

YASAKLANMIŞ ARKEOLOJİ

1993'te Michael Cremo ve Richard L. Thompson *Yasaklanmış Arkeoloji: İnsan Irkının Saklı Tarihi* kitabını yazdı. 914 sayfasıyla kütüphanemdeki en kalın kitap. Kitabın boyutu arkeologların "girilmez" bölge olarak nitelendirdiği çok fazla konu içerdiğinin belirtisi. Bu kitap, milyonlarca yıl önce bizim gibi insanların dünyada olduğunu gösteren kemik ve eserleri ele alıyor. Ancak, son iki yüz yıldır bilimsel kuruluşlar bu olağanüstü gerçekleri yok sayıyor çünkü insan kökeninin ve antikçağın baskın görüşünün aksini iddia ettiler. Aslında İtalyan bilimadamı G. Sergi 1884'te şunları yazdı: "Despot bir bilimsel önyargı aracılığıyla istediğiniz her şeyi söyleyin. Pliyosendeki insanoğlunun her keşfine kuşku duyuldu."[19] Pliyosen, beş milyon yıl öncesinden iki milyon yıl öncesine dek süren üçüncü jeolojik çağın son dönemidir.

Cremo ve Thompson, uymadığı gerekçesiyle arkeolojik kayıtlardan kaldırılan düzinelerce kanıt listeledi ve böylece yasaklanmış arkeoloji haline geldi. Vardıkları sonuç, "fosil kemikler ve eserler de dahil olmak üzere, anatomik açıdan modern insanla ilkel insanların on milyonlarca yıl önce birlikte var olduğu hakkındaki tüm kanıtlar tutarlıdır."[20]

Kitap ortaya çıktığı zaman arkeoloji dünyası şaşırtıcı olmayan bir şekilde bundan hoşlanmadı ve yazarlar tarafından ortaya konulan kanıtlardan az şey çıkarılacakmış gibi yazarların ve kitap kapağının rengi peşinde koştular! Cyprian Broodbank, *Eski Çağlar* kitabında bu bölümü şöyle tanımlıyor: "Modern insanın yeni bir şey değil de çok eski çağlara dayanmasının sebebi ve kanıtları olan her anormalliğin pembe kitap kabının içinde, çok büyük ve çok tuhaf bir derlemesi."[21]

Genel olarak *Yasaklanmış Arkeoloji* hiç var olmamış gibi muamele gördü, Cremo ve Thompson için onlardan biri değildi, dışardandı. Bilim kilisesi kolayca bu kafirler yokmuş gibi davranabilir ve eğer bir şekilde medyanın ilgisini çekerse ya da kötü şöhret yaparlarsa popüler basın ya da bilimsel yayın olup olmadıklarına bakılmaksızın hemen kafir olarak belirlenip alay edilirler ve bilimsel kazıkta yakılırlar. Fradin'de olduğu gibi çekip gitmeyi hâlâ reddederlerse bu kafirlere saldırmak için hava durumu, mali çöküntü ya da yasal davalar işin içine dahil edilir.

Yine de Haziran 2011'de *Antik Dönem* editörü Simon Stoddard ve yardımcı editör Caroline Malone sonunda arkeolojinin büyük sorununu, yani saha çalışmasının yayınlanmamasını ilan etti. Arkeolojik kazı çalışmaları buluntuları yayınlanmadan yıllar hatta on yıllar geçebiliyor ve bu esnada kazıp çıkarılan eserler yok sayılıyor. 2001'de, tüm İtalyan arkeolojik materyallerinin %89'unun yayınlanmadığı söylendi. Ama Stoddard ve Malone "arkeolojik ikon düşmanlığının başka bir boyutundan yani sahtecilikten bahsetmeye devam etti... Bir keresinde, müze deposundaki çömlekleri yeniden kullan-

ma yaratıcılığıyla Toskana'daki Miken çömleklerin dağıtımını genişleten parlak bir meslektaşımızla şahsen tanıştığımızı hatırlıyorum."[22] Onun yayınlanan çalışmasıyla böyle bir hilenin belirlenemeyeceğini ileri sürdüler.

Ekim 2000'de Japon arkeolog Shinichi Fujimara, Japonyadaki bir alanda dikilen yapıların videosunu çekti ve bu videodan alınan fotoğraflar, önde gelen ulusal gazete *Manichi Shimbun*'ın ön sayfasında yayınlandı. Tohoku Yontma Taş Devri Enstitüsü müdür yardımcısı Fujimara, Kamitakamori alanında bulunan 61 ila 65 yapının ve Soshinfudozaka alanında bulunan tüm 29 yapının yerleştirilmiş olduğunu kabul etti. Arkeolog Paul Bahn bu konuyu genişleterek, *Eski Çağlar* kitabında şunları yazdı:

> Konferans koridorlarında ya da kapalı kapılar ardında sıklıkla yapılan homurdanmalara rağmen, arkeolojide, kimsenin alenen suçluları ortaya çıkarmak istemediği veya yapamadığı için her türlü sahtekârlık türedi. Burada bile isim veremiyorum, çünkü bu, hem beni hem de bu yayını bir davayla karşı karşıya getirebilir... Hiç kimse, en azından tüm medya; sadece çoğu kişinin bilimadamlarının yalan söylediğine ve yüzsüzlükle sahtekârlık yaptığına kolay kolay inanmayacağından hakikati sorgulamıyor."[23]

Ancak iş üçüncü şahıslara (amatör arkeologlara) gelince arkeologlar ve yayınları birinin peşinden gitmede herhangi bir sorun yaşamıyor. Yalnızca kendilerinin peşinden gitmiyorlar.

Cremo, kendi kitabının tartışılacağı bir televizyon programını bilimadamlarının nasıl boykot etmeye çalıştığını bizzat yaşadı:

> NBC televizyonunda *İnsanoğlunun Gizemli Kökenleri* yapımcısı Bill Cote ile çalışırken Berkeley'de Kaliforniya Üniversitesi'nin kontrolündeki müzenin depolarında göz-

den uzak tutulan ve Kaliforniya'da altın madenlerinden çıkarılan anormal yapıtları görmemiz engellendi. Aynı zamanda Berkeley paleontolog Jere Lipps yönetimindeki ortodoks bilimadamlarının planlanmış bir organizasyonla, programın NBC'de yayınlanmasını engellemeye çalıştıklarını gördük. Bu girişim başarısız olunca Kambriya Dönemi Çalışmaları Enstitüsü'nde başka bir paleontolog olan Allison R. Palmer, Darwin'in insan kökeniyle ilgili söyledikleriyle doğrudan çelişen bu programı yayınladığı için Federal İletişim Komisyonu'nun NBC'ye ceza vermesi için bizzat uğraştı."[24]

Cremo, evrim aleyhine vaaz vermiyor. Ama Darwinci arkeologların arkeolojik kanıtları çok kısıtlı bir zaman dilimine sığdırmaya çalıştıklarını söylüyor.

1973'te Virjinyalı Steen-McIntyre, arkeologlarca yaklaşık 250.000 yıl öncesine dayandığı tahmin edilen ve yalnızca anatomik açıdan modern insanlar tarafından yapılabilecek taş aletlerin bulunduğu Meksika'daki Hueyatlaco alanı araştırma takımının bir parçasıydı. Ancak, hüküm süren paradigma, modern insanın yalnızca 100.000 yıl yaşında olduğunu ve Amerika'ya 25.000 yıl önce ulaştığımızı söylüyor. Bu nedenle arkeolojik kurumlar bu buluntuları reddediyor çünkü yanlış olmak "zorunda" olduğunu "biliyorlar". Meslektaşları bu sonuçları yayınlamaya çekinse de Steen-McIntyre çekinmedi. Aslında başlangıçtaki takım lideri Cynthia Irwin-Williams, alanla ilgili son raporu hâlâ yayınlamayarak, Stoddard ve Malone kadar Michael Cremo tarafından da yapılan eleştirileri doğrulamış oldu. Hiçbir zaman alanla ilgili son raporu yayınlamadı.

Cremo, arkeolojinin asıl sorununun, teori ve önyargıları destekleyen kanıtları kabul ederken, desteklemeyen kanıtları da reddetmesi vasıtasıyla işleyen bilgi filtrelemesi olduğunu söylüyor. Geçmişte keşifler yapılmış olsaydı, modern arkeo-

loglar esas kaynak materyalin değil, yalnızca meslektaşlarının tavırlarının farkında olacaklardı. Renfrew'ün Glozel hakkındaki görüşü, Garrod tarafından şekillendi ve diğer modern arkeologlar da onun liderliğini aldı. Çok azı kaynak materyale dayalı Glozel tartışması üzerine çalışma yapmış olacak. Açıkçası bizim tarih görüşümüzün gelişmesini durduran arkeologların bu zihniyetidir. Bu nedenle Bosna Piramitlerine karşı çıktılar. Bu nedenle Atlantis konusuna hiç dokunmak istemiyorlar.

Biri, arkeologlara karşı hoşgörülü olup onların daha fazlasını bilmediğini ya da eski nesil arkeologlar tarafından yanlış bilgilendirildiklerini söyleyebilir. Ama bu fazlasıyla hoşgörülü bir yaklaşım olacaktır. Glozel ve Bosna Piramitleri durumunda görüldüğü gibi ulaştıkları boyut ve acı eleştiriler, bu sanki modern bir engizisyonmuş gibi davrandıklarını, tarihin bildiğimiz gibi olmadığını veya kayıp uygarlıkları gösteren deliller olduğunu söylemeye cüret eden kâfirleri ele geçirip yok etmek niyetiyle hareket ettiklerini ortaya çıkardı. Kelimenin tam anlamıyla arkeoloji bunları suçluyor; Emile Fradin olayında onu gerçekten hapse atıp sahtecilikle suçladılar. Ve onu bir kazıkta yakabilselerdi kesinlikle yaparlardı.

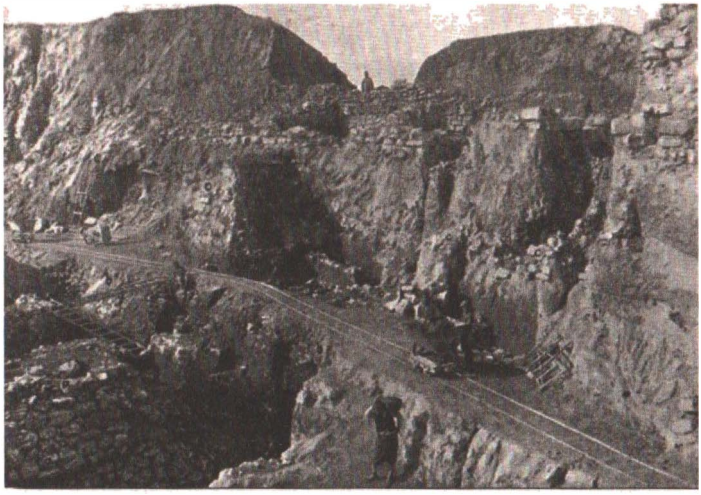
Bölüm 2:
Eski Dünya'nın Kayıp Medeniyetleri

TRUVA ARAŞTIRMASI

Troya Savaşı'nın onuncu ve son yılının son 51 gününü anlatan İlyada Destanı, Odysseus'un eve giden yolculuğunu anlatan Odysseia Destanı, Batı dünyasının en eski belki de hâlâ en önemli destanlarıdır. Homeros'un bu destanları ne zaman yazdığı hâlâ tartışma konusu. Heredot'un ondan 400 yıl önce yaşadığı söyleniyor, bu da MÖ 850 yıllarına denk geliyor ancak bazıları MÖ 1200'lerde yaşamış olduğunu iddia ediyor. O zamandan beri de efsanevi savaş ve eve dönüş hikâyesi milyonlarca çocuğa ve yetişkine anlatılır. Zaman geçtikçe, daha az yetişkin bu savaşların ve yolculukların gerçek olmadığına, Truva'nın "yalnızca" bir efsane olduğuna inanmaya başladı.

Heinrich Schliemann 1822'de doğdu. 1829 Noel'inde babası ona Ludwig Jerrer'in *Resimli Dünya Tarihi* kitabının bir kopyasını verdi. Daha sonra Truva şehrini kazacağını iddia ettiğinde sekiz yaşında olduğunu söyleyecekti. Anılarında ve kitaplarında Schliemann sekiz yaşındayken babasının onu dizine oturttuğunu ve Sparta kralının eşi Helen ile Truva kralının oğlu Paris arasındaki yasak aşkı ve kaçışlarının bir uygarlığın sonunu getirecek bir savaşla nasıl sonlandığını anlatan İlyada hikâyesini anlattığını yazmıştı. Schliemann'ın dediğine göre bu hikâye onun Truva, Tiryns ve Miken şehirlerinin varlığının arkeolojik kanıtını arama açlığını uyandırmıştı. As-

lında o kadar açtı ki araştırma yapmaya yetecek parayı sağlamak için ticarete atıldı.

19. yüzyılda Heinrich Schliemann, Truva'nın yalnızca efsanevi bir şehir olmadığına, bulunabilir olduğuna ikna olmuştu. Schliemann için Türkiye'nin Hisarlık kasabasında yaptığı kazılar Truva alanının kanıtıydı. Günümüzde bazı arkeologlar Hisarlık'ın, Truva'nın doğru yeri olduğuna ikna olmasa da pek çok arkeolog Truva'nın gerçekten var olduğuna karşı çıkmıyor.

Schliemann, Truva'yı pek çok yerde aradı. Araştırmasına başladığında, ortak kanı Truva diye bir yerin gerçekte var olmadığı yönündeydi. Tarihsel doğasını kabul eden çok az kişi, Türkiye'de Pınarbaşı denen bir tepeyi işaret etti. Schliemann bu bölgeyi ziyaret etti ama İlyada'da Truva'nın duvarlarından görünen İda dağından bahsediliyordu ama Pınarbaşı'ndan görünen bir dağ yoktu. Bu nedenle Schliemann bu bölgeyi eledi.

Heinrich Schliemann, *İlyada*'daki coğrafi ipuçlarını kullanarak Hisarlık köyünün yakınlarında Homeros'un tarifiy-

le uyuşan başka bir tepe belirledi. Dahası 1822'de Charles Maclaren, Hisalık'ın Truva olduğunu iddia eden bir kitap yayınlamıştı. 1868'de Frank Calvert, Türkiye'deki Hisarlık'ın Truva'nın bulunduğu yer olduğunu iddia eden *Ithaka; der Peloponnesus und Troy* kitabını yayınladı. Görünüşe göre Schliemann ilk kuşkucuydu ama Calvert onu ikna etti. Ailesi alanın doğu yarısına sahip olduğu için Schliemann'ı 1871'de başlayan kazılara katılması için davet etti.

Homeros'a ait Truva'nın alanın en alt katmanlarında olduğu düşünülüyordu, bu nedenle herkes, efsanevi Truva'nın duvarları olarak tanımlanan tahkimata ulaşmak için üst katmanlardan deldiler. Ancak, 1872'de Calvert, Troya Savaşı döneminin Hisarlık'tan gözlemlendiğini söyleyen ve Schliemann'ı çileden çıkaran bir makale yazdı. Mayıs 1873'te, bir altın zulası bulundu ve hemen "Priam'ın hazinesi" ismini aldı. Sonraki yıllarda *Odysseia* ile bağlantılı olduğunu düşündüğü İthaka alanlarının yanı sıra Miken'in Yunan arkeolojik alanında da kazı yapmaya başladı. 1878'de Hisarlık'a geri dönmüştü.

Daha sonra Kenneth W. Harl ile beraber bazı arkeologlar, Yunanlıların kendi zamanlarında Truva'ya yapamadığını Schliemann'ın tüm şehir duvarlarını aşağı indirip tahrip ederek yaptığını bile söyleyerek, "Ön Asya'nın Büyük Eski Uygarlıkları Öğretme Kampanyası" adlı konferans serisinde onun metodolojisini ayıpladılar. Ancak Schliemann bir şey yapmıştı, Truva'nın gerçek olduğuna dünyayı ikna etmişti. Schliemann'dan önce Truva çoğunlukla, Homeros tarafından uydurulan bir efsane olarak görülüyordu. Ama Schliemann Truva'yı keşfettiği zaman hayali olduğu düşünülen uygarlıkların aslında tarihi gerçekler olduğu açıklamasını yaptı.

1890'da, Schliemann'ın ölümünden sonra, Hisarlık'taki kazı devam etti. Yüz yıldan fazla bir süre sonra, çeşitli otoritelerin şiddetli bir şekilde Hisarlık'ın Truva olamayacağını iddia etmesiyle, bu konudaki görüş ayrılıkları devam ediyor. Sir Mo-

ses Finley'den alıntı yaparsak: "Ne kadar çok bilirsek, bizim için o kadar kötü olur."[1] Hatta şu anda bile, pek çok insanın inanmasına rağmen, Hisarlık'ın Truva olması uzak bir olasılık olarak düşünülüyor. Romalı coğrafyacı Strabo'ya Hisarlık gösterildiğinde: "Burası antik İlyum alanı değil" dediğini bilmemiz gerekiyor. Bundan dolayı Truva ile ilgili soruya geri dönüyoruz: Truva nerede?

Çok iyi bilinen bir söylem var o da Homeros'un coğrafyacı olmadığı. Bu basit bir sorunun sebebi: Homeros bir yer tarif ettiğinde, bu genellikle gerçekle uyuşmaz. Örneğin, Strabo, Odysseia'de Fener adasının neden Mısır'a bir günlük gemi seyahati uzaklığında olduğu söylenen İskenderiye şehrinin hemen dışında konumlandırıldığını merak etmişti. Gerçekte beş dakikalık bir mesafede. Homeros, Rodos gibi yerleri hiç ada olarak tanımlamamıştı. Homeros'un İthaka'sının yeri de gerçekle uyuşmuyor. Uzun ada Dulichium hiç bulunamamış, olması gereken yerde hiçbir şey yok. Bu nedenle profesör John Chadwick şunları söyledi: "Bir tarafta arkeoloji ve tabletlerden bilinen Miken coğrafyası, diğer tarafta Homeros'un anlattıkları, ikisinin arasında tamamen ilişki kopukluğu var."[3]

Bu nedenle pek çok gözlemci, Homeros'un bu yeri hiç görmediğini, hayali bir manzara yarattığını bile iddia etti. Ama bazıları, Truva Hisarlık değilse, Homeros'un Fener adasının da İskenderiye yakınlarında olamayacağını ve bunun da *İlyada*'nın ve *Odysseia*'ın bunlarla bağdaştığı yerlerde, Akdeniz civarında, gerçekleşmemiş olması anlamına geldiğini fark etti. Bu nedenle bu iki kahramanlık söyleminin tamamen uydurma olup olmadığını sorgulamamız gerekiyor.

Önemli bir ipucu Odysseia'de bahsedilen Ogygia adasının "İngiltere'den batıya doğru beş gemi yolculuğu uzağında" konumlandığını söyleyen Plutarch'tan geldi. Aslında böyle bir yer, Homeros'un alan tariflerinden birini mantıklı hale getiriyor. Fazla sayıda deniz kuşunun Ogygia'da Kalipso mağarasının üstünde ve Kuzey Denizi'nde uçtuğu söylenir. Kuzey

Denizi'nin adaları Akdeniz'deki huzurlu sahillerinden daha çok deniz kuşlarıyla bilinir. Homeros, Sibirya ve İskandinavya'da bulunan vahşi ya da şarkı söyleyen kuğulardan bahseder oysaki Akdeniz ülkeleri yalnızca ölmek üzereyken ses çıkaran sessiz kuğularla bilinir. Dahası, gelgit hareketleri hem sözsel hem de mecazi duygularla, genellikle şairler tarafından anımsatılır. Gelgitler, Akdeniz'de herkesin bildiği gibi pek dramatik bir nitelik taşımaz ama Kuzey Denizi kıyılarında çok daha etkileyicidir.

Bu durum ilk başta şaşırtıcı görünse de Homeros'un destanını Kuzey Avrupa'da konumlandırıyor. Ama Stuart Piggott gibi saygı duyulan otoritelere göre değil: "Homeros'a ait altı ayaklı mısraların asaleti, İlyada ve Odysseia'nin çoğunluğu barbar olan Bronz Çağı ve Demir Çağı Avrupa'sının şiirlerinden farklı olduğunu düşünmemiz açısından bizi kandırmamalı."[5]

Yani Akdeniz değil de Avrupa'da, ama Avrupa'da nerede? *Homeros'un Efsane masallarının Baltık Kökeni*'nde Felice Vinci'ye göre cevap, Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya, Polonya'nın vs sahil şeridi, Baltık ülkeleri. Vinci'ye göre Ogygia'nın yeri Faroe adalarıyla, özellikle de Kalsoy adasıyla belirlenmelidir.

Vinci, İskandinavya çevresi için tartışmaya giren ilk kişi değil. Aynı zamanda bu durum İsveç tarihçi Martin P. Nilsson tarafından da dile getirilmişti. İngiliz filozofu ve tarihçi Bertrand Russell gibi diğerleri, Miken uygarlığının Yunanistan'ın açık saçlı Norveç istilacılarıyla meydana geldiğini belirtti. Açıkça sorulacak sorulardan biri Kuzey Avrupa hikâyesinin neden Güney Avrupa'daki Miken (Yunan) uygarlığının bel kemiği haline geldiğidir. Vinci'ye göre cevap basit: Kuzey Avrupa iklimi soğuduğunda buradaki insanlar güneye göç etmek zorunda kaldı. Achaean kabilesi Peloponnes'e vardı ve Miken uygarlığını kurdu. Göçmenler de efsanelerini beraberlerinde getirmişti ancak, kuzeyin coğrafyası güneye aktarılmadı. Uyuşmazlığın sebebi de bu.

Ogygia'nın Akdeniz'de konumlanmamış olması açık görünüyor. Bitki örtüsü Akdeniz iklimiyle uyuşmuyor. Ve Homeros'un efsanesinde sise ve hatta kara oldukça gönderme yapılmış ayrıca güneşin nasıl batmadığından bunun yerine ufuk çizgisinin hemen üzerinde oyalandığından bahsediyor ki bu kuzey bölgelerinde tipik bir yaz olgusu. *Odysseia*'de şunu okuyoruz: "ne karanlığı, ne şafağı, ne güneşin insan üstünde parlayarak batmasını ve de doğmasını algılayabiliyoruz."[6]

Dahası deniz hiçbir zaman parlak olarak tanımlanmıyor hep gri ve puslu olarak anlatılıyor. Karakterler ziyafetlerde bile hep tunik, kalın ve ağır pelerin giyiyor. Kitapta güneş ve sıcaklığından çok nadir bahsediliyor yine de akla Akdeniz çevresini getiriyor. Aslında Akdeniz çevresini gösteren hiçbir coğrafi tanımlama yok. Homeros coğrafyacı olmasa da, en azından orada yaşadığına inanıldığı için tipik bir Akdeniz manzarasının neye benzediğini biliyor olmalıydı. Bunun yerine başka bir yerde yaşamış gibi görünüyor.

Öyleyse Vinci, bu savaşları tam olarak nereye yerleştirdi? İlyada, Finlandiya körfezinde yer alıyor ve Odysseia de Danimarka'nın içinde ve etrafında. Truva'da Finlandiya'daki Toija; Thebes, İsviçre'deki Taby; Peloponnes de Danimarka'daki Zeeland'di. Vinci'nin yargılaması yer isimleriyle benzerlik gösterdiğinden dilbilimsel nitelikte ama bu isimlerin çoğunun MS 800'den öncesindeki kökenleri bulunamayacağından hatalı olması da imkân dahilinde. Bunun da anlamı 2000 ila 3000 yıllık bir boşluk olması; Vinci'nin de dediği gibi buradaki insanlar MÖ 1000'lerde memleketlerini bırakmışlar. Devam eden bir gelenek söz konusu olmadığına göre neyin neresi olduğundan nasıl emin olabiliriz?

Bundan dolayı Baltık ülkelerini Truva'nın yeri olarak tam anlamıyla belirleyemesek de, Vinci'nin araştırması tarihçilerin uğraşmak istemedikleri başka bir sorunun altını çiziyor: Farklı uygarlıkların aktif olarak bilgi ve materyal alışverişi

yaptığı gerçeğini. Vinci'nin araştırması, Yunanistan'da pek çok antik Miken mezarında bulunan çok miktarda Baltık kehribarının ortaya çıkardığı gibi, Baltık ülkeleri ve Miken arasında aktif bir ticaret olduğunu, bu nedenle kuzey ve güney Avrupa arasında bazı bağlantıların olduğunu gösteriyor.

Vinci haklı olsa da, Piggott büyük olasılıkla daha haklı: Achaean savaşçıları savaşalanında hareket etmek için at arabaları kullanmıştı ve bu savaş metodu Yunanistan'da bilinmiyordu. Ama benzer at arabası dövüşleri Britanya'yı istila ettiğinde Jül Sezar tarafından da tarif edilmişti; Romalı komutanlar bunun Homeros'un anlattıklarıyla kelimesi kelimesine aynı olduğuna tanıklık etmişlerdi. Dahası, Truva'nın büyük duvarları çeşitli eski çağ höyükleri ve keltik çevrelerin etrafındaki kayalıklarla aynı olabilirdi. Savaşçıların tatlı şarabı ilk başta tipik bir Akdeniz içeceği olarak görülebilir. Ancak, şarabın kuzey Avrupa'da üretildiğini şu anda biliyoruz ama şarabı tatlı yapmak için içine bal eklenmiş. Bu tür bir ekleme Akdeniz şarapları için gerekli değildi. Yine söylüyorum, Homeros'un kahramanları başka yerde savaşmış görünüyor. Son olarak, Homeros'un anlatımında herkes bronz kadehlerden içiyor ki bu tipik bir Keltik geleneği ve bu tür bir gelenek çoğunlukla Akdeniz kültüründe yok.

O halde Keltik yerleşkesi var ancak kafalardaki soru hâlâ duruyor: Kuzey Avrupa'da nerede? *Truva'nın Bir Zamanlar Bulunduğu Yer* kitabında Hollanda doğumlu yazar Iman Wilkens, Truva Savaşı'nın yalnızca Cornwall'da bulunan ve şu an petrolün önemi olduğu gibi Bronz Çağ'da önemi olan hammaddeye erişim için, Avrupa kıtasıyla İngiliz adalarının arasında gerçekleşen büyük mücadele olduğunu söylüyor. Bu hammadde bronz üretimi için kullanılan kalaydı.

Keltlere ait kalay madenleri MÖ 1200'de tükendi. Kalay olmadan bronz olmazdı ve sonuç olarak Avrupa daha ilkel yaşam koşullarına geri döndü. Yunan ve Roma uygarlıkları ortaya çıkana kadar, Avrupa dört yüz yıl sürecek bir durak-

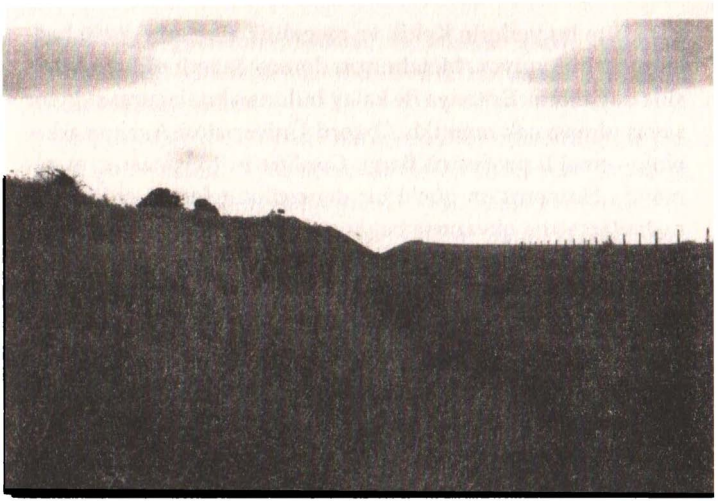
lama dönemine girdi. MÖ 1400'de Bronz Çağı Avrupa'sı kalayın azalan bir kaynak olduğunu ve kalayın Britanya'da kalması adına kıtasal Avrupa'ya yapılan ihracatın yakında sona ereceğini biliyordu. Kıtasal Avrupa, kalaya nasıl ulaşabilirdi? Yalnızca iki seçenek bulunuyordu: ticaret ya da savaş.

Kıtanın, karşılığında sunacağı herhangi bir şeyi olmadığından ticaret seçeneği gerçekçi değildi. Bu nedenle geriye sadece savaş seçeneği kalıyordu. Wilkens için bu durum Truva Savaşı'nın gerçek sahnesi: Avrupa kıtasının Britanya'ya saldırmasıyla sonuçlanan hayatta kalma mücadelesi.

Ortaçağda, ilginç bir şekilde pek çok Batı Avrupa insanının kökenlerinin Truva olduğuna dair yaygın bir inanış vardı. Romalılar Aeneas'lardan, İngiliz ve Frankler ise Truva beyliklerinden geldiklerini iddia ediyorlardı. İngilizler, Truvalı Brütüs'ün Londra ile özdeşleştirdikleri "Yeni Truva'yı kurduğunu iddia ettiklerinden dolayı hiçbir zaman net olmadı. 1879'da Schliemann'ın keşfinden hemen sonra, Fransa doğumlu Belçikalı avukat Théophile Caillieux, İngiltere'de Wash ve Cambridge arasında iki büyük hendek keşfettiğini, Truva'nın Doğu Anglia'da yer aldığını öne sürdü.

Wilkens, Homeros'un anlatımında sıklıkla bahsedilen ve savaşın alçak arazide gerçekleştiğini gösteren hendeklere fazlasıyla odaklanmıştı ki bu Homeros'un coğrafyasının nadiren itiraz edilen konularından biriydi. Doğu Anglia'nın Fleam hendeği ve Şeytan hendeği aslında tam bir muamma. Şeytan hendeği, Britanya'da bulunan türlerinin arasında en büyük eser. Fleam hendeği ise 85 fit genişliğinde, 11 fit yükseklikte ve Fulbourn'dan Balsham'a kadar uzanan 3 millik bir sur.

Bu hendekler kesinlikle askeri bir amaca hizmet etmişlerdi ve bariyer oluşturuyorlardı. MÖ 1500'lü yıllarda bu düz ovanın açık olduğu ve bariyerlerin muhtemelen atla çekilen savaş arabalarını durdurmak için dikildiği biliniyor. Halbuki resmi olarak bunların 1200 yıllık oldukları (ki bu MS 800'lü yıllara denk gelir) ve Saksonlar tarafından inşa edildi-

Cambridge yakınlarında bulunan ve amaçları resmi olarak bilinmeyen Fleam hendeği ve Şeytan hendeği. Iman Wilkens'a göre Cambridge Truva'nın gerçek yeriydi ve hendekler de Türkiye'nin değil de İngiltere'nin savaştığı Truva Savaşı'nda önemli rol oynamışlardı. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

ği söylenir. Hâlâ sorun şu ki kimse burada hangi savaşların yapıldığını bilmiyor. Bu nedenle Caillieux ve Wilkens, bariyerlerin Truva'ya saldırmaması için Achaean'ları durdurma adına dikildiği sonucuna vararak iki sorunu bir araya getirdi. Onlara göre Truva, Cambridge'in hemen üstünde yükselen Gog Magog tepesinde yer alıyordu. Burası Wandlebury Ring ile özdeşleşen Truva'nın (Pergamus olarak da bilinir) iç kalesiydi. Bu tepede bir zamanlar tahta çitler yerine eşmerkezli hendekler ve toprak duvarlar vardı. Tüm bu yapılardan geriye yalnızca yerin altında 16 fit derinlikte Ring hendeği duruyor.

Wilkens, Argos'u, Fransa ile ve Miken'i de aslında adını Troy'dan alan Fransız Troyes şehriyle bağdaştırıyor. İthaka, güney İspanya'da Cadiz'de yer alıyor. Bu da İlyada için savaş sahnesini tamamen Avrupa genelinde bir savaş haline getiri-

yor. Tüm bu yerlerin Keltik ve megalitik alanlarla güçlü bağlantıları bulunuyor. Metalin son derece değerli olduğu bilgisine dayanarak Britanya ile kalay bulunan kıtalar arasında bir savaş olması çok mantıklı. Oxford Üniversitesi Avrupa arkeolojisi emekli profesörü Barry Cunliffe'in çalışması aynı zamanda Homeros'un güçlü bir denizcilik geleneği anlatımını doğrularcasına okyanusa bakan eski uygarlıkların deneyimli denizciler olduğunu gösteriyor.

Odysseia Destanı'na gelince Wilkens, bunu, kahramanımızı İthaka'daki evine geri döndürmeden önce Senegal, Cape Verde Adaları, Hollanda Antileri, Küba gibi yerlerin yanı sıra Yeni Dünya'ya ulaştırarak okyanusaşırı bir geziye dönüştürüyor. Ogygia ise Wilkens'a göre Azorlarda St. Miguel'in adası.

Geçen yüzyıl boyunca Homeros'un destan şiirleri bu olayların fiziksel sahnelerini bulma çabasıyla büyük çoğunlukla çözüldü. Daha önceleri, destan şiirleri tamamen sembolik yapıyla ilgiliydi ve bu durum Schliemann'ın Truva'yı bir haritaya yerleştirdiğinden beri bir kenara itildi. Ancak bu masalın sembolizmini unutmak çok aptalca olurdu. Odysseia'deki Ulysses'in gezisi genellikle insanoğlunun gizemli tutkulara başlangıcının bir tanımı olarak görülür: Bazı savaşların örnek bir doğası vardır. Edna Leigh'e göre, Florence ve Kenneth Wood'un *Homeros'un Gizli İlyadası*'nda anlatıldığı gibi, İlyada aslında tarihi değil astronomik metindi. Aslında Leigh, bunun dünyanın var olan en eski astronomik metni olduğunu anlamıştı. İlyada'nın cennetin Eski bilgisini korumak için yaratıldığına inanıyordu. Savaşlar dünyada bulunmuyordu yıldızlardaydı. Uzaylı savaşları değildi, hikâye şeklinde anlatılmış astronomik olaylar ve bilgilerdi.

İlyada'da listelenen birkaç yıldız ismi var, bu nedenle en azından metin kesinlikle bazı astronomik bağlantılar içeriyor. Dahası, Odysseia'deki denizcilik tanımları o kadar güvenle veriliyor ki geceleri gökyüzünü pratik bir amaç için kullanan bir insanın öğrenmesini yansıtıyor olmalı. Ama Leigh temel

astronomik gözlemlerin daha da ötesine geçti. Neticede, *İlyada*'da 650'den daha fazla yıldız ve 45'ten daha fazla takımyıldız belirleyecekti.

En güçlü noktası, İlyada'nın en eski bölümü olduğuna inanılan gemi listesi. Aynı derecede de en sıkıcı yeri: Truva'ya saldırıda rol alan gerçek bir gemi listesi. Harika bir efsane olmasının yanı sıra çok da sıkıcı bir bölüm, hatta o kadar sıkıcı ki yıldız listesi ya da indeksi olabilir.

Leigh, efsanede altta yatan bir tema belirledi. İlyada'nın asıl savaşçılarının yıldızlar olduğunu fark etti: yıldız ne kadar parlaksa savaşçı da o kadar güçlü oluyordu. Kurbanları da her zaman daha az parlak yıldızlardı. Bu yönden bakıldığında Yunan ve Truva alaylarını 45 takımyıldız temsil ediyordu: Takımyıldızlarındaki en parlak 73 yıldız, Aeneas (Başak), Agamemnon (Regulus), Menelaus (Akrep yüreği), Aias (Süheyl), Patroclus (Öncü yıldız), Paris (İkizlerevi) ve Odysseus (Arkturus) gibi kumandan ve liderlerdi.

Leigh'e göre Truva evrendir, bizim gördüğümüz haliyle geceleyin gözüken gökyüzüdür. Planlama ve savaşlar ekinoksların gerilemesini durdurmak için, özellikle kutup yıldızı olarak Ejderha'daki Thuban'ın geri çevirmek ve Yunanistan simalarının en parlak yıldızı olan Ak yıldızın döndürmek için sarf edilen faydasız çabalardı aslında bunun nedeni yerleştirildikleri konumlardı. Ak yıldız, Truva'daki en büyük savaşçı olan kahraman Aşil'le özdeşleşiyordu. Aynı zamanda Hektor'u (Orion'u) takip etmesinin sebebidir.

Bu savaşçı yıldızlar arasındaki gökyüzündeki savaş, kabaca MÖ 2800'den MÖ 1800'lere kadar görülebiliyordu. Leigh, MÖ 9000'lerde Ak yıldızın gökyüzümüze dönmesiyle Aşil Savaş alanına geri dönüyor ve tüm hikâye başlıyor. MÖ 2200'de yeni kutup yıldızının gelmesinden hemen önce de hikâye sona eriyor.

Homeros'un birkaç kitap adadığı savaş alanına Aşil'in geri dönmesi aslında astronomik öneme sahip bir an. Demir tan-

rısı Hephaestus'un Aşil için yarattığı yeni bir kalkan, en özen gösterilmiş tanımlardan biri: "Dünyayı, cennetleri, ve denizi aynı zamanda dolunayı ve yorulmak bilmez güneşi, cennetin görkemli yüzünün tüm işaretlerini, Ülker yıldız kümesini, Boğa yıldız kümesini, dev Orion'u ve Orion ile karşı karşıya gelip Okeanos'un akışına asla dalmayan bir yerde sonsuza dek dönen Büyük Ayı takımyıldızını da biçimlendirdi."[7] Bu özel takımyıldızları Ak yıldızın ve onun takımyıldızı büyük köpeğin yeniden ortaya çıktığı gece göğünü işaret ediyor. Ve Leigh'e göre *bu* Homeros'un mesajının önemi.

İşin sonunda kimin haklı olduğu sorusuyla baş başa kalıyoruz. Schliemann mı? Vinci mi? Wilkens mı? Leigh mi? Varabildiğimiz tek sonuç Truva soruşturmasının hâlâ açık olduğu. Leigh'in "yıldız kodu" truva'nın gerçek bir şehir olma olasılığı haricinde tutulması gerekmiyor. Gerçek bir savaş, yıldız ilmine fazladan bir katman eklemede ilham kaynağı olmuş olabilir. Modern çağlarda belli tarihi detaylar daha iyi bir hikâye anlatma adına sık sık değiştiriliyor: Homeros neden farklı olsun? Truva araştırmasının bize öğrettiği şey bir zamanlar hayali olduğu düşünülen şeylerin aslında gerçek olabileceğidir. Vinci ve Wilkens'in araştırmalarının gösterdiği şey ise Avrupa tarihinin bilinenden çok daha karmaşık ve ilginç olduğudur.

HYPERBOREA'YA DENİZ YOLCULUĞU

MÖ 2000. Dünyanın ucu. Bu, İskoçya'nın en kuzey kısmının batı sahilindeki Hebrides adalarının tanımı. Bu adalar modern standartlarda bile iki kat uzak. Yine de, binlerce yıl önce burada, tüm yerlerdeki en büyük ve en olağanüstü eski çağ anıtlarından biri olan Callanish taşlarını inşa etmeye yetecek çoğunlukta insanı cezbeden bir şeyler var. Bu taşlar sonradan "Stonehenge of the North" (Kuzeyin Taş Çemberi) lakabını aldı.

Eski çağlara ait bir alan için Callanish'in dizimi, çoğu megalitik anıtların aksine oldukça eşsizdir. Callanish, 13 metre çapında ve dışa doğru Keltik haçı şeklinde çok daha eski 13 kayanın çember oluşturacak biçimde sıralanmasıyla oluşmuştur. Bu nedenle boyut olarak değil de görünüş olarak büyüktür. Taşların yükseklikleri 1 ila 5 metre arasında değişse de ortalama 4 metredir: tüm taşlar Britanya'nın en eski taş türlerinden olan üç milyar yıllık yerel Lewis graniti taşlarıdır. Bu durum, atalarımızın bu taşların ne kadar özel olduğunu bilip bilmediği ve bu taşları kalitesi için mi bu çemberde kullandıkları sorusunu akla getiriyor. Bu taşlar, Callanish'ten bir mil içerde bulunan ve tahrip olmuş taş çember kalıntılarının görüldüğü Na Dromannan kayalığından getirilmiş olabilir.

Callanish, yalnızca 6000 nüfusu olmasına rağmen adaların şu anki başkenti olan Stornoway'den çapraz bir şekilde geçerek Lewis Adası'nda yer alıyor. Callanish (Gaelce'de Calanais), yarımada üzerindeki bir sırtta bulunan Loch Roag'un yanında bulunuyor. Yani bu, taş çemberin bulunduğu uçta Cnoc an Tursa denilen doğal mostranın olması güney manzarasını engellese de iyi bir manzarası olduğu anlamına geliyor. Aslında, giriş kapısının hemen yanında yapıya bakmaya izin veren "düz kayalar" bulunuyor. Eski zamanlarda da bunun kullanılıp kullanılmadığını sormak ilginç bir soru olur. Bazı arkeologlar doğal mostranın yapının bir parçası olduğunu düşünüyor ve güney bulvarının aslında bu tarafa doğru dizildiğini dikkate alıyor.

Arkeologların söylediğine göre yapının inşası MÖ 2900'lerde başladı ve taş çember aşağı yukarı MÖ 2200'lerde ortaya çıktı. Gerald ve Margaret Ponting, ilk olarak ortadaki 4.7 metre yükseklikte 7 ton ağırlıktaki taşın konulduğunu düşünüyor. Eğer öyleyse, alan devasa bir taşın dikilmesiyle başlamalıydı. Bu nedenle Callanish'den daha büyük olan adanın kuzey kıyısında bulunan başka bir devasa taşla eşit düzeyde olmalıydı. Balanthrushal'da bulunan bu taş yani Clanch an

Trushal, 6 metre uzunluğunda ve 2 metre genişliğinde; İskoçya'daki en büyük tek anıt ve günümüzdeki modern yapılar içinde sıkışıp kalmasına rağmen etkileyiciliğini sürdürüyor.

Stonehenge gibi başka taş çemberler de var. Ancak Callanish, kuzey bulvarının çift sıra olmasına ve içlerinde en uzun şekilde sıralanmasına rağmen tüm ana yönlere doğru sıralanmış taşlarıyla oldukça özel. Kuzey bulvarının uzunluğu 83.2 metre ve şu anda yalnızca 19'u duran 39 taştan oluşmuş. Uçtaki taşlar diğer taşları engellercesine doğru açılarda ve yüksekte bulunuyor. Bulvarın genişliği 6.7 metre ile 6 metre arasında değişiyor.

Güney bulvarı özellikle kuzey-güney doğrultusunda yönlendirilmiş ve 27.2 metre uzunluğunda. Doğu bulvarında yalnızca 5 taş kalmış ve 23.3 metre uzunluğunda. Batıda bulunanın uzunluğu ise 13 metre ve yalnızca 4 taşı var. Bu batı bulvarının sınır taşında bilinçaltı resimleri bulunuyor: taş çemberden içeri doğru bakan bir gözle burun. Bu bize gözetleme için uygun yer olduğunu ve çemberden içeri bakmamız gerektiğini mi söylüyor?

Callanish'in amacı neydi? Stonehenge'de olduğu gibi insanlar Callanish'in astronomik saatini çözmeye çalıştı. Bu macera, kuzey bulvarının Kapella'ya doğru dizildiğini söyleyen Sir Norman Lockyer ile başladı ama bu yalnızca Callanish ortaya çıktıktan sonra yarım milenyumda MÖ 1800 – 1790'larda gerçekleşti. Aubrey Burl, yakın zamanda doğu sırasının yükselen Ülker yıldız kümesine doğru dizildiğini ileri sürdü ama bunun yalnızca MÖ 1550'lerde yine alanın oluşumundan çok sonra olduğuna dikkat çekti. Kendi sırası gelince profesör Alexander Thom kuzey bulvarının dizilişinin (güneye doğru bakıldığında) ufuğu tanımlayan tepe olan Mt. Clisham'ın arkasında yaz ortası dolunayının batışını gösterdiğini ileri sürdü. Callanish'de nadiren dile getirilen başka bir diziliş daha var: Ana alandan doğuya bakıldığında tek bir taşın durduğu başka bir alan olan Callanish XIV, ekvatorsal gün doğumunun iyi bir göstergesi haline geliyor.

Ama Callanish, güneş ve yıldızlar için olduğu kadar, ay için de öneme sahip. Öncelikle ayın ana duruşunun güney uçtaki pozisyonuyla bağlantılı. Aslında Callanish yakınlarında üç taş çemberi bu olaya yönlendirilmiş ve adadaki başka bir anıt da aynı yönü gösteriyor.

Ayla ilgili bu olgu her 18.5 yılda bir gerçekleşiyor. Ay Callanish'ten görüldüğünde, Uyuyan Güzel de denilen Mt. Clisham ufkunda bir aşağıdan bir yukarıdan geçer. Callanish'in güney tepelerinin ana hatlarını belirler. Yerliler ona Callanish na Mointeach diyor; yani "Şamandıraların Yaşlı Kadını." Ancak Cailleach, aynı zamanda güneş tanrısıyla evli olduğu söylenen yaratıcı tanrıçaydı. O halde ayla bağlantı kurulduğunda astronomik mitolojiyle muntazam bir şekilde uyuşuyor.

Ay, onun göğüs hizasında doğuyor; ikiz tepelerde. Ay, Callanish taşlarını iki ila beş saat sonra geçiyor. Bu olurken biri alanın güney ucundaki tepede dururs a (doğal mostrada) ay, içinde bir insan silüetiyle yeniden doğuyor. Bu tepe şu anda alanın sınır duvarının dışında bulunsa da bu yapının kesinlikle bir parçası olduğunu gösteriyor.

Uyuyan Güzel dışında, tepenin ana hatları, aynı zamanda başının altına bir yastık da veriyor: 281 metre yükseklikte koni biçimde bir tepe (dikmen) olan Roineval. Dikmenler atalarımız için çok önemliydi. Silbury tepesi gibi bazıları kutsal eski çağ manzaraları olmalarının yanı sıra insan yapılarıydı. Bu kutsal manzarada tepenin kaynaşması Callanish'i inşa edenler tarafından kutsal sayıldığını ve yaradılışın ya da doğmanın tepesi olarak görüldüğünü gösterebilir; tabii Cailleach'ın kendi evi değilse.

Callanish, atalarımızca (ki bu atalarımız hakkında çok az şey biliyoruz) dikkatli bir şekilde planlanmış ve hesaplanmış anlaşılması güç bir karmaşanın parçasıydı. Lewis'ın sahibi olan Sir James Matheson'ın kahyası Donald Munro'ya taşlardaki yosunu temizlemesini söylediğinde yalnızca 1857'ydi.

Yosunların ortalama derinliği 5 fit olarak kaydedildi ve bu da çemberin yaklaşık 3.000 yıldır yosunlarda gömülü olduğu anlamına geliyordu. Avrupa'daki diğer taş çemberler gibi, tüm Avrupa'da Megalitik çağ sona erdiği zaman yani aşağı yukarı MÖ 1000'lerde burası terk edilmiş. Bu durum da son kullanıcılarıyla bizim aramızda 3.000 yıllık bir boşluk oluşturuyor. O halde efsaneler ve halk masalları bazı tarihi gerçekleri ortaya çıkarabilir mi?

17. yüzyılda bu taşlara "Fir Bhréige" (yanlış adamlar) deniyordu ve 1680'lerde John Morisone şunları yazdı: "Ane Inchanter tarafından bu adamların taşa dönüştürülen türden adamlar olduğu geleneksel olarak düşünülmüştür; diğerleri de dini (inziva) mekânlarda oluşturulduklarını teyit etmişlerdir." Başka bir efsane de şu; adada yaşayan devler Hıristiyan olmayı reddettiğinde, St. Kieran onları taşa çevirdi ve böylece Callanish taşları doğdu. İkinci efsane tarihöncesi dönemlerden kalma taşların olduğu çeşitli alanlara ait olabilir ama ilginç ipuçları içermesi pek olası görünmüyor.

Martin Martin 1695'te ziyarete geldi ve şunları gözlemledi: "Burası, putperestlik zamanlarında ibadete ayrılmış bir yerdi ve başrahip ya da keşiş, ortadaki büyük taşın yanında durur kendini çevreleyen insanlara hitap ederdi."[9] Başka bir yerel inanış da şöyle der: Yazın ortasında güneşli bir sabah, parlak olan taş bulvara doğru yürüdü, onun varışını guguk kuşu haber verdi."[10]

Callanish için en ilginç açıklama, yunan efsaneleriyle taş çemberin bilimsel gözlemlerini birleştirebilen Aubrey Burl' den geldi. Uzakta, bir kuzey adasında bulunan tapınağı anlatan Yunan efsanesi Hyperborea'yı hatırladı:

> Adadan görünen ay, dünyadan da görünür ama biraz daha uzaktan ve üzerinde dünyadaki gibi gözle görünür biçimde çıkıntılar bulunur. Bu anlatım aynı zamanda tanrının adayı yıldızların aynı yere döndüğü bir süre olan her

on dokuz yılda bir ziyaret ettiği bilgisini de verir ve bu nedenle on dokuz yıllık zaman dilimi Yunanlılar tarafından "Meton döngüsü" olarak adlandırılır.[11]

Bu bilgi, kendi tapınağında Apollo'nun "çok alçak bir tepeden dünyayı gözlemlediği"[12] yerde küre biçiminde bir tapınak olduğunu söyleyen MÖ ilk yüzyıl Yunan yazarı Diodorus Siculus'tan geliyor. Pek çok yorumcu bunun Stonehenge ile ilgili bir bilgi olabileceğini ve Hyperborea'nın Britanya olabileceğini varsayıyor. Ancak Burl, Diodorus'un tanımladığı görüntüyü kanıtlamak için Stonehenge'in doğru ay enleminin güneyinden 500 mil uzakta olduğunu fark etti. Bu olgu için doğru enlem Lewis Adası'nın etraflarında. Ve Callanish'te on dokuz yılda bir gerçekleşen aya ait bu olgunun gözleminin alanın tasarımı adına bir anahtar olduğunun ve Callanish'in Hyperborea tapınağı için kesinlikle en iyi aday olduğunun notunu düşüyor. İşin aslı, bu aralar tek aday.

İlginç bir şekilde Hyperborea'nın açıklaması, adanın Apollo'nun annesi Leto'nun doğum yeri olduğunu belirtiyor. Bu Uyuyan Güzel Cailleach ile bağlantılı olabilir mi? Peki ya "Şamandıraların yaşlı kadınıyla"? Daha da ilginci, bu, Yunanlıların kendi evlerinden 2.000 mil uzaklıkta bulunan tanrılarının doğum yerlerini görmüş olmaları anlamına geliyor.

Diodorus Siculus, dahası, ada sakinlerinin Apollo'nun keşişleri olarak görüldüğü bağını kuruyor. Tapınaktan hariç bu tanrı için kutsal olan bir şehir daha vardı ve buranın sakinlerinin pek çoğu bir tür lir olan telli bir çalgıyı çalabiliyordu. Tesadüfen ya da değil, tarihçiler İskoçya'nın bu tarz enstrümanları bildiğini belirledi.

Daha fazla "tesadüf" var. Kelt tanrısı Mac nOg, Apollo'nun eşdeğeri. Başka bir etkileyici megalitik yapı olan Newgrange alanına İrlandalı Boyn Vadisi adını veren Bu-vinda ya da Beyaz İneğin oğluydu. İlginç bir şekilde kıtlık zamanında de-

nizden gelen ve İskoçça konuşan beyaz bir inek efsanesi var. Bu inek insanlara Callanish taşlarına gelmelerini ve onun da her birine bir kova süt vereceğini söylemiş. Bunun gibi efsaneler yerlilerin hâlâ güney ufkundaki tepeye neden uyuyan güzel dedikleri gibi yıllardır var olan ve alanın gerçek kullanımıyla ilgili bilgiler veren daha fazla gizli efsane olduğunun kanıtı mı?

Siculus, Hyperborea'nın, boyutları Sicilya ile karşılaştırılabilecek bir ada olduğunu söyledi: bu Hebrides ile uyuşuyor. Aynı şekilde, Ülker yıldız kümesinin yükseldiğinde, güneşin ekinoks zamanına giriyor gibi görünüyor,"[13] aynı olgu Callanish için de geçerli. Her ne kadar yapım aşamasında böyle bir şey olmadığı söylense de tapınak hâlâ kullanılıyorken bu olay gerçekleşmiştir. Dahası, batış sırası ekinoksal güneş batışını işaret eder, bu nedenle Diodurus'un tanımı Callanish elementleriyle yalnızca tek tek uyuşmaz, bir bütün halinde de uyuşur. Aslında Burl, daha önceden Callanish'teki doğu-batı sırası gibi kısa taş sıralarının MÖ 1800 – 1500 civarında dikildiğini söylemişti. Bu da Ülker yıldız kümesinin Callanish'te yükseldiği ve bu sıraların yapıya eklenmiş olabileceği zaman aralığına denk geliyor.

Callanish'in Yunan kayıtlarında olması bize çok şaşırtıcı gelmemeli. Diodorus, bilgileri, Marsilya'nın Yunan kaşifi Pytheas'ın MÖ 4. yüzyıl kayıt yazılarına güvendiği Abderalı Hecateaeus'tan aldı. Pytheas, MÖ 325 civarında Kuzeybatı Avrupa'ya yelken açtı. Büyük Britanya'nın hatrı sayılır bir kısmını gezdi ve her ne kadar Homeros'un geceyarısı güneşinden aynı ölçüde bahsettiğini görsek de, gece yarısı güneşini ve kutup buzunu tanımlayan ilk kişi olduğuna inanılıyor.

Soru şu: Pytheas Callanish'e gelen ilk yabancı ziyaretçi miydi? Callanish ile bağlantılı başka bir efsane taşların bir başrahip liderliği altında gemilerle taşındığını ve siyahiler tarafından dikildiğini söylüyor. Bazılar ise bunların güneyden gelen siyah saçlı İrlandalılar olduğunu iddia ediyor (Antrim

Country'den gelen baltalar İrlanda'nın kuzeyi ile Hebrides'in dış tarafı arasında bir bağ olduğunu gösteriyor) ama "siyahiler" siyah saçtan ziyade daha çok ten rengiyle mi ilgili? İrlanda ve İskoçya'dan gelerek Mısır'da mülteci olan Prenses Scota ile ilgili de başka bir efsanemiz var. Aslında İskoçya'ya (Scota'nın topraklarına) onun isim verdiği söylenir.

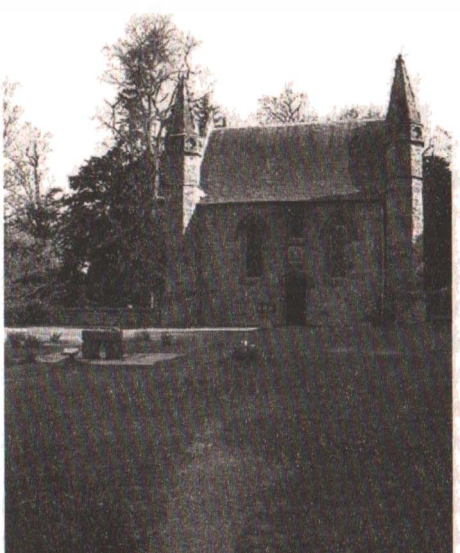
Yinede bu çember için taşların Lewis'tan geldiğini biliyoruz, bu nedenle bu efsanenin bir parçası olarak gerçek olma olasılığı oldukça düşük, henüz "siyahiler" kısmına çok odaklanmamalıyız. Yine de hiçbir şey dışlanmamalı. Bulvarın doğu tarafındaki taşlar batı taraftakilerin dörtte üçü yüksekliğinde. İlk bakışta bu gözlem ilginç değilmiş gibi görünse de kuzey İrlanda bulvarının, çift sıranın ve batı Britanya'da bulunan Crozon yarımadasındaki taşların karakteristik bir özelliği. Bu durum Callanish'i inşa edenlerin Avrupa'da başka yerlerdeki benzer gelişmelerden tamamen haberdar olduğunu ve aynı yapısal "trendi" takip ettiklerini vurguluyor. O halde Avrupa'nın diğer bölgeleri de Callanish'i biliyordu ve ziyarete gelmiş olmaları kimseyi şaşırtmamalı.

İLK AVRUPA BİRLİĞİ

14. yüzyıldan beri İngiliz hükümdarları taç giyme sandalyesinin altına yerleştirilen ve Kader Taşı olarak da bilinen Scone Taşı'nın üzerinde taç giyerler. Taş, 1996'dan beri Edinburgh kalesinde bulunmasına rağmen I. Edward taşı Scone'dan aldıktan sonra Westminster manastırına gönderildi. Dokuzuncu yüzyılda Scone Krallığını kuran Kenneth MacAlpin zamanından İskoç'un tüm kralları Scone taşının bulunduğu Moot Tepesi'nde taş giydi. Taş, Kral I. Edward tarafından 1296'da taşındıktan sonra bile Moot tepesi İskoç Krallarının taç giyme yeri olmaya devam etti.

Taş, tipik bir İskoç gibi görünse de kökeni (özellikle de efsanevi kökeni) pek de İskoç gibi görünmüyor. Taşın İngiltere'ye

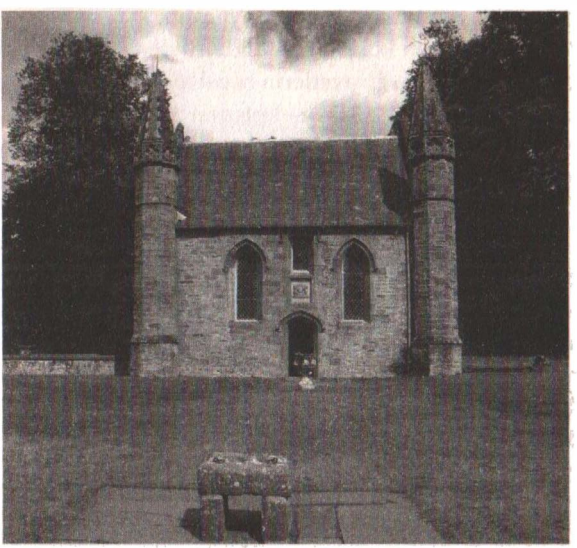
getirildiği zamanlarda (1240–1300) Gloucester'dan Robert, ilk İrlandalı göçmenin "beyaz mermer taş"[14] olduğunu söyleyerek, taşı yanında İskoçya'ya getirdiğini yazmış. Bu nedenle, taşın kumtaşı ya da siyah bazalt yerine beyaz mermer olduğu söyleniyor. Gloucester'dan Robert o zamanlar esas taşın hâlâ Scone'da bir evde bulunduğunu yazdığında, taşın yapısıyla ilgili söyledikleri çok önem arz ediyordu ve o anda sergilenen taşın sahte olduğunu belirtiyordu.

İskoçya'daki Scone Sarayı'nın önünde bulunan Moot Tepesi İskoç krallarının taç giyme yeriydi. Şapelin tam önünde geleneğe göre Mısırlı Prenses Scota tarafından Mısır'dan İskoçya'ya getirilen (şu anda kopyası var) Kader Taşı bulunuyordu. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Taşın tarihi İrlanda zamanından da öncesine dayanır. Hector Boece, 1537'de *Scotorum Historiae*'de Atinalı Cecrops ile Argive Neolus'un oğlu Yunan Gaythelus'un göç sırasında Mısır'a gittiğini, orada firavunun kızı Scota ile evlendiğini ve Mısır ordusunun Kızıl Deniz'deki yenilgisinden sonra eşiyle beraber, Akdeniz boyunca Portekiz'e varana kadar kaçarak Brigantium'da (şu an İspanya'nın kuzeybatı sahilindeki Santiago de Compostella) bir krallık kurduğunu yazdı. Burada "koltuk gibi ölümcül taş" olan mermer bir taşta hüküm sürdü ve bu koltuk nereye yerleştirilirse sürgündeki Scota'yı takip eden İskoçlara krallığı işaret ediyordu.

Gaythelus'un soyundan gelen Simon Breck, koltuğu İspanya'dan İrlanda'ya getirdi ve İrlanda kralı olarak burada taç

Bir zamanlar Jacob sütünü olduğu söylenen ve Mısırlı Prenses Scota tarafından İskoçya'ya getirilmeden önce 13. yüzyılın sonlarında oradan alınıp Westminster'a götürülene kadar Scone'da bulunan kralların taç giydiği Kader Taşı. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

giydi. Sonra Ferchard'ın oğlu Fergus, İskoçya'da ilk İskoç kralı oldu. Koltuğu İrlanda'dan Argyll'e getirdi ve burada taç giydi. Argyll'de taşı yerleştirdiği Beregonium denilen bir şehir kurdu. 12. Kral Evenus, Beregonium'un yanında taşın getirildiği bir şehir kurup buraya Evonium ismini verdi ama şu anda Dunstaffnage adını taşıyor. Dunstaffnage, Oban'ın yanında İskoçya'nın batı sahili üzerinde bulunuyor. Aynı efsane Fergus Mac Erc'in Iona adasında bir kilise inşa ettiğini ve gelecek kralların mezarı olmasını emrettiğini anlatıyor. Aslında Iona batıda bulunan ve pagan dini için önem taşıyan kutsal bir adaydı çünkü Hıristiyanlığın başlangıcında kuvvet üssü olarak anahtar hedeflerden biri haline gelmişti. Kralların cenazeleri ve taç giyme seremonilerinin nesilden nesile aktarılması gibi Iona'ya yakın olmasından dolayı Dunstaffnage'daki taşın yeri büyük önem taşıyacaktı.

Bu taşın yabancı kökeni hakkında söylenen birkaç eski rivayet bulunuyor. Bu rivayetlerin hepsi aynı olmasa da büyük ölçüde örtüşüyorlar. 1355'te derlenen *Scalacronica*, İspanya kralının en küçük oğlu olan Simon Breck'in taç giyme törenlerinde kullanılması için taşı İspanya'dan getirdiği belirtiliyor. Breck bunu İrlanda'da en güzel bağımsız yere yerleştirdi ve adına Kraliyet yeri (Tara) dedi. Ferchar'ın oğlu Fergus taşı getirip şu anki Scone manastırına yerleştirdi."[15] Bu rivayette Dunstffnage'da duraklama yeri yok ama hikâye, Scone taşını seçilen kralın ona verdiği isimle Lia Fail yani "konuşan taş" ile tanımlıyor. Taşın yeri modern Dublin yakında Tara idi yani İrlanda'nın taç giyme yeri.

Buna benzer bir rivayet de 1386'da derlenen Gaythelus'un Scota ile evlendiğini ve İspanya'daki felakette hayatta kalanları yönettiğini yineleyen Scotichranicon'da bulunabilir. Daha sonra Simon Breck, taşı Fergus onu İskoçya'ya götürmeden önce Tara'ya yerleştirerek İrlanda'ya gitti.

Efsane mi yoksa gerçek bir Odysseia anısı mı? Scotichranicon'un çevirmeni Donald Watt, şunları yazdı: "Bunların

hiçbirinin tam anlamıyla tarih olmadığını söylememize gerek yok."[16] Eğer gerçekse, o uzak zamanlarda Avrupa'nın, tarihin* varsaydığından nasıl çok daha az izole olduğunu görürüz. Tarihçiler hemen Scone taşıyla ilgili bu efsanelerin hiçbir geçerliliği olmadığını öne sürdü ama belki de bu kadar çabuk karar vermemeliyiz. Heredot'un, Roma yakınlarında yaşayan gizemli Etruryalıların aslında Yakındoğu'dan İtalya'ya göç ettiğini söylemesi, o anda arkeologlarca büyük ölçüde hiçe sayılan ve karalanan bir "fikirdi". Heredot, bunların

Tara'daki Kader Taşı İrlanda krallarının taç giyme yeriydi. Aynı zamanda İrlanda'nın tam merkezinde bulunmaktadır ve adayı muazzam bir biçimde bölümlere ayırmaktadır. Bu bölümleme Eski İrlandalılar'ın, adalarını, son derece hassasiyetle haritaladıklarını gösteriyor. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Eski Türkiye'nin doğu kıyısında bir bölge olan Lidya'dan göç ettiklerini söyledi. Heredot'a göre, Lidya'da 18 yıl süren bir kıtlıktan sonra kral, halkını daha iyi bir yaşam arayışı için başka yerlere gönderdi. Göç eden Lidyalılar, gemi inşa edip ihtiyaç duydukları her şeyi bunlara yükledi ve Smyrna'dan (İzmir'den) yelken açarak İtalya'da Umbria'ya ulaştılar. Bin yıl boyunca Etruryalıların efsanevi kökenlerinin görünmesi pek olası değildi. Ama son zamanlarda genetikçiler Heretod'u doğrulayarak Etruryalıların (ve büyükbaş hayvanlarının) Yakındoğu'dan İtalya'ya göç ettiğini gösterdi. Bu Mısırlıların ülkelerinden kaçması için mantıklı bir sebepleri olduğundan, Kader Taşı efsanesi olasılığını gözden çıkaranların karşısına sonradan gelebilecek gerçekçi bir söylemdir.

Scota hikâyesi benzeri hikâyelerin vurguladığı şey, Avrupa tarihinin Yunan ve Roma uygarlıklarıyla başladığını söylenirken MÖ sekizinci yüzyılda Avrupa'nın bundan çok daha ilginç olduğudur. Jül Sezar, Kelt kabilesi hakkında yazmadan binlerce yıl önce, kalay da dahil olmak üzere kıtalararası ürün ticareti aktif bir şekilde yapılıyordu. Tüm bunlardan kaçınmayan bir arkeolog olan Barry Cunliffe, megalitik zamanlarda sözüm ona Atlantik bölgesinde (bu bölge, Morocco, İspanya ve Fransa'nın Atlantik kıyılarını, İzlanda'yı, ve Britanya'yı kapsar) yoğun bir ticaret kültürü olduğunu söylüyor. Aslında o ve diğerleri, tüm megalitik uygarlıkların (Stonehenge, Carnac taş sıraları, Callanish ve binlerce diğer alanların) okyanusa bakan uygarlık tarafından inşa edildiğini öne sürüyor.

Bu megalitik denizcilerin ayak izini takip ederek denize açılan Peter Marshall, seyahatini *Avrupa'nın Kayıp Uygarlığı: Megalitlerin Gizemleri Ortaya Çıkıyor* adlı kitabında anlatıyor. Botu, "keltik altınından yapılmış 7 metrelik direkli bir sandaldı ve yaklaşık 4 deniz mili hızda gidiyordu. Belki de Batı Atlantik'ten geçerek Akdeniz'e tek seferde giden hayvan derisi dikişli antik botlarla aynı uzunlukta ve hızdaydı."[17] Bu bir tatil değildi: "Niyetim eski denizcileri takip ederek İskoç-

ya'dan Malta'ya gitmekti [...] onlarınkiyle aynı büyüklükte ve hızda bir botla seyahat ederek eski çağlarda yaşayan işçilerin bu kadar uzun seferleri yapabildiğini göstermeyi ummuştum."[18] Marshall'ın da gösterdiği tam olarak buydu.

Kitabın bu bölümünü "İlk Avrupa Birliği" olarak adlandırırken Marshall'ın son bölümünün başlığı "Altın Çağ"dır. Çünkü Avrupa'da birkaç bin yıl süren Megalitik çağın tam bir kayıp uygarlık (bu kıtanın Altın Çağı) olduğunu gösteriyor. Binlerce megalit Fransa'ya, Britanya'ya ve diğer Batı Avrupa ülkelerine dağılmış olsa da, bir zamanlar buralarda gelişen kayıp pan-Avrupa uygarlığının kanıtları olarak görmek için genel bir isteksizlik var. Bu da çok ilginç bir gözlem ortaya çıkarıyor: megalitler her yerde ama arkeoloji bunlarla ilgili hiçbir şey yapmıyor. Biz bu uygarlığa megalitik uygarlık diyoruz; gerçekte büyük taşlar uygarlığı. Bu uygarlığın tek başına duran yahut özel dizilimleri olan "büyük taşlar" diktiği gerçeğinden hariç (Stonehenge, Avebury, Carnac ya da Callanish gibi) haklarında çok az şey biliyoruz. Gerçekten kayıp bir uygarlık ama Batı Avrupa'ya gittiğimiz her yerde burnumuzun dibinde görünüyor.

Cunliffe, bu uygarlığın başlangıcını Britanya hâlâ Avrupa'nın bir parçası olduğu zamanlara MÖ 8000'lere dayandırıyor. Son buz çağı MÖ 10.500 civarında sona erdi. Pek çok kişinin buzun hemen yok olduğunu düşünmesine rağmen deniz seviyesinin şu anki seviyesine gelmesi binlerce yıl aldı. O halde İngiltere Cornwall kıyılarındaki Lyonesse, İrlanda kıyısındaki Hy-Brasil ve bir zamanlar deniz seviyesinin üstünde olan ama şu anda batık halde bulunan Kuzey Denizi civarındaki kayıp uygarlık Dogger Bank gibi Batı Avrupa kıyılarında pek çok kayıp uygarlık olduğu söylentisi şaşırtmamalı.

Dogger Bank, İngiltere'nin batı kıyısından yaklaşık 60 mil uzaklıkta Kuzey Denizi'nin sığ alanında bulunan geniş bir kumsal. Derinliği 50 ila 120 fit arasında değişiyor. Dogger bank, 160 mil uzunlukta 60 mil genişlikte 6.800 mil karelik ge-

niş bir alan. "Doggerland" yaklaşık MÖ 6000'lere kadar varlığını sürdürdü. Doggerland, bazıları Atlantis'le ilişkilendirse de efsanevi bir uygarlık olmasından daha çok bir arkeolojik keşiftir. 1931'de ticari bir trol teknesi boynuz noktasında denizin dibini ağ ile tarayınca ilgi oluştu. Daha sonra gemiler; birkaç tarihöncesi alet ve silahın yanı sıra mamut ve aslan kalıntıları getirdi ki bunlar, o alanda bir zamanlar yaşayanlar olduğunu gösteriyordu. Sonunda Doggerland MÖ 6200'lerde battığında yalnızca iki senaryo gerçekleşmiş olabilirdi: sakinleri ya boğuldu ya da kurtulup yeniden yerleşti. O halde senaryonun biri, adanın çoğunluğunun üstünde yaşayanları öldürerek denizde kaybolduğu eski efsanesine yönlendirecek ya da başka yerden gelen yabancıların büyük ihtimalle Britanya'ya ya da Hollanda'ya yerleştiği hikâyesine yönlendirecek.

Doggerland, İngiliz kıyılarında yok olan tek ada değil. Çok daha ünlüsü Cornwall ve Sicilya adaları arasında yer alan Lyonesse. Lyonesse'in ünü Tristan ve Isolde hikâyesinde babası Lyonesse kralı olan Tristan'ın evi olarak Artur efsanesine dahil olmasından geliyor. Britanya kıyılarında deniz tarafından yutulan efsanevi bir şehir adası Ys bulunuyor. Ys, genellikle, Fransa'nın Britanny yarımadasının batı ucunda bulunan Finistére'de bir körfez olan Douarnenez körfezine yerleştiriliyor. Son olarak, İrlanda'nın batı kıyısının açıklarında da Hy-Brasil bulunuyor. Ada birkaç haritada yer aldı: Adanın son görüntüsü 1872 kadar yakın bir tarihe dayanıyor. Bazıları bunun İrlanda'nın 120 mil batısında, İrlanda sahanlığında bulunan Porcupine Bank olduğunu söylüyor. Bu alan okyanus sularından bir zamanlar yükselerek efsanevi Hy-Brasil haline gelmiş olabilir.

Tüm bu hikâyelerin bize gösterdiği, binlerce yıl önce, şu an Kuzey Denizi ve Atlantik Okyanusu'nun bulunduğu yerlerde üzerinde yaşam alanı olan çeşitli kara parçaları ve daha sonra da adalar olduğunu ispat eden sağlam arke-

olojik kanıtlar olduğudur. Bu nedenle batık uygarlıkların hikâyelerine kuşkuyla bakılmamalı, bu kayıp toprakların söylentileri olarak bakılmalı. Bu uygarlıkların ünü zamanla süslü püslü hale getirilse de bunların varlıklarından şüphe duyulmamalı.

Bu kayıp uygarlıkların efsaneleri aynı zamanda Avrupa'da pek çok tarihçinin görmek istediğinden çok daha fazla hareketlilik olduğunu gösteriyor. Aslında aksine, modern tarih, tüm uygarlıklar olmasa da çoğunun birbirinden bağımsız şekilde geliştiği soyutlama taraftarı bir duruş tarafından tipikleştirilmiştir. İşin aslı şu ki çoğu uygarlık birlikte gelişti ve farklı uygarlıklar arasında tarihçiler tarafından hat çizilmesi çoğunlukla yanıltıcıdır.

Avrupalı uygarlıklarla Akdeniz uygarlıkları arasındaki en büyük ayrım hâlâ devam ediyor. Scota'nın hikâyesi gibi hikâyeler kıta dışına ürün ve insan değişiminin günümüzden çok daha homojen olduğunun kabul edildiğini gösteriyor. Eski Avrupa uygarlıklarının Sümer uygarlığıyla nasıl takasta bulunduğunu zaten gördük. Ancak bir uygarlığın kökenleri tarihçiler ve "sözde bilimadamları" arasında yoğun tartışma konusu: Eski Mısır'ın. Tarihçiler Eski Mısır'ın yerel olarak geliştiğini ileri sürüyor oysa diğerleri Eski Mısır kültürünün başka bir yerden (genellikle Atlantis'den) geldiğini söylüyor. Peki kim haklı?

MISIR'DA. NEREDEN?

Ocak 2003'te, bu gezegendeki en etkileyici dağ sıralarından biri olan Tassili n'Ajjer ve Hoggar Dağları'nı ziyaret etmek için araştırma yaptım. Coğrafi açıdan birbirine yakın ama kesinlikle farklı iki yer güneydoğu Cezayir'de Sahara Çölü'ne konuşlanmış. Eğer çantamı hemen toplarsam, üç haftalık geziye katılabileceğim söylendi. Maalesef yapamadım ama Ocak 2004'teki yolculuğa gitmeyi planladım.

Birkaç hafta sonra Alman ve Hollandalı turistler bu alanda kaçırıldı (gerçi benim katılacağım İngiliz grubu hiçbir sorun yaşamamıştı). Turistlerden bazıları rehinelerin serbest bırakılması için Alman ve Hollandalı gruplar gönderilmeden önce birkaç ay esir tutuldu. O zamandan beri adam kaçırmalar, sigorta acentelerinin sigorta kapsamı sağlamaya istekli olmamasından dolayı turistlerin çoğunu Tassili'nin büyülü kaya resimlerine seyahat etmekten alıkoydu. Aniden dünya, Tassili resimlerinin büyülü gerçekliğine uyanmaya başladığında uluslararası politik gerilim tarihöncesi kaya resimlerini yasak bölgeye koydu.

Tassili kaya resimlerinin ziyaret edilebildiği gerçeğine rağmen, popüler anlatımlarda bu kaya resimleriyle ilgili yazılar yazan çok az kişi Henri Lhote ve takımının öncülük etme işine büyük ölçüde güvendi. Lhote, Tassili'nin, tüm dünyadaki en zengin tarihöncesi sanat deposu olduğunu belirtti. Bir dizi kitap yazdı. En çok tanınan kitabı 1959'da yayınlanan *Tassili Fresklerinin Araştırması: Sahara'nın Kaya Resimleri.* Bu kitap, Tassili'nin farklı köşelerindeki kaya yüzeylerine dağılmış kaya resimlerini keşfetmeye ve çizimini yapmaya çalışırken karşılaştığı güçlüklerin popüler bir anlatımı.

Lhote, 1930'larda bir polis operasyonu sırasında Tassili kanyonlarının derinine inme girişiminde bulunan ilk kişilerden biri olan Lieutenant Brenans'ın çalışmasının üstüne ekleyerek devam etti. Bu bölgeye giren ilk Avrupalı olarak kayaların üzerine çizilen tuhaf figürleri hemen fark etti. Hortumlarını havaya kaldırmış yürüyen filleri, burunlarının üzerinde çirkin görünüşlü boynuzlarıyla gergedanları, çalıların tepesinden bir şeyler yercesine boyunlarını uzatmış zürafaları gördü. Günümüzde bu bölge ıssız bir çöl. Bu resimler, çok uzun zaman önce Sahara'nın verimli büyük bir ova olduğu zamanlarda vahşi hayatla insanın kaynaştığı zamanları tasvir ediyor; kısacası kayıp bir uygarlığı.

Tassili'nin koşulları çok başka bir dünya. Herhangi biri buranın başka bir dünyaya ait bir alan olduğunu iddia ede-

bilir. Aslında bazıları burayı aya ait bir alan olarak tanımlıyor. Başka dünyaya ait olma, resimlerle de uyuşuyor. Lhote bunlardan bazılarını *Tassili Fresklerinin Araştırması: Sahara'nın Kaya Resimleri* kitabında "Marslı yüzler" olarak tanımlamış; bu terimi kullanmasının sebebi ise bilimkurgu belgesellerinde izlediği uzaylı yüzlerine çok benzemeleriydi. Daha sonra bu terim, figürlerin, aslında dünya dışı ziyaretçileri tanımladığını düşünen Erich von Däniken gibi kişiler tarafından kullanıldı. Marslılar başka bir dünyadan gibi görünseler de Lhote'nin daha bilimsel sınıflamasıyla yuvarlak yüzlü insanlardı.

Diğer araştırmacılar özellikle de Hollandalı yazar Willem Zitman, çeşitli figürlerde astronomik çağrışım olduğunu fark etti. Dikkatini özellikle Ti-n-Tazarift'ta anlatılan sözüm ona yüzücülere veriyor ve bunun aslında bir takımyıldızının betimlemesi olduğunu iddia ediyor. Aynı zamanda, Eski Mısırlıların uygarlıklarının şafak vaktine sahip olduğunu sanan ve batıdan (tam Tassili'nin bulunduğu yerden) geldikleri söylenen yarı tanrı bir grup olan Tassili şamanlarının Eski Mısır tanrısı Hor'un müritleri olup olmadığını merak ederek Tassili'deki kaya resimleriyle mısır uygarlığının kökeni arasında bir bağ olduğunu da iddia ediyor. Lhote, her ne kadar Mısır'ın nasıl Tassili kaya resimlerine uyum sağladığının net bir taslağını çizmek için çok çaba sarf etmiş olsa da, Mısırlı bir boyut belirledi.

Kitabında, Eski Mısır'a ait olduğunu açıkça belli eden iki resim gösterdi. Dahası, sanatı sıra dışıydı ve bulduğu diğer resimlerle de uyuşmuyorlardı. Lhote'nin keşfi, Tassili ve Eski Mısır arasında bağ olduğunun inkâr edilemez bir kanıtı gibi göründüğünden bilimsel çevrelerde karmaşaya sebep oldu. Peki nasıl? Sonunda resimleri yapanın şaka yapmak isteyen Lhote'nin takımından biri olduğu ortaya çıktı. Resimler art arda yapılan baskıdan kaldırılana kadar, yani 1970'lerin başlarına kadar olan yayınlarda tekrar tekrar kullanılmıştı. Ayrıca resimler, daha önce bunları görmeyenlerin kafasını karıştır-

maması adına Jabbaren, Aurenghet ve Touareg rehberlerinden de silindi. Sonuç olarak arkeologlar, Tassili ve Eski Mısır arasındaki bağlantı olasılığı üzerine alay ederek konuşacak. Tabii ki diğerleri, takımdan birini yalan söylemesiyle, Mısır ile olan bağlantısını ortadan kaldırmak için kayalardan resimlerin silindiği ve takımdan birine zorla yalan söyletildiği arkeolojik bir örtbas etmenin parçası olduğunu savunabilir.

"Şayet bir ara Mısır etkisi (Miken etkisi de olabilir) gözlemlenebilirse, Tassili resimlerinin en eskilerinin bir okulda bulunması şu ana kadar bilinmiyordu ve görünen o ki bunlardan biri yerli kökenliydi"[19] diye açıklık getiriyor Lhote. Lhote'nin takımı bu resimlerden sorumlu olan ressamların yaşamış olduğu bir şehir yerleşkesi buldu. Tin Abou Teka dağ grubunda Tan-Zoumiatak civarında insan faaliyetlerine dair küçük yığınlar keşfetti. Burası, aşağıdaki boğaza hükmeden küçük kayalıklı bir hisardı. Hisardan birkaç dar patika geçiyordu. Lhote, bulduğu sanat eserlerini şu şekilde tanımlıyor: "Kaslı kolları ve bacakları olan okçular, devasa kediler, savaş arabaları ve kaleyle birlikte pek çok sahne gibi kırmızı toprak boyasıyla boyanmış gerçek boyutlu figürler vardı. Şu ana kadar Tassili'de bu tarz figürler hiç görmedim ve o gün görebildiğim resimler o ana kadar gördükleri gölgede bıraktı."[20]

O anda, bu bir aydınlanmaydı ama daha etkileyici alanlar arkasından gelecekti. Jabbaren'de patikaları, kavşakları ve meydanı olan bir şehir buldu. Jabbaren, "devler" anlamına gelen bir Tuareg kelimesi ve bu isim, şehirde bulunan resimlere atıfta bulunuyor. Bu resimlerden bazıları gerçekten devasa boyutlarda olan insan figürlerini tanımlıyor. Bunlardan biri 18 fit boyunda. Resimlerden birkaçı Marslıları anlatıyor ve Lhote'ye göre yüzlerce öküz resmini ilk keşfedişiydi. Çok geçmeden Jabbaren, kaya resimlerinin MÖ 9000'e dayanmasıyla Tassili'nin en eski alanlarından biri olarak tanımlanacaktı.

Ti-n-Tazarift başka bir şehirdi. Merkezi, çapı 500 yarddan fazla olan dev bir amfitiyatro ile belirlenmiş. Etrafında evlerin

gruplandırdığı çok büyük bir halk meydanı var. Bunun dışında bulvarlar, sokaklar, geçitler ve hatta çıkmaz sokaklar bile bulunuyor. Şehir 1.25 millik bir alana yayılmıştı. Tassili'nin taç giymesinde asıl olağanüstü olan şey Sefar'dı. Şehir hakkında çok az şey yazıldı. Lhote, "Büyük Balık Tutma Tanrısının Gezi Yolu"[21] dediği bir şey, mezarlar, höyük, bulvar ve birkaç sokağın varlığının yanı sıra şehrin boyutlarını gösteren bir harita haricinde çok fazla detay vermiyor. Lhote bu karaktere balık taşıyor gibi göründüğü için bu adı vermişti. Ama fotoğrafın daha yakından incelemesi Zitman'ın her zaman hissettiği şeyin doğru olabileceğini gösterdi: balık tutan bir tanrıdan ziyade bu karakter Eski Mısırlıların düşmanı öldürmeyi biliyor pozunu anlatmıyor muydu? Firavunların karmaşa karşısındaki hünerlerini göstermek için kullandıkları bir pozdu; sözüm ona "düşmana saldırma" pozu. Bu senaryoda Tassili ve Eski Mısır arasındaki bağ çok ilginçleşiyor ve yeniden modern akademik düşüncelerden ziyade eski efsanelerin doğru olduğunu gösteriyor.

Bu nedenle Sefar'ın Büyük Balık Tutma Tanrısı, Mısır ile Tassili arasında bir bağ olduğunu gösteren potansiyel bir kanıttır. Kayaların bazılarında Sefar ve Aouanrhet'te olduğu gibi bot resimleri bulunuyor. Bu resimler Toby resmiyle örtüşüyor. Wilkinson'ın bu resimleri ortaya çıkardığı alan Tassili gibi önceden yeşil çayırların olduğu artık çöl bir alan. Tassili gibi bu Mısırlı resimleri, motiflerin bulunduğu, Nil'deki timsah, su aygırı ve gemileri, geniş çayırlarda yan yana duran deve kuşu ve zürafaları, kale görüntüsünü ve klasik Mısır sanatını karakterize eden dini sembolleri anlatan bir karışım. Şu ana kadar kulağa tanıdık geliyor olmalı...

Wilkinson'a göre, bu kaya resimleri faraonik öncesi Mısırlıların yerleşik hayata geçmiş ova çiftçileri olmadığını, sığırlarını sulak nehir kenarlarıyla daha kuru yeşillik alanlar arasında güden yarı göçebe çobanlar olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda bu resimlerden birkaçının yeri antik ticaret yolu ya-

kınlarında keşfedilmişti. Yarı göçebe insanlar için açık ovada doğudan batıya ya da geriye doğru yürüyerek göç etmek hiçbir şeydir. Ve bu nedenle, hanedanlık öncesi Mısır'da, Mısır ve Tassili büyük ihtimalle resmi tarihin tercih ettiğinden çok daha fazla ilintili ve teatidir.

Hem Wilkinson hem de Zitman Eski Mısır'ın kökeninin radikal bir şekilde yeniden yorumunu savunuyor. Wilkinson'a göre Güney Mısır'daki kaya resimleri "firavun genlerine" (aynı zamanda bu kitabın başlığına) bakmamız gerektiğini ispatlıyor. Zitman'a göre, Eski Mısırlıların kökeni, Tassili'ye yayılan bir alanda ve kültürde bulunabilir. Sefar'daki bu alanda, daha sonra birçok Mısır tapınağının ön duvarını süsleyecek çizimler bulunan kaya yüzeyleri var. Bu tesadüf olamaz. Dahası, bu durum aynı zamanda Lhote'nin şu yazısıyla da örtüşüyor: "En yaygın profil, Etiyopyalıların ve doğudan geldiği neredeyse kesin olan göçebe çobanların yalnızca Tassili'yi değil Sahara'nın büyük bir kısmını da istila ettiklerini söylüyordu."[22]

Bu nedenle Tassili, Afrika tarihine yeni bir bölüm ekledi; ama bu, tarih kitabının başında yeni bir bölüm. Bu, Sahara'nın büyük bir bölümünün insanların yaşaması için elverişli olduğu, su aygırlarını, aslanları timsahları, zebraları zürafaları ve bunun gibi diğer hayvanları besleyen yeşillikle kaplı kum tepelerinin olduğu zamanlarda neolitik ıslak dönem olarak bilinen ve MÖ 9000'den 2500'e kadar süren dönemin tarihidir. MÖ 7000'lere kadar avcılar, dansçılar, fırıncılar ve hatta denizciler vardı. Kayalıklara resim yapan şamanlar vardı. Sahara kaya sanatının ilk örnekleri, eski ve kısmen yok olmuş vahşi hayatı anlatan, bazı yerlerde çok geniş alanlara yayılmış işlemelerdir. Bunların o zamanlarda göçebe avcı olduklarını evcil hayvan sembollerinin bulunmamasından çıkarıyoruz. En önemli ve en yaygın sembollerden biri, günümüzün Doğu Afrika bufalosuna benzeyen ama daha büyük boynuzlu, günümüzün evcilleştirilmiş sığırların atası olan

Bubalus Antigus'dur. Bunun nesli MÖ 5000'lerde tükendiği için, arkeologlar Tassili kaya resimlerinin o tarihlere dayandığını çıkarabiliyor.

Lhote daha sonra, bir sonraki aşama olarak yuvarlak yüzlü insanları tanımladı. Bu özel stil görünüşe göre Tassili ile sınırlı ama Gilf Kebir'in Wadi Sora bölgesindeki büyük mağarayla, Ennedi'deki resimler bu insanların Mısır'a çok yaklaştıklarını göstererek çok benzerlik gösteriyor.

Ancak, Mısırbilimcileri, Mısırlıların, Dakhla vahasının 50 mil güneybatısında bir kumtaşı tepesi olan Djedefre'nin Su Dağı civarındaki alandan daha fazla ileri gitmedikleri konusunda hemfikir. Bu vahadaki hiyeroglifsel yazıların Alman kaşif Carlo Bergmann tarafından 2003'teki keşfi Mısırbilimciler çevresinde bir hisse sebep oldu. Sanki onları, faraonik yönetim aktivitelerini bilinmeyen ve susuz Batı Çölü'nden 50 mil daha uzağa genişletmeye zorlamıştı.

Ama şu anda, bu dogma, Malta ve Mısır'da keşiflerde bulunan Mark Borda ve Mahmoud Marai tarafından, Nil vadisinin 400 mil batısından daha fazla yer kaplayan Libya çölünün derinliklerindeki bir tepenin yan tarafında bulunan büyük kaya alanını incelerken bozulmuş durumda. Borda ve Marai, büyük bir kaya üzerindeki işlemelerin hiyeroglif yazı, faraonik kabartma şekilleri, kral resmi ve diğer faraonik ikonografiler içerdiğini belirtti. Kısa metin çok şaşırtıcı keşifleri ortaya çıkardı. Mısır tarihi kayıtlarında firavunların ticaret yaptığı çok uzak alanlardan bahsediliyor ama bunların hiçbirinin yeri kesin olarak belirtilmemiş. Borda, kripto çözümlemesinin, buldukları alanın eski krallık zamanlarında Mısırlıların ticaret yaptığı en ünlü ve en gizemli uluslarından biri olan değerli tropikal ağaçlar ve fildişi kaynağı efsanevi Yam topraklarından başka bir şey olmadığını ortaya çıkardığını belirtiyor: "Bu toprakların yeri 150 yıldan fazla bir süredir Mısırbilimcilerce tartışılıyor ama Sahara Çölü'nün ortasında Nil'in 700 kilometre batısında olabileceğini hiç kimse hayal etmemişti."[23]

Mısırlıların hiçbir yere gitmediği dogmasının bozulmasıyla alan daha fazla araştırmaya açık hale geldi. Ama Tassili'ye adım atmak ve bunu Eski Mısır tarihine dahil etmek, ayda küçük bir adım atmaktan daha zor olabilir. Aslında, insanlık için çok büyük bir adım olmazdı ama arkeoloji için çok büyük bir adım olurdu.

UYGARLIK TEK Mİ?

Uygarlık, zannettiğimizden daha eskiye dayanıyor. Avrupa, MÖ sekizinci yüzyılda Yunanlılarla ya da Romalılarla başlamadı ama Barry Cunliffe'in çalışmasıyla vurgulandığı gibi en azından MÖ 9000'lerde başladı. Ama Ortadoğu'da Göbekli Tepe ve Çatalhöyük alanları olağanüstü şehirler inşa edebilen, alet ve mücevher üretebilen uygarlıkların zaten MÖ 10.000'de var olduğunu gösteriyor.

Mısır'ın aşağı yukarı MÖ 3100 yıllarında doğmasıyla bizim aramızda 5 bin yıl var. Diğer beş bin yılı eklediğimizde MÖ 8100'lere geliyoruz. Başka bir bin beş yüz yıl eklediğimizde Irak ve Suriye sınırlarının yakınında, Türkiye'nin dağlık bölgesinde bulunan Göbekli Tepe'nin inşa edildiği tarihteyiz. Arkeolojik açıdan toprak kap öncesi neolitik bir çağ olarak sınıflandırılıyor (MÖ 9600 – 7300). Dünyanın en eski tapınağı bu dönemin ilk başlarında yerini alıyor ve şu ana kadar yapılan karbon testi bunun MÖ 9500'lere dayandığını gösteriyor. Bu zaman aralığı, Plato'nun Atlantis uygarlığının yok olduğunu söylediği zamana denk geliyor. Pek çok kişinin en eski uygarlık olduğunu düşündüğü Sümer'den (burası Türkiye'deki Göbekli Tepe'nin güneyinde, Fırat nehrine doğru inerken Toros dağlarının tepelerinde bulunuyordu) 5000 yıl önce inşa edilmiş.

Göbekli Tepe inanılmaz bir alan. Yohanesburg'da Witwatersrand Üniversitesi'nde arkeoloji profesörü olan David Lewis-Williams, "Göbekli Tepe'nin dünyadaki en önemli arke-

olojik alan olduğunu"[24] söylüyor. Burası, bir zamanlar kutsal Mandylion'a ev sahipliği yapmış, Şanlıurfa'nın daha çok bilinen haliyle Urfa'nın (bazıları Urfa'nın incilde bahsedilen Ur şehri olduğunu söyler) 15 kilometre kuzeybatısında, İsa'nın Tutkusu'yla, Mandylion ve incilde geçen İbrahim'le ilişkilendirilen küçük bir tepe. Urfa'dan, eski adıyla Edessa şehrinden geçerek Fırat'a katılan bir nehir kaynağı bulunan, Toros Dağları'nın alan bir bölgesinin kıyısında bulunuyor. Urfa, bir çöl yerleşkesiydi, hâlâ daha öyle. Bu da Göbekli Tepe'nin neden yakınlara kurulduğunu açıklıyor. Urfa'da, Balıklı Göl olarak bilinen havuzda doğal büyüklükte kireçtaşı bir heykel bulundu. Karbon testi, bu yapının bilinen en eski taş yontusu olduğunu ve MÖ 10.000 – 9000 yıllarına dayandığını gösteriyor. Gözleri obsidyen taşından yapılmış.

Göbekli Tepe de kaza eseri yapılan keşiflerden bir diğeri. Yaşlı bir Kürt çoban Şafak Yıldız, bu alanı 1994 Ekim'de bir şey görüp, büyük dikdörtgen taşı ortaya çıkaracak şekilde tozu temizlediğinde keşfetti. Amerikalı arkeolog Peter Benedict tarafından bu alanda 1963'te bir araştırma yapıldı ama bu alanın Bizanslılar'a ait bir mezarlık olduğunu tanımladı. Alman arkeolog Harald Hauptmann, Urfa müzesinden Adnan Mısır ve Eyüp Bucak, 1995'te kazıya başladı, çok geçmeden de bu alanın görünenden fazlası olduğunu öğrendiler.

Göbekli Tepe, Göbekli Tepe Ziyaret olarak bilinen bir tepenin bayırına yerleştirilmiş genellikle dairesel ve oval şekilde yapılarla dolu. "Visit" kelimesi ziyaret anlamına geliyor ama burada anlamının dışında kullanılmış. Bazı çevirilerde Göbekli Tepe "Dünyanın Göbeği" olarak çevrilse ve İngilizcedeki "navel" ya da "belly" kelimelerinin anlamı göbek, "hill" kelimesinin anlamı da tepe olsa da alanın isminin en doğru çevrimi "bulged-out hill"dir.

Sansasyonel medya, Göbekli Tepe ile incilde geçen Cennet Bahçesi'ni ilişkilendirme girişiminde. Gerçekte Göbekli Tepe eski ama tek değil; bahçe de değil. Ancak geçen 50 yıl boyunca

uygarlık başlangıcına dair zaman aralığı Sümer uygarlığının MÖ 5000'de kurulmasından daha geriye, ondan da 5000 yıl önceye, Göbekli Tepe'nin kurulmasına kadar gitti. Ne yazık ki bu, olması gerektiği kadar dikkat çekmeyen bir yolculuk.

İncil'de geçen Eriha şehrinin ve taş duvarlarının MÖ 8000'lerde keşfedilmesi, uygarlığın ortaya çıkışını daha önceki zamanlara atan ilk olay. Ain Ghazal, Eriha'nın kardeş alanı gibi görüyor; 15 hektarlık alanıyla Ortadoğu'daki en büyük neolitik alandır ve Eriha'dan dört kat daha büyüktür. Bu alanın baş arkeoloğu Amerikalı Gary O. Rollefson, şehrin MÖ 7250 lere dayandığını ve alanda tarım yapılmış olduğunu belirleyebildi. En parlak döneminde Ain Ghazal'da 2000 kişi yaşadı. Ancak MÖ 5000'lerde şehir tamamen terk edilmişti. Burada boyları 35 ila 90 santimetre arasında değişen otuz heykel bulundu: İnsan görünümündeydiler ama tanrıları ya da ataların ruhlarını temsil ediyor olabilirler. Eriha'nın keşfi, İncil'deki bir efsane değil de tarih olduğuna dair tartışmalara ağırlık kazandırdı. Ama daha sonra Eriha'dan daha eski yerler olduğu öğrenildiğinde bu yerin Filistin'de değil de Türkiye'nin güneydoğusunda, Anadolu'nun daha kuzeyinde yer almasıyla bu yeni keşiflere medyanın ilgisi azalmış gibi göründü.

Bu alanların en ünlüsü Çatalhöyük. Kazıya 1961'de başlayan ve bu alanın MÖ 7500 ila 5700'lere dayandığını bulan İngiliz arkeolog James Mellaart tarafından 1958'de keşfedildi. Burası en büyük ve en iyi korunmuş neolitik alan. Mellaart burayı Neolitik Roma olarak tanımladı ve aslında ismine uygun bir şehir. Buranın yapımı, sakinlerinin Ana Tanrıça inancı diye adlandırılan bir dine sahip olduklarının belli işaretlerini gösteriyor, gerçi bu teori çok tartışmalı bir konu. Bildiğimiz şey, ölülerin binanın altına gömüldüğü ve bu yapıların birkaçının boğa tasvirini içerdiği. Aralarında 3000 yıllık fark bulunmasına rağmen bazıları, Yunan adası Girit'in Minos uygarlığıyla Çatalhöyük arasında ortak bir köken olduğunu iddia ediyor.

Çatalhöyük, en eski insan yerleşkelerinden biri ve on yıllarca uygarlığın en eski örneklerinden biri olduğu düşünüldü. Göbekli Tepe'nin keşfi, uygarlığın doğuşunu 3000 yıl daha geri attı, yani MÖ 8000'lere. Çatalhöyük, atalarımızın başarısını ve boğaya karşı özel bir tercihleri olduğunu net bir şekilde gösterir. (Resmin telif hakkı Stipich Béla'ya aittir. Yaratıcı Halk Lisanları'nın bir parçası olarak Wikimedia'da bulundurulur.)

Çatalhöyük, Türk bölgesinin eski tarihinin örtüsünü yavaş yavaş kaldıran birkaç keşiften biri. Göbekli Tepe de oldukça eski birkaç alandan biri ama şu ana kadar keşfedilen en eski alan. Ancak bu alanların varlığı yalnızca belli bir alanda uzmanlaşmış medyada yer aldı halbuki alanların her birinin şaşırtıcı unsurları var.

Göbekli Tepe'den 96 kilometre uzaklıkta bulunan Çayönü alanı, bir ızgaraya benzediğinden ızgara planı olarak bilinen bir planla örtüşüyor. Bu da yapımında dikkatli bir planlama yapıldığını ortaya koyuyor. Amerikalı Linda ve Robert Braidwood, Türk arkeolog Halet Çambel ile birlikte Çayönü'nü 1964'te kazmaya başladı ve bina zeminlerinin çimento mozaiğinden (yanmış ezilmiş kireç ve kil) yapıldığını fark etti, oysaki keşfin yapıldığı zamanda bunun ilk olarak Romalılar

tarafından kullanıldığı düşünülmüştü. Alan aynı zamanda, metal kullanımının ve dökme bakırın en eski kanıtlarını ortaya çıkardı yine de bazıları bakırın aslında dökülmüş olmasından ziyade dövülmüş olduğunu söylüyor. Bu alan Diyarbakır yakınlarında, Ergani'deki bakır yataklarında (aynı zamanda obsidyen) bulunduğundan bakırın kullanılmış olması tamamen sürpriz olmamalı. Alan içinde tüm bu söylediklerimiz MÖ 7500 – 6600'lere dayanıyor. Çayönü, Çatalhöyük ile sonuçlanan bir çağın başlangıç alanı gibi görünüyor.

Çayönü'ndeki ilk çiftlik avlusu domuzlarının kanıtlarını gösteriyor ama aynı zamanda insan kafatası istifini de ortaya çıkardı. Bunlardan biri mihrap gibi bir levhanın altında insan kanıyla lekelenmiş halde bulundu. Bazıları bunu, insan kurban ettiklerinin bir göstergesi olarak algıladı; bazılarıysa insan eliyle yapılmış basit bir model olduğunu isteksizce söyleyecek kadar ileri gitti. Diğer arkeolojik kanıtlar, insanların büyük ölüm çukurlarında öldürüldüğünü ve çocukların canlı canlı kaplara gömüldüğünü ya da büyük bronz kaselerde kızartıldığını gösteriyor. O halde Çayönü bir uyarlık ama belki de bizim bilmek istediğimiz türden değil.

Bir diğer önemli alan ise Diyarbakır ve Şanlıurfa arasında Hilvan ilçesinde bulunan Nevali Çori. Burada Herald Hauptmann 1979'da kazıya başladı ve büyük kireçtaşı heykeller ortaya çıkarabildi. 1991'de bu alan Atatürk barajının yapımıyla sular altında kaldı. Göbekli Tepe'yle paralellik gösteren çok yönü var ve MÖ 8400 – 8000 yıllarına dayanıyor. Kuzeybatı duvarının merkezinde bir nişin içinde bulunan, at kuyruğu ve kaba kulakları olan yumurta şeklinde gerçek boyutlu bir baş da dahil olmak üzere kurtarılan tüm eserler şu anda müzede. İlginç bir şekilde at kuyruğu, mantar gibi bir başlığa kadar giden kıvrımlı bir yılan şeklinde. Bu figür neyi temsil ederse etsin Alman arkeolog Klaus Schmidt buna bir tanrı gibi tapınıldığına inanıyor.

Nevali Çori, Göbekli Tepe için zemin hazırlamış oldu: Alan su altında kaldığından kısa bir süre sonra Göbekli Tepe

kumlardan ortaya çıktı. Pek çok kişi, T şeklindeki Göbekli Tepe sütunlarının alanın bir sembolü olduğunu vurguluyor. Ancak bunun gibi T şeklindeki sütunlar Nevali Çori'de de bulunuyordu. Göbekli Tepe'de de kare bir alan bulunmasına rağmen, Nevali Çori, dairesel dizayndan daha çok kareydi. Bu iki alan arasında bazı paralellikler görülse de Nevali Çori'deki sütunlar daha küçük ve tapınağı bir köyün içine yerleştirilmiş.

Karşılaştırma yaparsak Göbekli Tepe alanı daha küçük. İngiliz yazar Andrew Collins buranın boyutunu üç tenis kortu olarak hesapladı. Alanın esas kazıcıları İstanbul'daki Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Klaus Schmidt ve Harald Hauptmann. Şu ana kadar ortaya çıkarılan Göbekli Tepe'deki tüm alanlar T şeklindeki sütunlar da dahil olmak üzere belli özelliklere sahip.

Bu sütunlar, böcek ve örümceğin yanı sıra yabani domuz, tilki, sürüngen, aslan, timsah ve kuş resimlerinin görüntüsüyle pek çok hayvan tasviriyle çizim tahtası olarak kullanılmış. Bunların pek çoğu sütunların düz yüzeylerine işlenmiş. Ancak, 2006'da ortaya çıkarılan T sütununun kenarından inen sürüngen bir yaratık da dahil olmak üzere bazıları üç boyutlu yapılar. Bu da, bu eseri kim ortaya çıkardıysa onun taş oyma sanatında ustalaşmış olduğunu gösteriyor. Bu şekilleri binlerce yıl sonra Sümer ve Mısır'da da göreceğiz.

Şu ana kadar dört dairesel/oval alan kazıldı. Duvarları işlenmemiş kuru taştan ve zemini de çimento mozaiğinden yapılmış. Duvarların iç tarafları genelde yayılmış şekillerde yerleştirilmiş T sütunlarını barındırıyor, sütunun derinliği ya duvarın yanında ya da karşısında, bu da yapının içine giren kişinin sütunları görmesini veya üzerine işlemeler yapmasını sağlıyor. Her yapının tüm dış duvarı boyunca geçen alçak bir tümsek sırası bulunuyor.

Bu yapılar tepenin güney eteğine yapılmış. Girişleri güneye bakacak şekilde kabaca kuzey-güney doğrultusundalar. Tüm T sütunlar tepenin daha alçak güneybatı tarafındaki ta-

şocaklarından çıkarılmış. Bir sütun taşocağındaki yerinde duruyor; 7 metre uzunluğunda ve 3 metre genişliğinde ve eğer tamamen çıkarılırsa 50 ton ağırlığında olurdu bu da tonlarca ağırlıktaki taş binaların Mısır'da ya da İngiltere'deki Stonehenge'de başlamadığının altını çiziyor.

Kazılan ilk dairesel yapı olan A kompleksi, "yılan kolon binası" adını alıyor çünkü T şeklindeki sütunun üstünde oyulmuş bir yılan tasviri bulunuyor. Ağ içeren yılanlardan biri. Ancak diğer sütunun üstüne birbirinin üstüne binmiş turna, tilki ve öküz üçlüsü resmedilmiş. Bazı sütunlarda yalnızca öküz, bazılarında yalnız tilki bulunuyor.

B kompleksi, doğudan batıya doğru ölçüldüğünde 9 metre çapında, kuzeyden güneye ölçüldüğünde 10 ya da 15 metre çapında (bir kısmı hâlâ kazılacak durumda). Yine de çimento mozaiği yüzeyini ortaya çıkararak zemin seviyesine kadar kazılmış tek kompleks. Merkezde bulunan iki sütunun üstünde büyük bir tilki tasviri var. 9 numaralı merkezi sütun 3.4 metre yükseklikte. 10 numaralı sütun 3.6 metre yükseklikte. Ağırlıkları ise sırasıyla 7.1 ton ile 7.2 ton. Kompleks, atalarımızın büyük taşları yalnızca taşocağından çıkarmada değil aynı zamanda onları şekillendirme ve dekore etmede ne kadar becerikli olduklarını ispatlayan sütunlara ev sahipliği yapmak için inşa edilmiş. Arkeologlara göre 200 civarında T sütun Göbekli Tepe'de duruyor. Her biri yalnızca 5 ton etse, 1000 tonluk sütunun kazılarak çıkarıldığı ve dekore edildiği anlamına geliyor ve bu durum MÖ 10.000 yıllarında burayı inşa etmek için harcanan çabaya ve alanın ne kadar önemli olduğuna ışık tutuyor.

C kompleksi, çeşitli vahşi domuzları tasvir ettiği için "yaban domuzu dairesi" adını almış. Duvarın etrafında dokuz sütun bulunuyor ama birkaçı bir zamanlar taşınmış. Sütunlardan biri kuş ağlarını gösteriyor. Sonraki kültürlerin göçmen turna kuşlarını ağlarla yakaladığını bildiğimizden bu adet tahmin ettiğimizden daha öncesine dayanıyor olabilir

mi? C kompleksi aynı zamanda ilginç çünkü burada geçit taşı olduğu düşünülen U şeklinde bir taş bulundu. Bu taşta 70 santimetre genişliğinde bir geçit bulunuyor ve U'nun bir tarafının üstünde yaban domuzu tasviri bulunuyor. Diğer taraf maalesef kayıp. Yine U şeklindeki geçit ve yaban domuzu tasfiri sanatkârın oyma işçiliğindeki teknik uzmanlığının altını çiziyor. Bu işçilik, daha önce bahsedilen üç boyutlu sürüngen yaratığı bulunduran 27 numaralı sütunda daha da fazla görülüyor. Bu karmaşık yapı Michelangelo'nun Davut heykeli ile eşit kıymette kabul edilebilir.

D kompleksi "Taş Devri hayvanat bahçesi" adını almış. 43 numaralı sütunda akrep var ve bazı sütunlar o kadar cömertçe işlenmiş ki (diğer komplekste bulunanlardan çok daha yoğun) hayvanat bahçesi oldukça uygun bir tanım. Diğer sütunlar H harfi gibi ya da 90 derece dönmüş. H harfi gibi semboller ortaya çıkarsa da yine merkezde iki sütun bulunuyor (18 numaralı ve 31 numaralı). Alandan özellikle haç, yarım ay ve yatay çubuklar gibi başka semboller de çıktı ki bunlar yazının kökeninin düşündüğümüzden çok daha eskiye dayanma olasılığının olduğunu gösteriyor. 33 numaralı sütun yapının yıldızı. Schmidth sütun üzerindeki şekillerin mısır hiyeroglifiyle benzeştiğini söylüyor. Bu nedenle resim yazı dilinin MÖ 10.000 civarında var olduğunu varsayıyor.

Dört kompleksin birleşimi (ve henüz kazılmamış diğeri) ovaller serisini oluşturuyor ve Malta'da bulunan oval şekilli Taş Devri yapıları planıyla benzerlik gösteriyor. Malta'nın oval şekillerinin kendine has olduğu düşünüldüğünden bu çok daha dikkat çekici. Sardinya adasındaki megalitler de oval olma eğilimi gösteriyor ama Göbekli Tepe'deki kadar derinlemesine değil.

Eğimin biraz daha aşağısında bulunan taş tapınak aynı şekilde oval ve defin odasına açılan bir kapısı var. Diğer alanlarda da girişler bulunuyor ama o kadar dar ki bir insan içeri giremez, buradaki girilebilecek kadar geniş.

Alanın başka bir yerinde tepe eteğinin kuzeyinde "aslan kolon binası" adında dikdörtgen bir kompleks bulunuyor. Dört sütununun üstünde aslana benzeyen ama kaplan ya da leopar da olabilecek bir yaratığın tasviri bulunuyor. Sütunun birinde, yaklaşık 30 santimetre yükseklikte doğum yapar gibi görünen çömelmiş bir kadın resmi var.

Göbekli Tepe'deki kazılar hâlâ devam ediyor; şu ana kadar yalnızca 200 kadar olduğu zannedilen T sütunların çeyreği keşfedildi ve tüm yapılar henüz günyüzüne çıkartılmadı. Kısacası daha fazla sürpriz mevcut olabilir. Büyük bir sonuca varmak için henüz erken ama tüm bunların anlamı ne olabilir? Alan kesinlikle bizim düşündüğümüzden çok daha eskiye dayandığını gösteriyor ve tüm bunların bir alanda bulunması, ismini hak eden bir uygarlığın birkaç on yıl önce kimsenin tahmin etmeye cesaret edemediği bir zamanda, MÖ 10.000'lerde bu alanda oturduğu anlamına geliyor.

Klaus Schmidt, Göbekli Tepe'yi "ilk tapınak" ve "Taş Devri avcılarının tapınağı"[25] olarak nitelendiriyor. Bu alanı ölü bir tarikatın parçası olarak görüyor, özellikle bir ibadet grubuyla bağdaştırmıyor ama bu bölgede yaşayan birkaç kabilenin bir tür merkezi tapınağı olarak görüyor. Oyulmuş hayvanların orada bulunan ölüleri koruduğuna inanılıyor. Daha önceden anlatılan Çayönü'nde, yapılardan biri insan kafataslarının ve kemiklerin bulunduğu bir mahzene sahipti. Şu ana kadar Göbekli Tepe'de yaşam olduğuna dair bir kanıt bulunamadığına göre, burası yalnızca dini bir merkez gibi görünüyor.

Görünen o ki tıpkı Eski Mısırlıların da yaptığı gibi Göbekli Tepe'yi inşa eden uygarlık kullanım amaçlı ya da materyalist doğası olan yapılardan çok inanç yapılarına önem vermişler. Zemin seviyesine kadar kazılmış B kompleksinde bile bu güne kadar mezar ya da lahit bulunmadı.

Bazıları, avcı-toplayıcıların Göbekli Tepe gibi bir yapıyı ortaya çıkarıp çıkarmadığı eleştirisini dile getirdi. Pek çok

çakmaktaşı ok başlarının alanın etrafında bulunması (ve bunların yapım araçlarının olmaması) bu eleştiriyi destekler nitelikte. Hatta birileri bu eserleri tabağa yemek koymak için (tabii o zamanlarda tabak varsa) yapılan günlük aktiviteden ziyade kutsal bir avın parçası olarak görebilir.

Schmidt, avcı toplayıcıların yılın belli zamanlarında bu alanda toplandığını söylüyor. Bu toplantıların güneş ya da ay döngülerine göre belirlenmesi herkesin tahmin ettiği bir şey ama yine de düşünüp taşınmak için ilginç bir soru. Aynı şekilde alanı inşa eden kişilerin burada yaşadığı ve ev ihtiyaçları ve yemek konusunda onlara destek sağlayan kişilerce özel kaynakları olduğu sonucuna varmak mantıklı olur. Arkeologlara göre 10 ila 20 ton ağırlığındaki sütunları taşocaklarından çıkarıp uzaklıkları 100 ila 500 metre arasında değişen konacakları yere götürmek için en az 500 kişi gerekiyordu. Ancak Schmidt inşa eden topluluğun devamlılığını sağlamak adına atalarımızın tarımın "icat edilmesinin" gerçek nedeni olduğuna inanıyor. Bu sabit topluluğu sürdürmek için tepedeki yabani otları ekip biçmeye başladılar. Kısacası ona göre insanları tarım yapmaya iten güç dindi.

Göbekli Tepe'nin dini bir önemi olduğu görüşünün yanı sıra, büyük ve zarif bir şekilde dekore edilmiş taş blokları yaratıcılarının olağanüstü yeteneği olduğunu, taş duvarcılığı ve oymacılığına aşina olduklarını ortaya çıkarıyor. MÖ 10.000 yıllarındaki atalarımızın bu kadar yetenekli olması, uygarlığı kökeniyle ilgili uzun zamandır süregelen inanışı yok eden arkeolojik bir keşiftir.

Oymalarda neden bazı hayvanlar seçilmişti de diğerleri seçilmemişti? Tasvirler neden düzenli değil de rasgele yerleştirilmiş gibi görünüyordu? İşin aslını bilmiyoruz. Sonraki uygarlıklarda bu hayvanların hepsine kutsal bir özellik verilmiş. Bazı kültürler yılan tasvirini seçmiş çünkü bu hayvanlar kabuk değiştiriyor ve bunu da yeniden doğuşun sembolü olarak görüyorlar. Diğerleri de aynı hayvanı farklı nedenlerden

dolayı seçmiş. Şu ana kadar Göbekli Tepe'nin yaratıcılarının ya da kullanıcılarının nasıl bir inanç taşıdıklarını bilmenin bir yolu yok.

Bazı gözlemciler turnaların insana benzer dizleri varmış gibi tasvir edildiğine dikkat çekiyor ve Şamanizmin bir biçiminin tapınakta uygulandığını söylüyor. Kardeş alanlarda özellikle vücudu kuş, kafası insan olan yapılar gibi insan hayvan karışımı yapılar ortaya çıktı. Binlerce yıl sonra Eski Mısırlılar bu sembolü ölüm anında ya da şamanik uçuşu sırasında ruhun vücuttan ayrılışını anlatmak için bir hiyeroglif olarak kullandı.

Andrew Collins özellikle günümüz Türkiye'sinde bu alanların şamanik potansiyelinin altını çiziyor. Daha önce bahsedilen çıplak kadın resmi, kadının saçlarını yarımküre şeklinde mantar bir başlıkla tasvir ediyor. Göbekli Tepe'de bir sütunun kenarı dördü aşağı doğru giden beşincisi de yukarı doğru onlarla buluşmaya giden mantara benzer başlıkları olan yılan serisini gösteriyor: diğer tarafı, sekiz tanesi tepeden çıkan dokuzuncu da alttan çıkan mantara benzer başlıkları olan ve birlikte örülmüş yılanları gösterir. Bu sanrılara sebep olan mantarın ya da benzer şekilde zihni değiştiren bir maddenin mi kanıtı? Eğer öyleyse, Göbekli Tepe, atalarımızın farklı boyutları keşfetmek için sanrılara sebep olan maddeler kullandığını anlatan benzer sahnelerin bulunduğu Tassili kaya resimleriyle daha çok ortak yöne sahip olabilir. Bu daha çok yaşamdan sonra inancının kökenleri gibi. Ve üstün akılların varlığı Göbekli Tepe ve Tassili'nin doktorlarından kaynaklanıyor olabilir ya da belki zamanda daha geriye gitmemiz gerekiyordur.

Göbekli Tepe'de Nevali Çori'de ve Jerf al-Ahmar'da (Suriye'de) akbaba kemikleri bulundu. Kuzey Irak'ın Zagros Dağları'nın üstlerinde Shanidar denen halka açık mağara alanı, kırmızı toprak boyayla kaplı koparılmış kuş kanatları içeriyordu. Bu kalıntılar MÖ 8870'lere dayanıyor. Kanat-

ların bazı seremonilerde kullanıldığına inanılıyor, ama nasıl bir seremoni olduğu bilinmiyor. Ancak çok uzun zaman önce bu bölgede insanlarının, ölü bedenleri yapıların yüksek yerlerine bıraktıkları ve akbabaların bu etleri yemesine izin verdikleri biliniyor. Buna benzer neolitik bir kulenin tanımı Çatalhöyük'te bir duvarın üstünde bulundu. İlginç bir şekilde Göbekli Tepe'de bir zamanlar megalitlerin arkasındaki nişleri dolduran topraklarda insan kemikleri bulundu. Schmidt bu konuda şunları söylüyor: "Eski avcılar akrabalarının cesetlerini buraya taşıdı ve onları açık nişlerde taşla döşedi. O zamanlar cesetlerin etleri böyle temizleniyordu."[26] Bu ritüelde yalnızca akbabalar değil diğer vahşi hayvanlar da rol aldı. Bu kadar çok hayvanın sütunlarda tasvir edilmesinin sebebi belki de budur: belki de bu alanı inşa eden insanlar ölülerinin "bir şeylerinin" bu hayvanların içinde yaşamaya devam ettiğini hissetmişti.

Bilinen şey, Göbekli Tepe ve kardeş alanlarının tek parçalı binaları tarih içerisinde çok daha geriye ittiğidir. Daha önceden Stonehenge ve Mısır Piramitleri benzerlerine bakıyorduk ama şimdi atalarımızın 12.000 yıl önce yapılarını inşa etmek için taş kütlelerini taşıdığını fark ediyoruz. Aniden sfenks gibi 10.000 yıllık bir yapı keşfedilse bile ilk verilecek tepki şu olur: "Ne olmuş yani? Tek değil ki" dahası, Türkiye'de bu alanların bazılarının Atlantis'in yok oluşu ya da büyük sel olayları gibi tarihleri tahmin edilen zaman aralığından daha önceye dayanırsa, bunun anlamı bu eski ataların selden kurtulanlar gibi temiz bir şekilde yerleşememiş olmalarıdır.

Eski tarihimiz çok daha ilginç ve karmaşık şekilde büyüyor. Göbekli Tepe'nin kuruluşunu takip eden kültürler domuz, koyun, sığır ve keçileri evcilleştirdiler ve küçük kızıl buğday gibi buğday çeşitleri ektiler. Son zamanlarda yapılan analiz gösteriyor ki ehlileştirilmiş buğdayın ilk ekimi Göbekli Tepe'den 32 kilometre uzaklıkta bulunan Karacadağ'da oldu. Çavdar ve yulaf gibi ehlileştirilmiş diğer buğdaylar da bu-

rada başladı. Schmidt'e göre bu macera MÖ 8000'lerde, son zamanlarda inanılandan binlerce yıl önce başladı.

Bu bölgenin uygarlığın beşiği olarak adlandırılması kolay ve baştan çıkarıcı ama işin aslı uygarlık sınırlarının nasıl her iki kıtada geriye itildiğinin altını çizerek aynı anda mısırın (darının) Meksika'da üretildiğinin kanıtlanması. Berberi koyunlarının MÖ 18.000 yıllarında Kuzey Afrika'daki atalarımız tarafından sürüldüğünün kanıtı var. Dahası, bu tohum ekiminin MÖ 14.000 yıllarında gerçekleştirildiğini gösterircesine hayvan beslemede kullanılan tahılın Nahal Oren'in Filistin alanında bulundu.

En önemlisi Göbekli Tepe yalnız değil. Urfa'nın 63 kilometre doğusunda Tektek dağlarında başka bir alan olan Karahan Tepe, aynı ilgiyi hak ediyor. 1997'de keşfedildi ve Türk tarih topluluğundan arkeolog Bahattin Çelik tarafından incelendi. Burası MÖ 9500 ila 9000 yıllarına dayanıyor. Burada Göbekli Tepe'dekilere benzer oymaların, dolambaçlı yılan rölyeflerin yanı sıra T sütunlar bulunuyor. 325.000 metrekarelik alanıyla Göbekli Tepe'den çok daha büyük. Taş sütunlar 1.5 ila 2 metre aralıklarla yerleştirilmiş ve bir arkeoloğun onu tamamen keşfetmesi için yer seviyesinden üste çıkmış. Oyulmuş diğer taşların yanı sıra çıplak bir adam heykeli, keçi, geyik ve tavşan biçimleriyle cilalanmış kaya içeriyor.

Tarihimizin bildiğimizden artık çok farklı olduğu gerçeğini bir kenara bırakırsak, bu alanlardan olağanüstü bir sonuç çıkarmak için çok erken. Bu alanlar tarımın, hayvancılığın ve dokumacılığın Anunna tanrılarının yaşadığı kutsal Du-Ku dağından insanoğluna getirildiğini iddia eden Sümer efsanelerinin bazılarını desteklemesine rağmen Eriha, İncil'in tarihi gerçekleri kapsadığını ispatladı. Bu dağın Göbekli Tepe'de olması pek olası olmasa da biz muhtemelen Toros Dağları hudutlarında, genel olarak doğru civardayız.

MÖ 8000 civarında Göbekli Tepe yaratıcılarının soyundan gelenler atalarının başarılarını aleyhine döndürdü ve bugün

gördüğümüz yapay bir tepe oluşturarak onların tapınaklarını binlerce ton toprağın altına gömdüler. Bu, gelecek nesiller için anıtı korumuş olan bir seçim olsa da bunu neden yaptıkları bilinmiyor, ama onların açısından bu olağanüstü zaman ve çaba içeriyordu. Schmidt, yerel görünüşün o zamanlarda değişmeye başladığını belirtiyor: Ağaçlar kesildikçe toprak verimini kaybetmeye başladı; alan kuraklaştı ve yalınlaştı ve insanlar başka yerlere göç etmek zorunda kaldı. Bu onların binlerce yıl sonra Sümer uygarlığı olarak bilinen kökenlerini yapmaya başladıkları zaman olabilir miydi? Bunun gibi bir senaryo bir olasılık.

Eski Mısır'da bile dini yapılar, bir müddet sonra parçalanmazsa genellikle terk ediliyordu. Çünkü bunlar o zamanda geçmiş olan belli bir astronomik döneme aitti. Bunun Göbekli Tepe ile ilgisi varsa astronomi bilgisi bin yıldan daha öncesine dayandığı anlamına gelirdi. Son elli yıl, MÖ 10.000 – 4000 dönemi konusundaki anlayışımızı radikal bir şekilde yeniden şekillendirdi. Özellikle de şu anda tamamen şaşırtıcı gelmemesi gereken atalarımızın o zamanlarda ulaştığı uygarlık seviyesi; sanki bir yerlerde keşfedilmeyi bekleyen daha eski şehirler varmış gibi görünüyor.

Ancak, bu avcı-toplayıcıların zihnine girmek (bu hayvanları nasıl gördükleri ve ölülere ne olduğuna inandıkları) yıllarca çalışma isteyen zor bir konu. Ne yazık ki çok az arkeolog bu alana adım atmaya cesaret ediyor; büyük ihtimalle onlarca yıldır yaptıkları gibi bir alandan başka bir alana zıplayacaklar ve uygarlığın tahmin ettiğimizden çok daha eskiye dayandığı gerçeğinin (bazı durumlarda isteksizce) üstünü kapatacaklar. Diğer alanlar çoktan Göbekli Tepe'nin ünü için yarışmaya başladı. Daha önceden bahsedilen, Suriye'deki Fırat nehri boyunca konuşlanmış Jerf el-Ahmar alanı MÖ 9600 – 8500 yıllarına dayanıyor. Çok geçmeden diğer alanlar da kesinlikle başvurularını sunacaktır. Büyük ihtimalle de hepsi tarihimizin bir parçası olduklarını ortaya çıkaracak ama bildiğimiz şekliyle değil.

Bölüm 3:
Yeni Dünya'nın Kayıp Medeniyetleri

BAKIR TİCARET ŞİRKETİ... MÖ 3000

Tarihöncesi kültürel değişim çoğu tarihçinin ideolojik düşmanıdır. Ama işin aslı şudur: Bronz Çağı'nda tüm Avrupa'da kalay ticareti yapılıyordu, diğer türlü Bronz Çağı olmazdı. Ama Bronz Çağı'nın ve iki maddesinin konusu (kalay ve bakır) bu kıtanın sınırlarında kalmadı. Kuzey Amerika, Amerikalı arkeologların yavaş yavaş takdir ettiği (o kadar yavaş ki bu yapıları kimin inşa ettiği gerçeği sonsuza dek kaybolabilir) boydan boya kayıp uygarlık kalıntıları ile doludur.

Arkeologlar bir şekilde Avrupa madenlerinde isnat ettiklerinden çok daha fazla bakırın kullanıldığını isteksizce kabul etti. O halde bu kadar bollukta bakır nereden geldi? Kulağa çok acayip gelse de cevap Amerika olabilir. Avrupa'nın Bronz Çağı'nda çok miktarda bakırın Kuzey Amerika'da çıkarıldığı biliniyor. Ancak oradan çıkarılan bakırın Amerika kıtasında kullanılıp kullanılmadığını kimse cevaplayamıyor. Sadece orada bulunmadı.

Şayet bu iki sorunu bir araya getirirsek çözüme ulaşır mıyız? Hüküm süren bilimsel dogma için cevap tabii ki hayır. Çünkü Bronz Çağı'nda okyanusaşırı iletişimin olmadığını söylüyor ve bu nedenle bakır da Yeni Dünya'da Eski Dünya'ya ihraç edilemezdi. Ama belki de bilimadamlarının bu varsayımlarına meydan okuyacak yeterli bilimsel kanıt mevcuttur.

Bronz için en önemli hammadde bakırdır. MÖ 3000 civarında, Amerika'nın Michigan eyaletinde 500.000 tondan daha fazla bakırın çıkarıldığı biliniyor. En büyük maden ocağı, Kanada sınırı yakınlarında Lake Superior'da bir ada olan Royale adasında bulunuyordu. Burada bilinmeyen eski insanlar tarafından binlerce yıl önce kazılmış, binlerce tarihöncesi bakır çukuru var. Royale adasında bulunan Minong Kemeri, 1.75 mil uzunlukta ve yaklaşık 400 fit genişlikte. Bakır çukurlarının derinlikleri tünellerle bağlanarak 10 ila 30 fit arasında değişiyor. Bir arkeoloğun tahminine göre buraları kazmak, 10.000 adamın 1000 yıllık çalışmasına eşdeğer.

İki yüz yıllık spekülasyonlardan sonra, dünyanın en saf bakırının nereye gitmiş olabileceğini kimse net bir şekilde açıklamadı. Royal adasında çıkarma MÖ 5300'de başladı hatta bazıları MÖ 6000'de başladığını bile iddia ediyor. Yalnızca MÖ 4000'den sonra döküm işlemi için kanıt olduğu biliniyor.

Bu cevherlerin nasıl çıkarıldığı tam olarak belki de hiçbir zaman belirlenemeyecek ama bildiğimiz bir şey var o da tüm maden çıkarma aktivitelerinin MÖ 1200 civarında durduğu. Avrupa'nın MÖ 1200'lerde kıta genelinde, birkaç yüzyıl sürecek bir durgunluk dönemine girmesi tesadüf mü? Maden çıkarma işlemlerinin tekrar başlaması MS 1000 yılına kadar sürecekti: Bu işlem MS 1320'lere kadar devam etti. Bu süre zarfında ortalama 2.000 ton çıkarıldı.

Kuzey Amerika'da maden cevherinin %1 bile keşfedilmedi. Tek tek çıkarılan cevher parçaları 34.000 pound ağırlığında bu da Amerika'da bulunan bütün bakır ve bronz eserlerin toplam ağırlığına eşit. Ontonagon kaya bloğu gibi taşlar 3.700 pound ağırlığında. McCargo koyunun yakınlarında bulunan 5.720 poundluk kütle, diğer madenlerde bulunduğu gibi kısmen yüzeye çıkmış. Eski işçiler bu taşları çıkartıyordu ama arkeolojik kanıtlar maden çıkarma işleminin ani ve beklenmedik bir şekilde durdurulduğunu göstererek, işin ortasında öylece bırakıldığını ortaya çıkarıyor.

Arkeologların ilk araştırdıkları yerlerden biri olan Octave Du Tapınağı, maden işçilerinin ertesi gün sanki işe geri dönüp kaldıkları yerden maden çıkarmaya devam edeceklermiş gibi aletlerini arkalarında bıraktıklarını gösteriyor.

Bu madenciler deneyimli işçilerdi. Çabucak yüzeye çıkabilecek çok miktarda cevheri üreterek etkili bir şekilde çalıştılar. Yaklaşık 50 ton gibi bir miktara ulaşarak her bir madenden 1.000 ila 1.200 ton arasında bakır çıkardılar. Teknikleri basit ama etkiliydi: Bakır cevherlerinin üstünde büyük bir ateş yakıyorlar, taşı ısıttıktan sonra üstüne su döküyorlardı. Aletlerin de yardımıyla kaya çatlıyordu ve bakır kayadan ayrılıyordu.

Bir alanda yaklaşık 140 mil uzunlukta ve 3 ila 7 mil genişlikte 5.000 civarında maden keşfedildi. Royal adasındaki maden alanı yaklaşık 5 ila 40 mil. Şayet tüm madenler peş peşe sıralansaydı bunlar, 5 mil uzunluğunda, 25 fit genişliğinde ve 30 fit derinliğinde olurdu.

Son 200 yılda açılan her maden tarihöncesi maden çıkarma aktivitesinin olduğunu gösteriyor. Bu, bakırın yüzeye çıkmadığı yerleri de kapsıyor. Bu da bize tarihöncesi madencilerin yeraltında bulunan cevherleri belirleyebildikleri bilgisini veriyor. Bunun tam tersi de işliyor, antik madenciliğin kanıtlarının olduğu alanlar, civarda iyi bakır madenlerinin olduğunu gösteriyor çünkü buralar modern zamanlarda da bol bakır bulmak için en iyi yerler.

Hangi taşın bakır içerdiğini madencilerin nasıl bildiği gizemini koruyor. Kesinlikle biliyorlardı ama maden çıkarma işinden kimin sorumlu olduğunun hâlâ bilinmemesi gibi bu bilgiyi nereden öğrendikleri de bilinmiyor.

Okyanusaşırı iletişim olmasaydı, birbirinden tamamen farklı iki kıtanın aynı anda maden çıkarmaya başlamaları, bronz yapmak için bakır ve kalay kullanmaları ama birkaç eser haricinde bunlarla akıllıca bir şey yapmamaları son derece dikkat çekici olmaz mıydı?

Kuzey Wisconsin'in Menomonie Hintlilerin eski çağdaki madenciliğini anlatan bir efsaneleri var. Yere sihirli taşlar atıp, bakır içeren maden filizlerini çan gibi çınlatarak madenleri belirleyebilen, açık tenli adamlarca madenlerin işlendiği anlatılıyor. Bu uygulama, Bronz Çağ'da Avrupa'da kullanılan uygulamayla oldukça benzeşiyor. Aslında yüksek düzeyde kalay içeren bronz taş çarptığında çınlar. Efsane, işlemin başlangıcıyla sonucunu karıştırmış olabilir. Öyleyken bile madenlerin yanında metropolitan bir alan olan Aztalan üzerinde çalışma yapan ilk arkeolog S. A. Barnett, madenlerin Avrupa'dan çıktığına inanıyor. Vardığı sonuç çoğunlukla (yerel insanlarca kullanılmayan) kullanılan alet türlerine dayanıyor. Şu ana kadar ortaya çıkarılan başka "sağlam" bir kanıt da 1660'larda bölgeyi gezen ve bir ayak büyüklüğünde sakallı bir adamı tasvir eden bakır heykeli tesadüfen bulan misyoner Allouez tarafından keşfedildi. Yerlilerinin sakalı olmaz.

Büyük bir işgücüyle (belki de 10.000 kadar kişiyle) bazı ölümler olmuş olmalı. Aynı zamanda, en azından bazı işçilerin bu alana aileleriyle gelmiş olmaları da olasılık dahilinde. Kısacası, bir miktar ölü insan olmalı ama cesetler nerede? Görünen o ki bunun cevabı hiçbir yerde. Bu alanın yakınlarında ya da üst yarımadada ölülerin yakılmasına ya da gömülmesine dair hiçbir kanıt yok; arkalarında bıraktıkları tek şey aletleri, hem de milyonlarca.

1922'de William A. Ferguson Royal adasının kuzey sahilinde bir liman keşfetti. 1.500 fit uzunluğunda bir iskele yardımıyla gemilere yükleme ve indirme yapılabilirdi. Bu durum buraya demirleyen gemilerin büyük ve çok fazla olduğunu söylüyor. Bu limanın en muhtemel açıklaması, bakırın yüklendiği ve başka bölgelere taşındığını işaret etmesidir. Limanın varlığı ayrıca madende çalışan işçilerin yerel olmadığının ipucunu veriyor. Çünkü yerel Hintliler yalnızca küçük kanolar kullanıyordu.

Kış aylarında çalışma gücü daha güneye gittiğinden madenlerin yalnızca yaz aylarında işlenmiş olması büyük olasılık. Bu durum binaların olmamasını açıklayabilir: Burada yaşayan insanlar kış aylarında hayatta kalmak için binaya ihtiyaç duyarlar ama yaz aylarında gerek yoktur.

Aynı şekilde ilginç bir durum, gelecekteki kullanım için gerekli olan bakır dökme fabrikasına ait bir kanıt olmaması. Bunun da anlamı bakırın kullanışlı olabilmesi için elden geçirilmesi gerektiğinden başka bir yere götürüldüğüdür.

Kış ayları için maden işçilerinin nereye gittiğini bulabilir miyiz? Avrupa'da geriye gitmek mümkün olsa da bu durum pek olası görünmüyor. Muhtemelen yaşadıkları yerler, birkaç yıl önce su yüzeyinin hemen altında binaların ve bir tapınağın keşfedildiği Aztalan ve Kaya Gölü idi. Bu alanlar kar sınırının yalnızca 30 mil güneyinde, ki bu da oraları kışın yerleşmek için ideal bir yer yapıyor. Dahası, kışın kaldıkları yer ve yazın çalıştıkları yer nehirlerle birbirine bağlı bu da uygun bir ulaşım sağlıyor.

Daha ilginci, Kaya Gölü'nün etrafında pek çok mezar keşfedildi. Binlerce kişinin ölü yakma kalıntılarını içeren ve 70'ten az olmayan cenaze töreni tepesi burada keşfedildi. İyi korunan mezarların birinde baltalı bir adam cesedi bulunuyor. Buna benzer bir balta Royal adasında keşfedilmişti.

Kaya Gölü etrafındaki kalıntılarının keşfedilmesiyle bakır ticareti sorunu tamamen cevaplandı mı? Sorun şu; Kaya Gölü işgücü için ev sahipliği yapmış görünse de onların ya da yakın civarda yaşayan diğer insanların bakırı kullandıklarına dair hiçbir delil yok. Bu nedenle bakırın nereye gittiği sorusu hâlâ önemini koruyor. Dahası bakır, kesinlikle okyanusaşırı seyahate değerdi. Superior Gölü'nün etrafındaki bakır en iyisiydi ve dünyada bulunan en değerli bakırdı. MS 1000 ile 1400 arasında bakır, Meksika Tolteklerine (Mexica'da Colomb öncesi dönemde yaşamış, Teothihuacan ve Tula Eski kentlerini kurmuş ve bilinmeyen nedenlerle birden kaybolmuş, yüksek

bir uygarlık) ihraç edildi ve belki de daha güneydeki diğer uygarlıklara da. Fakat birkaç bin yıl önceki bu alıcılar kimlerdi?

Soruna küresel anlamda baktığımızda yalnızca bir avuç dolusu olası kültür bakır cevheri işlemesi bilgisine sahip olabilirdi. Yine de en olası aday Bronz Çağı Avrupa'sında kalıyor. Amerika'daki maden çıkarma teknikleri, diğer bileşen olan kalayın çıkarıldığı İngiliz adalarında kullanılan tekniklerle aynı. İspanya ile birlikte İngiliz adaları kalayın ana kaynağıydı ve MÖ 1200'de Kelt kalay madenlerinin tükenmesi artık bakıra ihtiyaç olmadığı anlamına geliyordu. Bronz Çağı'ndan sonra Demir Çağı geldi ama bu gelişme istekten değil gereklilikten olmuştu çünkü atalarımız bir şekilde demirin bronzdan daha üstün olduğunu hissetmişti.

Bronz Çağ'da Batı Avrupa çoğunlukla deniz kenarını kullanıyordu. Bu alanlar nüfusun en kalabalık olduğu yerlerdi. Tuhaf bir şekilde yoldan uzak olan Orkney adaları gibi pek çok sahil şeridi en gelişmiş yerlerdi. Yine de okyanusaşırı bir iletişim varsa Orkney mükemmel bir yere konumlanmıştı.

Bilimadamları gitgide Bronz Çağı Avrupa'sının denize ait bir sistemi olduğu konusuna katılıyor. İspanya'dan İskoçya'ya deniz yoluyla giden yolcuların Amerika'ya geçemediğini söylemek imkânsız mı? Bazıları okyanus sularının kıyı şeridi sularından daha sert olduğunu söyleyebilir, ama Cornwall'da kalay almak için gemilerin geçmek zorunda olduğu Land's End civarında yelken açan herkes, bu denizlerin oldukça sert olduğunu bilecektir. Bakır ve kalay üzerinden işleyen dünya ekonomisinin MÖ 3000'de var olduğunu varsaymak imkânsız mı? İki kıtadaki arkeolojik buluntular, durumun böyle olduğunu öne sürüyor.

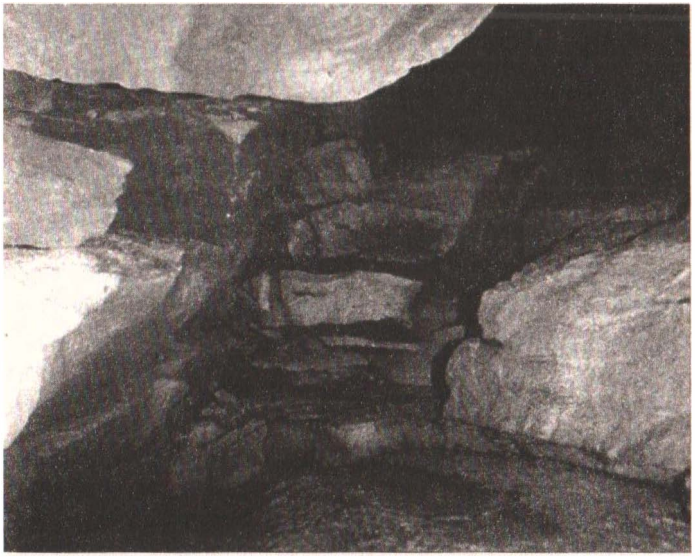
AÇIK DELİL

Okyanusaşırı iletişimin tarihöncesi kanıtlarını bulmak açık delilden çok daha fazlasını aramak gibi bir şey. Okyanusaşırı

iletişimin en iyi kanıtlarıyla karşılaşmış olabilecek kişi Russell Burrows. 1982'de İllinois Olney'de evinin yakınlarında Little Wabash nehrinin bir kolu boyunca kaza eseri bir mağara keşfetti. Atılan arkeolojik kalıntıları araştırırken İllinois'te köyünde bulmayı beklemeyeceğiniz türden, yeraltına inen bir koridorunun olduğu sığ bir mağara buldu. Geçit gaz lambalarıyla kaplı ve tavanı da isten siyah olmuş. 500 fit uzunluğundaki tünelde birkaç bölme bulunuyor.

Şu anda bilindiği haliyle Burrows mağarası, yerli Amerikalıların yanı sıra Avrupalı, Mısırlı ve Afrikalılara benzer kişilerin profillerini içeren çok sayıda oyulmuş büyük taşlarıyla ünlü. İlk bakışta kaba görünüyorlar daha çok amatör ya da teslim tarihi yaklaşmış birinin elinden çıkmış gibi. Dahası, taşların üstünde bulunan yazıların ilk analizleri yanlış eşleşmemişse farklı stil, kelime ve arkeolog ve dilbilimcilerin hemen sahte olduğunu "açıkça" söyleyecekleri dillerin bir karışımı olduğunu ortaya çıkardı. ("Açıkça" kelimesinin seçilmesinin sebebi, amatörleri açıkça kandırmasına rağmen bilimadamlarının kolaylıkla, açıkça sahte gördüklerinin altını çizmek için kullanmaları.) 1983'te Burrows, yerel bir antika dükkânına eserlerin çok küçük bir kısmını yerleştirdi ama tüm koleksiyonu meydana getirseydi, o kadar çok parça meydana getirmiş olurdu ki bunlardan hiçbir zaman kurtulamazdı. Dahası onun ya da başka birinin bu parçaları paraya çevirmesi 1997'yi buldu. Burrows sahte eserler yaratmaktan zengin olmak isteseydi, oyunu kesinlikle başarısız olurdu.

Ancak mağara, oyulmuş taş koleksiyonundan daha fazlası gibi. İddia edildiğine göre Burrows pek çok altın eser bulup çıkardı. Bunlar hakiki gibi görünüyor ve aynı yazı uyuşmazlıkları içeriyor. Burrows sahtekârsa, neden bir sahtekârın başlangıç için elde etmesi son derece pahalı olan altını kullandığını merak edebilirsiniz. Bu altınla ilgili kafa karıştırıcı hikâyelerin olduğu bir gerçek. Burrows bir noktada altının bir kısmının eritilip satıldığını söyledi. İsviçreli yazar Luc

Burrows mağarasının içinden, Russell Burrows tarafından çekilmiş 4. Mahzen olarak adlandırılan alanın nadir bir fotoğrafı. Burrows bu gizemli mağara kompleksini İllinois'te buldu. Burası, Columbus'un Amerika'yı keşfetmesinden uzun zaman önce Avrupa'dan kaçan Avrupalı soyluları gibi görünenlerce işgal edişmiş bir mezar kompleksiydi.

Bürgin, Burrows'un çok büyük miktarda altını çıkarıp erittiğini ve sonra da sattığını, İsviçre banka hesabına 15 milyon (Amerikan doları) tutarında bir miktar yatırdığını iddia etti. Bu doğruysa Burrows gerçekten muazzam miktarda altını ele geçirmiş ve arkeolojik değeri için değil de mali değeri için satmış. Diğerleri Bürgin'in bu bilgileri tanıdık bir araştırmacı vasıtasıyla edindiğini ve iddiası için elinde hiçbir kanıt olmadığını ileri sürdüler.

Bazı şüphecilere göre altın hiç var olmadı, yani hiç görünmedi. Bu doğru değil, çünkü bazı araştırmacılar bunu gördü. Burrows tarafından çekilen altın eserlerin renkli fotoğraflarını bizzat gördüm. Diğer eleştirmenler altının yalnızca gerçek

görünmesi için altın rengine boyanan metal olduğunu söylüyor. Bu doğruysa Burrows arkeologları, amatör bilimadamlarını ve medyayı yanıltmak için bu eserleri ortaya çıkardı ve eserlere doğrudan temas edilmesine ve incelenmesine izin vermedi. Bu da altın eserleri hızlı bir şekilde para kazanma planının bir parçası yapmadığı anlamına gelirdi. Kısacası, bu sonuç Burrows'un hileyle para kazanmaya çalıştığı diğer şüpheci tartışmalarla uyuşmuyor.

Burrows, kompleksin içindeki ilk mahzende erkek insan iskeleti bulduğunu iddia etti. İkinci bölmede bir kadın ve iki çocuğun kalıntılarının olduğu bir tabut sehpası bulunuyordu. Kadının kaburgasının içinde kalbin olduğu yerde altın mızrak başı bulunuyordu. Çocukların kafatasında delinme işaretleri vardı. Bu sahne, erkek eşin öldüğü yerde kadının ve çocukların da öldürüldüğünü gösteriyordu. Toplam 12 mahzen vardı. Altın lahitin bulunduğu merkez bölme yuvarlanan bir taşla kapanmıştı. Tavanı olan oda dekore edilmişti ve her tarafı beyaz mermerle kaplıydı. Taş mezarın içinde bulunan altın lahit Eski Mısırlıların gömme şeklini anımsatıyordu. Kolların vücudun üstünde çaprazlanması ve elin yaşam çarmıhı sembolünü tutmasının yanı sıra saç biçimi de aynı stili gösteriyordu. Burrows'un lahiti açabildiği ve içinde insan kalıntılarıyla birlikte Mısır kökenli olduğu düşünülen bir maske gördüğü söyleniyor. Tutankhamun'un altın lahitiyle karşılaştırıldığında bu lahitin muazzam değeri olmasına rağmen, yalnızca Burrows ve kayınbiraderinin yardımıyla mağaradan dışarı çıkarılamadı. Dahası Burrows, mağara içinde bulduğu insan kalıntılarını rahatsız ettiğinden ya da içindekileri satmaya çalıştığından ötürü bir davayla karşılaşıp karşılaşmayacağından emin değildi.

Belli ki Burrows böyle bir buluşa hazır değildi (kim olabilirdi ki?) ve sabrın gerektiği böyle bir durumda değişken karakteri de yardımcı olmuyordu. 27 Temmuz 1984'te yerel Olney Daily Mail, yerel bir mağaranın kaşifi olarak Burrows'u

tanımlayan küçük bir makale yayınladı ama bu umudunun dışında biraz daha fazlasını kanıtladı: "İletişim halinde olduğu üniversite belki bir sonraki yıl kazıya başlayacak. O zaman daha fazla bilgi verilebilecek."[1] Burrows, bilimsel dünyada yardım arasa da buradan karmaşık tepkiler aldı. Çok geçmeden birbiri ardına amatör arkeologlar kapısını çaldı. Her biri de mağarayı görmek istiyordu. Bu sanki alçıya alınmış bir kişiye sürekli alçısını görmeyi ya da imza atmayı istemesi gibi bir şeydi: Bir noktadan sonra cevap hayır olurdu, çünkü sanki kimse sizinle ilgilenmiyor da alçıyla ilgileniyormuş hissi verirdi. Burrows'a göre onların tüm istediği mağarayı görmekti; saygı görstermiyor ve isteklerine önem vermiyorlardı. Gelen insanlar hayal kırklığıyla ya da incinmiş ayrılıyordu çünkü Burrows onların oyununu oynamak istemiyordu ve onlar da genellikle kırıcı fikirlerini dile getiriyordu. Bu bakımdan amatör arkeologlar da, profesyonel arkeologlar gibi aynı insan zayıflıklarından sıkıntı çekiyor.

Diğerleri kendi teorilerini doğrulamak için Burrows'un mağarasını kullanmak istediler. Bunlardan biri 1983'de yayınlanan *The Secret*'ın yazarı Joseph P. Mahan idi. 1991'deki dersinde mağaranın "ateş gemileriyle dünyaya gelen dünya dışı ölümsüz ataların soyundan olan, güneşle alakalı yarı tanrısal ölümlülerle bağlantısı olduğunu, burada bir müddet kaldıktan sonra buldukları insanımsı çocukların genlerini değiştirerek melez bir ırk ortaya çıkardıklarını anlattı."[2] Böyle saçma bir sonuç tamamen Burrows'un söylediklerine bağlı olamaz ama kötü bir şekilde Burrows'un imajına ve mağaraya bulaştı.

Başka insanların mücadelesinde mağaranın nasıl rehine haline geldiğine dair diğer bir örnek de Frank Joseph'in canını yakmak için mağarayı kullanan Richard Flavin'in hikâyesidir. 15 yıldan uzun bir süre Joseph'in, hikâyeyle hiçbir alakası yoktu ta ki *Antik Amerikalı* dergisi yazarı olarak ilgi duymaya başlayıp sonunda bunun hakkında bir kitap ya-

zana kadar (*Kral Juba'nın Kayıp Hazinesi*). Ama bunun yerine Flavin, Josep'in neo-Nazi olduğu (1070'lerin başlarına denk geliyor) geçmişine odaklandı ve bu nedenle mağaranın gerçek olabileceğini söyleyen herkesin neo-Nazi olmasının kanıtı olarak belirtti. Flavin Burrows'la birkaç durumda karşılaştı ama olayları yorumlaması sahteydi ve söyledikleri konuya bilimsel bir yaklaşımdan ziyade ilkel insanların topraklarında bulunan hıristiyan bir misyoner ya da 1950'lerin komünist cadı-avcıları gibiydi.[3]

Sonuçta Burrows mağarasının hikâyesi, bu mahiyetteki bir buluşa göre normal. Benzer keşiflere bakın ve isimleri değiştirin, hikâyenin genel olarak teması çok az değişecektir. Bilimsel uzmanların, gördükleri eserleri sahte olmakla suçlaması buradaki benzer temel algı. Hükmen Amerika'ya ilk ulaşan kişinin Columbus olduğunu "hepimiz" bildiğimizden eserler gerçek olamazdı. İş amatörlere gelince Burrows, çoğu amatör organizasyonda var olan tartışmanın ve içsavaşın farkında değildi ve bunlara hazırlıklı da değildi. Bu süreçte onu da hikâyesini de canlı canlı yediler.

Maalesef Russell Burrows'un kişisel hayal kırıklığı mağara girişini dinamitlemesine neden oldu. Söylendiğine göre bunu, kitabı *Pek Çok Yüzün Gizemli Mağarası* yayınlanmadan üç yıl önce 1989'da yaptı. Bu kitap son derece mantıklı bir şekilde mağara keşfini, içindeki eserleri ve konu hakkında son olarak söylemek istediklerini anlatıyordu. Burrows, keşfine karşı ilgisini kaybettiğini söylemesine rağmen (çoğunlukla başa çıkmak zorunda kaldığı zor kişilerden ötürü) yine de buna geri döndü. İçinde onun için hiçbir şey olmasa da arkasını dönüp gidemeyeceği gerçeği aslında onun meşru bir keşif yaptığının en iyi kanıtı olarak görülmeli. 1982'de para kazanma planıyla bu keşfe başlamış olsaydı, 1992'ye kadar bu umudundan vazgeçerdi.

İntişarcı düşünürlerin, mağara hikâyesini takip eden on yılda başvurabilecekleri *Antik Amerikalı* adında yeni bir der-

gileri vardı. 1991'de dergi kurucusu/yayıncısı Wayne May, kimse durumu değiştirecek bir şey sunamazsa bunu kendisi yapmaya karar verdi. Sonraki altı yıl boyunca konu hakkında yazıp, konuşup, dinledikten sonra May, mağaranın yerini gösterip açığa çıkarmak için Burrows ile bir kontrat imzaladı halbuki başta Burrows'un yer hakkında yalan söylediğine ve yalnız iş sürdüğüne inanmıştı. 1992 ve 1993'te Burrows ile olan kişisel ilişkimden onun onurlu bir adam olduğu sonucuna vardım. Bir şeye söz verirse, yapardı. (benim "açıkça" avanaklığımı görüp gülecek eleştirmenler için bir işaret). Görünen o ki May'ın hissettiği de bu. Bu nedenle ilk başlardaki inanmaya isteksizliği yerine May, sonunda yeri öğrendi ve araştırmasına azimle devam etti. Zemin delici radarları orada gerçekten bir mağara olduğunu gösterdi. Burrows'un on yıl önce girişi patlatarak tahrip ettiğini düşününce sorun nasıl içeri girileceğiydi. Maalesef çok geçmeden patlamanın yalnızca girişi kapatmadığı tünelin içine de zarar verdiği anlaşıldı. May'in çeşitli içeri giriş çabaları sırasında her seferinde çok fazla miktarda suya rastladı. Görünüşe göre patlama yeraltı nehrinin akış yönünü değiştirmiş ve sonuç olarak suyun yeraltı kompleksine taşmasına sebep olmuştu. Bu nedenle yeraltı kompleksinden bir şeyler kurtarmak korkunç şekilde karmaşık görünüyordu ve büyük ölçüde de May'in kabiliyetinin dışındaydı.

Özetle birinin dokunulmamış yere bakması ya da bir fikir oluşturması yaklaşık 30 yıl süren bir hikâye. Burrows'u oyuncu olarak etiketlemek çok kolay. Onu tanıyan ve onunla çalışan kişiler ona pek çok şey söyleyebilir ama sahtekâr ya da yalancı bunlardan biri değil. Olaylar karşısında patlamaya hazır bir doğası var ve bazen de karakterleri çok iyi değerlendiremiyor. Kimse mükemmel değil ve benzer insan zaafını Emile Fradin'de ya da Sam Osmanagic'te gözlemledik. Ama onların ve Burrows'un karakter kusurları bu anlatımda çoğunlukla tesadüfi. Yalnızca kuşkucuları onlara çok odaklanıyor, oysaki

gerçekten bu kadar fazla sayıda oyulmuş taşı kendisinin üretip üretmediğine odaklanmaları gerekiyor. Aynı durumda biz olsaydık, bu gibi keşiflerin doğası ve bizim verdiğimiz tepkiler benzer hasılalara yol açma eğiliminde olduğu için sonuç aynı olurdu.

Bu nedenle mağaranın kapalı kalma kaderi Burrows'un içine düştüğü anda belirlendi. Bu bizi nerede terk eder? Kuşkuculara göre adaletsiz bir durum karşısında tepki vermek için, "açıkça" kelimesinden daha iyilerini bulmaya ihtiyaçları var. Burrows'un taşlarda hile yaptığına dair bir kanıt yok. Kuşkucular Burrows'un tahtalarla çalışmasıyla bilindiğini ve boş zamanlarında tahta eser yaptığını söylüyor. Aslında bunu, taşlarda hile yaptığının kanıtı olarak görüyorlar. Daha önemlisi, Burrows'un var olduğunu iddia ettiği yerde bir mağara sisteminin kanıtı var. Bütün bunlar bir oyunsa, kuşkucuların sürekli "açıkça" kelimesini kullanmak yerine delili kanıtlamaları gerekir. Hâlâ daha bir mağara sistemi varsa bile, sonsuza dek bizim için yok olmuş olabilir. Son bir cevabı kanıtlamak için başlatılabilecek herhangi bir operasyon olağanüstü paralara mal olur ve bu tür kaynaklar "açıkça" difüzyonistlerin elinde değil. Bu nedenle öyle görünüyor ki yeniden kuruluş savaşı kazandı ve tarihimize nasıl baktığımız konusundaki mevcut durum varlığını koruyor; ve belki de tüm bu hikâyede apaçık meydanda olan tek şey bu.

Tüm bunlardan ne anlam çıkarabiliriz? İddiaya göre İllinois mağarasında bulunan altın bir lahit Kolombiyalılardan önce pek çok insanın söylediği gibi Eski Dünya ve Amerika arasında okyanusaşırı bir yolculuk olduğunun kanıtı olabilir mi? Burrows mağaranın içinde ne olduğunu ve neye benzediğini tanımlarken şans eseri mağaradan çıkarılan eserlerin çoğu James Schertz ve Fred Rydholm'un çabalarıyla fotoğraflanmıştı. Farklı araştırmacılar bu koleksiyona baktı ve arkeologlar hemen uyuşmazlıklara dikkat çekti. Ama çoğu kültür, kültürlerin bir uyuşmazlığıdır. Londra ve New York farklı

kültürlerin nasıl yeni bir kültür oluşturduğunun en önemli örnekleridir. Her iki şehir de açıkça varlığını sürdürüyor. Antikçağda da durum farklı değildi. Mısır'ın İskenderiye'nin şehri belki de en iyi örnek. Dahası tüm bunlar yaklaşımla ilgili: Profesyonel arkeologlar tüm kültürlerin ayrı ayrı geliştiğini bu da eserlerin ayrımını kolaylıkla yapmaya izin verdiğini söyleyeceklerdir. Oysa kültürlerin sık sık eşya ve materyal değişimi yaptıkları giderek açık hale geliyor. Bu da farklı kültür belirtileri gösteren eserleri arkeologların neden uyuşmazlık olarak adlandırdıklarını ortaya çıkarıyor.

Burrows mağarası bir mezar mağarasıydı ama buraya kim gömülmüştü? Bazı taş levhaların Eski Dünya'da bilinen bir işareti göstermesi önemli bir ipucudur. Bu, Cleopatra ve Marc Antony'nin oğlu, Cleopatra Selene'nin ikiz erkek kardeşi, Moritanya'nın (Afrika'nın batı Saharası'nda) gelecekteki eş hükümdarı olan Alexander Helios'a aitti. Burrows'un önceki takımınında amatör araştırmacılar Jack Ward ve 1989'da ölen Warren Cook bulunuyordu. Cook'un eserler üzerinde yaptığı analiz sonucunda bu eserleri ortaya çıkarmanın binlerce saat gerektirdiğini fark etti. Ama daha önemlisi, Cook, Ward'un bunların olası kökenleri üzerine yaptığı analize devam etti ve bunların büyük ihtimalle Libya-İberya seferlerinin kalıntıları olduğunu savundu. Moritanya'nın kralı Cleopatra Selene ve Kral II. Juba'nın oğlu Kral I. Ptolemaeus'un (MÖ 1 – MS 40) bu okyanusaşırı seyahatlerden sorumlu adam olduğunu belirledi. Bu mümkün olabilir miydi?

Moritanya hükümdarları Roma imparatorlarıyla, elde ettikleri ekonomik güçten dolayı kim kimin kontrolünde olduğu hususunda kavga ettiler. Roma imparatoru bu dengeyi değiştirmeye karar verdiği zaman, Moritanya kralı II. Juba ailesiyle birlikte kaçmak zorunda kaldı. Ataları Fenikeliler'in edindiği deniz bilgilerinden faydalanmış olması mümkün. Roma'da ve başka yerlerde mallarını en yüksek fiyata satabildiği Azorlar takımadalarının yerini biliyordu. Bu neden-

le, Burrows mağarası eserleri gerçekse ve yorumlar doğruysa, Fenikelilerin Moritanya kraliyet ailesini daha batıya, Azorlar'ın ötesindeki Amerika'ya yelken açması konusunda bilgilendirmiş olmaları mümkün.

Orta Amerika'da durdularsa, belki de Mississippi nehrine girdiler ve Eski Dünya'nın ağız dalaşından çok uzağa yerleşecekleri İllinois'e varana kadar kuzeye seyahat ettiler. Mağara eserleri MS ilk yüzyıldaki gizemli kişilerin varlığının tek kanıtı değil. Amerikan yerlilerinin efsanesine göre bu alan Amerika yerlisi olmayan bir kralın mezarını barındırıyor. Bir zamanlar kavim yeri biliniyordu ama şu anda bu bilgi kayıp. Bu yer Burrows mağarasıyla aynı olabilir mi? Dahası, II. Juba'nın, Tipaza'da (günümüzde Cezayir) kendisi için inşa edilecek altın bir lahit hazırlanmasını emrettiği biliniyor. Bu, Romalıların ele geçirmeye çalıştığı ganimetlerden biriydi ama hiçbir zaman lahit ya da Moritanya kralı bulunamadı. Resmi tarih her ikisinin de kaderi hakkında sessiz kaldı. Kral II. Juba ölmüş olmalı ve o ve lahiti bir yerde son bulmuş olmalı ve belki de bu bir yer İllinois'dedir.

AKAKOR EFSANESİ

3 Mart 1972'de Alman gazeteci Karl Brugger Amazon yerlisi Kızılderili Tatunca Nara ile arka sokakta bir meyhane olan Gracas a Deus'da tanıştı. Bu buluşma 1976'da yayınlanan Brugger'ın *Akakor Kronikleri* kitabıyla sonuçlanacaktı. Bu kitap birkaç yabancı yayın gördü ve Amazon ormanlarının derinliklerinde bir yerde hâlâ keşfedilmeyi bekleyen efsanevi şehir Akakor'un efsanesini yarattı. 2008'de bu hikâye *Indiana Jones ve Kristal Kafatası Krallığı*'na katıldı.

Söylendiğine göre Brugger'ın kitabının başlığı Amazonların (aynı zamanda Indiana Jones filmlerinde de kendini gösteren) Ugha Mogulala kabilesinin kutsal saydığı (ya da en azından mitolojilerinin ve felsefelerinin merkezinde tuttuğu) tarihi

kayıtlarla aynı. Gerçekte Tatunca Nara'nın bu bilinmeyen Amazon kabilesinin üyelerinden biri olduğu söyleniyordu.

Daha sade bir ifadeyle amazon nüfusunun yazılı bir dili olmadığına inanılmasından ötürü bir amazon kabilesinin tarihi kayıt tutmuş olması dikkat çekiciydi. İkinci bir bomba Tatunca'nın, kayıtların sıfırıncı yılının MÖ 10.481 olduğunu iddia etmesi. Arkeologların insanlar tarafından Amazon'un işgal edildiğini kabul ettikleri tarihin çok dışında bir tarih ama pek çok başka araştırmacı Amerikalı "kahin" Edgar Cayce'den ötürü o zamanlar popüler hale gelen bilimin çalıştığı çerçeveye antitez olarak tercih edilen Atlantis ve su baskını teorisiyle mükemmel şekilde uyuşuyor. Üçüncü bomba da Tanrıların Schwerta olarak bilinen bir güneş sisteminden geldiği ve Güney Amerika'da bir yeraltı tüneli inşa ettiğiydi. Kendi başına her bir element ve hepsi beraber hayret verici bir keşfe doğru ilerliyordu ya da bir yalana.

Tatunca Nara bir seri iddiada bulunmuştu ve bunları gerçekten test etmek kesinlikle bir Indiana Jones yeteneği istiyordu. Söylenene göre bunların lehine en iyi kanıt, bu uygarlığın geride bıraktığı yeraltında bulunan 13 şehir de dahil olmak üzere Amazon ormanlarının içindeki birkaç şehirden herhangi birini keşfetmek olurdu. En önemli eski şehirlerinin Akakor, Akanis, Akahim, Cuczo ve Machu Picchu olarak bilindiği söyleniyor. Son ikisi İnka İmparatorluğu'nun bilinen bölgeleri. İlk olarak Akanis Meksika olarak adlandırılan ülkede iki okyanusun karşılaştığı (Panama?) dar bir geçit üstünde kuruldu. İkincisi Akakor (görünüşe göre Aka "sonra" ve kor "iki" (sonraki iki'den türemiş) ve Brezilya ile Peru arasındaki sınır dağlarının yüksek vadisinde Purus Nehri'nin yatağına kurulmuştu: "Tüm şehir on üç kapısı olan yüksek taş bir duvarla çevrili. Bu kapılar o kadar dar ki bir seferde yalnızca bir kişi geçebilir."[5] Tatunca şehrinin içinde haritalar ve dünya tarihini anlatan çizimler gibi dökümanların bulunduğu Büyük Güneş Tapınağı olduğunu da ekliyor. "Haritalardan biri

ayımızın ilk olmadığını ve dünya tarihinde tek olmadığını gösteriyor. Bildiğimiz kadarıyla ay, binlerce yıl önce dünyaya yaklaşıp etrafında dönmeye başladı."[6]

Üçüncüsü MÖ 7315'ten önce kronikte bahsedilmeyen Akakor ile bağlantısı olan ve Brezilya ile Venezüella sınırına kurulan Akahim. Tatunca, Bolivya'da bulunan Humbaya ve Paiti, Venezüella'da bulunan Emin ve Cadiri de dahil olmak üzere 26 taş şehrin Akakor etrafına inşa edildiğini anlatıyor. Bu yerlerde taş az olduğundan eğer gerçekse, bunların olağanüstü buluşlar olduğunun sadece altını çizdi. Tatunca şöyle devam etti: "Tüm bunlar Tanrıların ayrılışından on üç yıl sonra ilk büyük felakette tamamen yok oldular."[7] Bunun da anlamı kontrol etmek için az bir şey zeminde kalmış olmasıydı. Aynı zamanda Tatunca'nın iddialarının doğrulanamaz gibi göründüğü anlamına da geliyordu.

Tatunca doğruyu mu söylüyordu yoksa bir sahtekâr mıydı? Anlattıkları çok uzun bir hikâyeydi ve çıkarlar da yüksek olunca Brugger araştırma yapmaya ve tavşan (ya da Tatunca) onu nereye götürecekse onu görmeye karar verdi. İkisi Akahim'i bulmak için araştırmaya devam etmeye karar verdi. Araştırma altı hafta süren bir seyahatle 25 Eylül 1972'de başlatıldı. Ancak Akahim keşfedilmedi.

Bu ilk bölümdü. 1976'da Akakor Kayıtları basıldı ve tartışma yeniden ateşlendi. Kayıtların asıl mesajının bir bölümü günümüzde hâlâ var olan ve Amerikan yerlileri tarafından kullanılan bir tüneller ağı vardı. 1977 yazında İsviçreli yazar Erich von Däniken, üçüncü kez Manaus'a Tatunca Nara ile buluşmaya gitti. Tatunca aracılığıyla kanıt toplamayı ve kendini aklamayı umuyordu. Däniken ve Brugger'dan farklı olarak üçüncü bir Avrupalı olaya girdi: Brezilya'da yaşayan ve 1975'te Tatunca Nara ile iletişim kuran eski özel keşif pilotu Ferdinand Schmid. Bu ikili 1977 ve 1978'de Akahim araştırmasında birkaç kez ormana girme teşebbüsünde bulundu. 1978 araştırmasına, Brezilya hükümeti tarafından Arkeolog

Roldao Pires Brandao takıma dahil edildi. Aynı zamanda bu kişi görevin bırakılmasının sebebiydi: Brandao bilinmeyen bir sebeple orduda kendini vurmuş görünüyordu. Bu ortaya çıktığında, Brezilyalı otoritelerin ilgilerini çekti ve sonunda altı adamla beraber bir araştırma başlatıldı.

Brezilya dergisi *Veja*'nın 1 Ağustos 1979 basımında birkaç fotoğrafla beraber Akahim'in keşfinden bahsedildi. Aynı yıl, Tatunca ve Schmid, Akahim'in bulunduğunu iddia etti. Başlangıçta Tatunca Akahim'in üç Büyük Piramit'i olduğunu ve bunları bulduklarını söyledi. Yine de görünmüş olsa da alana bizzat gitmemişlerdi ve Schmid kamerasını ve filmlerini kaybetti ya da kaybettiğini söyledi.

Sonra ikinci bölüm gerçekten başladı. İki efsanenin kaynaştığı zaman aralığıydı: Tatunca, Ekvador'da yeraltı tünellerini Erich von Däniken'e gösteren Macaristan doğumlu Ekvadorlu Juan Moricz'i tanıdığını söyledi. Böylece yeraltı tünelleriyle ilgili iki ayrı hikâye muhtemelen bağlantılıydı. Tatunca, Moricz ile 1967'de Venezüella'da kaldığı sırada tanıştığını söyledi. Moricz'in Venezüella'da zaman geçirdiği aslında çok söylenmiyor ya da bilinmiyor. Moricz'in çok gündemde olan bir ziyaretçi olmasından (başkanla arkadaş olmuştu) Tatunca'nın Moricz ile karşılaşması olasılıksız değil. Ama bunun dikkate değer olup olmadığı tamamen farklı bir konu.

Akakor efsanesi, Karl Brugger'ın 1 Ocak 1984'te beklenmedik bir şekilde Rio de Janeiro'da bir restorandan ayrılırken öldürüldüğünde tamamen yeni bir boyut kazandı. Brezilya'da hayat çok değerli olmasa da silahlı soygun geri kalan Güney Amerika'dan çok daha fazla olsa da, bazıları öldürülmesinin kitabıyla ya da Akakor bilgisiyle ilgili olup olmadığını sorguladı. Şu ana kadar kimse bir bağ gösteremedi. O zamanlar görünüşe göre Tatunca Nara soruşturuldu ama suç mahallinden başka yerde olduğunu kanıtlayabilmişti.

Sonra üçüncü bölüm geldi; çok az kişinin gördüğü ya da hakkında bilgi sahibi olduğu bir hareket. 1970'ten beri Ama-

zon, dünyaya daha açık hale geldi ve Brugger'ın girmekte zorluk çektiği bölümler artık çok daha az zorlu. Ancak Akakor keşfedilmemişliğini koruyor. Aynı zamanda her şeyin bir uydurma olduğunu bilerek, Tatunca'nın Brugger'la ormana gidip gitmediği sorusunun da ortaya çıkması gerekli. Böyle bir durumda bir noktada bir engele takılıp eve geri dönmeleri gerekecekti ve durumu sağ salim atlatmaları için ona yalan söyletecekti.

Brugger'dan sonta Tatunca Nara da birkaç kez ormana gitti. Akakor efsanesiyle büyülenmiş görünüyordu ve bu efsanevi şehrin kaşifi olmaya çalışıyordu; ya da en azından eş kaşifi. 1980'de Tatunca Amerikalı John Reed ile böyle bir keşfe çıktı ama yalnızca Tatunca geri döndü; John Reed'e ne olduğu bilinmiyor, ama yağmur ormanında öldüğü sanılıyor. 1983'te Tatunca İsviçreli kaşif Herbert Wanner ile birlikte gitti ve o da geri dönmedi. Birkaç yıl sonra, bir turist grubu daha sonradan Wanner'a ait olduğu anlaşılan bir insan kafatasına rastladı. 1987'de İsveçli Christine Heuser de Tatunca ile birlikte böyle bir keşfe çıktı ve o da ortadan kayboldu. Daha sonra Tatunca bu adamlarda ormana gittiğini inkâr etti fakat, Wanner'ın kafatasının bulunduğu alan yalnızca Tatunca Nara'nın ona mantıklı bir şekilde rehberlik edebileceği bir keşfe çıktığına dair herhangi bir şüphe bırakmamıştı.

Tatunca'nın kendi ölümüyle ilgili söylentiler birkaç şekilde ortalığa yayıldı. 2003'te akli dengesizliği olduğunu kendi ilan etti ama yine de istekli gruplara tur rehberliği hizmeti sunabileceğini söyledi.

Daha az bilinen son bölüm de, Akakor hikâyesinin sahte olduğunun ortaya çıkması. Tatunca Nara'nın aslında Alman gurbetçi Günther Hauck olduğu ortaya çıkınca hikâye çözüldü. Bu keşif Alman maceraperest Rüdiger Nehberg ve film yönetmeni Wolfgang Brög tarafından yapıldı. Brög, hikâye çözülmeye başladığı sırada Tatunca'yı onu keşfe götürme bahanesiyle tuzağa düşürdü. Tatunca 1967'de Almanya'dan ay-

rılmıştı bu da onun bozuk Portekizce ile mükemmel Almanca konuşmasının nedenini açıklıyordu. Görünüşe göre 1966'da boşandıktan sonra ödemediği nafaka yüzünden hapse düşmekten kaçmaya çalışırken Almanya'dan ayrılmıştı. Daha sonra eski karısı, Hauck'un aslında Brugger'ın fotoğraflarındaki Tatunca Nara olduğunu doğruladı ve aynı zamanda 1968 öncesine ait Hauck'un Tatunge Nare takma adını kullandığından bahseden Alman mahkeme tutanağı bulunuyor.

Bu ne yazık ki en az üç kişiyi öldüren Akakor hikâyesi ve aslında dünyayı aldatan bir adamın hikâyesi. Ancak 1970'lerde bu hikâye başladığından beri Amazon'da birkaçı keşfedilen ve hâlâ keşfedilmemiş olan yerleşkelerin ve kabilelerin olduğuna dair kimse şüphe duymuyor. Ama Amazon'un göbeğinde bulunan tüneller ve taş şehirler yağmur ormanında bulunan herhangi biri için olası değil. Burada yazılı bir kayıt bulmak pek olası değil ama imkânsız da değil. Bu hikâyenin çekiciliği o kadar fazlaydı ki Akakor'u araştırmak için insanları oraya göndermişti, bu da onlar için özel kutsal kase araştırması haline gelmişti. Ne yazık ki bazıları için yola çıkmadan önce Tatunca hakkında uygun soruyu sormadıkları gerçeği onların boş bir şatoda uyanmalarını sağlamadı ama bir daha asla uyanmamalarına neden oldu.

KAYIP ŞEHİRLER

Amazon ve Güney Amerika bir bütün olarak kendi tarihlerini bize sunmaya devam ediyor. Güney Amerika tarihinin bilindiğini varsayıyorsak durum hiç de öyle değil. Machu Picchu'nun keşfi 1911 kadar yakın bir tarihte oldu. İnka'ların kayıp şehri Eski başkent Cusco'dan yalnızca 50 mil uzaklıkta ama görünen o ki kimse onu bulamadı. Halbuki 1911'den birkaç on yıl önce alanın bilindiği ama altın ve diğer hazineler gizlice çıkarılıp satıldığı için saklı tutulduğuna dair yeni teoriler ortaya çıkıyor. Geleneksel bir söylenti de yüzlerce yıldır burada bulu-

nan gerçek kayıp şehrin net olarak görülmemesini sağlayacak şekilde etrafını saran ormanın büyüdüğü yönündedir.

24 Temmuz 1911'de Amerikalı tarihçi Hiram Bingham bilimadamlarına Machu Picchu'nun keşfedildiğini duyurdu. Bingham aslında başka bir kayıp şehri arıyordu. Peru'yu istila eden İspanyollar'ın son İnka sığınağı olan Vilcabamba'yı. Birgham'ı Machu Picchu'ya götüren 11 yaşındaki yerli çocuk Pablito Alvarez'di. Günümüzde Machu Picchu, dünyada en çok gidilmek istenen ve gerçekten harika bir deneyim yaşatan yerlerden biri.

2001'de Hugh Thomson bir İnka harabesinin keşfedildiğini nasıl duyduğunu ama sonradan yerinin nasıl kaybedildiğini anlattığı bir çeşit seyir defteri olan *Beyaz Kaya*'yı yazdı. Thompson alanı keşfetmeyi kendine görev edinmişti ve yaptı da. Beyaz Kaya ya da Chuquipalta, Machu Picchu'nun yaklaşık 20 mil batısında ama Peru'nun Kutsal Vadisi'nde bulunmayan bir kimse için o kadar da açık olmayan şey. And Dağları'nda ya da Amazon'da mesafenin o kadar da önemli olmadığıdır. Orman kuralları her şeyi saklayabilir, biri 3 yard önünüzde duruyor olsa bile. Thomson'ın anlattıkları 21. yüzyılda bile And Dağları'ndaki kayıp şehirleri keşfetme çabasının henüz tükenmediğini ortaya çıkarıyor.

1952'de Victor von Hagen, Titicaca Gölü'nden Ekvador 'daki Quito'ya giden eski İnka yolunu keşfe başladı. Daha sonra İnkalar'ın tüm hava şartlarına uyumlu, 10.000 millik bir mesafeyi birleştiren ve mühendislik harikası olan gerçek bir ustalık işi yol sistemine sahip olduklarını yazacaktı. Pek çok yol bir iç sınır belirleyerek bir bölge sınırı oluşturuyordu. Tepede zigzaglar çizmek yerine atların aksine dik merdivenlerle sorun yaşamayan lamaları yük taşımak için kullandılar.

Von Hagen'ın keşfi, Amerikalı yazar Charles C. Mann'ın 1491'de zekice bir bakış açısı getirdiği daha büyük çerçeveye oturuyor: "Amerikalılar'ın okulda öğrendiklerinin aksine Kolombiyalılar'dan önceki yerliler seyrek olarak eski zaman-

lara ait bakir yerlere yerleşmediler; aksine, aktif şekilde biçimlendirilmiş ve etrafındaki topraklardan etkilenmiş çok sayıda yerli vardı."[8] Mann, Güney Amerika tarihinin, her yeni keşifle yeniden yorumlanmaya açık olduğunu gösteriyor. Örneğin, Amazon'daki kaşiflerden gelen ilk raporlar, on binlerce kişinin yaşadığı şehirlerden bahsediyordu. Fakat birkaç on yıl sonra, sonraki kaşifler bu şehirlerin izine bile rastlamadı ve bu nedenle varılan ortak karar ilk kaşiflerin yalnızca uzun hikâyeler anlattığı yönünde oldu. Şu anda uydu görüntüleri Amazon'un derinliklerinde kayıp şehirlerin olduğunu doğruluyor. Bu kabileler hiç bağışıklıklarının olmadığı İspanyol virüslerine maruz kalmışlar. Güney Amerika'da binlerce kişi ölmüş; ilk kaşiflerin bulduğu büyük şehirlerin dünya yüzeyinden tamamen silinmesinin nedeni bu işte.

Mann kitabında, durumun gerçekliğini takdir eden profesyonel arkeologların şu anda normal olan şüpheciliğinin altını çiziyor. Smithsonian Enstitüsü'nden Betty J. Meggers, ona şunları yazdı: "Beni'de yaşamış çok sayıda insanın kanıtını hiç görmedim"; Mann'in ilk merakını yakalayan alanlardan biri. "Tam tersini iddia etmek sadece hüsnükuruntu olur."[9] Mann, "kanıt görmemek" ile "gerçeklik" arasında büyük bir fark olduğunu ve Güney Amerika'da şu aralar ortaya çıkarılanın içinde hiç de hüsnükuruntu olmadığını vurguluyor.

Bilimin yön veren ışıkları Mann'in "Holmberg'in Hatası" olarak adlandırdığı durumda yakalanıyor:

> Günümüzde Beni'de Siriono birkaç yerli Amerikalı grup arasında iyi biliniyor. 1940 ile 1942 arasında antropolojide doktora öğrencisi Allan R. Holmberg bunların arasında yaşadı ve 1950'de deneyimini *Longbow'un Göçebeleri*'nde yayınladı. [...] Holmberg bunları bin yıldır hiç değişmeden saf doğada yaşayan ilkel insanlar olarak gördü. Kitap, hemen klasik olarak tanındığı için Güney Amerikalı yerlilerin dış dünyaya kalıcı imajını sağladı.[10]

Holmberg yanılıyordu. Daha sonra verilen detaylar (Avrupalılar gibi) Amerika insanının söylendiği kadar ilkel olmadığını ve olağanüstü iletişim ve ulaşım araçlarına sahip olduğunu ortaya çıkardı. Bu durum yalnızca Maya ve İnka gibi en iyi bilinen uygarlıklar için geçerli değil aynı zamanda Amazon'un en derinliklerinden 1990'larda birkaç tepenin doğal oluşum olduğu konusunda yanlış belirlemelerin olduğu, Peru kıyılarına kadar tüm kıta için geçerli. Şu anda bunların dünyanın en eski piramitleri olduğu düşünülüyor.

YENİ DÜNYA'DA EN ESKİ KASABA

Buna Yeni Dünya diyoruz çünkü 1492 gibi yakın bir zamanda keşfedildiğine inanıyoruz ve çünkü burada yaşamış uygarlıklar, Eski Dünya'dakilerden çok daha yakın bir zamanda ortaya çıktı. Ama ya bunlar da tarihçiler tarafından planlanan başka yanılsamalarsa?

MÖ 3500 olmasa da MÖ 3200'lerde bir zamanda neredeyse hiçbir şey yetişmeyen tarımsal açıdan "girilmez" bölge olan Peru, Norte Chico'da bir şeyler oldu. Ama bu, Amerika'da bulunan (piramitlerin olduğu) gerçek bir uygarlığın en eski izlerinin olduğu bir alan. Ve MÖ 3500'de Sümer ve Eski Mısır ile eşit düzeyde.

Şu ana kadar seremoniye/ikamet alanı olan en az 25 yer bulundu. Caral bunların en ünlüsü haline geldi. Peru'nun başkenti Lima'nın yaklaşık 100 kilometre kuzeyinde bulunan Kuzey Chico, güneyden kuzeye dört dar nehir vadisi Huaura, Supe, Pativilca ve Fortaleza'yı içeriyor. Caral'ın eski piramitleri İnka uygarlığından 4.000 yıl kadar önce geliyor ama Giza piramitleri inşa edilmeden yüz yıl önce gelişiyordu. O halde Machu Picchu'nun 1911'de keşfinden beri bunların en önemli arkeolojik keşif olarak tanımlanması hiç şaşırtıcı olmaz.

Bölgenin ilk geniş çaplı araştırması, 1941'de Aspero'dan, Harvard'dan John M. Corbert ve Gordon R. Willey'in Supe

ağzında bir tuzlu bataklığı incelediği zaman gerçekleşti. Büyük bir çöp yığını, hiç çömleğin olmadığı çok odalı bir yapı ve ezilmiş kil zeminin altında birkaç mısır koçanı buldular. Tuzlu bir bataklıkta mısırın nasıl yetiştiğini ve bu insanların neden tarım yaptıklarını ve buna rağmen neden çömleklerinin olmadığını merak etti. Willey ve Corbert aynı zamanda bazılarının uzunluğu 5 metre kadar olan 6 tepe buldu. Kumdan oluşan doğal tepe olarak listelendiler.

Otuz yıl sonra Willey, Michael E. Moseley ile birlikte alanı tekrar ziyaret ettiler ve aslında bu tepelerin tapınak tipi tepeler olduklarını fark ettiler. Aynı zamanda alanı ilk kez keşfettiğinde kaçırmış olduğu 17 kadar tepenin olabileceğini fark etti. Daha sonra şu yorumu yapacaktı: "Aramadığınız şeyi bulamayacağınızın (utanç verici değilse) mükemmel bir örneği."[11] Radyokarbon tarihlemesi Aspero'nun MÖ 3000 civarına denk gelebileceğini ortaya çıkardı. Yakındaki başka bir alandan alınan örnekler hatta MÖ 4900'lere işaret ediyordu. Yine de bu nesnel buluşlar imkânsız gibi görünüyordu; "bilindiğinden" çok daha eski bu nedenle kabul görmedi ve hiç şüphesiz her şeyden sonra imkânsız olanın doğru olabileceğini gösterecek gelecekte başka bir keşif bekleniyor.

Caral, Aspero'dan 14 mil içerde yer alıyor. Caral 1905'te keşfedilmiş olsa da alanda altın hatta seramik bile bulunamadığı çabuk unutuldu. 1994'te Ruth Shady Solis gittikten sonra gerçek bir paradigma değişimi oldu. Ruth, Lima'da San Marcos Ulusal Üniversitesi Arkeoloji müzesi üyesi. 1996'dan beri Amerika Field Müzesi'nden Jonathan Haas ile iş birliği yapıyor. Birlikte 150 dönümlük toprak set buldular. Bu sette 6 geniş tepe bulunuyordu ve bunlardan biri 20 metre yükseklikte yana doğru 100 metreden fazla genişlikte. Ama Shady Solis, Willey'in yaptığı hataya düşmedi: Kendimden öncekilerin Caral'daki yapıları listelediği gibi bunlar doğal tepeler değillerdi. Sonraki araştırması onu Caral'ın MÖ 2600'den önce kurulduğunu ortaya çıkaran karbon tarihini 27 Nisan 2001'de

Science dergisinde duyurmaya itti. Aspero'nun imkânsız gibi görünen karbon tarihi şimdi daha olası görünüyordu ve Giza piramitlerinden daha eskiye dayanan Carol, Yeni Dünya'daki en eski şehir haline gelmişti.

Caral neye benziyor? Alan o kadar eski ki seramik zamanından da öncesine dayanıyor. Hiç çömlek bulunmamasının sebebi de bu. Buranın önemi bitkileri ehlileştirmelerine dayanıyor özellikle pamuğu, ama aynı zamanda fasulyeyi, kabağı ve guavayı. Daha önceden de belirtildiği gibi alanın göbeği 150 hektar ve burada 6 adet taş tepe yani piramit bulunuyor. En büyük tepe yalnızca 20 metre yükseklikte olsa da 154 metreye 138 metre ölçülerinde; iki batık meydan bu tepenin temeli ve bir büyük meydan da tüm tepeleri birbirine bağlıyor. Peru'nun en Büyük Piramit'i avlu benzeri bir platforma giden seremonilerde kullanılan ateş çukuru ve odalarla çevrili düz bir tepede son bulan merdivenlerle çevrili. Tüm piramitler bir ya da iki bölgede inşa edilmiş bu da bu anıtların dikiminde kesin bir planın olduğu anlamına geliyor. Merkezi plazanın dizaynı bin yıl içinde And Dağları'nda bulunan tüm benzer yapılarla birleştirilecekti – bu nedenle Caral'ın gerçek bir başlangıç uygarlığı olduğunu gösteriyor. Piramitlerin etrafında pek çok yerleşim yeri yapısı vardı. Evlerden birinde duvara gömülü ceset kalıntıları ortaya çıktı. Kurban edilmiş insan delillerinden ziyade doğal bir ölüm gibi görünüyor. Keşfedilen eserler arasında pelikan ve hayvan kemiklerinden yapılmış üzerinde kuş ve maymun işlemeleri olan 32 flüt bulunuyor. Buranın Pasifik kıyılarında olmasına rağmen, sakinlerinin Amazon'da bulunan hayvanlardan haberdar olduğunu gösteriyor. Bunun da anlamı güney Amerikalı atalarımızın çoğunluğun düşündüğünden çok daha önce ve göze çarpan bir şekilde çok uzak mesafelere seyahat ettiği.

Caral nasıl başladı? Muhtemelen yapılan tarımın ve balık tutma tekniklerinin başarılı olmasına bağlı olarak MÖ 2700'de birkaç küçük köyün ortaya çıktığı söyleniyor. Pa-

muk balık ağının icadı (pamuk Supe vadisinde yetişiyordu) büyük ölçüde balık endüstrisini kolaylaştırmış olmalı. Bu yiyecek girişinin dini çevrelerle ticaretle sonuçlandığına inanılıyor. Ama değiştokuşun ekonomik modelinden ayrı olarak, yeni sosyal model aynı zamanda yapacak az işi olan bir işçi gücünün var olduğu anlamına da geliyordu. Bu işçi gücü bu nedenle dini amaçlar için kullanılabilirdi. Caral, bu işlemin doğal bir sonucu olabilirdi; dünyadaki başka piramitler gibi Bosna ya da Mısır mevcut olan işgücünün sonucu gibi görünüyor.

O halde Caral'ın keşfi, güçlü bir muammayı yeniden karşımıza çıkardı: Aynı anda iki farklı kıtada tarımsal ilerleme yeni bir yaşam şeklini ortaya çıkarmıştı. Tarımın yarattığı işgücü piramit yapımında yeniden kullanıldı. Bu şablon, Peru, Sümer ve Mısır'da görülüyor, hepsi de MÖ 3. bin yılda. Tesadüf mü yoksa dizayn kanıtı mı? Farklı araştırmacılar kesinlikle bu tartışmayı yeniden açacaklar ama MÖ 3. bin yıl kesinlikle Kuzey Amerika'daki insanların okyanusaşırı bakır ticaretiyle uğraştığı bir dönem olmasına rağmen şu anda arkeologlar bu düşünceden uzak durmayı iyi başarıyor.

Avrupa bağlantısı olmadan bile Caral'ın kabul görmesi güç. Çünkü çok eski. Alanda bulunan dokuma taşıma çantalarının ve dokuma tarağının karbon tarihine dayanarak burasının MÖ 2627'lere dayandığı hâlâ tartışmanın ötesinde. Bu çantalar piramit yapımında kullanılan taşları taşımak için kullanılıyordu. Malzeme, tarih belirleme açısından mükemmel bir aday bu nedenle yüksek hassasiyet arz ediyor.

Kasabanın yaklaşık 3.000 nüfusu vardı. Bu bölgede 17 alan daha var; bu da Sope vadisinde toplam nüfusun 20.000 dolayında olmasını mümkün kılıyor. Aslında Caral arkeolojik çalışma takımı, kuzeye doğru bir sonraki nehir olan Pativilca nehri ve Pativilca'nın hemen kuzeyinde bulunan Fortaleza gibi diğer alanların bazılarında araştırmalarına son verdi. Tüm bu alanlar Caral ile benzerlik gösteriyor. Küçük plat-

formları ya da taş çemberleri var ve hepsi Caral ile eşit düzeyde büyük şehir merkezine sahip; bazıları Caral'dan bile eski. Haas, yine de Caral'ın uygarlık odağı olduğuna inanıyor. Kıyı topluluklarıyla ve daha içteki bölgelerle (maymun tasvirleri bir işaretse Amazon'a kadar) ticaret yapan büyük bir yapının parçası.

Ama Norte Chico bizim için keşfedilecek daha fazla şey barındırıyor olabilir. Huaricanga alanı 2004 Aralık'ta basılmış ilk gazeteyi gördü. Haas'ın takımı Winnifred Creamer ve Alvaro Ruiz, MÖ 3500 yıllarında kurulan bir şehirle ilişkili MÖ 9210 kadar eski zamanlarda kıyıdan uzak iç kesimlerde yaşamış insanların kanıtlarını buldular. Bölgedeki diğer şehir alanları şu anda Caral'dan daha eskiye dayanıyor: Caballete MÖ 3100'de, Porvenir ve Upaca MÖ 2700'de. Charles Mann, "Norte Chico'nun yirmi beş şehrinin hiçbirinin tek tek Sümer şehirleriyle rekabet edemeyeceğini ama toplamda Sümer'den nasıl daha büyük olduğunu"[12] yazıyor.

Haas, Norte Chico uygarlığını, insanlığın hükümetle ikinci deneyimi olarak tanımlıyor: Kişisel özgürlüğün ve bağımsızlığın merkezi bir otoriteye teslim edilmesi. Görünüşe göre özgürlüklerini teslim edenlerden toplumun menfaati için çalışmaları, hatta çok çalışmaları istenecek bir dini tören merkezi şehrine dönüştürülmeye karar verilmiş. Şehirler ne stratejik olarak yerleştirilmiş ne de koruyucu duvarları var; savaşa dair hiçbir kanıt taşımıyor. İşbirliği olduğu görülüyor. Çünkü halk işbirliğinin bireysel ve toplum olarak yararlı olacağını fark etmiş. Haas ve meslektaşları bazı mantıklı sebepler ileri sürse de Caral, öncelikle bir dini mezhep merkezidir. Ve belki de hiç kimse nedenini açık bir şekilde söylemeye cesaret edemez: Bu insanlar Caral'ı, dini inanışlarından ve sürekli tapındıkları bir ya da daha fazla tanrıya olan hayranlıklarından ötürü inşa etmişlerdi.

Arkeolojik kanıtlara göre bu işgücü köleleri ya da ezilmiş kişileri kapsamıyordu. Haas ve Creamer'a göre şehri

yönetenlerin kutlamalarda servis edilen kızarmış balık ve bir çeşit sebze kökünün yapımı sırasında işgücünü cesaretlendirdiklerine inanıyor. Daha sonra bu kutlama kalıntıları höyüğün bünyesine ekleniyordu. Alkol olduğundan ve müzik çalındığından şüpheleniliyor: Caral'da Shandy Solis'in ana tapınakta bir çukurda, zevkle yenen pelikanın kanat kemiklerinden yapılmış 32 flüt keşfetmesi böyle bir sonucun delillerini ortaya çıkarıyor.

Dini bir kompleks yaratmak halkın tanrıları olduğu anlamına geliyor. MÖ 2280 – 2180'e dayanan kabak yüzeyine çizilmiş olmalarından ziyade bu tanrıların ne olabileceğine dair ufak tefek kanıtlar ortaya çıktı. Her iki elinde bir çomak ya da çubuk tutan şapka giymiş keskin dişli bir figür tasvir ediliyor. Resim, And Dağı tanrılarında ana karakterlerden biri olan, değnek kullanan, dişli Değnek Tanrı'nın eski versiyonuna benziyor. Tanrı, belirgin bir şekilde yüzlerce mil uzaklıkta Titicaca Gölü'nün kıyılarında Tiahuanaco'da güneşin giriş yerine yerleştirilmiş.

Bilinmeyen nedenlerle Caral, 500 yıllık (MÖ 2100 civarında) bir süreçten sonra hızla terk edilmiş. İnsanların göç etmeleri üzerine öne sürülen teorilerden tercih edileni bölgeye kıtlık gelmesi ve insanların daha verimli ovalar arayışıyla başka yerlere gitmek zorunla kalmaları. Ama İşçi Tanrı'nın iki bin yıl sonra Güney Amerika'da başka bir yerde bulunması bu insanların ortadan yok olmadığının bir göstergesi; yalnızca başka yerlere göç etmişler ve seyahatlerinde başka dini merkezler inşa etmiş gibi görünüyorlar.

Ancak ağır yaşam koşulları değişmedi. Dünya Anıtlar Vakfına göre (WMF) Caral, tehlike altında bulunan 100 önemli alandan biri. Shady Solis piramitlerin varlığı güçlendirilmezse, daha fazla bozulacaklarını ve özel bağışların yanı sıra turizmden gelen paranın bu alanı korumaya yardım edeceğini söylüyor. Keşifle birlikte koruma planları da birlikte yürüyecek. Caral, ilgi çekmeye devam etse de, Aspero gibi civardaki

diğer alanlar daha eski. Aslında bir gün Aspero'nun dünyanın en eski şehri olduğu iddia edilebilir.

Shady Solis, arkeolojinin efsanevi kayıp bağlantısını aramaya Caral'a geldi: bir "ana şehri." Günümüzde hâlâ Caral'ın dünyadaki en eski şehir uygarlığı olduğuna ikna etmeye çalışıyor: "Caral'ın keşfi, kabul edilen inançlara meydan okudu. Bazı tarihçiler Mısır'daki piramitlerin inşasından önce bile Peru'da bir şehir uygarlığının varlığına inanmaya hazır değildi," diyor. "Bu yer tanrıların oturdukları yerle insanların evleri arasında bir yerlerde."[13]

En eski piramit kompleksi olarak Caral'ın ünü kısa ömürlü olabilir. Arkeologlar başkent Lima'nın 229 mil kuzeyinde Casma'da Sechin Bajo'da 5500 yıllık bir seremoni plazası buldu. Bu keşif Profesör Dr. Peter Funchs'un yardımı altında Berlin'de Freie Üniversitesi, Latin Amerikan Enstitüsü'nün bir takımı tarafından gerçekleştirildi. Orijinal hali muhtemelen 100 metreyi bulan platform bir piramit içeriyordu. Karbon tarihi bu yapının Amerika'da bulunmuş en eski yapı olduğunu gösteriyor. Yaklaşık 2000 yıl sonra 180'e 120 metre ölçülerinde başka bir yapı bunun üzerine eklenmiş. Sechin Bajo'nun keşfi, bu piramit kompleksinin Caral'dan bile daha eski olduğu anlamını taşıyor. Bunun da anlamı Yeni Dünya'nın Eski Dünya kadar eski olduğu ortaya çıkarılarak, Yeni Dünya'daki uygarlık şafağı sürekli olarak geri itiliyor. Belki de daha eskidir?

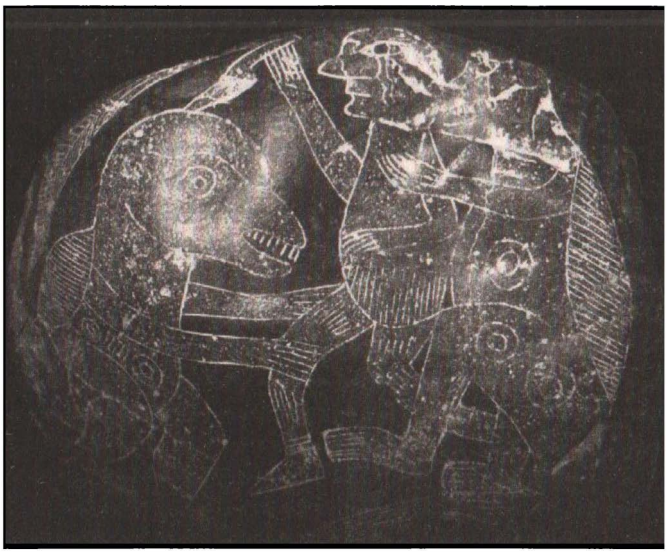
DİNOZOR DEVRİNE AİT KÜTÜPHANE

13 Mayıs 1966 yerli hekim Dr. Javier Cabrera Darquea'nın 42. doğum günüydü. Eski bir arkadaşı olan fotoğrafçı Felix Llosa Romero, ona masum gibi görünen bir hediye yollamıştı: ilginç biçimde işaretlenmiş bir taş. Cabrera, başkent Lima'nın 185 mil güneyinde bulunan Peru'nun küçük bir kıyı ilçesi olan İca'da yaşadı.

Uzun zamandır bu bölgenin tarihöncesiyle ilgilenen Dr. Cabrera taş üzerindeki deseni inceledi ve bunun milyonlarca yıl önce nesli tükenen bir balık türü olduğunu belirledi. Bu haber İnka öncesi eserlerin iyi tanınan koleksiyoncuları olan Carlos ve Pablo Soldi kardeşlerin kulağına geldi. Cabrera'ya Ocucaje bölgesi civarında bulunan benzer şekilde işlenmiş binlerce taş gösterdiler ve bu alanın arkeologların ilgisini çekmede hep başarısız kaldıklarını dile getirdiler. Cabrera onlardan $50 değerinde 341 taş satın aldı.

Cabrera'nın kişisel müzesi babası (İspanyol aristokrat) Bolivia Cabrera'ya ait 1930'ların sonlarında aile fidanlığından toplanan taş koleksiyonunu içeriyor. Yeni edinimleriyle benzerlik gösteriyorlardı ve çok geçmeden başka bir kaynak daha buldu – Basilo Uschuya adında bir çiftçi – ve ondan da binlerce taş satın aldı. 1970'lerin sonlarında Cabrera, anormal şekilde işlenmiş bu taşlardan 11.000 tanesine sahipti.

Taşlar küçük çakıl taşlarından iri kaya parçalarına kadar farklı boyutlarda ve içine desenin oyulduğu koyu bir tabakası bulunuyor. Şaşırtıcı derecede çeşitli resimler içeriyorlar (pornografik olarak tanımlanan, hayvanlarla cinsel ilişkiye girmeyi gösterenler dahil). Cabrera koleksiyonunu, yıldız haritaları, tanımlanamayan arazi haritaları, karmaşık ameliyat sahneleri, yıldızları ve gezegenleri gözlemlemek için teleskop kullanan adamları ve uçan makinelerde insan gibi görünen şeyleri içeren gruplar halinde düzenlemiş. Burada da dünya üzerinde kabul görmüş yaşam tarihi görüşüne meydan okuyan tasvirler bulunuyor. İnsanların nesli tükenmiş hayvanlarla etkileşime geçmelerini gösteriyor; farklı dinazor çeşitlerini avlıyorlar ya da evcilleştiriyorlar, özellikle Brontozorlar'ı, Tyrannosaurus Rex'i, Stegosaurs'u ve uçan Pterodactyls'i. Uzmanlara göre dinazor serilerinin asıl değerli taşı insanların dinazor öldürmek için el baltaları kullandığını gösteren sahne. Etkileyici olan, dinazorların hızlı ve ani ölümüne sebep olarak omurgasındaki kritik sinir merkezini kestiğini göste-

Ica taşlarının arasında dinazorlarla dövüşen insan tasvirleri bulunuyor. Pek çok kişi hemen bunun sahte olduğunu düşündü. Diğerleri için sorulması gereken soru şu, taş koleksiyonunu gerçek diye yutturmak için çalışan bir kimse neden bunun gibi imkânsız tasvirler yaratmıştı. Ica taşlarını birkaç yıldır, son derece tartışmalı hale getiren soru budur. (Resmin telif hakkı Brattarb'a ait. Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)

ren figürler avcıların, hayvanların anatomik yapısı hakkında bilgi sahibi olduklarını gösteriyor. Kısacası taşlar Jurassic Park'ın gerçek olduğunu beyan ediyor gibi görünüyor: İnsanlığın bir şekilde dinazorlarla aynı zamanda yaşadığını; ya da tam tersi.

Cabrera'nın tıp kariyeri mükemmeldi (profesör olarak emekli olmuştu ve Lima Üniversitesi'nin bölüm başkanıydı) bu nedenle ilk başta sözüm ona dinazor taşları hakkında sessiz kalması astronomi ve tıbbi resimler gibi gelişmiş bilimsel bilgileri gösterenlere ilgi çekmeyi tercih etmesi doğaldı. Ameliyat temalı taşlar belirleyicilerin ilk modern uygarlıklar-

dan binlerce yıl önce tıp hakkında ileri düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirtiyor. Buradaki kan dondurucu detaylar, kalp, akciğer ve böbrek nakli, sezaryen ameliyatı, beyin operasyonu, gelişmiş aletler, akupunktur ve genetik mühendislik sahneleridir. Kısacası, bu oldukça tartışmalı "taş içindeki kütüphane" arkeolojik açıdan aykırı – Fortean (paranormal fenomen özelliğinde) öncüsü Ivan Sanderson'ın hop-sanat ya da yersiz eser diye adlandırdığı en önemli örnek.

1960'ların sonlarında çiftçi Basilo Uschuya'dan işlenmiş binlerce taş satın aldıktan sonra Cabrera spekülasyonlarını dinleyen herkese anlatarak usanmadan keşfini ilerletti ve çok geçmeden Erich von Däniken ve Robert Charroux gibi revizyonistlerin dikkatini çekti. Von Däniken'in 1969'da dünya çapında en çok satan kitabı *Tanrıların Savaş Arabası*'na benzer kitaplar 1970'lerde ortaya çıktı, neredeyse hepsi Ica muammasını içeriyordu. Pek çok kişi bunun 65 milyon yıl önce dinazorlar yok olmadan gelişmiş bir uygarlığın apaçık kanıtı olduğunu ileri sürdü. Çok yakın geçmişte yaratılışçılar (İncili Darwin teorisinin üstünde tutanlar) Ica taşlarını, Eyüp kitabında geçen dev yaratıkların gerçekte dinazor olduğuna dair inançlarını doğrulamak için kullandı. Taşların ortaya koyduğu eskiliği reddederek dinazorların göreceli olarak modern çağlarda insanlarla birlikte var olduğunu gösterdiğine ve 6 bin yıl önce yaradılışın doğuşuyla ilgili söylentilerin kanıtını sunduğuna inanıyorlar.

Hüküm süren bilimsel fikirlere göre, ilk atalarımız ve canlı dinazorlar arasında 60 milyonluk bir süre bulunuyor. Jeolojik kanıtlarla ve modern tarih belirleme yöntemleriyle desteklenen bu büyük zaman boşluğu insanlarla dinazorların aynı anda yaşadığı düşüncesini bilimsel açıdan zorlaştırıyor. Ama tarihten bildiğimiz kadarıyla tarihçiler soyutlanma politikasını seviyor, oysaki gemişimizin doğru görüntüsü böyle net bir ayrımın olmadığı yönünde. Cremo'nun araştırmaları insanların düşündüğümüzden çok daha uzun bir süredir var

olduğunu gösteriyor oysa varlığımızı 100.000 yıldan 1 milyon yıla ittiğimizde hâlâ 65 milyonun gerisinde kalmamız, Jurassic Park'ın gerçek olabileceği ihtimalini giderek artırıyor gibi görünüyor.

O halde balon patlamış gibi. Bir BBC televizyon belgeseli, Peru basınının ilgisini çekerek ve yerel otoritelerce Uschuya'nın tutuklanmasıyla sonuçlanacak şekilde Ica taşlarına eleştiri getirdi. Sorgusunda taşları kendisi oyduğunu kabul etti; turistleri kandırmak istemişti ve bu kadar büyük ölçüde elden çıkacağını hiç düşünmemişti. Dikkat çekici bir şekilde Uschuya salınmasından sonra, büyük ihtimalle resmi makamların bilgisi dahilinde taşları yapıp satmaya devam etti.

Ica taşlarının şu anda bir oyun olduğu düşünülüyor ve resmi olarak turist endüstrisinin bir kolu. Konu kapandı ya da kapanmış mıydı? Söz konusu bu tür tartışmalar olduğunda, hiçbir şey bu kadar basit değil. Taşların eski çağlara ait olduğuna inananlara göre çiftçi, çok basit bir sebepten ötürü taşların sahte olduğunu kabul etmişti: Taşlar gerçekse, onları hükümetin mülküne vermeliydi. Peru kanunları arkeolojik keşiflerin hükümete verilmesini ve suçlu bulunduğu takdirde hapisle karşı karşıya kalacağını dikte eder. Bunun basit bir oyun olduğunu kabul ederek çiftçi paçayı sıyırmıştı ve ailesine bir gelir sağlayabilecekti. Von Däniken çiftçiyi 1973'te ziyaret ettiğinde Uschuya taşlarda hile yaptığını teyit etti ama sonra Alman gazeteci Andreas Fischer ile yaptığı bir röportajda Uschuya tam tersini iddia etti. Gerçek oldukları konusunda ısrar etti ve hapse girmemek için sahteciliği kabul etmişti.

Bazen Cabrerea'nın sahteciliğe göz yumduğu ve bundan faydalanması gerektiği konusunda iddialar ortaya atılıyor ama bunun bir kanıtı yok. Cabrera'nın taşları korumak için gerçek isteği kayıtlardan anlaşılıyor. Soldi kardeşlerle birlikte gerçek İnka öncesi gizemi olduğuna inandığı şey konusunda en üst düzey arkeolojik araştırmaların dikkatini çekmeye

çalıştı. Cabrera'nın genellikle ayrı tutulmasına rağmen, bu taşlarla ilgilenen ya da bunların gerçek olduğuna ikna olan tek kişi oydu. Herman Buse'a göre Soldis'in ilgisi 1961'de Ica nehri taşıp "Ocucaje bölgesinde, onları bulan tarihi eser yapmacıları için bir ticaret nesnesi olan çok sayıda oyulmuş taşı ortaya çıkardığında"[14] başladı. Aynı zamanda nesnelerle ilgilenen 1966'da pek çoğunu satın alıp Ocucaje'de İnka öncesi mezarları kazmaya başlayan kişi, mimar olan ve o zaman Universidad Nacional de Ingenieria'nın rektörü olan Santiago Aguryo Calvo idi. O yıl bir makalede tasarımları "ayrıntılı ve fantastik komposizyonlarda tanımlanamayan böcek, balık, kuş, kedi inanılmaz yaratıklar ve insan oluşumları"[15] olarak tanımlamıştı. 1968'de Calvo, çok sayıda oyulmuş taşı Ica müzesine bağışladı ama Eski nesnelerin yasadışı taşınmalarını önlemek adına ilin kültür departmanının Ocucaje bölgesi için özel koruma ilan ettiği için başarısız oldu.

Peru'ya ait ilk eserlerin 20.000 yıl öncesine dayandığı görülüyor ve Ica bölgesinde oyulmuş taşların keşfi İspanyol kayıtlarını 15. yüzyıl ortalarına kadar geri çekiyor. Ica müzesi müdürü, ilk başta Calvo'nun koleksiyonunu İnka öncesi gömülmüş sanat eserleri olarak kabul etti ama Cabrera'nın fikirleri uluslararası ün kazandığında 1970'te açık gösterimden geri çekildi. Genel bir kural olarak müzeler tartışmalardan nefret eder. Cabrera, eserlerini Calvo'ninkilerle karşılaştırmak için müzeye gittiğinde müze müdürü bunları geri çekti çünkü bunları yağmacıların (mezar hırsızlarının) yaptığına inanıyordu. Dikkat çekici olan şey mezar hırsızları normal olarak bu materyalleri soydukları mezardan elde ediyor bu da bu eserlerin gerçek olduğunu gösteriyor.

Uschuya'nın zıt girişimlerine rağmen Cabrera dinazor taşlarının mezheplerini (onlara gliptolith diyordu) beslemeye devam etti ve onların en büyük destekçisi oldu. Koleksiyonunu evinde görüşe çıkardı. Her duvara konan raflar konularına göre düzenlendi: gezegenler savaşı, eski hayvanlar, kayıp

kıtalar vb. bu farazi eski insanların (gliptolithic adamların) bizimkilerden daha büyük beyinleri olduğunu (iskelet kalıntıları var olmasa da) ve bu nedenle daha akıllı olduklarını düşünüyordu. İddiaya göre bu insanlar gökyüzü olaylarını etkileyebilmek için yoğun bir psişik enerji kullanıyorlardı ve taşların üzerine büyük bir göktaşının yaklaştığını kaydetmişlerdi. Dahası, uzay aracına benzer şekilde tasvir edilen bazı makinelerin belki de yakıt kullanmadan uzaya gittiğine inanıyordu. Şu anda Cabrera, kafası karışmış daha gelenekselci meslektaşlarını kendi düşünceleri ile baş başa bırakarak kendi hayal alemine yükseliyor. Söyledikleri şeyi anladığına inanıyor. "Yalnızca bu taşları oyan kişilerin bu hayvanlarla birlikte yaşadığı sonucuna varabilirim. Bunun da anlamı tabii ki bu insanların en az 405 milyon yaşında olmaları."[16]

Cabrera'nın taşları yorumlaması çok az destekçi buldu; özellikle işlenmiş taşların birbirlerine ödünç verildiğinden daha az etkileyici çıkarım yapılıyor ve bunları doğrulamak için yeterince desteklenmiş ayrıntı bulunmuyor. Örneğin bunların gerçek olduğunu ve milyonlarca yıllık olduğunu varsaysak bile Cabrera'nın koruduğu bilgi türlerini içermeleri gerekmiyor; kalp ya da beyin nakli sadece tahrip etme olabilir ya da yamyamlık hareketi. Ve uçan makineler ileri teknoloji aletlerden ziyade kuşları anımsatıyor. Amerikalı arkeolog-yayıncı David Hatcher Childress şakayla karışık teleskop kullanıldığını gösteren sahnenin aynı zamanda tarihöncesi tenis oynadıklarını gösterdiğini söyledi.

25 Şubat 1996'da NBC televizyonu Michael Cremo'nun çalışmasını da içine alan *İnsanoğlunun Gizemli Kökenleri* isimli bir belgesel gösterdi. Bağımsız arkeolog ve Eski Alanlar Araştırma Topluluğu yönetmeni Neil Steede, 1995'te Güney Amerika boyunca seyahat edip programı için malzeme toplayan araştırmacılardan biriydi. İlk elden Ica taşlarını araştırdı ama orijinal belgeselin içinde yer almamaları gerektiğini düşündü çünkü tartışma için hiçbir bilimsel ağırlıkları yoktu.

1997'de belgeselin yapımcısı Bill Cote, orijinal yayından kaldırılan iki tartışmalı konuyu yeniden paketlemeye karar verdi. Ica taşlarıyla ilgili bölüm "Dinozor çağına ait sanat" olarak adlandırıldı ve kablolu televizyonda ve video satış marketlerinde satışa çıkarıldı. Steede, koleksiyonu araştıran son arkeolog olduğu için ürün, onun araştırmasına odaklandı. Steede, Basilo Uschuya ile buluşunca çiftçi taşları ona getiren Cabrera'nın çizimlerinden işlediğini doğruladı. Neden? "Bu taşları yapmak toprağı sürmekten daha kolay."[17] Uschuya, Cabrera'nın yaklaşık 5000 gerçek taşı olduğunu (diğer bir deyişle Uschuya'nın yapmadığı taşlara sahipti) ve daha önceden söylediğinin aksine diğerlerinin hepsini yapmadığını belirtti.

Cabrera, Uschuya'nın imasını çok sayıda taşın kopyalandığını kabul ederek açıkladı ama onlar yalnızca turistlere satmak içindi. Tabii ki kopyaları oluştururken küçük zararlar oluyor ki bu, pek çok müzenin katılmaktan memnun olacağı bir durum. Aslında olan şeyi taşlarda sahtecilik yapmak değil de satmak için kopyalamak olduğunu söylediğinden Cabrera'nın gerçek eserleri sattığını söylediğine dair sağlam bir kanıt yok. Uschuya'nın belirttiği gibi: Cabrera'nın 5.000 gerçek eseri vardı. Cabrera aynı zamanda milyonlarca yıl saklı kalan taşların gizlendiği bir mağara gördüğünü iddia ediyor. Bu mağara şiddetli sağanağın Ica nehri yakınlarında bir alanı yıkayıp açığa çıkardıktan sonra ortaya çıktı diyor. (1965'te Herman Buse tarafından bahsedilen olay olabilir de, olmayabilir de.) Cabrera onu kimin mağaraya götürdüğü konusunda ağzını kapalı tutuyor çünkü buranın varlığına dair bir resim ya da harita yok, yalnızca Cabrera'nın sözleri var. İlginç şekilde Cabrera buranın bulunmamasını umduğunu söyledi. Cabrera'yı sıcak bir dost olarak tanımlayan Erich von Däniken bile ayrıcalıklı olamadı. Mağaraya gidene kadar gözlerinin kapalı tutulmasını öneren Steede de geri çevrildi ve şu anda böyle bir mağaranın hiç var olmadığına inanıyor.

Aniden sorarsınız, taşların yaşı belirlenerek bu sorun bir kerede ve tamamen çözümlenemez miydi? Maalesef bazı testlerin yapılmasına rağmen, sonuçlar yetersiz kaldı. Cabrera bizzat kendisi taşları Lima (Peru) ve Bonn (Almanya) Üniversitesi'ne, ve NASA bilimadamı Joseph Blum'a gönderdi. Bonn'da profesör Frenchen görünüşe göre taşların andezit (çoğunlukla silisli topraktan oluşan oldukça sert volkanik kaya) olduğunu ve yüzeyindeki oksitlenmiş tabakanın belli bir çağı gösterdiğini doğruladı.

1967'de Cabrera, maden mühendisi arkadaşı Eric Wolf'tan bir analiz ayarlamasını ve sonuçları kitabında yayınlamasını istedi. Taşlar, gerçekten de eski nehirlerde aşınarak düzgünleşen andezitlerdi. "Kesiklerin kenarında göze çarpan ya da düzensiz bir yıpranmayla karşılaşmadım,"[18] diyor Wolf: "Bu aşınmalar bulundukları mezarlara ya da başka yerlere çökeldikten kısa bir süre sonra oluşmuş."[19] Cabrera özellikle şunu ekliyor "Doğal oksitlenme kaplaması aynı zamanda yarıkları da kaplıyor."[20] Bu da taşların gerçekten eski çağlara ait olduğunu söyler. Ancak, bu Neil Steede'nin incelediği taşların küflenmiş olmasına rağmen, çentiklerde hiç küf bulunmaması, uygulanacak ilk elden gözlemle dengelenmesi gerekiyor. Bu durum, taşların kesinlikle eski olmasına rağmen oymaların çok daha yakın geçmişe ait olduğunu gösteriyor.

Bazı araştırmacılar Ica nesneleri müzesindeki Calco koleksiyonunu görmelerine izin verilmediğini iddia etseler de, Neil Steede girmelerine izin verdi. Bu taşların ince işçilik gösterdiği ve Cabrera taşlarından daha az derin kesiklerin olduğu gerçek taşlar oldukları sonucuna vardı. Bu, Cabrera'nın zanaatkârlığından daha yüksek yetenekteki üreticinin göstergesiydi. Dahası, bunlar geleneksel insan ve var olan hayvan tasvirleriyle sınırlandırılmış; nesli tükenmiş hayvanlar ya da Cabrera taşlarının egzotik motiflerini içermiyorlar. Gizli bir yerin tarif edildiği taşların bulunduğunu söylüyor ama şüphesiz bu eserlere daha fazla seyirci çekebilmek ama-

cıyla bu hayal gücü daha yüksek tablo sonradan koleksiyona eklendi.

İnsanoğlunun Gizemli Kökenleri belgeselinin yayınlandığı yıl, alman kanalı Kabel 1 kendi araştırmasını yayınladı. Cabrera onları kendi "gizli" odalarından birine götürdüğünde takım burayı gizlice filme almıştı. Burada oyulmuş taşlar yerine şaşırtıcı kil yapılar bulunuyordu: yumurtadan yavaş yavaş çıkan küçük dinazorlar, kangurular, tuhaf biçimde kafaları olan insanlar ve diğer benzer konular. Takım bu yeni görüntülerle Basilo Uschuya'yı yüzleştirmeye karar verdi. Uschula küçük bir miktar karşılığı bunları da kendi yaptığını iddia etti ve takıma Cabrera'nın gizli odasındakilerle ayırt edilemeyen benzerlikte bir eser gösterdi.

Aynı yıl Erich von Däniken'ın 1996'da Peru'ya yaptığı geziyi anlattığı *Tanrıların Gelişi* kitabının Almanca edisyonunu piyasaya çıkardığında hikâye daha da garipleşti ve Cabrera'nın ona ziyaret etmesi ve figürlerin fotoğraflarını çekmesi için izin verdiğini söyledi! Von Däniken 1983'teki ziyaretinde bu kil figürleri ilk gören kişi olduğunu belirtti. Konu şu ki bu taşların aksine kil figürler test edilebilir. Van Däniken bunlardan birini karbon tarihi belirlenmesi için Zürih Üniversitesi'ne yolladı ve onlar da bu figürün yeni olduğunu rapor etti. Arkadaşı olan araştırmacı Johannes Fiebag, başka iki örneği Weimar Üniversitesi'ne gönderdi burası da aynı şekilde figürlerin nispeten yeni olduğu ve hâlâ su içerdiği sonucuna vardı. Sonuç: bu figürler Cabrera'nın iddia ettiği gibi yüz bin yaşında değillerdi; 20 yıl önce yapılmış olabilirlerdi.

Giderek Ica taşları yapılmış gibi görünüyor ama hepsinin (50.000 parça olduğu tahmin ediliyor) fakir ve eğitimsiz bir çiftçi tarafından yapıldığına inanmak zor. Olası gerçek eserlerle sahteleri ayırmak için hiçbir bağımsız çalışma yapılmadı. Cabrera'nın yorumlarının ne derece sahte olduğunu da bilmiyoruz. Cabrera'yı en uzun tanıyan araştırmacı Erich von

Däniken sürekli taşlardan bazılarının kesinlikle sahte olduğunu tekrarlıyor. Aynı zamanda koleksiyonun geri kalanı aslı üzerinde şüphe uyandırıyor. Sonunda belki de Cabrera'nın isteğini en iyi anlayan von Däniken oldu. Cabrera'nın hikâyeler anlattığına ikna olmuş durumda: "Bilimsel tasarılarla örtüşmediklerinden hikâye tam da doğru kelime. Yaşlı adamın inancını desteklemek için bilmesi gerektiği işlemeleri kullanması sahte. Neden? Kendi teorisine o kadar bağlanmış mıydı ki taklidin onları destekleyeceğini düşünüyordu?"[21]

Cabrera'nın tıbba ve arkeolojiye olan ilgisi hünerli bir sahteciliğe karşı onu hassaslaştırmış olabilirdi ama eğer öyleyse bundan fayda saylayan tek kişi o değil. Belki de kendi arzuladığı düşüncelerin kanıtlarını her yerde görerek kendini kandırıyordu. 1966'da medya dinazorlarla etkileşime geçen insanlar temasıyla doluydu özellikle *MÖ Bir Milyon Yıl* (1966) filminde. Cabrera bunlardan mı ilham almıştı? Yoksa Danimarkalı ambarcı Waldemar Julsrud'ın insanlarla birlikte hoplayıp zıplayan dinazorların yüzlerce kil heykelciğini (Ica karşılığı yaklaşık 40 yıl sonra çıkacaktı) 1925'te Meksika'daki orijinal yerinde bulunduktan sonra Acambaro heykelcikleri olarak adlandırılan figürlerden mi etkilenmişti? İka taşları hakkındaki şüpheleri ortadan kaldırmak için daha fazla araştırma yapılmalı ama tahminler çok umut verici görünmüyor çünkü 2001'de Cabrera'nın ölümünden beri yapılan araştırmalar giderek azalıyor.

ALTINA HÜCUM

İspanyol istilacılarından günümüze kadar kayıp şehirler hakkında ısrarcı söylemler oldu. Bunlar genellikle efsanevi hazinelerle ilişkilendirildi, özellikle de rasgele bulunmayı bekleyen büyük altın yataklarıyla. Hiç şüphesiz bu efsaneler arasında en ünlüsü orijinalinde bir şehir değil de bir kişi olan El Dorado'dur.

El Dorado, "altın olan", taç giyme töreninde kendini altın tozuyla kaplamış ve günümüzdeki adıyla Bogota yakınlarında Guatavita gölüne atlayan Kolombiyalı Muiska kabilesinin şefine verilen isimdi. Çok geçmeden adam şehir oldu sonra da imparatorluk olmasa da krallık haline geldi. 1541'de Francisco Orellana ve Gonzalo Pizarro, Amazon havzası Quito'dan araştırma yapmak için ayrıldı. El Dorado bulunamaz halde kalmasına rağmen Orellana, Amazon Nehri'ni baştan sona geçip kaynağına ulaşan ilk kişi olarak biliniyor.

El Dorado hiçbir zaman bir şehir olmadığından Altın Şehir de hiçbir zaman bulunamadı. Hikâye yine de doğru: Biraz şüpheli olsa da bu kabilenin lideri kendini altın tozuyla kaplayıp bu seremoniyi gerçekleştirdi. Ama El Dorado hiçbir zaman tek Altın Şehir olmadı. 16. yüzyılda yüzlerce mil kuzeye çölün karşısına yerleştirilen Cíbola isimli "Yedi altın şehir" hakkında söylentiler Meksika çevresinde dolaşmaya başladı. Hikâyenin, iki efsanenin bir birleşimi olarak ortaya çıktığı düşünülüyor. Biri Antillia adasında bulunan yedi şehir efsanesi, diğeri de şu anda Arizona ve Yeni Meksika olan Kızılderililer'in alanlarının gerçek keşfi.

Meksika'dan dönerken geçirdikleri gemi kazasında hayatta kalan dört kişiye kadar izi sürülen bu söylentiler yerlilerden muazzam ve sınırsız zenginlikteki şehirler hakkında bir şeyler duyduklarını söylüyordu. Viceroy Antonio de Mendoza bu haberi duyduğunda, hayatta kalan bu dört kişiden biri olan Estevanico'yu rehber olarak yanına alan Fransız keşiş Marcos de Niza yönetiminde bir keşif düzenledi. Görünüşe göre Estevanico Cíbola'nın yakınlarda olduğunu duyduğunda Niza'yı beklemedi ve Zuni kabilesinin elinde olan Cíbola'ya (şu anda New Mexico'da Hawikuh olarak tanımlanıyor) ulaştı. Ona eşlik edenler kaçmaya zorlandığı zaman kendisi öldü.

Marcos de Niza Meksika'ya döndüğünde Cíbola'yı çok uzaktan gördüğünü ve buranın Aztek başkenti Tenochtit-

lan'dan daha büyük olduğunu iddia etti. İnsanların altın ve gümüşten yapılmış tabaklar kullandığını, evlerini turkuazla dekore ettiklerini ve büyük incilere, zümrütlere ve diğer mücevherler sahip olduklarını söyledi.

Viceray hiç vakit kaybetmedi ve rehber olarak yanına Niza'yı alan Francisco Vázquez de Coronado yönetiminde askeri bir keşif düzenledi. Coronado, küçük bir grup kaşifle 22 Nisan 1540'ta Culiacán'dan ayrıldı. New Meksiko Kızılderili alanına ulaştıklarında keşişin hikâyelerinin yalan olduğunu fark etti. Cíbola bir altın şehri olmasa da açıkça bir uygarlıktı. Keşiş, Viceroy'un yalnızca işin içinde altın hikâyesi varsa buraya bir bölük göndermekle ilgileneceğini anlamış olabilirdi, oysaki keşiş safça, yerlileri Hıristiyan inancına döndürmek istiyor olabilirdi. Altın söylentileri olmasaydı Zuni yerli Amerikalıları, İspanyol istilasından daha uzun bir süre uzak kalırdı. Çok geçmeden Zuni oyunu nasıl oynayacağını anladı. Zunilerin arasındayken Coronado, büyük ovanın diğer tarafına kurulmuş Quivira olarak bilinen oldukça fazla altının olduğu bir şehir hakkında yerlilerden başka bir söylenti duydu. Şu anda Kansas, Nebraska veya Missouri olduğuna inanılan yerde tabii ki altın gibi bir şey bulamadı ama daha fazla Amerikan kültürleri buldu. Bunlar El Dorado olmasa da, keşfedilene kadar gerçekten kayıp uygarlıklardı.

Hem İnka hem de Kızılderili bölgesindeki insanlar İspanyol istilacıları nafile bir arayışa göndermekte ustaydı çünkü altın için canlarını feda edeceklerini biliyorlardı. Ama İspanyol istilacılarını çok fazla kınayamazsınız. Çünkü 1533'te İnka başkenti Cusco'ya girdiklerinde özellikle merkez dini tapınak olan Coricancha dahil her yerde gerçekten altın vardı.

"Altın kuşatması" anlamına gelen Coricancha, özellikle İnka'nın yaratıcı tanrısı Viracocha'ya ve Güneş Tanrısı İnti'ye adanmıştı. Tapınağın güneye akan duvarları güneş ışığını yansıtması ve tapınağı aydınlatması için altınla kaplıy-

dı. Tapınağın içi güneşi temsil eden ve büyük ihtimalle İnka İmparatorluğu'nda en kutsal obje olan değerli taşlarla işlenmiş sert altın diskler olan Punchaco idi.

Pizarro'nun adamları yaklaşık 1.5 ton ağırlığında altını duvarlardan sıyırdı. Tapınaktan iki kişinin taşıyabileceği büyüklükte bir mihrap ve altından yapılmış gümüş saplı altın başaklı mısır saplarını içeren olağanüstü yapay bir bahçe dahil yüzlerce altın eser ve nesne topladılar. Coricancha'nın merkezinde Cusco Cara Urumi (ortaya çıkmış denizciliğe ait bir taş) olarak bilinen işaretlenmiş yer 55 kilo saf altınla kaplanmış sekiz köşeli taş bir sandık bulunuyordu. Bu da taşındı.

Trajik bir şekilde her şey bir ay içinde eritildi ve gemilere konup İspanya'ya götürüldü. Donanma bir deniz savaşında darma duman oldu, tüm altın denizin dibine battı. Nerede olduğu günümüzde bilinmese de Punchaco dışında her şey kayboldu. Coricancha'ya göre: bu, bir zamanlar 4.000 İnka pederinin Viracocha ve İnti için dinsel törenler düzenlediği yer şimdi ise Dominikliler'in İsa'ya ibadet ettikleri bir manastıra dönüştürüldü.

İspanyol istilası sırasında Punchaco da dahil çok büyük önem arz eden birkaç parça İnkalılar'ın kendisi tarafından saklandı. Bu kayıp hazinenin hepsi birlikte genellikle "İnka Kralı Atahualpa'nın hazinesi" olarak adlandırılır ve söylentilere göre bu Cusco'nun dışına çıkarılıp Amazon ormanlarının içlerine taşındı: diğer hikâyeler ise Cusco'nın altında tünellerde gizlendiğini söylüyor. Bu söylentiler, Coricancha'dan başlayıp Sacsayhuanman yakınlarında şehrin üstündeki kuleler olan hisarlardan çıkan bir tünelle ilgili hikâyelerle uyuşuyor. Bu çıkış, yakından incelemeyle birkaç metre derinliğinde büyük bir delikten başka bir şey olmadığı görünen Chinkana Grande (Quechuan kelimesi olarak "labirent anlamına gelse de aynı zamanda "Büyük Mağara") olarak biliniyordu. 1989'da arkeolog Fernando Jimenez del Oso mağaranın giri-

şini filme almayı denedi ama girişin darlığından ve içindeki enkazdan dolayı bu girişimi başarısız oldu. Ama...

1600'de düzenbaz keşiş José de Acosta şöyle dedi:

> Amerikalı yerliler tarafından Chinkana denilen Cusco mağarası İnka kralı tarafından yapıldı. Çok derin ve şehir merkezine kadar gidiyor, girişi ya da ağzı Sacsayhuaman'ın hisarında bulunuyor. San Cristobal'ın halkının konuşlandığı dağın yan tarafından aşağı iniyor ve değişken ölçüdeki derinliğiyle Coricancha'da bitiyor. Konuştuğum tüm yerliler İnkalılar'ın bu değerli ve laboratuvara benzer mağarayı krallarının ve ordunun savaş zamanlarında Sacsayhuaman hisarından Güneş tapınağına fark edilmeden gidip idolleri Punchau'ya tapınmaları için yaptıklarını anlattı.[22]

17. yüzyılda İnka başkentinin altında gizlendiği söylenen hazineyi bulma girişimi yapıldı. Bir takım, yeraltında birkaç gün gerçirdikten sonra, yalnızca bir kişi sağ çıkabildi. İlginç bir şekilde Coricancha'nın önceki alanı olan Santo Domingo kilisesinin mihrabının altındaki bir açıklıktan dışarı çıkmıştı. En önemlisi hayatta kalan kişi yanında sert altından yapılmış bir mısır başağı getirmişti bu da efsanelerin kısmen doğru olduğunun kesin kanıtı.

Yüz yıl sonra 1814'te Brigadier Mateo Garcia Pumakahua hazinenin kendi olağanüstü parçasını gösterdi. Bir yetkiliyi gözleri bağlı bir şekilde Cusco'nun ana meydanından bir nehre birkaç taş topladıktan sonra da taş bir merdivenden ilerleyerek Cusco'nun yeraltına götürdü. Göz bandı çıkarıldığında yetkili, altın ve gümüşten yapılmış "tuğlalarla" ve zümrütlerle kaplı büyük gümüş pumalar gördü ve daha fazlasını... Son derece inanılmaz görünebilir, aslında Coricancha'nın hazinesinin bir kısmı gizlenmişti; halbuki İspanyollar her şeyi aldıkları izlenimi vererek bazılarını geride bırakmıştı.

İlginç bir şekilde Pumakahua bu hazineye şahitlik ettiği sırada Cusco katedralinin saatinin yukarıdan vurulma sesini duyduğunu belirtti. Görünüşe göre Cusco'da herkes haberi olmadan altının üstünde yürüyordu.

İspanyol gazeteci ve yazar Javier Sierra, hazineyi geri alma çabalarında Vicente Paris ile işbirliği yaptı. Paris, Santa Catalina manastırı Coricancha'nın, San Cristobal kilisesinin ve Sacsayhuaman'ın yan yana dizildiğine dikkat çekti: eğer bir tünel varsa, mükemmel şekilde dümdüz gitmeliydi. 1993'te eski söylentileri ve yeni hipotezlerini test etmeye karar verdiler. Bir ağız olup olmadığını kontrol etmek için Santo Domingo'nun ana mihrabını seçtiler. Santo Domingo manastırının başrahibi Peder Gamarra şöyle doğruladı: "Bilginiz doğru ama Ekvador'daki Quito'nun alt tarafında bir yerlerde son bulduğundan sorguladığınız tünel Sacsayhuaman'ın çok daha ilerisine uzanıyor."[23] Böylece başrahip, yeraltı ağının yüzlerce mil uzunluğunda olduğunu iddia ediyordu ki bu inanılması güç gibi görünüyor ama yanlış da değil.

Şüphesiz hâlâ beklenmedik olmayan bir sorun var: yeraltı sistemine giriş olan ana mihrap 1950'de şehri vuran bir deprem sonrası kısmen kapanmış. Kilisenin temelini güçlendirme çalışması sırasında bir UNESCO raporu manastırın içinde dört mahzen listeledi. Dahası, İspanyol kaşif Anselm Pi Rambla, 1982 kadar yakın bir tarihte yapıya girdiğini iddia etti.

Şu ana kadar her şey olumlu görünüyordu. Sierra'dan bir alıntı:

> Altın mısır gizemini çözmek için rahip benimle 21 Mart'ta şafaktan hemen önce çalışma odasında buluştu. "Sana yalnızca şunu söyleyeceğim, bir şartla soru sormana ve fotoğraf çekmene izin vereceğim. Sana söylemek üzere olduğum şeyi ben artık burada olmayana kadar yaymayacaksın." Kabul ettim. Sonra Gamarra dikkatli bir şekilde

üstü kapatılmış iki altın tacın korunduğu çalışma masasının üstünde küçük bir bohça açtı.[24]

Sierra aynı zamanda tünellerin özel bir görevi olduğuna ikna oldu: "Her 24 Haziran'da tünelin içi ünlü güneş disk yüzeyinden yansıyan güneş ışınlarıyla aydınlanıyordu ve o zaman Chinkana'nın içine doğru yön değiştiriyordu. Burada fazlasıyla cilalanmış metal levhadan aynalar ışığı Sacsayhuaman'a yönlendiriyordu."[25] Gamarra, Coricancha'nın orijinal duvarlarının kazıldığını sözlerine ekledi. Ana meydanda doğan bir nehir olduğunu ve kilisenin altından Coricancha'nın eski duvarlarına aktığını anladı. Ona göre bu, farklı yapıları birbirine bağlayan doğal bir geçidi gösteriyordu.

1999'da Anselm Pi Rambla, hükümet sarayının ve Peder Gamarra'nın İnka tünelleri araştırmasında Santo Domingo manastırının altında keşif yapılması için koşulları yerine getirmesine dair Ulusal Kültür Enstitüsü ile müzakereye oturdu. Proje, Teksaslı finansör Michael Galvis sponsorluğunda ($760.000 değerinde) yeraltı tünelini haritalamak için yeraltı radarı kullanılarak 2000'de başladı. Proje, "Santa Rosa mihrabının dört beş metre altında büyük bir tünelin girişi olabileceğine inanılan iki metre genişliğinde bir çukur belirlendiğini"[26] ortaya çıkardı. UNESCO tarafından tanımlanan dördüncü mahzen o zamandan beri gözden kayboldu.

İnka hazinesinin bir parçası Cusco'nun altında saklı gibi görünse de, diğer parçasının (önceki İnka kralının Coricancha'dan taşıdığı altın kaplı 14 mumya dahil) İliama kervanı tarafından Cusco'nun doğusunda bulunan dağ ormanı Antisuyo'ya gönderildiği söyleniyor. Kervanın varış yeri "Paikikin" adında bir dağ ormanı şehriydi; İspanyollar bu şehre El Gran Paititi diyordu ve bu nedenle çok geçmeden payidar efsanelerden birinin adı olarak doğacaktı. İnka İmparatorluğunun azametini ortaya çıkaran kişi olarak anılma hayali ya da altından bahsedilmesi (Tutankhamun'un meza-

rını keşfeden Carter ile eşit düzeyde) pek çok Lara Croft'un üzerinde uzun süre çekiciliğini korudu.

Paititi'nin bulunduğu yerde var olduğuna dair ufak bir şüphe olsa da, bilinmiyor. Eski Perulu gazeteci Nicholas Asheshov, alanda hiçbir şey yoksa bir şeylerin ciddi şekilde yanlış olduğuna dair haberlerle kirlendiğini söylüyor: Ne kimse yeterince araştırdı ne de bunlar sadece yetersiz. Dahası, Paititi'nin yalnızca hazinenin taşındığı bir şehir mi olduğu yoksa bu şehirde özel bir şeylerin mi var olduğu başka bir büyük soru işareti. Küçük bir kasabanın ya da yerleşim yerinin herhangi eski kalıntıları teoride Paititi olabilir, yine de bir yerin ismi yoksa ya da daha fazla söylenti yoksa bu kalıntıların gerçek keşfi sağlam bir onay getirmeyebilir.

2001'de İtalyan arkeolog Mario Polia Roma'da, altın gümüş ve değerli taşlar açısından zengin sakinlerinin Paititi olarak adlandırdığı yağmur ormanının içinde yer alan büyük bir şehirden bahseden misyoner Andrea Lopez tarafından 1600'de yazılmış Cizvitlere ait bir belgeye rastladı. Andrea Lopez, gizemli şehrin etrafındaki şelaleleri ve derin ormanları tanımlamıştı ve bilgi Papa VIII. Clement'e sunuldu.

1681'de Cizvitli misyoner Fray Lucero, kuzeydoğu Peru'nun Rio Huallagu alanında ona Gran Paititi'nin kayıp şehrinin Cusco'nun doğu dağlarının ve ormanlarının arkasında bulunduğunu söyleyen yerlilerle konuştu. Ve şunları yazdı:

> Gran Paytite'nin bu imparatorluğu beyaz Amerikalı yerlilere dayanıyor. Bu yerlilerin bana söylediğine göre Curveros adındaki ulus, Yurachuasi ya da "beyaz ev" denilen yerde yaşıyordu. Krala göre bunlar, MS 1533'te Francisco Pizarro'nun günüyle MS 1533'te, fatihleriyle karşılaşmadan önce 40.000 Perulu ile ormanın derinliklerine kaçan Inca Tupac Amaru'nun soyundan geliyorlar. Onu takip eden İspanyollar ormanda birbirleriyle kavga etmeye başlayınca, yaralıları öldürüp hayatta kalanları oklarla vuran,

vahşi Chuncho İndolarını bırakarak, büyük bir hazineyi yanında götürdü. Bana bizzat bu gizemli ulustan gelen altın küpeler, yarımaylar ve altın tabaklar gösterildi.[27]

Kanıtlar, İspanyol istilasından yüz elli yıl sonra, Gran Paititi'nin, hâlâ işlevsel bir İnka şehri olduğunu gösteriyor.

Başka bir hazine avcısı da soylu gibi davranılan ama fakir bir asker olan Pedro Bohorques idi. Şili'ye hizmet verdikten sonra 1659'da, damarlarında asil İnka kanının aktığına yemin ederek Don Pedro el Inca olarak kendini yeniden vaftiz ettirdi. Bohorques, Cusco'nun güneyinde Huallaga nehir kaynağında yerli bir Amerikan krallığının hükümdarı olarak kendini ileri sürdü. Neredeyse 10.000 Pelados yerlisini kendi hizmetine çevirdi ve tüm İspanyollar'ı meşru hedef ilan etti. Tüm bunlar şüphesiz onun gerçek niyetinin yalnızca girişiydi: Kendi yandaşlarından bazılarını Paititi'ye araştırma yapmak için gönderme niyetinin. Ne yazık ki takımı altınla geri dönmedi, bundan dolayı Bohorques imparatorluğunu arkada bıraktı ve Lima'ya gitti. Burada İspanyollar onu hapse attı ve ölüm cezasına çarptırdı. İspanyollar'ın kendinden daha fazla altınla ilgilendiklerini bildiğinden, salıverilmesi durumunda Gran Paititi'nin yerini ortaya çıkaracağına söz verdi. Hakimler bu teklifi reddetti ama pek çok hazine avcısı onu hapiste ziyaret etti ve sırrını paylaşması için ona yalvardı. Bohorques reddetti ve 1667'de darağacına gitti.

O halde genel anlamda konuşursak Gran Paititi nerede? Gran Paititi'nin Madre de Dios nehrine doğru Cusco'nun doğusunda Peru'nun Paucartambo alanında olduğuna inanılıyor. Aslında ilk bakıldığında bakılacak alan iyi tanımlanmış gibi görünüyor, ama bu araştırmayı kolaylaştırmıyor çünkü bazılarının Gran Paititi'nin hiç var olmadığını söylemesine fırsat veriyor.

Yakın geçmişte yapılan keşiflerden biri, Bostonlu antropolog gregory Deyermenjian ve ilk keşfini 1984'te düzenleyen

İngiliz fotoğrafçı Michael Mirecki tarafından organize edildi. Özel hedefleri Apucantinti denilen Doğu Peru'daki bir orman dağıydı çünkü Paititi'nin bulunduğu dağın Apucantinti olduğunu söyleyen çeşitli anlatımlar vardı. Ne yazık ki bu adı taşıyan birkaç dağ olduğundan hangi dağın gerçek Apucatinti olduğu tartışmaya açık bir konu.

Ancak tarihsel açıdan Gran Paititi'nin bir dağın üstünde yer aldığı söylenmiyordu, bir gölde olduğu söyleniyordu ve tabii ki birden fazla göl vardı. Yine de 1986'da Deyermenjian, yerli rehberiyle birlikte Apucatinti'nin zirvesine çıktı. Ne Paititi'nin ne de başka bir yapının dağ zirvesinde olmaması onları hayal kırıklığına uğratmıştı. O zamandan beri Deyermenjian 1994'te başlayan orman keşfine 1950'lerden beri Paititi'de ve Pantiacolla platosunun önemli yerlerinde kendi araştırmasını yöneten Peru'nun önde gelen kaşifi Dr. Carlos Neuenschwander ile müttefik olarak devam etti. Onun da keşiflerinin hiçbiri başarılı olamadı.

Fransız kaşif Thierry Jamin de neredeyse her yıl şehri araştırmak için keşif düzenledi. Jamin'in ilgisi 1975 Aralık'ta ortaya çıkan piramit araştırmalarının uydu görüntüleriyle başladı. Sierra Baja du Pantiacolla'nın eteklerinde konumlanan piramit alanı, görünüşe göre 4 kilometre uzunluğunda ve bazıları 150 – 200 metre uzunluğunda olan iki sıra piramidin (toplamda 20 adet) kuzey güney doğrultusunda uzanmasından oluşuyordu.

2001'de Fransız-Perulu kaşif Herbert Cartagena'nın (1979'da kayıp şehir Mameria'yı keşfeden kişi) da dahil olduğu 22 kişiden oluşan bir ekiple piramitler için yola koyuldu. Alana vardığında ilk izlenimi, yapıların doğal olması ve anormal bir jeolojik yapının olmasıydı. Yine de alanda çeşitli İnka aletlerinin yer almasından dolayı yapılarda biraz insan müdahalesi olduğu biliniyor. İlaveten yerliler, yani Machiguangalar, bu piramitlerin yer yer Paratoari olarak bilinen atalarının tapınağı olduğunu düşünüyordu. Günlük malzeme olarak değerli

şeyler kullanmışlardı ve bu da Jamin'i yakınlarda bir hazine olabileceğine dair düşünceye itmişti; yani Gran Paititi. O zamandan beri Jamin, birkaç gezi düzenledi ama bazı ilginçliklere rağmen, sıradan taşa kazınmış yazı ve resimlerden farklı olarak altın Paititi'yi keşfetmedi.

Jamin tehlikeli ayak izinde yürüyor. 1970'de gazeteci Robert Nichols Paititi araştırmasına devam etti. Nichols, Peru ormanlarının çetin yerlerine seyahat etti bu nedenle Paititi'ye gitmek için iyi donanımlı görünüyordu.

Nichols, La Convencion etrafındaki alanı keşfetmek istiyordu ama Nicholas Asheshov meslektaşını aramaya karar vermeden önce birkaç ay boyunca ondan hiç haber alamadı. Nichols'un iki genç Fransız gezici ve rehber olarak bir düzine Mashco yerlisi ile birlikte ormana girdiği öğrenildi. Kısa bir süre sonra bu rehberler Shinkikibeni taş yazılarını geçtiklerini reddederek geri dönmüştü. Sonraki altı ay boyunca Asheshov hem Nichols'u hem de Paititi'yi aradı ama ikisini de bulamadı.

İki yıl sonra, hukuk öğrencisi Japon Yoshiharu Sekino ormana yalnız gitti ve Nichols ve Fransız adamların öldürüldüğünü öğrendi; görünüşe göre Fransızlar yerli Machiguenga kadınlarına asılmıştı ve bunun sonucunda da üçü de öldürülmüştü. Hatta Sekino, Nichols'ün bıçağı ve diğer malzemeleriyle birlikte katillerin fotoğraflarını çekmişti. Sekino, pek çok kişinin de ilham kaynağı olan aynı noktalar serisini gösteren uydu görüntüleriyle silahlı bir şekilde ormana girerek Nichols'ün öncülüğünü ettiği şeyi birden fazla kez devam ettirmeye çalıştı.

Paititi yabancılar için yalnızca bir takıntı değil. Peru'da Juan Carlos Polentini Wester, macera tatilleri düzenleyen ama aynı zamanda şiddetli şekilde Paititi gerçekliğine de inanan Paititi Peru adında bir şirketi kapsayan güçlü bir miras bıraktı. Şirket müdürü Maria del Carmen, yürüyüşlerinde ona eşlik eden aynı zamanda müridi de olduğu Polentini tarafın-

dan sağlanan bilgilere dayanarak birkaç keşif gezisi organize etti. Arjantinli peder Polentini, şehri araştırmak için 25 yıldan fazla bir süredir ormanda yolculuk yaptı. Del Carmen'e göre "Peru'da Paititi'nin varlığının ispatlanması an meselesi. Eğer gerçekse, Peru, dünyada en çok ziyaret edilen yer haline gelir. Manu Ulusal Parkımız ve Kcosñipata-Pilcopata alanı tüm keşif ve turist gezileri için çıkış noktası haline gelir."[28]

Bazıları ona kandırılmış ya da fazla iyimser diyebilir, ama Güney Amerika ormanlarının hâlâ sırlarını ele vermesi ispatı gereken bir konu. Her yıl yeni alanlar keşfediliyor. 16 Ocak 2008'de National Geographic haberleri bile Paititi'nin keşfedilmiş olabileceğini bildirdi. 10 Ocak 2008'de Peru'nun haber ajansı, Kimbiri bölgesinde arkeolojik bir hisar keşfedildiğini ve bölge belediye başkanının bunun kayıp bir şehir olduğunu söylediğini bildirdi. Belediye başkanı Guillermo Torres, kalıntıyı Lobo Tahuantinsuyo olarak bilinen alanın yakınında 40.000 metrekarelik bir temel olarak belirtti. Alan hakkında birkaç detay daha verildi ama ilk rapor dikkatli bir şekilde oyulmuş taş yapıların duvar setlerinin temelini oluşturduğunu belirtiyordu.

Peru hükümetinin Cusco'yu temel alan Ulusal Kültür Enstitüsü'nden Francisco Solís, yine de "kesin bir kanıya varmak için henüz çok erken"[29] olduğunu belirtti.

Eğer Paititi keşfedilirse, Machu Picchu da dahil olmak üzere hazinenin bir parçası olduğu söylenen tüm altınlar arkeolojik keşiflerin pek çoğunu gölgede bırakacaktır. Ve bu nedenle Tutankhamun'un altın mumyası, bir İnka kralının başka bir altın mumyasıyla yarıştırılır.

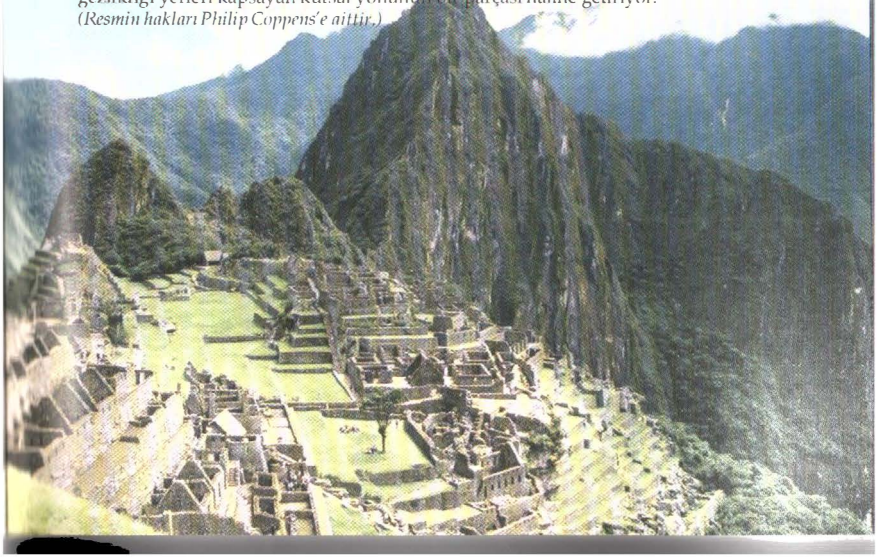
Arkeolojinin bu biçimi tabii ki Indiana Jones ve Lara Croft tarzında hazine avcılığının uzmanlık alanını oluşturuyor. Üzerinde tartışılması gereken konu, istiladan neredeyse beş yüzyıl sonra Güney Amerika'nın büyük bölümünün kayıp şehirlerinin ve tüm kayıp uygarlıkların arkasından gelip keşfedilme hikâyelerini ve sırlarını açıklamayı reddetmeleri. Bir

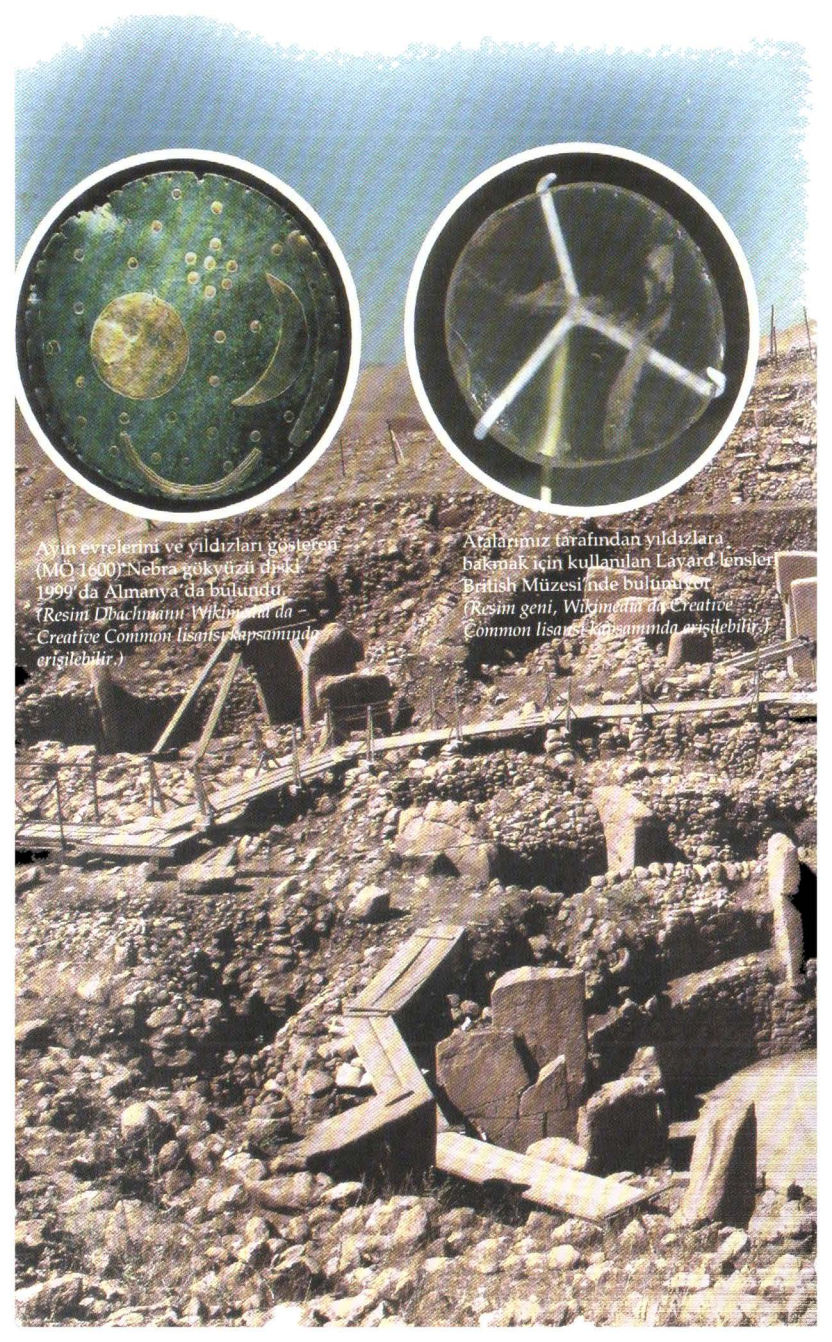
bütün olarak varabileceğimiz tek sonuç, aynı Eski Dünya gibi Yeni Dünya'nın da standart tarihin bize anlatmayı alışkanlık haline getirdiğinden çok daha eski ve çok daha homojen olduğudur. Yeni Dünya'nın da Eski Dünya kadar eski olduğuna dair sağlam kanıtlar bulunuyor ve Caral'da bulunan piramit kompleksi belki de bunun en iyi kanıtıdır. Caral yirmi yıldan daha az bir süre önce keşfedildi ve bu hikâye bile zamanın tozlarından tam olarak arındırılamadı.

Fransız Lascaux'un mağaralarındaki [illegible] Atlantis'in [illegible] uygarlığının [illegible] mağaralar olduklarını bilmiyor. Sözü [illegible] bu insanlar hakkında bildikleri [illegible] Platon'un Atlantis insanları hakkında yazdıklarıyla doğrulandığını öne sürüyor. *(Resmi Prof. Saxx, Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)*

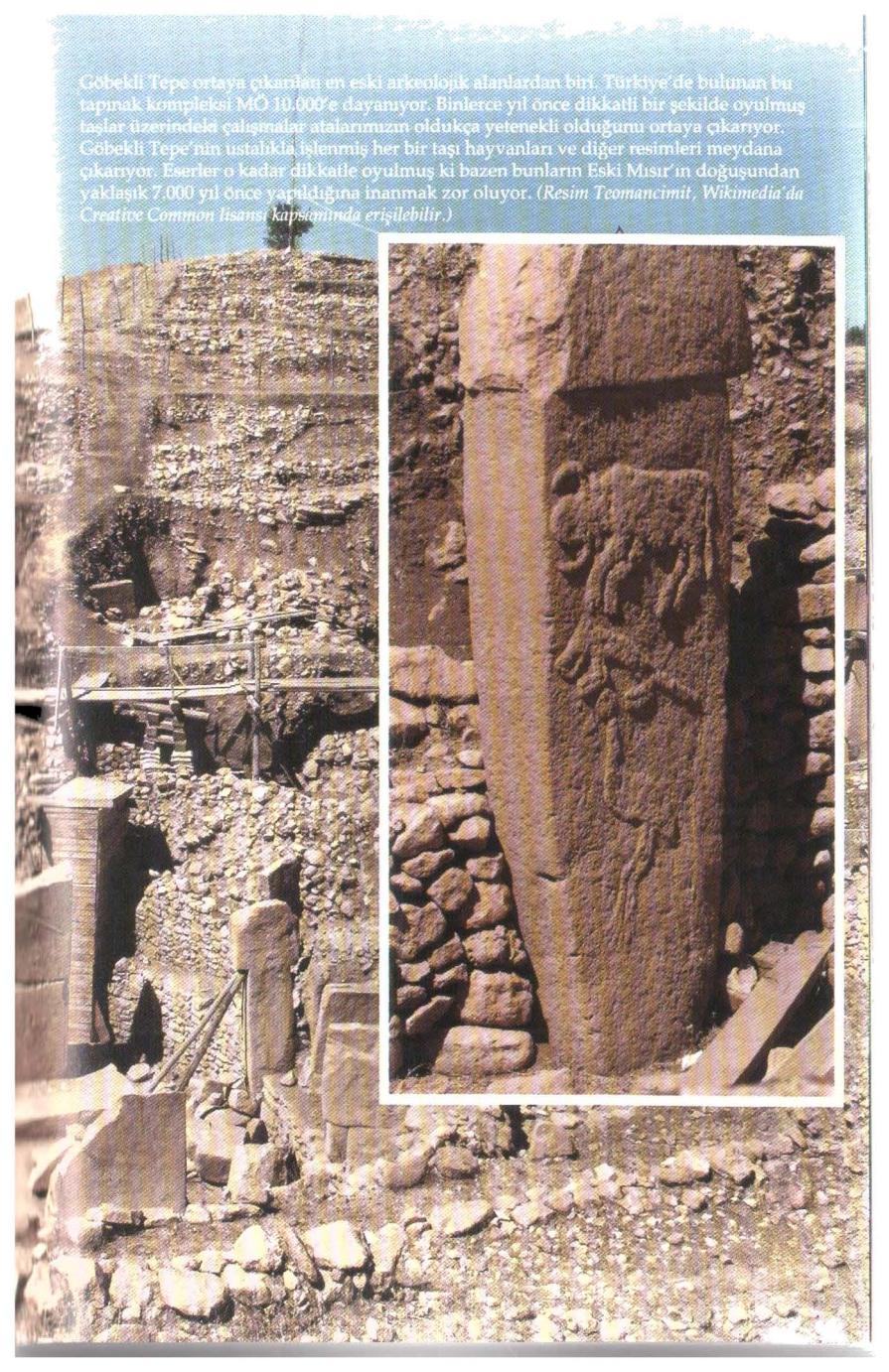
1911'de Machu Picchu keşfedildiğinden beri güzelliği ve heybeti onu dünyada en çok görülen yerlerden biri haline getirdi. Yapımında kullanılan taşlar Peru'nun diğer yerlerindekiler kadar büyük olmasa da, bulunduğu yer onu, medeniyet tanrısı Viracocha'nın gezindiği yerleri kapsayan kutsal yönünün bir parçası haline getiriyor. *(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)*

Ayın evrelerini ve yıldızları gösteren (MÖ 1600) Nebra gökyüzü diski 1999'da Almanya'da bulundu. *(Resim Dbachmann Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)*

Atalarımız tarafından yıldızlara bakmak için kullanılan Layard lensler British Müzesi'nde bulunuyor. *(Resim geni, Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)*

Göbekli Tepe ortaya çıkarılan en eski arkeolojik alanlardan biri. Türkiye'de bulunan bu tapınak kompleksi MÖ 10.000'e dayanıyor. Binlerce yıl önce dikkatli bir şekilde oyulmuş taşlar üzerindeki çalışmalar atalarımızın oldukça yetenekli olduğunu ortaya çıkarıyor. Göbekli Tepe'nin ustalıkla işlenmiş her bir taşı hayvanları ve diğer resimleri meydana çıkarıyor. Eserler o kadar dikkatle oyulmuş ki bazen bunların Eski Mısır'ın doğuşundan yaklaşık 7.000 yıl önce yapıldığına inanmak zor oluyor. *(Resim Teomancimit, Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)*

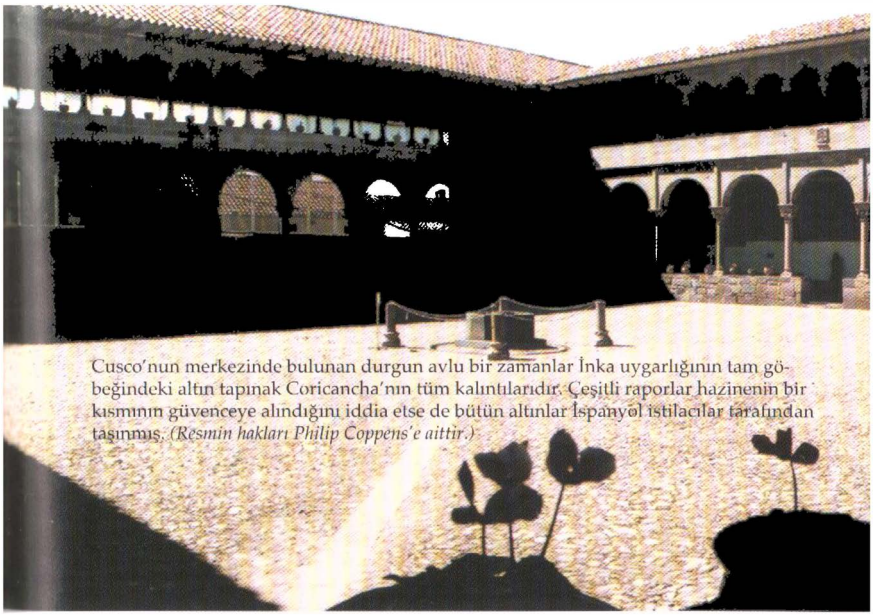
Kuzey Peru'daki piramit kompleksi Yeni Dünya'nın en eski alanlarından biridir. MÖ 3200'e dayanan piramitler Eski Mısır'dakilerden 1000 yıl daha eski. Bunların keşfi Yeni Dünya'nın, Eski Dünya kadar eski olduğunu ortaya çıkardı.
(Resim Håkan Svensson, Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.)

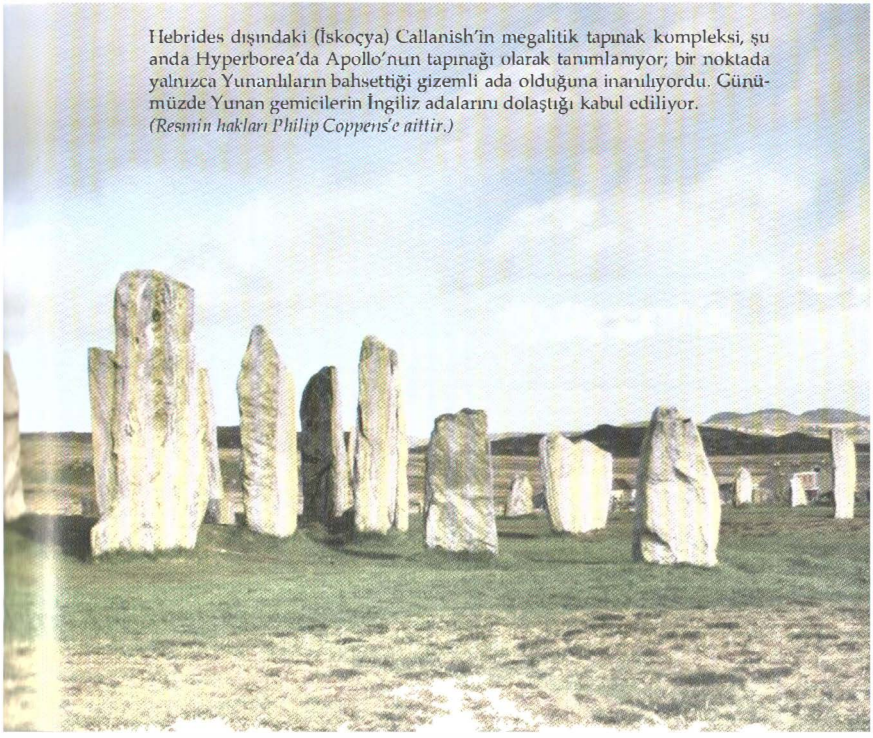

Soldaki eski cihaz 1900'de bir gemi enkazında bulundu. Araştırmacıların bunun güneş sisteminin çeşitli kısımları için doğru işleyişi içerdiğini anlamaları 50 yıl sürdü. Şu anda çoğunlukla ilk bilgisayar olduğu düşünülüyor.
(Resim Marsyas, Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir)

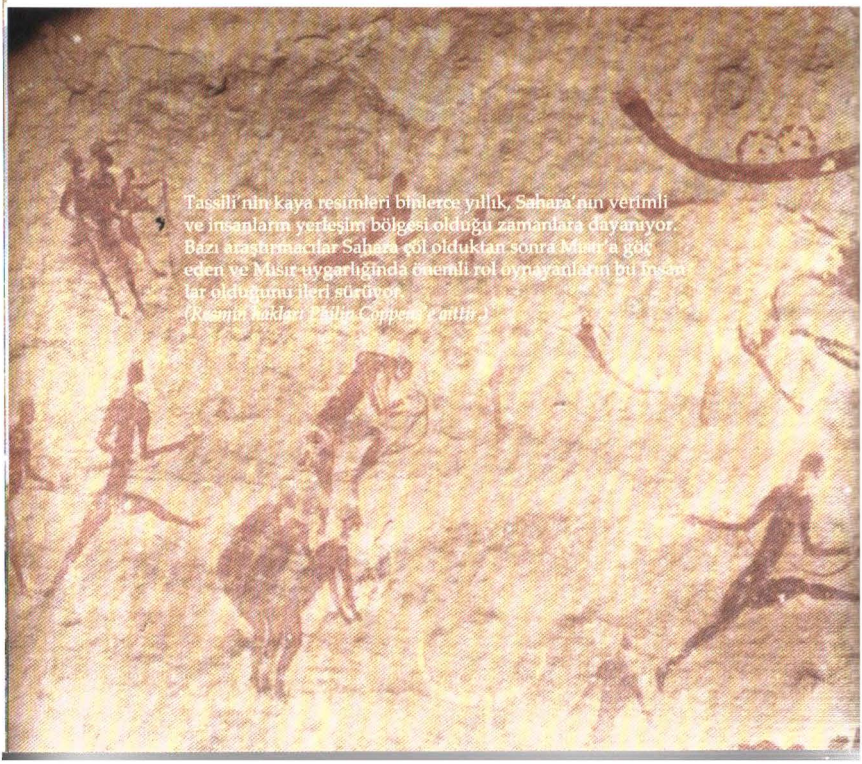
Cusco'nun merkezinde bulunan durgun avlu bir zamanlar İnka uygarlığının tam göbeğindeki altın tapınak Coricancha'nın tüm kalıntılarıdır. Çeşitli raporlar hazinenin bir kısmının güvenceye alındığını iddia etse de bütün altınlar İspanyol istilacılar tarafından taşınmış. *(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)*

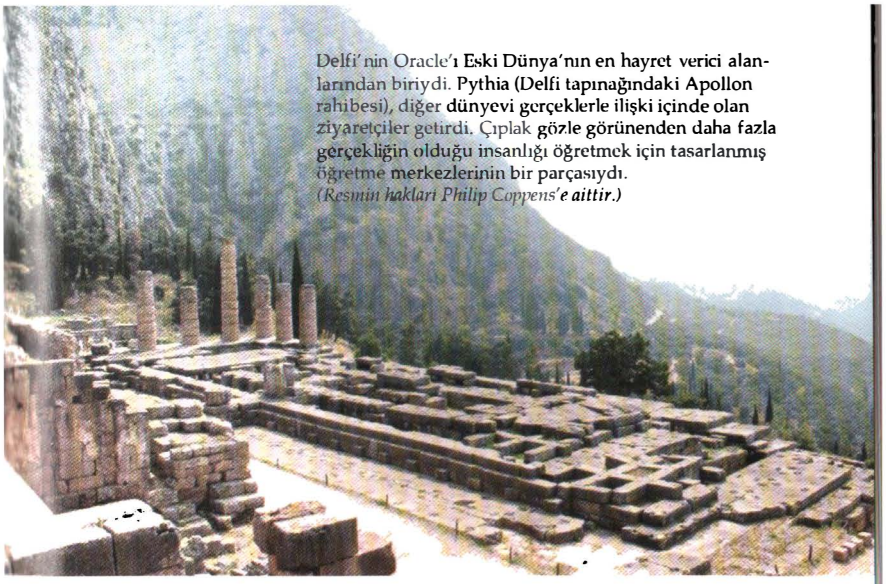
Hebrides dışındaki (İskoçya) Callanish'in megalitik tapınak kompleksi, şu anda Hyperborea'da Apollo'nun tapınağı olarak tanımlanıyor; bir noktada yalnızca Yunanlıların bahsettiği gizemli ada olduğuna inanılıyordu. Günümüzde Yunan gemicilerin İngiliz adalarını dolaştığı kabul ediliyor. *(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)*

Burrows mağarasından çıkarılan materyallerin ve çeşitli tarihi eserlerin önemli miktarının altından yapılmış olduğu söyleniyordu. Üzerlerindeki **hiyerofli yazıları mezarları** yapanların Mısır'dan gelmiş olabileceğini akla getiriyordu. *(Resim hakları Philip Coppens'e aittir.)*

Tassili'nin kaya resimleri binlerce yıllık, Sahara'nın verimli ve insanların yerleşim bölgesi olduğu zamanlara dayanıyor. Bazı araştırmacılar Sahara çöl olduktan sonra Mısır'a göç eden ve Mısır uygarlığında önemli rol oynayanların bu insanlar olduğunu ileri sürüyor.
(Resim hakları Philip Coppens'e aittir.)

Delfi'nin Oracle'ı Eski Dünya'nın en hayret verici alanlarından biriydi. Pythia (Delfi tapınağındaki Apollon rahibesi), diğer dünyevi gerçeklerle ilişki içinde olan ziyaretçiler getirdi. Çıplak gözle görünenden daha fazla gerçekliğin olduğu insanlığı öğretmek için tasarlanmış öğretme merkezlerinin bir parçasıydı.
(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)

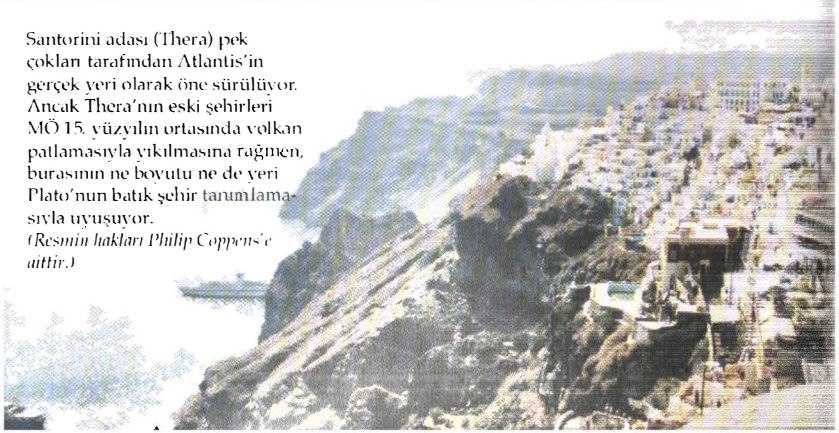

Bosna Güneş Piramidi, Saraybosna'nın hemen dışında bulunan Visoko şehrinin ufkuna hükmediyor. Ana yönlerle aynı hizada olan yapı ancak 2006'da şimdiye kadar keşfedilen en eski ve en uzun piramit olarak tanımlandı. Ay Piramidi Visoko kompleksinin (ve dünyanın) ikinci büyük piramididir. Üstünde yapılan kazılar mükemmel şekillendirilmiş taş bir zemini ortaya çıkardı. Kompleksin çeşitli piramitleri arasında birtakım ilginç geometrik ve güneş sırası bulunuyor.
(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)

Ica taşları, 50.000 civarında, dikkate değer bir taş koleksiyonundan oluşuyor. İnsanlarla dövüşen dinozorları gösteren taşlar, atalarımızın dinazorlarla aynı anda yaşamış olup olmadığı sorusunu akla getiriyor. Şu anda kabul edilen tarihle bu iki türün milyonlarca yıl birbirinden ayrılmasının yanlış bir tarihlendirme olup olmadığını sorgulatıyor.
(Resim Brattarb,Wikimedia'da Creative Common lisansı kapsamında erişilebilir.

Santorini adası (Thera) pek çokları tarafından Atlantis'in gerçek yeri olarak öne sürülüyor. Ancak Thera'nın eski şehirleri MÖ 15. yüzyılın ortasında volkan patlamasıyla yıkılmasına rağmen, burasının ne boyutu ne de yeri Plato'nun batık şehir tanımlamasıyla uyuşuyor.
(Resmin hakları Philip Coppens'e aittir.)

Bölüm 4:
Büyük A: Atlantis

Atlantis. Dünyanın en ünlü kayıp uygarlığı. MÖ 4. yüzyılda Yunan filozof ve tarihçi Plato bu uygarlık hakkında yazdı ve o zamandan beri insanlığın merakını uyandırmış oldu.

Atlas Adası'ndan ilk olarak MÖ 360 civarında yazılan Plato'nun Timeos ve Critias diyaloglarında bahsedildi. Atlantis'in, Batı Avrupa ve Afrika'nın pek çok parçasını ele geçiren bir deniz gücü olduğunu yazdı. Atina'ya saldırmada başarısız olduktan sonra, "bahtsız tek bir gün ve gecede"[1] battı.

Plato bunun zaman aralığı (Solon döneminden 9.000 yıl önce bu, da MÖ 9600 civarına denk geliyor) ve yeri hakkında (İspanya'nın en güney ucunda, günümüzde Cebelitarık Boğazı olan Herkül'ün sütunlarının önünde) özel bilgiler verdi.

Critias'ta Plato, Yunanlıların devlet adamı Solon'u Atlantis hikâyesinin asıl kaynağı olarak tanımladı. Mısır'a yaptığı bir gezi sırasında bu kayıp uygarlığı öğrenmişti. Solon, Mısırlı hiyerogliflerde papirüslerin üzerine kaydedilmiş Eski Atina ve Atlantis tarihini Yunancaya çeviren Sais pederiyle tanışmıştı.

Plato Atlantis hakkında yazdığından beri dünya inananlar ve şüpheciler olmak üzere ikiye ayrıldı. Şüphecilerin Atlantis'in gerçek olması imkânsız demenin dışında benzer tarzda yaklaşımları yok. Sadece "biliyorlar." Bu nedenle At-

lantis örtbas ediliyor. Pek çoğu Plato'nun tarihçi olmasından ziyade filozof olduğunun altını çiziyor (böyle bir ayrım Eski Yunanistan'da yoktu) ve Eski Yunanistan ile denge oluşturmak için ideal bir toplum türü olarak Atlantis'i icat ettiğini ileri sürüyorlar. Ama deyinmedikleri bir konu var o da Plato'nun felsefe hakkında değil de tamamen tarih hakkında bir kitapta kayıp uygarlık hakkında yazmış olması.

Diğerleri Plato'nun ve Solon'un hata yaptığını ve Girit yakınlarında yaklaşık MÖ 1450'de Minos Medeniyetinin sonunu işaret eden Thera patlaması ya da Truva Savaşı gibi Atlantis'in aslında çok daha yakın zaman olayı olduğunu söylüyorlar.

İşin doğrusu Atlantis, açıkça bir olasılıktı. Dünya buz devrinden çıktığı için MÖ 9600'de deniz seviyesinin daha alçak olduğunu biliyoruz. Birkaç bin yıl boyunca deniz seviyesi yükseldi bu nedenle MÖ 9600'de okyanus tarafından bir uygarlığın yutulması tek başına mümkün değil, ama Doggerland gibi birkaç yerde bunun gerçekleştiğini gördük.

Dahası Plato'nun kendi zamanında, söylediklerinin geçerliliği olduğunu yazan destekçilerinin olduğu biliniyor. Plato'nun öğrencisi Xenocrates'in öğrencisi Crantor bir savunmayla ortaya çıktı. *Timaeus* üzerine Crantor'un yorum çalışması şu anda kayıp ama MS 5. yüzyılda Neoplatonist Proclus bunun üzerine şunları yazdı:

> Atlantisliler'in bu anlatımları konusunda Plato'nun ilk yorumcusu Crantor gibi bazıları bunun sade bir tarih olduğunu söylüyor. Crantor, aynı zamanda Plato çağdaşlarının kendi cumhuriyetinin yaratıcısı olmayıp Mısırlı kuruluşları taklit ettiği için onu dalga geçercesine eleştirdiklerini söylüyor. Plato bu eleştirileri, Atinalılar ve Atlantislilerle ilgili hikâyeyi, Atinalılar'ın bir zamanlar bu sisteme göre yaşadıklarını onlara söyletmek için Mısırlılara devredecek kadar ciddiye aldı. Crantor, hâlâ korunan

sütunlar üzerine bütün bu ayrıntıların yazılı olduğunu iddia eden Mısırlıların kahinleri tarafından bunun doğrulandığını ekliyor."[2]

Ancak, son cümle şüpheciler tarafından tartışılıyor çünkü Plato'nun anlatımların onların söylediği gibi hayali değil de tarihi anlatım olduğu tabii ki güçlü kanıttır. Şüpheciler aslında cümlenin Crantor ile başlamadığını "o" ile başladığını (doğru olarak) söylüyor. Belli ki çoğu çevirmen bunu Crantor olarak belirledi ama şüpheciler bunun Plato olması gerektiğini söylüyor; bu nedenle aksi durumda sert bir gerçeklik olan durumdan kaçmış olacaklar.

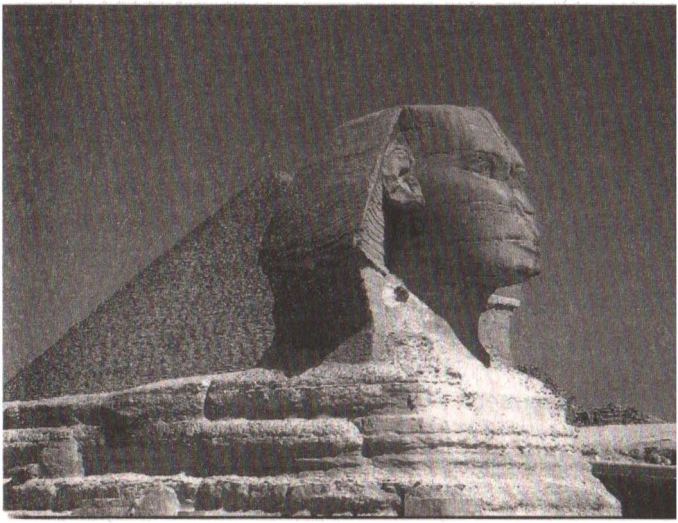
Gerçekte eski çağlar boyunca pek çoğu Atlantis'ın var olduğuna ve Plato'nun doğruluğuna ikna olmuşlardı. Bu, her ikisi de uzman coğrafyacı Strabo ve Posidonius'u da kapsıyordu. Bu Arizona Üniversitesi Felsefe profesörü yardımcısı ve Plato'nun öğrencisi Dr. Julia Annas tarafından yapılan iddiaların tam zıttı. Annas şunları söylüyor:

> Atlantis keşfinin devam eden endüstrisi Plato okumanın tehlikesini gösteriyor. Kurgunun standart cihazı haline gelmesini kullandığı için, arkasından gelenin kurgu olduğunun göstergesi olarak bir olayın (ve şimdiye kadar bilinmeyen otoritelerin keşfinin) tarihi gerçekliğini vurguluyor. Fikir şu, hükümet ve güç fikirlerimizi sınama hikâyesini kullanmalıyız. Bu konuları düşünmek yerine esas noktayı kaçırırsak deniz tabanını keşfetmeye gitmeliyiz.[3]

Açık mı? Burada tek açık olan şey Annas'ın tarihi kanıtlarla desteklenmeyen sonuçlara ulaşmayı tercih ettiği. *Timaeus*'ta konuşmacı Critias, Plato'nun hikâyesinin gerçekten olan bir şeylerle ilgili olduğunu iki kere vurguluyor!

KAYITLAR SALONU

Plato hiç bahsetmese de Atlantis'ten kurtulanların Mısır'a yerleştiğine ve Mısır uygarlığının doğuşundan sorumlu olduklarına dair yaygın bir inanış var. Ben şahsen pek çok popüler teoride ve kitapta bahsedildiği gibi bu bakış açısına bağlı kalmasam da genel anlamda tabii ki mümkün. Eski Mısır'ın çöl olmadan önce Sahara'nın kayıp uygarlığıyla bağlantılı olduğunu biliyoruz ve buradaki insanların birkaç bin yıl önce biraz batıda yok olmuş kayıp bir uygarlıktan kaçmış olmaları baştan sona mümkün.

Edgar Cayce'e göre, Giza Platosunda sfenks yakınında yer alan gizli bir kayıtlar salonu bulunuyor. Buranın var olduğuna dair arkeolojik bir kanıt bulunmasa da bu piramit kompleksinin yeraltı kısmının keşfi yıllarca büyük bir gizlilikle gerçekleşti ve bulgular henüz halkla paylaşılmadı (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Ancak popüler teoriler Giza'da piramit platosunun dibinde kayıp uygarlık hakkında bilgileri barındırdığı söylenen kayıtlar salonunun üstünde koruma amaçlı bir sfenksin olduğunu söylüyor. "Kayıtlar Salonu" ifadesi, beş insan ırkının (beyaz, siyah, kırmızı, kahverengi ve sarı) ayrı ayrı ama dünyanın farklı bölgelerinde aynı anda yaratıldığını söyleyen Amerikalı medyum Edgar Cayce ile 20. yüzyılın başlarında ortaya çıktı. Kırmızı ırk, Atlantis'te gelişti.

1933'te Cayce bu Kayıtlar Salonu'nun keşfiyle ilgili insanlık tarihinde çok önemli bir ana gelindiğini söyleyerek birtakım tahminler ortaya attı. 1998'de Mısır'da eski zaman odasının açıldığı sırada bunu belirlemişti. Zaman odasının (Kayıtlar Salonunun) MÖ 10.500'de düzenlendiğini söyledi ve içindeki materyallerin Atlantis efsanesinin doğru olduğunu kanıtladığını ve insanlık uygarlığının inanılandan on bin yıl daha eski olduğunu iddia etti. Son zamanlarda, hatta Kayıtlar Salonu'nun keşfi olmadan, son cümlenin kesinlikle doğru olduğunu biliyoruz.

Cayce'in Atlantis ile ilgili iddiaları iyi biliniyor ama tahminlerinin çoğunun doğru çıkmadığı çok az bilinen bir konu. Lynn Picknett ve Clive Prince ile birlikte ben 1999'da çıkacak olan ve Cayce'in tahminlerinin hiç gerçekleşmediğini gösteren "Yıldız Geçidi Komplosu" kitapları için Cayce'i araştırdım. Cayce, Çin'in 1920'de Amerika'yı istila edeceğini söyledi. Görünüşe göre çok tuhaf bir iddiaydı ama Cayce'in Amerika Gizli Servisi'nin başındaki kişiyle yakın arkadaş olduğunu fark ettiğimizde bu çok da tuhaf görünmedi. Bu da böyle bir saldırı için hemen bir korku yarattı. Cayce'in yaşamı ve zamanıyla ilgili araştırmamızdan sonra, Cayce'in tahminlerinin güvenli bir şekilde göz ardı edilebileceği bilgisine ulaştık. İşin aslı şu ki Kayıtlar Salonu'nun varlığı 1998'den önce hiç duyurulmamıştı.

1990'larda, Edgar Cayce'in biyografi yazarı A. Robert Smith'e göre Hugh Lynn Cayce söyle dedi: "Eski Mısır uygar-

lığını inceleyen bilim dalında Pensilvanya Üniversitesi'nde doktora derecesini alması için ona (Zahi Hawass) burs aldım. Bursu, Fulbright (Amerikanın en prestijli bursu) burs komisyonundan ARE kişisi aracılığıyla almıştım."[24] Bu burs sayesinde Pensilvanya Üniversitesi'ne kabul edilmesine rağmen, o zamanlar Mısır'ın eski çağ yapıları üst komisyonunun başkanı olan Dr. Hawass bunu şiddetle reddetti. (Not: ARE, Edgar Cayce'in işinin ilerlemesi için düzenlenen bir organizasyon olan Araştırma ve Aydınlanma Derneğidir.)

Yıllarca Hawass, Hem Mısır'da hem de yurtdışında yeni buluşları gizleyen kişi olarak tanımlandı. Hatta bazıları onun ve arkadaşlarının gerçekten Kayıtlar Salonu'nu bulup bulmadığını merak etti ama bu bilgiyi halka açmayı reddettiler.

Yıldız Geçidi Komplosu, Giza platosunu ve piramitlerini kuşattığına inanılan ve sfenksin yakınında ya da altında ya da piramitlerin içinde keşfedilmemiş ya da Mısırlı otoritelerce amaçlı olarak saklı tutulan odaların olup olmadığına dair tartışmaya, 1999'da genel bir bakış kazandıran üç kitaptan (Chris Ogilvie-Herald ve Ian Lawton tarafından yazılan *Giza: Gerçek*, Robert Bauval tarafından yazılan *Gizli Oda* diğer ikisini oluşturuyor) biriydi.

Geçtiğimiz on yıl, kısmen Robert Bauval ve Graham Hancock'un teorileri yüzünden kısmen de Büyük Piramit'in girilmeyen kısmında bir kapının keşfedilmesinden dolayı plato yeni bir ilgi gördü. Bu kapı, bir havalandırma sistemi kurulumu sırasında Alman robot mühendisi Rudolf Gantenbrink tarafından 22 Mart 1993'te bulundu. Herkes Mısırbilimcilerinin bu keşfe atlayacağını ve altında neyin yattığını araştıracağını düşünürdü. Bunun yerine, Mısırbilimcilerinin bu yeni keşfe neden ilgi göstermedikleri ve bu kapının arkasında ne olduğunun açığa çıkması son derece yavaş, yıllar süren bir gelişmeydi. Bu izlenimler doğru muydu yoksa eğer üstü örtülmediyse daha geniş çerçevenin bir parçası mıydı?

Hawass'ın elinde hâlâ güç olduğu zaman (Mısır Devrimi neticesinde 2011'de Antik Eserler bakanlığından istifa etti) iletişime geçtiğim bir kaynak şunları söyledi:

> Sık sık Mısır'a giderim ve hükümetin çalışanlarıyla konuştuğumda çoğu Hawass'tan hoşlanmaz. Mısır'da harika işler çıkaran pek çok arkeolog var. Mısır'a giden ve Mısırbilimcileri takip eden herkes bunu ilk elden görür. Tek sorun Hawass ve SCA. Neden? Çünkü Hawass, bazı yabancılar tarafından Mısır'a empose edildi ve bu çok uzun süredir böyle. Bir kara cahil seçtiler ve ARCE (Mısır'daki Amerika Araştırma Merkezi) yoluyla ona doktora vererek gururunu okşadılar. O aslında bir kukla. [5]

Neden olarak şunları ekledi:

> Böylece sırlar açığa çıkmayacak ve en iyi arkeolojik imtiyaza sahip olacaklardı. Hawass hâlâ oradaysa, bunun nedeni yalnızca milliyetçilikle nasıl oynayacağını bilmesi. Onun, her gün, yabancıların Mısırlılardan eski eserleri nasıl çalmak istediklerini ve Mısırlıların amaçları doğrultusunda eserlerin Mısırlılara ait olduğunu söylediğini duyuyorum. Çok akıllıca, çünkü bu, onu Mısırlıların sebep olduklarıyla savaşıyor gibi gösteriyor ve böylelikle bir kenara itilmeyecek.[6]

Görüştüğüm kaynak aynı zamanda şuna dikkat çekti: "SCA, ilgilerini korumada yardım aldıkları yabancıların emirlerine uyuyor."[7] Aslında, Mısırlıların kendi ülkelerinin kontrolünü ellerinde tuttuğu düşünülse de, arkeolojik açıdan konuşursak bu görünüş aldatıcı olabilir.

Tanımlanan kukla ustası organizasyon, Mısır'da bulunan Amerika Araştırma Merkezi'ydi. ARCE'nin web sitesinde şunlar söyleniyor: "ARCE'nin pek çok büyük başarılarının

arasında, onlarsız işimizin mümkün olmayacağı, Mısır Kültür Bakanlığı içerisindeki Eski Eserler Üst Komisyonu (SCA) ile ilişkimiz bulunuyor. ARCE, Mısır'ın kültürel mirasını koruma arayışında doğrudan hizmet vererek, önemli katkılar sağladığı görülüyor."[8]

ARCE, 1948'de bir eğitimsel ve kültürel endüstri kurulu tarafından kuruldu ve yürütülen organizasyonlar aynı zamanda Amerika-Mısır kültür bağını güçlendirmek için orada bulunduğunun ve özellikle Mısır'da Kuzey Amerika bursu için resmi varlığının kurulduğunun altını çiziyor.

İlginç bir şekilde, ARCE'nin web sitesi şunları da ekliyor: "Amerika Dışişleri Bakanlığı tarafından teşvik ve yardım edilen ARCE, 1962'de genişletilmiş ve daha fazla yapılandırılmış bir konsorsiuma girdi ve 480 numaralı kamu hukukunca (barış için yiyecek) yıllık $500.000 üzerinde desteği yönetmek ve dağıtmakla görevlendirildi."[10] Bunun da anlamı ARCE'nin hem bilimsel hem de sosyal görevleri yerine getiriyor olması. Ancak, Amerika Dışışleri Bakanlığı altında çalıştığını gören herhangi biri, doğu ve batı arasındaki savaşta Mısır'ın merak uyandırıcı bir politik geçmişi olduğunu göz önünde bulundurarak, ARCE'nin diğer politik amaçlar için kullanılıp kullanılmadığını ya da suistimal edilip edilmediğini sorabilir. İlginç şekilde SCA'nın (Eski Eserler Üst Komisyonu), Amerika Ulusal Güvenlik Kurumun'dan (NSA) bazı alanlarda yeraltı yapılarının olup olamayacağı bilgilerini içeren uydu görüntüleri aldığını belirten bir kaynak benimle iletişime geçti.

Ama Hawass ve sfenkse geri dönelim. Daha önceden dikkat çekilen işlevsel taslak 2009 Nisan'ında bir kanıttı. O zaman Hawass şunları söyledi: "Benim direktiflerim altında Eski Eserler Üst Komisyonu, Mısır boyunca eski eser alanları etrafındaki yeraltı su seviyesini düşürmeye çalışıyor. Karnak ve Luxor tapınağını susuzlaştırmak ve pek çok yerde yeraltı yolu çalışması için USAID kaynaklı bir çalışma tamamladık. Son zamanlardaki en büyük başarılarımızdan biri, Giza'da-

ki Büyük Sfenks'i ıslanmaktan kurtaracak bir sistem geliştirmekti!"[11]

Daha merak uyandırıcı şekilde raporuna sözüm ona eski uygarlıklarca sfenksin altında oyulu odalar ve yeraltı gizemleri hakkında bir tartışma olan "Sfenksin Hikâyesi" başlığını ekledi. John Anthony West, Robert Bauval ve Graham Hancock'un dahil olduğu birtakım kişiler, 10.000 yıl önce kayıp uygarlıktan kurtulanlar tarafından sfenksin altına gömülü gizler olduğunu iddia ediyor. Aynı zamanda suyun, sfenksin aşınımına sebep olduğunu ve bunun da "Eski Krallıktan çok daha öncelere"[12] dayandığı anlamına geldiğini iddia ediyorlar. Bu düşünceyi destekleyenler saklı odaları bulmak için delikler açmayı önerdi. Hawass: "Gemişte bu gibi bir projeye izin vermeyi her zaman reddettim, çünkü bunun için bilimsel bir temel yoktu. Sfenksi yeraltı sularından korumak için bu delmeler işimizin bir gereği ancak, sonunda heykelin etrafını deldik ve burada gizli odalar ya da geçitler bulamadık."[13]

Hawass'ın en sıradan başarılarının altını çizmek için kullandığı tüm abartılı dikkat çekme hareketlerine rağmen bu çok talihsiz (ve bütünüyle bilim dışı) bir sonuç. 1992'den beri sismik çalışmalar ve 1996'dan beri Schor radar araştırmaları gibi jeolojik anormallikleri gösteren (boşlukları okuyan) birkaç çalışma oldu; çoğu doğal oluşum çıktı ama bu bir miktar da konu dışı.

Aslında bazıları Hawass'ın özellikle doğal ya da gizlenmiş bir giriş geçit ya da odanın bulunmadığından emin olduğu belli yerlerde yeraltı suyu araması yaptığını öne sürebilir ki bazıları bunu söyledi. Yeraltı sularını araştırmak mantıklı olabilirdi ama Hawass'ın üstünkörü söylediği "gizli oda veya geçit yoktu" cümlesi yapılan bu sınırlı araştırmalardan çıkarılamaz. Hiç şüphesiz ki boşluklar vardı. Nokta. Aslında Hawass, 14 Nisan 1996'da Mısır basınına Sfenksin altında ve piramidin etrafında gizli tüneller olduğunu bizzat kendisi söylemişti. Bu tünellerin, "piramitlerin inşasının pek çok

gizemine"[14] dair kanıt olduğuna inandığını belirtti. İnsanların fikir değiştirmesi normaldir, ama aradan 12 yıl geçtikten sonra, fikirlerini neden değiştirdiklerini açıklamaları, belki de yerinde olur. Tabii Dr. Hawass böyle bir şeye lüzum görmedi.

Ancak Hawass'ın "Sfenks Hikâyesi" raporu, aynı zamanda Dr. Abbas ve takımı tarafından yapılan taramaların, 2007'de NRIAG (Astronomi ve Jeofizik Ulusal Araştırma Enstitüsü) tarafından yayınlanan buluntularıyla tezatlık gösteriyor. Ama bilimsel yayınlarda sonuçlarını yayınlayan bir tanıdık akademisyen üzerine yorum yapmaktansa Hawass, (bilimle yapılacak bir şey olmayıp, daha çok sahnelemeyle ilgili olduğundan, şayet daha netametli bir niyeti yoksa) West, Bauval ve Hancock gibilerini deniyor. Şu aşındırmasıyla sfenksin yaşının belirlenmesinin nedeniyle anıtın altındaki odaların varlığının bağlantılı olduğu da net değil. Hawass'ın yaptığı diğer bilimsel olmayan atlamalar da şaşırtıcı gelmemeli.

Hawass'ın basına söylediklerinden ziyade raporlarına baktığımızda, daha ilginç bir resim ortaya çıkıyor. 2008'in başlarında sfenksin taş yataklarında 20 metre genişliğinde her biri 4 inç çapında dört kuyu açmak için Eski Eserler Üst Komisyonu, Kahire Üniversitesi'nin Arkeoloji Mühendisliği Merkezi ile işbirliği yaptı. Her bir kuyunun içine platonun jeolojisini incelemek için kamera gönderildi.[15]

"Sfenks hikâyesi", bazılarını Hawass'ın da ele alması gereken birtakım cevherler içeriyor ama bunun yerine Hawass dalavere şovu sergiliyor. Çok az kişi asıl gösteride değil de kenar çubukta odaklanılan duyuru (West-Bauval Hancock) hakkında yazmıştı ve yayında olanlara dayanarak herhangi biri Hawass'ın buna neden dikkat çekmek istemediğini merak edebilir.

Ayrı bir bilimsel güncelleme, her saat boşaltma borusundan 260 metreküp su çıkarıldığını belirtiyor. Bu da günde 6.240 metreküp ya da 6.240.000 litre su yapar. Olimpik bir yüzme havuzu 2.500.000 litre su alıyor. Kısacası, sfenksin al-

tından her gün neredeyse üç olimpik havuza eşdeğerde su çıkarılıyor. Aslında sfenks, kabaca bir olimpik havuzun içine oturtulabilir. Raporda böylelikle sfenksin önündeki suyun %70 oranında azaltıldığı belirtiliyor. Ama bekleyin: "sfenksin ve onu çevreleyen taş yatağının hareketlerini denetlemek için 33'ten daha fazla kontrol noktası yerleştirildi ve bu bir ayda tamamlandı ve bu denetleme bunların sabit durduğunu kanıtladı."[16]

Çok ciddi bir şekilde hata yapmıyorsam, bu miktarda saatlik su boşaltımında en azından suyla dolmaya devam eden küçük bir havuz büyüklüğünde bir boşluk oluşturmalı. Yani bir yeraltı gölü. Bu nedenle rapor, güçlü bir şekilde Hawass'ın kendi sonuçlarının yanlışlığını gösteriyor.

Bu durum bizi bir sonraki soruya geçiriyor: Mısırbilimci arkeolojik otoriteler neden bir yeraltı gölünü boşaltıyor? Stabilite için mi yoksa başka bir şey için mi? Suyun boşaltılması sfenksin stabilitesini azaltabileceği iddia edilebilir. Bu belli bir şey. İşte bunun için sfenks alanının stabilitesi gözleniyordu. Bir aylık gözleme dayanarak, bu yeraltı boşluğunu boşaltmanın yüzeyindeki yapıların stabilitesini tehlikeye atmadığını söyleyebiliriz. Fakat neden boşaltılıyor? Sfenksin pençelerini kuru tutmak için mi?

Hawass'ın raporu ve benim gözlemimle yüzleşen bir kaynak Hawass'ın Mısırbilimci Mark Lehner ile birlikte bu gölü yıllar önce bulduğunu iddia edecek kadar ileri gitti. Göl, tüm platonun altında, alan bünyesinde (yapımı 2002'de başlayan) beton duvarı barındırıyor. Ayrıca ona göre bu projelerin, Giza yeraltı dünyasının keşfi için bir hazırlık olduğunu da ekliyor.

2011 Ocak'taki Mısır Devrimi, büyük oranda hükümet çapında yozlaşmanın sonucuydu ve Eski Mısırbilimi bundan muaf değildi. 8 Ekim 2008'de Kahire'de eski restorasyon başkanı ve diğer iki Mısır Kültür Bakanlığı memuru, müteahhitlerden rüşvet aldıkları için 10 yıl hapse mahkum edildiler. Kahire mahkemesi Ayman Abdel Monem, Hussein Ahmed

Hussein ve Abdel Hamid Qutb'un LE 200,000 ila LE 550,000 arasında ($33,000 – 91,000) para cezasına çarptırdı.[17]

Abdel Hamid Qutb, aslında SCA'nın teknik bölümünün başkanıydı ve Hawass'a rapor veriyordu. Şüpheli kontratlar milyon dolarlar değerindeydi ve Mısır'ın en ünlü anıtlarının restorasyonunu içeriyordu. Eylül 2007'de Qutb tutuklandığında Hawass, sanığın kontrat verecek pozisyonda olmadığını söyleyerek hemen onu savunmaya geçti. Hawass, BBC'nin Arap departmanına, kontratın ancak bu konuda "son derece sıkı bir prosedürden" sonra verilebildiğini ve Qutb'in karar verme yetkisi olmadığını söyledi.[18] Mahkeme şüphesiz farklı bir hüküm verdi ve eğer Hawass bu noktada yorum yapsaydı, buna bir kaynak bulamazdım.

Qutb'in tutuklanması sırasındaki röportajda Hawass, BBC'ye aynı zamanda, "kişi masum olsa bile en ufak şüphe kırıntısı barındıran her çalışan hakkında hemen harekete geçtiklerini"[19] söyledi. Görünüşe göre SCA'nın içindeki hareket tarzı, masumiyeti ispatlanana kadar herkes suçludur. Hawass'ın Mısır'da popüler olmamasına şaşmamalı.

Hawass'ın kendini bulanık sularda bulması ilk değildi. Gantenbrink'in robotunun 22 Mart 1993'te Büyük Piramit'in içinde saklı bir kapı bulduğu zaman Hawass, o zamanki Giza Piramidi Platosunun denetim şefliği pozisyonundan uzaklaştırılmıştı. Aksi durumda açığa alınacağını bildiği için Gantenbrink, Nisan 1993'te buluşunu ilan etmede iktidar boşluğunu mu kullanmıştı yoksa eşzamanlı bir olay mıydı?

Bundan sonra olanlar hem ilginç hem de açıklayıcı. Duyurusu üzerine Gantenbrink, bu işi devam ettirmekten men edildi. SCA'nın selefi Mısırlı Eski Eserler Organizasyonu (EAO) Gantenbrink'in uygun kanalları kullanmak yerine kendi konuştuğu için arkeolojinin bir kuralını ihlal ettiğini söyledi. Aslında, neyin çıkarılıp, neyin çıkarılmadığını kontrol etmek kendi imtiyazındaydı. Bundan sonra olanlar daha da ilginç ve açıklayıcı. Graham Hancock şunları yazdı: "O zaman Ka-

hire'de Alman Arkeoloji Enstitüsü başkanı olan Dr. Rainer Stadelmann Mısırlıların yanında yer aldı ve Gantenbrink'i basın açıklamasından dolayı kınadı. Dr. Stadelmann buluşun önemsizliği hakkında katıydı. Bu bir kapı değil; arkasında bir şey yok."[20] EAO'nun başkanı Dr. Muhammad Bakr, duyurunun aldatma olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişti. Şunları belirtti: "Kuyunun ağzı bir robotun giremeyeceği kadar küçük."[21] Tarih, Bakr'ın her iki konuda da yanlış olduğunu gösterdi.

Hawass'ın gözetimi altındaki Giza'dan değerli Eski bir heykelin çalındığını iddia ederek Hawass'ı pozisyonundan alan kişi Bakr'dı.

Hancock'tan bir alıntı şöyle: "Üç ay sonra, Haziran 1993'te Dr. Bakr işten kovuldu ve yerine Dr. Nur El Din getirildi. Görevi kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlamaları sırasında Dr. Bakr 'son yirmi yıldır' piramitlere bulaşan bir 'mafya'dan bahsetti. İsim vermeyi reddederek Dr. Bakr şunları söyledi, adli otoriteler tarafından geniş kapsamlı bir soruşturma yapılmasını talep ettim ama isteğim reddedildi.'"[22]

1994'ün başlarında Hawass, yeniden göreve getirildi. Bakr çok güvenilir bir kaynak olmasa da, yine de ARCE'nin çok net yankıları var. *Quest for Knowledge* İngiliz dergisi yazarı Chris Ogilvie-Herald'a göre Hawass'ın "yeniden göreve getirilmesinin Amerika'nın müdahalesiyle olduğu söyleniyor."[23] Çalıntı heykel de içerse, teknik departmanının başkanı para cezasına çarptırılıp hapse de atılsa, ne olursa olsun Hawass, tüm bunlardan etkilenmemiş olduğu için oldukça şanslı görünüyor.

Gantenbrink hiçbir zaman Büyük Piramit içindeki işine geri dönmedi. Hatta Mısırlı otoritelere robotunu kullanmayı (çünkü yalnızca bir robot hava boşluğuna girebilirdi) ve mısırlı bir teknisyeni gönüllü eğitmeyi önerdi ama önerileri kabul edilmedi.

Ancak sonunda Hawass, kapının keşfedilmesinin son derece ilginç olduğunu ve daha fazla keşiflerin olacağını ileri

sürdü. Mart 1996'da, o yılın eylül ayında kapının açılacağını söyledi. Ay doğruydu ama kapı 17 Eylül 2002'de açıldı. Bu olay canlı olarak Amerika'da Fox TV'de yayınlandı ve National Geographic Channel üzerinden 140 ülkeye iletildi. Nihai sonuç, Hawass'ın yakında açılacağını iddia ettiği başka bir kapının keşfiydi. Dünya hâlâ bekliyor.

2002'deki canlı yayın sırasında Hawass, çok ilginç bildirimlerde bulundu. Örneğin, "Piramidi inşa edenlerin köle değil büyük Mısırlılar olduğunu"[24] iddia etti. Sonra da Arap gazetesi Al Gomhoreya'ya "robotun keşfinin Yahudiler ve bazı batı ülkeler tarafından vurgulanan Piramitlerin Yahudiler tarafından inşa edilmiş olduğu iddiaların tersini ispatlamasıyla sonuçlandığını"[25] söyledi. Tabii ki bir hava boşluğu keşfetmek çok büyük bir şey değil. Ama benzer bir şekilde bilimsel gaf da, Yahudilerin köle olarak piramitleri inşa ettiklerini kimsenin iddia etmemesidir. Kabaca söylemek gerekirse, eğer bu bir tarihi olaysa, piramitlerin inşasından yaklaşık 1000 yıl sonra gerçekleşirdi. Pratik olarak batı dünyasındaki eğitimli herkes bunun farkındadır. Ama görünen o ki önde gelen arkeologlardan ve Mısır mirasının koruyucularından biri bunun farkında değil.

Hawass sıklıkla milliyetçiliği kötüye kullanıyor, ama bazı gazeteciler ve gözlemciler kendi akıllarınca Hawass'ın Yahudi aleyhtarı olduğunu varsayarak daha ileri gitmiş. Bana göre, Hawass, ne zaman bir mikrofonun ya da kameranın önüne geçse fena halde çenesinin düşmesinden mustarip.

Daha ciddi bir not daha, SCA, (yani Hawass) Mısır'da olan araştırmaların çoğunun rapor edilip edilmemesinde ve nasıl rapor edileceği konusunda yıllarca engellemelerde bulundu. Bu, kuralları çiğneyen Gantenbrink ve resmi Giza raporlarının çok uzun bir süre yayınlanması durdurulan Dr. Abbas'ın durumunda açıkça görülüyor. İletişime geçtiğim kaynaklar da bazı raporların yayınlanmayı beklediğini ama sürekli ertelenmelerle karşılaştıklarını söylediler. Bu tür bir davranış,

yayın yasağı değilse bilimsel değil ama kontrol amaçlıdır. Bazıları bu durumun ciddi bir birikmiş iş sebebiyle olduğunu savunabilir, diğerleriyse "hasıraltı ediliyor" diye bağırabilir.

SCA bilimsel raporların kendi rızası olmadan yayınlanmasına neden bu kadar sıkı cezalar (ceza genellikle Mısırlılara ait arkeoloji alanlarına girişin reddedilmesi oluyor) getirdi? Bunlar herhangi bir bilimsel yaklaşımdan çok uzak ve en iyi ihtimalle diktatörlük sınırlarında o halde ama o zamanlar SCA diktatörlük çerçevesinde çalışıyor.

Hiç kimse kazının ne zaman, nerede, ne genişlikte ve kim tarafından yapılacağına karar vermede Mısır'ın yetkili olmadığını iddia edemez, ama SCA'nın ARCE ile bağlantısını göz önünde bulundurduğumuzda bu durum böyle değil. Bir kere izin verildi mi katılan bilimadamları ve düzenleyiciler sonuçları ne zaman ve nerede yayınlayacağına karar verme gücünü kesinlikle elinde tutmalı. Ama bunun yerine SCA sonuçların açıklanmasını uygun görünceye kadar ağızlarını tıkıyor ve hatta o zaman bile yazı değişimini talep edebiliyor. Tüm bunlar dıştan gelen genel bir bakış olmadan oluyor.

Bir kaynak, Hawass'ın bilerek yanlış bilgi verme yaklaşımı sergilediğini söyleyecek kadar ileri gitti: Hawass dikkatlice Eski Mısır'ın standart tarihiyle uyuşmayan bilimsel sonuçları çarpıtıyor ve yalnızca kontrol edip kendini medyum yaparak neredeyse tek başına Mısır tarihinin mevcut durumunu sürdürüyor. Bu "Hawass dokunuşu" 2009'daki sfenks yeraltı suyu raporundaki dönüşte açıkça görülüyor. Ama önemli soru şu: neden?

Cevap çoktan verildi: Hawass Eski Mısır tarihi hakkındaki ortak görüşü devam ettirmeye çalışıyordu. Genellikle Hancock, Bauval ve West'i dışlamasının sebebi bu. Bunların kendine karşı gelebilecek en gürültülü ve en tehlikeli grup olduğunu fark etti ama kızgınlığını hisseden yalnız onlar değil. Hawass kendi gündemiyle uyuşmayan buluntuları reddetti,

farklı fikirleri olan herkesin adına leke sürdü ve fikirlerinin ofisinden dışarı çıkmasına engel oldu.

2008'de Profesör Barry Kemp, asi firavun Akhenaten tarafından yaratılan Amarna şehrini araştırmasında rapor etti. Görünüşe göre firavun küçümsenmişti ve ölümünü takip eden yıllarda Eski Mısır araştırmacıları onun varlığına dair bütün söylentileri ortadan kaldırmaya çalıştı. Kemp ve takımının Amarna'da "beslenme yetersizliği, aşırı işgücü ve eski çağlara ait alanların kazılarında şahit olunan en düşük yaş belirtilerini"[26] gösteren iskelet kalıntıları buldukları rapor edildi. Bu kanıt, Akhenaten'in çok az kişinin gurur duyduğu zalim bir rejim yarattığını onaylayan uzun bir yola doğru gidiyor.

Ancak buluntular, kazı yapan kişileri tarihi bozmakla suçlamak için Mısır yerel haber servisini kullanan Hawass'tan gelen eleştirilere maruz kaldı. Buluntuların "hiçbir bilimsel kanıta dayanmadığını" iddia etti ve "tıpkı Giza Piramidi gibi Eski Mısırlılar için Akhenaten şehrini inşa etmenin bir takıntı haline geldiğini ve işçilerin gurur duyacakları ulusal bir başarıyı ortaya çıkarmak istediğini"[27] de sözlerine ekledi. Daha sonra Hawass yaptığı yorumlardan ötürü "boş şovenizm düşkünü"[28] olarak tanımlandı.

Hawass aynı zamanda "Mısır'ın tarihi eser kanununu güçlendirme çalışmasıyla" ve 2002'de "kazıdan ziyade belgeleme ve korumaya teşvik etmek için Mısır'ın yukarı kısmında kazıları yasaklamayı sağlayacak yeni bir yasa çıkarma çalışmasıyla"[29] gurur duyuyor. Aslında Hawass, yukarı Mısır'daki tüm kazıları durdurmasıyla gurur duyuyor! Nedeni merak edilebilir. Belgelemenin ve korumanın önemini tartışmaya gerek yok ama neden diğer şeylerden yoksun bırakılıyor ve bunları prensip haline getirmek yerine yasa çıkarmak neden?

Son olarak, jeolog Robert Schoch'un sfenkslerin piramitlerden daha eski olduğu teorisiyle ilgili görüşüldüğünde Hawass şunları belirtti: "jeologlar Schoch'un söylediklerini ka-

nıtlarsa bir Mısırbilimci olarak bana göre hâlâ Sfenksin tarihi bizim için nettir"[30] Kısacası, deliller neyi gösterirse göstersin Hawass onun için bu konunun net olduğunu iddia ediyor. Görünen o ki Hawass için Mısırbilimi bir inanç, bilim değil.

Hawass'ın pek çok şeyden suçlanabilir olması ve suçlanması gerekmesine rağmen, bir bilim olarak Mısırbilimciliğin ciddi anlamda bahar temizliğine ihtiyaç duyması eşit derecede sorun. Yaklaşık 1840'tan beri Mısır tarihi paradigmasının kararlı bir şekilde yerinde saydığını öğrenmek belki de şaşırtıcı gelebilir. Bu dogmayı sürdürmek için, ciddi bilimsel kanıtlar çoğunlukla bir kenara bırakıldı ve Hawass ve pek çok diğer "bilimadamları" inançlı bir şekilde buna sadıklar.

1984 ve 1985'te karbon testi için sfenksten beş parça da dahil olmak üzere Giza Platosu'ndan çeşitli örnekler alındı. Sonuçlar, bunların MÖ 3809 ile 2869 arasında olduklarını gösterdi. Bu da Giza piramitlerinin inşası için kabul edilen Mısır kronolojisinin 200 ila 1200 yıl yanlış tarihlendirildiği anlamına geliyordu. Bauval, Mark Lehner'den alıntı yapıyor: "Giza piramitleri Mısırbilimcilerin inandığından 400 yıl öncesine dayanıyor."[31]

Aynı şekilde 1950'lerde Mısırlılara ait eski eserler araştırma başkanı olan Zakaria Goneim, piramidinin içinde üçüncü hanedan firavun Sekhemkhet'in bozulmamış lahitini buldu. Lahit açıldığında içinde mumya yoktu. Boş bir lahitti. Bu durumda kesinlikle mezar hırsızları suçlanmamalı. Aslında, Büyük Piramit de dahil olmak üzere, Mısırbilimciler boş lahitin sonucu olarak mezar hırsızlığını belirlerdi. Eğer bu bir olay yeri araştırması olsaydı, mevcut delillere dayanarak çok az dedektif benzer bir sonuca ulaşırdı.

Aslında Mısırbilimi, kendisi için inşa edilen bir piramide tek bir firavunun bile gömülmediğini bunun yerine gizli bir yere gömüldüğünü yazan MÖ birinci yüzyıl tarihçisi Diodorus Siculus gibilerinin eski kayıtlarına küçümseyerek bakıyor. Her ne kadar deliller tam tersini ispatlasa da Mısırbilim-

ciler piramitlerin mezardan farklı olduğunu söylemeyi tercih ediyor.

Hollandalı yazar Willem Zitman, günümüz bilimadamlarının Eski Yunanlıların kendilerinin de iddia etmiş olduğu gibi Eski Mısır'da eğitim almış olduklarını neden kabul etmek istemediklerini düşünüp taşınıyor. Bunun yerine Yunanlıların her şeyi kendileri keşfetmiş gibi davranmayı tercih ettiklerini ve bu nedenle Mısırlıların bilimi ilerletmek için hiçbir şey bilmedikleri iddiasını ortaya atabildiklerini söylüyor. Zitman, arkeolojik astronominin bir bilim disiplini olarak 1983'ten beri öğretilmesine rağmen Mısır'ın çok nadir tartışıldığını da ekliyor; dikkate değer bir istisna. Böyle bir boşluk yaratıldığında Robert Bauval gibilerinin teorileriyle bu yeri doldurulacağı kesindir. Mısırbilimciler bu gerçekten hoşlanmazsa, Bauval'i suçlamamalı.

Sonunda Hawass, Mısırbiliminin şu anki durumunu kabulleniyor ve anlıyor. West, Bauval ve Hancock gibilerini saçma cümleler kurdukları için ayıplıyor. Ama 1996 Ağustos'ta (şaşırtıcı şekilde kameralar önünde) Hawass: "Tünelin içinde ne olduğunu kimse bilmiyor. Ama ilk fırsatta açacağız,"[32] diyerek sfenksin altına doğru giden bir tünel için mücadele veriyordu. Bu, 2009'da söylediğinin bütünüyle çarpık olduğunun (doğru değilse bile en azından daha önceden söylediğinin) bir kanıtı.

Yani 1996'da tüneller vardı. Ama 1999 Nisan'da sfenksin yanında bir yeraltı yapısı olan Osiris'in mezarından çıkan tünellerin varlığını reddetti. Sanki aynı şeyi her on yılda bir yapması gerekiyormuş gibi Nisan 2009'da bu hikâyeyi tekrarladı. Yine de bahsedildiği gibi Ağustos 1996'da sfenksin altında bir tünelin içinde yürürken filme alındı!

Bauval'in *Gizli Oda*'da belirttiği gibi, Hawass ve Giza Platosu'nun dahil olduğu tartışma birkaç on yıl öncesine dayanıyor: "Bu arada Zahi Hawass'ın dahil olduğu sıra dışı bir şey oldu. Net olmayan nedenlerden ötürü, görünüşe göre Mı-

sır Bakanlığı'nın Yeraltı Suları Enstitüsü'yle bağlantılı olarak, sfenks tapınağının önünde kazı yapmaya başladı. 50 fit (15 metre) kazdıktan sonra alanın doğal kireçtaşı yerine kırmızı granite çarptılar."[33]

Giza Platosu'nun yapısında kırmızı granit yok; tek kaynak yüzlerce mil güneydeki Aswan. 1980'de sfenksin etrafında keşfedilen kırmızı granitin varlığı Giza Platosu'nun altında bir şeyler olduğunu kanıtlıyor. Hawass, farklı bir şey söylerse, ilk olarak "çok fazla protesto ettiği" bir durum olarak görülmeli. Giza Platosu'nun altında saklı olan şeyin Atlantis'le ya da (daha olası ihtimalle) Eski Mısır tarihinin unutulmuş boyutuyla ilgili olup olmadığı yalnızca zamanın cevaplayabileceği bir soru.

ATLANTİS ARAŞTIRMASI

Atlantis, Mısırlılara ait *Keftiu* kelimesinin Yunanca çevirisi olan tek bir kelime. Keftiu orijinal Atlantislilere ait bir kelimenin çevrisiydi; yani Plato böyle söyüyordu. Tek bir isim ve tek bir söylem olduğundan Atlantis'i tanımlayan hikâye zor; kolay olsaydı, gizem çok uzun yıllar önce çözülmüş olurdu.

Plato, *Timaeus* ve *Critias*'ı yazdığında büyük ihtimalle Atlantis'in bin yıllık bir tartışma yaratacağını hiç tahmin etmemişti. Medeniyetlerin genellikle Atlantik Okyanusu'na yerleştiğine inanılmasına rağmen, Amerika'dan Ortadoğu'ya kadar sayısız yer ileri sürüldü. Atlantis'in yerini tespit ettiğini iddia eden pek çok araştırmacılardan biri Amerikalı araştırmacı Robert Sarmast. Onun hikâyesi diğer teoriler kadar şaşırtıcı olmasa da, onun olasılığının problemin kilidini açacak anahtar olma avantajı var.

Atlantis'in yok olmasıyla ilgili en dikkate değer gerçeklerden biri "kıtanın" yavaşça battığıdır. Bu, depremin de dahil olduğu felaketler serisinin nihai sonucuydu. Sarmast'a göre

bu, yeri belirlemede bir ipucu. Kısaca söylemek gerekirse, Sarmast Atlantis'in yeri olarak Akdeniz'i belirledi. Depremler ve kıtasal sürüklenme Cebelitarık Boğazı'nı (Herkül Sütunları) en az üç kere kapattı. Sonuç olarak su buharlaşmaya başladı ve denizi karaya çevirdi. Nil'in görünen rotasını ve çok daha ilerisini kapsayarak çeşitli jeolojik kalıntılarla denenen ve şu anda kabul görmüş bilimsel gerçek bu.

5000 yıl önce su seviyesinin günümüzdekinden düşük olduğunun kanıtı olan ve şu anda su yüzeyinin altına gömülü Malta adasının etrafında bina ve araba tekeri izleri kanıtlarını araştıran yazarlardan biri Graham Hancock'tur.

Sarmast, yaklaşık 10.000 yıl önce boğazın kapandığını ve bunun sonucu olarak dünyanın gördüğü en büyük şelalelerden birinin (Viktorya Şelalelerinden yüz kat daha büyük) oluştuğunu söylüyor. Ancak depremler koridoru yeniden açtığında milyonlarca ton su yavaşça Akdeniz'e girdi, böylece kara suyun altına gömülmeye başladı. Sarmast, Atlantis'in bu felakette kaybolduğuna inanıyor.

Sarmast, Kıbrıs'la ilgilendiğinde doğrulayabileceği Atlantis'e ait pek çok özellik bulunduğuna inanıyor. Onun hipotezine uyan iki önemli özellik var. Fillerin ve bakırın varlığı. Bakır, Kıbrıs'ta o kadar çoktu ki aslında ada bu metalden sonra ismini aldı.

Ama ya Atlantis'in gerisinde yer aldığı söylenen Herkül Sütunları? Sütunların Cebelitarık olarak tanımlanmasına karşı eleştiriler Sarmast zamanına dayanıyor: Eberhard Zangger Akdeniz çevresinde bu tanıma uyan çeşitli yerlerin olduğunu iddia eden kişilerden biriydi. Bazılarına göre Cebelitarık, bu başlık için tek aday olarak düşünülmemeli.

Ama Akdeniz bir deniz değilse, Atlantis bir ada olabilir miydi? Denizin büyük bölümünün karaya dönüşmüş olmasına rağmen, nehirler hâlâ alana boşalıyordu ve Akdeniz'in Atlantik Okyanusu'ndan ayrı kalma süresi oldukça uzun değilse şayet, bazı okyanuslar diplerde kalmış olmalı.

Aslında Akdeniz kıyıları, MÖ 8000'e dayanan kalıntılarının olmasından dolayı medeniyet başlangıçlarının işaretlerini gösteriyor. Eski Mısırlıların yaklaşık MÖ 9500 olarak belirlediği Atlantis'in batmasından hemen sonra. Bu nedenle bu alanda bilinmeyen bir uygarlık var gibi görünüyor. Atlantis, Atlantik Okyanusu'nda yer alsaydı Batı Akdeniz'de ya da hatta İspanya ve Morocco boyunca Atlantik Okyanusu'nun batı kıyılarında bunun işretlerini görmez miydik?

Sarmast, her yıl Kıbrıs'ta kökenleri tarihin derinliklerinde yok olmuş yemek festivali yapıldığını ekliyor. Felaketi anma olabilir mi? Kilisenin hıristiyanlaştırdığı eski bir festival olan Hamsin Yortusu'nda kutlanmasına rağmen festivalin adı bile Kataklysmos (İngilizcede "catastrophe" kelimesi "afet" anlamındadır).

Atlantis'le bağlantılı olan yalnızca bu değil. Adanın en yüksek dağı şu anda neredeyse deniz seviyesinden 2 kilometre yükseklikte ve adı Olimpos. Yunan tanrılarının kutsal dağı olan gerçek Olimpos bu mu?

Sarmast, Atlantis'in yok olmasının Nuh ve sel hikâyeleriyle bağlantılı olma ihtimaline değiniyor ama yoğun bir şekilde bu konu üstünde durmuyor. Bu tür bir afet (Akdeniz çanağının dolması) ve sonunda karaya ulaşana kadar Nuh'un gemisinin suyla dolmaya başlaması ile çok benzer. Aslında su yeni bir seviyeye yükseldiğinde dünya değişti ve Eski Dünya'nın kötülüklerini alıp götürdü. Kötülük de Atlantis'teydi. Felaket olduğunda, uygarlığın çevresine yapmış olduğu kötülüklerin tanrı tarafından temizlenmesi olarak tanımlandı.

Tanrı ya da doğal bir felaket olsun, çanağın tekrar dolması içinde yaşadığı insanlarla birlikte muazzam bir etki (panik) yaratmış olmalı. Bazılarının deniz seviyesinin yükselmesiyle bazılarının ise tsunamiyle bile karşılaşmış olması mümkün. Pek çoğu ölmüş olmalı. Atlantis, denizin yanında yer alan bir ova olması bakımından daha da büyük bir problemi vardı. Dağ toplumu olmuş olsalardı, hayatta kalabilirlerdi ya da

daha fazla zamanları olabilirdi. Felakete uğramış tüm kurbanlar arasında, kıyı şeridindeki bir topluluk daha çok kurban vermiş olmalı. Ve Mısırlılar onları hatırladılar.

Ancak Sarmast'ın hipotezi tam burada kalıyor. En iyi ihtimalle Akdeniz sularının altında keşfedilmeyi bekleyen kayıp bir toplumun olduğunu aydınlatıyor. Bu da bize Eriha, Malta ve hatta Eski Avrupa'nın bir zamanlar nasıl birbirine bağlı olduğunu ve daha geniş bir bütünün parçası oldukları hakkında ilginç görüşler sağlayabilecek başka bir kayıp macera olacaktır. Ama işin aslı şu ki, Kıbrıs büyük ihtimalle Atlantis değil. Yine de yeryüzünde, birden fazla Herkül Sütunları olmasına rağmen Plato'nun referans gösterdiği Cebelitarık'da olanlardır. Aynı şekilde Plato, Atlantis'in boyutlarını listeledi ve genişliği neredeyse 1.000 mil olan bir yer olarak hesapladı; böyle bir uygarlık hiçbir yerde olmaz, özellikle de bazılarının öne sürdüğü Ege'nin Thera volkan adasında. Öyle görünüyor ki Atlantis araştırması henüz sona ermedi.

ATLANTİS: KAYIP WALHALLA

Sekizinci yüzyılda Viking gemileri memleketleri İskandinavya'dan ayrıldı ve uzak kıyılara yelken açtı. On birinci yüzyılda Viking döneminin sonlarına kadar gemileri, batıda İzlanda ve Grönland'a güneyde Kuzey Afrika'ya ve doğuda Konstantinopolis ve Volga nehrine kadar ulaşmıştı. Dokuzuncu yüzyıl boyunca Vikingler, 845'te Paris'e ulaşarak Fransa da dahil olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinin yanı sıra İngiliz adalarına saldıracak ve yavaş yavaş buraların kontrolünü ele alacaktı. Kıta çapında 900 civarında büyük şehir ve manastır talan edilmişti; yenilen ülkeler bir daha asla aynı olmayacaktı ve Viking baskınlarının uzak anıları günümüzde bile popüler efsane olarak yaşamaya devam ediyor.

Tarihçilerin konu üzerinde kabaca fikirleri olmasına rağmen, Vikingler'in neden bu kadar Avrupa ülkesini istila et-

tiği hâlâ cevaplanmamış bir soru olarak duruyor. İlk teoriler, Viking nüfusunun çok fazla arttığı ve bölgelerini genişletmek zorunda kaldıkları üzerine odaklanıyordu. Vikingler'in Avrupa'yı neden istila ettiklerine dair yeni bir teori şimdilik öne sürülmese de bu ilk teoriler çoktan bir kenara bırakıldı. Düşük bir olasılık da, efsanelerine göre güneybatıda bir yerlerde bulunan mitolojik evleri Walhalla'yı araştırmaya gitmiş olmaları yönünde. Walhalla genellikle Tanrıların Salonu olarak adlandırılır ancak, efsaneye göre tanrıların, sakinlere ölümsüzlük bahşettikleri bir adayla yakından bağlantısı bulunuyordu. Belçikalı tarihçi Marcel Mestdagh'ın vardığı sonuç, Vikingler'in Walhalla'yı aramak için ülkelerinden ayrıldığı yönünde. Yıllarca Vikingler'in Avrupa'yı fethetme hikâyesini öğrencilerine defalarca anlattıktan sonra Mestdagh, Vikingler'in önce İngiltere'yi sonra da Fransa'yı istila etmesinde mantıklı bir yön olduğunu fark etti. Mestdagh, daha önce hiç kimsenin görmediği bir şeyi fark etmişti.

Başlangıçta pek çok adayı ve kıyı bölgelerini istila ettikten sonra Vikingler, sözde Büyük Ordu'yu toplamıştı. İngiltere'de Danimarka'dan botlarla getirilen askerlerin çekirdeğini oluşturduğu Büyük Ordu 866'da oluşturuldu. Görevleri büyük kasaba ve şehirleri fethetmekti. Bu görev ordunun Fransa'da mücadelesini sürdürmek için kanalı geçtiği 879 yılında başarıya ulaştı. Mestdagh Büyük Ordunun İngiltere'de dolaşma şeklinin gelişigüzel değil de belli bir düzen içinde olduğunu fark etti. Sanki o alandan bir şey (belki de topoğrafyadan bir şey) onları bir yerden başka bir yere yönlendiriyormuş gibiydi. Bu her neyse o zaman vardı ya da görünüyordu ama bizim için çok uzun süredir kayıp.

Uzun yıllar ve pek çok araştırmadan sonra Mestdagh, biz artık o şekilde tanımlamasak da, bu alanda kayıp ipucunun hâlâ var olduğunu fark etti; bu, biri İngiltere'de (Nottingham), biri de Fransa'da (Sens) bulunan iki şehirden yayılan eski bir yol ağıydı. Mestdagh, İngiltere'deki Nottingham

merkezli yol ağlarını gösterebiliyordu ama Vikingler aradıkları şeyi orada bulamamıştı. Nottingham'ı fethettikten sonra Danimarka'dan yeni gelen askerler ve Viking ordusu kanalı geçerek Fransa'ya ulaştı. Orada da aynı yol sisteminin kullanılmasını sağladılar, böylece tüm yollar Viking Büyük Ordusunun 886 sonlarında ulaştığı Fransız Sens şehrine gidiyordu.

İlginç şekilde Sens, Vikingler'in yağmalamadığı tek şehir değildi. Bunun yerine yalnızca altı ay süren huzurlu bir kuşatmaya benziyordu. Tarih kitapları özellikle Sens kuşatmasında hiç kimsenin öldürülmediğini ya da yaralanmadığını belirtiyor. Büyük Ordu oraya ulaştığı zaman, kasabadaki halk, tamamen diğer şehirlerdekiler gibi zalimce istila edilecekleri beklentisiyle Yonne nehrindeki adaya yerleşmişti. Bazı tarihçiler, Sens başrahibinin Vikingler ile birlikte huzuru getirdiğini ileri sürüyor ama bunu destekleyecek herhangi bir kanıt yok. Kısaca, Vikingler'in neden bu kadar saygılı olduklarına dair bilinen bir sebep bulunmuyor. Mestdagh'ın merak ettiği şey: Senones ("yaşlılar") olarak bilinen Keltik kabilesinin ilk kalesi olan Sens, bir şekilde Vikingler'e kutsal mı gelmişti? Sens, Vikingler'in arayıp bulamadığı şey miydi? Sens, onların efsanevi Walhalla'sı olabilir miydi? Bu şehri yağmalamamalarının sebebi bu muydu?

Vikingler'in Kuzey Fransa'da karşılaştıkları şey, eskimiş ve uzun süredir unutulmuş bir yol sistemiydi. Mestdagh, yol ağının aslında mükemmel yol inşaatçıları olarak bilinen Romalıların işi olduğuna inanıyordu. Kötü şöhretli Roma fatihi Julius Caesar, MS 4. yüzyıl sonlarında tek idari merkez haline gelmiş olmasına rağmen, ordusunu yerleştirmek için Agedincum'u (Sens'i) seçmişti.

Çok geçmeden Romalıların bu yol ağını inşa etmedikleri ortaya çıktı. Çünkü Romalıların Galya'yı işgal etmesinden çok önceye, binlerce yıl daha eskiye dayanan megalitik taş ağlarıyla karşılaşmışlardı. Dikilitaşların ve diğer megalitik yapıların MÖ ilk bin yılda Avrupa'nın doğu tarafından gelen

Belçikalı tarihçi Marcel Mestdagh'ın Atlantis olarak tanımladığı Paris'in güneydoğusunda bulunan Fransız Sens şehri, muazzam bir megalitik uygarlığın merkezi olarak tanımlanıyor. Yerel Keltik kabilesi daha sonra Senones ("yaşlılar") olarak bilindi ve denizden yüzlerce mil uzaklıkta olmasına rağmen alan da Ile-de-France ("Fransız adası) olarak biliniyor. (Resmin telif hakkı yazara aittir.)

Keltler tarafından sınır belirleme amacıyla kullanıldığını biliyoruz. Keltlerin bu megalitik alanı aktif bir şekilde kullandığı iyi biliniyor. Ve Stonehenge gibi yerler 18. yüzyılda William Strukeley gibileri tarafından incelendiğinde, Kelt rahibi (druid) olarak bilinen rahip sınıfının, bu anıtın içinde ve ortasında özenle hazırlanmış bir tören yaptıkları düşünülmüştü. Galya istilasında Caesar özellikle Kelt rahiplerini avlamayı hedeflemişti, böylelikle onların bildiklerinin artık geçerliliğini koruyamayacağını garantilemiş olacaktı.

Eşit zenginlikte megalitik alanlara sahip İskandinav ülkelerinde bu tür bir ortadan kaldırma gerçekleşmemişti. Aslında Kuzey Avrupa, megalitik zamanlardan Vikingler'e kadar

giden tüm yolu nispeten huzurlu geçirmişti. Bu da megalitlere bağlı bilgilerin Vikingler'in çağında iyi bir şekilde geçerliliğini koruduğu anlamına geliyordu ki, Avrupa'ya yerleştiklerinde bu eski göstergeler hakkında yerel halkın bildiğinden çok daha fazlasını bildikleri anlamına geliyordu. Vikingler etkili bir şekilde daha önceki dünya ile bağlantısını sürdürdü ve MS 800'e kadar Walhalla'yı bulmak için yola çıktıklarında önce Romalılar sonra da İngiltere ve Fransa'daki Hıristiyanlık tarafından üzücü bir şekilde ayrılan bu bağlantıya dayanarak büyük ölçüde bunu başarabildiler. Sonuç olarak Viking bilgilerinin çok azı bize geçebildi, bu nedenle Mestdagh eski efsaneleri kataloglamanın yanı sıra megalitleri, yol ağlarını ve eski anıları haritalamak için Kuzey Fransa'nın kırsal bölgelerini gezerek yıllarını geçirdi; tüm bunlar GPS'in ya da Google Earth gibi modern mucizenin olmadığı zamanlarda (1970'ler ve 1980'lerde) oldu. Araştırmalarının şaşırtıcı sonuçlarını yayınlamadan önce olmasa da, onun erken ölümüne katkı sağlayacak abidevi bir görevdi.

Zahmetli araştırmasının sonuçlarına baktığında, yol ağlarının ve megalitlerin, hikâyenin yalnızca bir kısmını oluşturduğunu fark etti. Aynı zamanda Sens'in merkezindeki ovallerle eşmerkezli pek çok büyük boşluk oluşturan muazzam büyüklükte uzun hendekler serisini de keşfetti. Bu ovallerin neyi belirttiğini hiç kimse çözememişti. Aslında hendeklerin yüksek tarafı yol inşa etmek için kullanılıyordu ki bunların bir kısmı günümüzde hâlâ kullanılmakta. Ama Mestdagh'ın yerinde araştırmaları bu büyük hendeklerin bir zamanlar orada olduğunu ve çoğu kez bu alanda tanımlanabildiğini gösteriyordu. Hendekler kumdan yapıldığı için bunların bütünlükleri 3.000 yıldan uzun bir süredir yavaş yavaş bozulmuş ve kullanılmaz hale gelmiş. Daha detaylı araştırmalardan sonra bu hendeklerin yükseltilmiş sınırları olduğu ortaya çıktı. Her birinin ortasında ya çukur ya da o zamanlar suyla dolu olan yalaklar vardı. Bu içteki çukurlar muhtemelen kanal görevi

görüyordu ve çoğunlukla nehirlere bağlanıyordu; aslında, Sens'i saran eşmerkezli oval kısımlar mevcut nehirleri oluşturuyordu; örneğin, Meaux ve Chalons-sur-Marne arasındaki Marne nehrinin kısımları gibi.

Megalitik insanların (Batı Avrupa'da bulunan binlerce megalitlerden sorumlu kişilerin) sahip olduğu bilginin gerçek boyutu ne arkeologlar ne de tarihçiler tarafından henüz anlaşılabilmiş. Ama 1970'lerde arkeolog Alexander Thom çok şaşırtıcı bir keşif yaptı. Britanya ve İrlanda'da 600'den fazla megalit üzerinde detaylı çalışma yaptıktan sonra, hepsinin megalitik yarda olarak adlandırdığı standart bir ölçü birimiyle inşa edilmiş olduklarını fark etti. Merkezi bir hükümet formu olduğu sonucuna vardı "çünkü standart ölçülerin düzenlendiği bir merkez olmalıydı ama bunun bu adalar üzerinde mi yoksa kıta üzerinde bir yerlerde mi olduğu belirlenemiyor."[34] Bu merkez Sens olabilir. Mestdagh, Sens'te kutsal merkezin oluşturulmasının coğrafyayı ayrıntılı bir şekilde bilen biri tarafından ana yönlere göre yapıldığını fark etmişti. Bu geometrik yönün ana ekseni doğu-batı doğrultusunda ve şehrin 1.5 mil doğusunda yer alan yol sistemi merkezini de içine alıp doğuya doğru uzanarak Sens şehrinin merkezinden geçiyor.

Mestdagh'ın araştırmasının sonucu çok çeşitliydi, pek çoğu bu kitabın kapsamının dışında. İlki, her yöne 200 mil uzanan toplam 64 yol olmasıydı. Bu yol ağının yüzlerce milinin yol boyunca uzanan sayısız megalit ve kutsal alanlarla birlikte 1980'lerde hâlâ kullanılmakta olduğunu fark etti. İkinci olarak, Mestdagh, bu yol üzerinde bulunan pek çok kasaba ve köyün isminin Marc ya da Merc, aslında "marker" (bu kelime Türkçede işaret anlamına geliyor) önekini içerdiğini de fark etmişti. En iyi bilinen alanlardan biri daha eski zamanlarda olmasa bile Keltik zamanlarından beri çoğunlukla kutsal kabul edilen ünlü bir sönmüş volkan olan Puy-de-Dôme'un eteklerinde güneydeki yolda yer alıyor. Bu dağın zirvesinde

Roma tanrısı Merkür'e adanan bir tapınak bulunuyor bu da Merc önekine biraz daha gönderme yapıyor. Merkür'ün yolda seyahat eden kişilerin koruyucusu olduğunun düşünülmesi tesadüf mü?

Dört eşmerkezli hendeğin bu sistemi yapımı, ilk ve en küçük oval olan I. Oval'in çevresinin bile 400 mil olmasından dolayı muazzam bir çalışma gerektirmiş olmalı. Oval IV 297 ve 370 mil eksenlerinde ve çemberin çevresi 1.106 mil; şok edici boyutlarda, ama özellikle Çin Seddi'nin 5.500 milden daha fazla uzunlukta olduğunu hatırladığımızda hâlâ insan kapasitesinin sınırları içerisinde.

Fransa haritasının üzerinde III. Oval neredeyse çıplak ve amatör gözle görülebiliyor: herhangi bir Fransa haritası alın ve Rouen şehrini bulun; Le Mans, Tours ve Châteauroux'a doğru takip edin. Biraz daha kuzeyde Amiens ve Poix arasında küçük bir bölüm bulunuyor: Poix ve Rouen arasında modern haritalarda bulunmayan bir bölüm var, ama bir zamanlar burada bir Roma yolu olduğu biliniyor. Hayal ürünü olmanın ötesinde bu ovaller çok gerçek.

Eski Keltik kabilelerinin sınırlarını haritaladığınızda, ovallerle ve merkezi Sens'te bulunan yelpaze biçimli yol ağıyla karşılaşırlar. Megalitik sistemin dikilitaşlarla bağlantılı olduğunu ve Keltlerin sınır işareti olarak bu taşları kullandığını bildiğimizde, belli dikilitaşların belli yerlere neden dikildiği muamması açıklanmış oluyor. Mestdagh aslında, zamanın tozlarında kaybolmuş bir megalitik uygarlık keşfetmişti. Ama kaybolmuş muydu? Ile-de-France adını hatırladığımızda bir adadan bahsettiği kolayca anlaşılabilen bir söylem var, ama bu yer gerçekten efsanevi kayıp ada Atlantis olabilir miydi?

Neyse ki eğitimli tarihçi Mestdagh buna gözü kapalı inanmak zorunda değildi. Atlantis hikâyesinin Mısır'a giden ve orada tapınak rahiplerinden kayıp şehri öğrenen Solon tarafından Plato'ya anlatıldığını biliyoruz. Solon'a adanın kesin boyutlarını, 3.000 stadyum (333 mil) olarak temin etmişlerdi

ki daha sonra Plato *Timaeus* olarak bilinen tamamlanmamış işin bir kısmına bunu da dahil etmişti. Ve işin ilginç kısmı şu: IV. Oval 333 mil uzunlukta eşit kenarlardan oluşan bir eşkenar dörtgen içine kazılabilir (her ovalin kazılabileceği gibi). Bu mesafe Plato'nun Atlantis boyutu olarak bahsettiği 3.000 stadyum büyüklüğüyle mükemmel şekilde benzeşiyor. Dahası da var. Plato, Atlantis'i nispeten düz bir alana ve dağlarla deniz arasına yerleştiriyor. IV. Oval aslında nispeten düz bir alan üzerinde ve Alp dağlarıyla Akdeniz arasında. Plato, Atlantis ile deniz arasındaki mesafenin 2.000 stadyum ya da 222 mil olduğunu da ekliyor; bu uzaklık eşkenar dörtgenin en güney köşesinden Akdeniz sahili arasındaki mesafeyle tam olarak uyuşuyor. Son olarak yol sistemini kullanarak Mestdagh, I. Ovalin içinde bulunan alanın "orta krallık", I. Oval ile IV. Oval arasında kalan alanın diğer dokuz krallığı kapsadığı sonucuna vararak Plato'nun bahsettiği Atlantis'in on krallığının izini yeniden sürebildi. Başka bir Yunan filozofu Proclus, Atlantis'in orta krallığının tam olarak I. Ovalin boyutuyla aynı olarak 1.000 stadyum büyüklüğünde olduğunu dile getiren Marcellus'un metninden bahsetti. Ve tam bu ovalin içinde yer alan Keltik geleneğinde kayıp bir efsanevi kararın ismi olan Avalon adında bir şehrin olması yalnızca bir tesadüf olabilir mi?

Mestdagh aynı zamanda Megalitik çağdan kalan ve Megalitik uygarlığın Atlantis olduğunu destekleyici kanıtlar da buldu. Petit-mont, günümüzde 4.000'den fazla dikilitaşıyla bilinen ve bu taşların çoğunun Carnac şehrinin etrafında ve içinde sıralandığı bir bölge olan Morbihan Körfezi çevresinde ünlü bir höyük (bir mezarın veya birden fazla mezarın üstünde taş ve topraktan oluşan tepe). Bu höyük MÖ 4600'lere dayanıyor ve en belirgin olanlardan biri. Ancak, büyük çoğunluğu da Britanya'da zarar görmüş höyükler. 20. yüzyılın ilk yarısında Britanya'nın megalitik anıtlarını aktif bir şekilde araştıran ve restore eden ilk Fransız arkeologlardan biri Z. Le

Rouzic idi. Le Rouzic, höyüğün içinde duvarların iç tarafında yazılı taş sıraları olduğunu belirledi. M taşı, 18 tekerlek parmağı olan bir elips şeklinde ve geleneksel anlamda güneş tekeri olarak yorumlanıyor. Mestdagh bunun kayıp uygarlığın dokuz-artı-bir krallığını gösteren Atlantis'in gerçek haritası olduğunu iddia ediyordu. Güneş tekeri etrafındaki oymaların analizi, doğu İngiltere ve Kent kıyılarının yanı sıra güneye doğru olan dağları, Ren ve Main nehir sistemlerini gösterdiğinden bu yoruma ağırlık kattı. Bu nedenle de, "güneş tekeri"nin (Atlantis'in) Mestdagh'ın Megalitik uygarlığıyla coğrafi açıdan uyuşan bir yer haline geldiğini ortaya çıkardı.

Mestdagh'a göre kayıp uygarlık Atlantis, hiç şüphesiz bulunmuştu. Atalarımızın bu derece büyük ve sofistike bir uygarlık kurmaları yüzyıllar almıştır. Megalitik şehir aynı zamanda şaşırtıcı kanal sistemleriyle çevrili bir adaydı. Ama *Ada (Island)* kelimesinin köken bilimi şeklinden dolayı belki de bize en iyi ipucunu sunar. Örneğin Hollanda dilindeki ada kelimesi "yumurta arazisi" ya da "yumurta şeklinde arazi" (yani oval) anlamına gelen *eiland*. İngilizcedeki island (ada) kelimesi is-land ya da ys-land'dan oluşuyor ve İngiltere'de Ys adında suda boğulan bir kara parçasının hikâyesi bulunuyor. Bu hikâyede adayı denizden korumak için hendekler kullanılıyor ve inanılmayacak şekilde bu hendekler Mestdagh'ın bulduklarıyla tamamen aynı.

Sens'in Atlantis'in kutsal merkez başkenti olduğuna inanıyorum. Hiç şüphesiz Keltlerin zamanında burada yaşayanların Senones yani "yaşlılar" olarak bilinmesinin sebebi bu. Buranın kutsal doğası aynı zamanda, buranın baş piskoposunun tarih kitaplarının açıklamakta güçlük çektikleri olağanüstü bir onur olan Galya ve Almanya baş piskoposluğu ünvanını aldığı ortaçağ döneminde de görülüyordu. Caesar'ın ordusunu Sens'e yerleştirmesi de buranın büyük bir tarihi öneme sahip bir yer olduğu fikrini destekliyor. Caeser en tehlikeli rakibinin rahip sınıfı olduğunu biliyordu. Kovalayarak

İngiltere'de Anglesey adasında onları ele geçirmeyi ve sessizce yok etmeyi kendine görev edinmişti. Ceasar'ın ordusunu Sens'e yerleştirmesinin nedeni buranın onların merkezi olması mıydı?

Bu alanın tarihine modern bir bakış açısından baktığımızda Sens'in Megalitik dünyanın merkezi olması tuhaf görünebilir. Günümüzde Carnac'ta bulunan megalitler daha iyi biliniyor. Bu, turizm endüstrisinin kısmen utanç duyması gereken bir durum. Mevcut tüm Fransız megalitlerin envanterleri 1880'de yayınlandı ve *Bulletin de la Societe d'Anthropologie de Paris*'te basıldı. Rapor, megalitlerin en geniş teksifinin (509 alandan 261'ini) Sens içinde ve etrafında bulunabileceğini gösteriyor. Uygarlığın tecavüzü ve modern çağın zararlarından ötürü bunların pek çoğu son yüzyılda yok olmuş olsa da Sens etrafındaki alanda bir zamanlar gerçekten gelişigüzel megalitler vardı. Burası kayıp bir dünyanın merkeziydi; Walhalla'nın.

Arkeologlar megalitik anıtları tamamen yalıtılmış halde görme eğilimindeler. Örneğin, dünyanın belki de en iyi bilinen megalitik anıtı olan Avebury'nin devasa taş çemberi, Stonehenge'in yalnızca 12 mil kuzeyinde bulunuyor. Stonehenge'de bulunan insanların Avebury'i ya da Avebury'de bulunanların Stonhenge'i bildikleri çok açık olmasına rağmen, eğer mevcutsa, iki yapı arasındaki ortak zeminin ne olduğunu bulmak için profesyonel arkeologlarca neredeyse hiçbir araştırma başlatılmadı. Mestdagh'ın araştırma metodolojisi, megalitik komplekslere ayrı ayrı bakmamamız (arkeoloji böyle yapmaya meyilli) tutarlı bir bütünlük olarak bakmamız gerektiğini gösteriyor. Bu fikir aynı zamanda Alexander Thom tarafından ortaya konulan megalitik uygarlığın bir yerlerde bir merkezi olduğu (bir başkent olduğu) sonucuyla da uyumlu. Bunun da anlamı MÖ 4500'den 1200'e kadar hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz büyük bir uygarlığın Avrupa'da var olduğudur.

Sakinlerine (megalitik insanlara) verdiğimiz isim onların kültürünün bu yönüne (taş kesimleri ve arkasındaki teknolojiye) öncelik verdiğimizi gösteriyor. Ama Mestdagh'ın keşfi, Eski Mısırlılardan üstün olmasa bile eşit düzeyde olan bu uygarlığın pek çok özelliğini daha gün yüzüne çıkardı. Aslında, Solon Mısır'a gittiğinde, bu şehrin anlatılmasının sebebi bu. Eski Mısır hakkında binlerce kitap varken, Kuzey Avrupa'nın megalitik uygarlığı hakkında neredeyse hiç bilgi yok. Tarihin sayfalarından hep beraber yok oluyor. Birkaç Mısırlı rahip, Solon ve Plato olmasaydı, sonsuza dek yok olmuş da olabilirdi.

Mestdagh, Stonehenge ve Avebury üzerindeki araştırmasına odaklandığında iki alanı birbirine bağlayan ve aynı oval şeklinde bir yol kalıntısı buldu. Aslında yol bu iki alanı geçiyor. Haritada izini sürdüğünde bu ovalin üçte ikisinin hâlâ var olduğunu ve boyutunun da Fransa'daki II. Ovalin tam olarak onda biri olduğunu fark etti. Bu metamatiksel bilgiyle Fransa'nın megalitik inşaatçılarının İngiltere'deki megalitik inşaatçıları tanıdığının inkâr edilemez kanıtını ele geçirmiş oldu. Kuzey Avrupa'da üç bin yıldan uzun bir süredir olan her şey o kadar harika bir planla yürütülmüş ki inanca meydan okuyor. Bu, kayıp uygarlık Atlantis'in ta kendisi.

Eski Mısırlılar kayıp uygarlık Atlantis'i biliyordu. Mısır mitolojisinde öbür dünya, kanallarla kesişen, güneş tekerini yukarda tutan Osiris'in üstünde durduğu, ceviz biçiminde oval bir formla çevrelenmiş olarak anlatılan batıda bir ada olarak tanımlanıyordu. Walhalla'nın bu Mısır eşdeğerliği sunum alanı Sekhet-hetep olarak biliniyordu. Mısır, bilimciler bu miti, Eski Mısırlıların hayal güçlerinin ürünü olarak yorumluyor. Sekhet-hetep'in bir zamanlar gerçek olduğu ve Fransa'da bulunduğunu gösteren alternatif bir yorum da mevcut.

Arkeoloji çevrelerinde, Megalitik uygarlıkla Mısır arasında bir çeşit iletişim olduğu bir zamanlar kabul edilmişti.

İtalyan antropolojist Guiseppe Sergi, bazı Fransız taş gömütlerinde ankh (Nil'in anahtarı olarak da bilinen, T harfinin üzerine oturtulmuş küçük bir daireden ibaret yaygın bir Eski Mısır sembolü) ve diğer hiyeroglif işaret buluntularını kaydetti. Profesör J. Morris Jones, Sir John Rhys'ın, Keltik dilinin Mısırlı Hamitic söz dizisini koruduğunu öne sürmesini destekliyor: "Gallerlilerde ve İrlandalılarda hâlâ devam eden Hint-Avrupa dili öncesi deyimlerin Mısırlı ve Berber dilleriyle birlik olan bir dilden geliyordu."[35] Fransız arkeolog Letorneau 1893'te Bulletin de la Société d'Anthropologie'de "magelitik anıtları inşa eden kişilerin güneyden geldiğini ve Kuzey Afrika ırkıyla bağlantılı olduklarını"[36] söyledi. Ancak modern arkeoloji çevresinde bu en az tutulan fikirlerden. Çünkü bunun politik bağlantısı tüm kültürlerin birbirinden tamamen bağımsız şekilde geliştiğini söylüyor. Sırf bu yüzden, bazı kültürlerin tek başlarına Büyük Piramit'i inşa etmek gibi olağanüstü ustalıklarda başarılı olamaması, çağdışı bir sömürgeci bakış açısı olarak görülüyor. Konu Atlantis'in megalitik uygarlığı olunca bu durum baş döndürücü oluyor ve arkeologlar böyle tek parçalı bir uygarlığın hiç olmadığını söylüyor.

Mestdagh'ın materyali yalnızca Hollandalı izleyiciler için kullanıma açıktı; bu nedenle 1990'da ölümünden sonra yapılan araştırmalar çok kısıtlı kaldı. Hollandalı araştırmacı Wim Zitman, Mestdagh'ın vardığı sonuçlar üzerinde çalıştı ve Atlantisli uygarlığın boyutunun Akyıldız'la (Sirius) bağlantılı matematiksel rakamlar serisini içerdiğini fark etti. Akyıldız, gökyüzündeki en parlak yıldız ve pek çok kültürde kutsal, ama hiçbirinde Eski Mısır'da kutsal olduğu kadar değil. Zitman, eski insanların zamanın mesafeyle eşit olduğu kavram üzerine çalıştıklarını (şu anda zaman ve uzaklığın aynı olduğunu bildiğimizden bu kavram aslında doğru) ve birinin eski anıtlar arasındaki mesafeyi ölçtüğünde belli astronomik ölçülere uyan rakamlar bulacağını iddia ediyor. Eski insanla-

rın gökyüzünü ve astronomik olayları gözlemlediklerini ve bunları yeryüzündeki yapılarla birleştirdiklerini iddia ediyor tıpkı ünlü bir sözün dediği gibi; "Ne varsa alemde, o vardır ademde." Şu durumda, gökyüzünde görünen ne varsa yeryüzündeki yapılarda kutsal planda tasvir edilmiş. Zitman, *Mısır: Cennetin Resmi* kitabında bunun Eski Mısır'da nasıl uygulandığını gösteriyor. Elbette haritalanan takımyıldızlar ve astronomik ölçüler Mısır'dan çıkarılamazdı ve bunun en iyi örneği Callanish olabilir.

Tabii ki Atlantis 12.000 yıl önce battı, yani en azından Plato'ya göre. Yine de şu ana kadar topladığımız bilgiler bu adanın MÖ 1200'lerde son bulduğunu gösteriyor. Bu nedenle, Sens'in megalitik uygarlığı, Plato'nun Atlantis'i ile aynı yerde ve aynı boyutlarda olması gerçeğine rağmen zamanlama akla pek yatkın değil. Peki, biz bununla ne yapacağız?

Mestdagh'a göre cevap, Solon'dan alıntı yapılan yıl sayılarının güneş yılını değil de ay yılını anlatıyor olma olasılığında. Eğer bu doğruysa, Mısırlı tapınak rahibi tarafından Solon'a verilen bilgiyi doğrulayarak, MÖ 1200 tarihine ulaşıyoruz. Bunun doğru bir yaklaşım olup olmadığından emin değiliz. Plato'nun bilgilerini kesin olarak doğru kabul edersek, birkaç olasılık mevcut; Birisinin kafası karışmış ve Atlantis uygarlığının tarihinde hata yapmış olabilir; 12.000 yıl önce bir yerlerde bulunan başka bir kayıp uygarlıkla ilgili de bir efsane olup iki ayrı efsane bir şekilde tek bir efsane haline gelmiş olabilir; ya da Sens'in megalitik uygarlığı aslında gerçek Atlantis olmayabilir. Atlantis'in boyutları Sens'teki megalitik uygarlıkla aynı. Megalitik uygarlıkların farklı analizleri yanlış değilse Kuzeybatı Avrupa megalitleri 12.000 yıl öncesine dayanmıyor. Bu, şu anda üzerinde çalışılması gereken bir seçenek bırakıyor; o da tamamen kayıp olan megalitik bir uygarlığın çok daha eski olan ve bir zamanlar kendisi kayıp olan başka bir uygarlığın bir kopyası (mükemmel bir kopyası) olarak inşa edildi, diğer bir deyişle orijinal Atlantis'in bir kopyası.

Zaman çerçevesi dışında, megalitik uygarlıkla ilgili her şey Atlantis'e uyuyor. Megalitik uygarlığın kendi tarihi vekaleten; yani etrafında bulunan dikilitaşların malzemelerinin tarihine bağlı olarak. Biri çok eski (12.000 yıl önce) ve MÖ 4000'den ileri giden, insanların gelip yapıları tamir ettiği ve Atlantis'i yeniden oluşturdukları iki aşama olması mümkün mü? Şu anda geçerli olması mümkün olmayan bir hipotez bu, ama bu daha çok duyurulmayı bekleyen bir gerçek olduğu anlamına geliyor.

ORION TAKIMYILDIZININ KOLLARI

Büyük Piramit. Stonehenge, Teotihuacan. Tiahuanaco. Yeryüzünde en iyi bilinen ve en önemli dört eski anıt. Ya bu dört anıt kayıp uygarlık Atlantis'te yer alabilseydi?

Willem Zitman'ın yıllar süren araştırmalardan sonra vardığı sonuç bu. Zitman, Eski Mısırla bağlantılı olarak Atlantis'i anmanın Mısırbilimcileri şaşırtmayacağını biliyor ama çalışmasını nereye çevirse Atlantis'in gölgesi her zaman ufukta görünüyor; ya da çizilebilecek en mantıklı sonuç oluyor.

Bu alanların her biri kendi uygarlıklarının merkezi: Teotihuacan, Maya'nın mitolojik oluşum tarihi olan MÖ 3114'te tanrıların toplandığı söylenen alandı. Tiahuanaco, İnka yaratıcı tanrısı Viracocha'nın ortaya çıktığı yerdi. Büyük Piramit'in bir tanıtıma ihtiyacı yok ve Marcel Mestdagh'ın yaptığı çalışmalarda önemle sunulan en ünlü megalitik anıtlardan biri olan Stonehenge.

Zitman, bir merkez noktasının (Atlantis yerinin) belirlenmesi için bu dört alanın bir çizgi serisiyle birbirine bağlanması gerektiğine inanıyor. Bu, Atlantik Okyanusu'nun ortasına çizildiğinde elde edilen görüntü takımyıldızı Orion'un görüntüsünde olur.

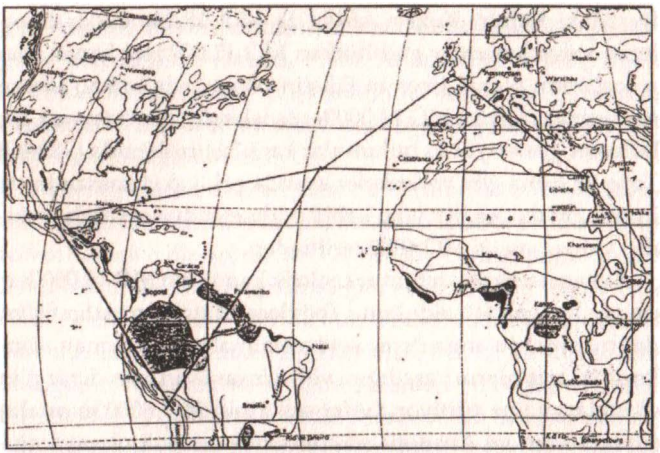
Bu merkezi noktayı elde etmek için birinin Stonehenge ve Giza ile çalışması gerekir: Merkatör projeksiyonunda

Stohehenge'e doğru boylamsal bir çizgi çizin ve Giza enleminde her iki çizginin de geçtiği mesafeyi ölçün. Aynı mesafeyi Giza'nın diğer tarafındaki doğrusal eksende işaretleyin. Atlantik Okyanusu'nun 30.30 kuzeyinde (Giza enlemi) 35.07.30 güneyinde durursunuz. İlginç şekilde ortaya çıkan görüntü tabii ki üçgen şeklinde ama iç açıları aynı olacak şekilde Büyük Piramit'in kesitiyle çok benzer görünüyor. Tesadüf olabilir mi? Daha büyük bir olasılıkla tasarlanmış bir şey.

Atlantik Okyanusu'nun bu noktasında iki çizgiyi birleştirmeniz gerekiyor, biri Teotihuacan'dan biri de Tiahuanaco'dan geçecek. Elde ettiğiniz sonuç aslında Orion takımyıldızı. Orion Kemeri'nin hem Teotihuacan hem de Giza Piramit kompleks planına dahil edilmiş olması tesadüf mü? Her iki alan kayıp uygarlık bilgisini içeren bir şeylerle bağlantılı: Maya efsanesi doğuda bulunan bir adadan ve burada hayatta kalmayı başaranların nasıl Yeni Dünya'ya ulaştığından bahseder. İki piramit kompleksinin Orion Kemeri şeklinde tasarlanmış olmasının, her iki alanın (ve diğer üç alanın) Orion takımyıldızının ana hatlarını oluşturmak için dikkatli bir şekilde haritalanmasının ve bunun büyük ihtimalle kayıp uygarlık Atlantis'le bağlantısı olmasının tesadüf olmadığı açıkça belli olmasına rağmen, aniden bu spekülasyona yeni bir ağırlık eklendi.

Zitman, taslağı ölçtü ve mesafenin çeşitli alanlarla bağlantılı olduğunu ve eklendiklerinde dünyanın çağıyla ilgili bilgiler de ortaya çıkardığını fark etti; bizim için şaşırtıcı olmamalı. Neredeyse dünya çapında bu tasarımı yaratan kişi dünyayı haritalamış olmalı ve dünyanın çağının farkına varmış olmalı. Bu haritalama işi en azından MÖ 3000 civarında yapılmış olmalı ve Atlantis zamanından binlerce yıl önce olmuş olma ihtimali yüksek.

Giza–Atlantis–Teotihuacan mesafesi 12.748 kilometre ki bu şu anda dünyanın çapı olarak kabul edilen ekvatorun ölçüsünden yalnızca 8 kilometre farklı. Bu dizaynın toplam

Dünyadaki en önemli dört arkeolojik alan (Giza, Stonehenge, Teotihuacan ve Tiahuanaco) harita üzerinde gösterildiğinde, Orion takımyıldızı düzeninde oldukları ortaya çıktı. Atlantik Okyanusu'nda bulunan Orion Kemeri, yeri bu alanın Atlantis olup olmadığı sorusunu akıllara getirerek Atlantik Okyanusu'nda bulunuyor. ***(Resmin*** *telif hakkı Willem Zitman'a aittir. İzin alınarak kullanılmıştır.)*

uzunluğu 31.316 kilometre ya da 10.000 Pika, ya da 60.000.000 royal el (Mısırlılara ait rayol eli 52.36 cm) ya da 12.000 fi x fi. Tesadüf mü yoksa ileri matematiğin kanıtı mı ve bu nedenle ilerlemiş bir kayıp uygarlık mı?

PLATO: TARİHÖNCESİ ARKEOLOG

Plato, Tarihöncesi kitabında arkeolog Mary Settegast, Plato'nun Atlantis'inin arkeolojinin perdesini araladığı şeyin doğru içgörüsünü sağladığını öne sürüyor. İlk olarak tarihöncesi modelinin var olmasının umutsuzca değişime ihtiyacı olduğunu ama birkaç arkeoloğun basitten karmaşığa doğru giden yaklaşımın bırakılmasını istediklerini iddia ediyor. MÖ 20.000'lere dayanan Lascaux mağaralarına dikkat çekiyor.

Buradaki kültür, Kuzey Afrika'da MÖ 18.000 kadar öncelerde vahşi koyunlar güdülürken MÖ 12.000'lere kadar atları kullandı. Nahal Oren'ın Filistin bölgesinde birkaç tahılın toplanması, tahılın MÖ 14.000'lerde işlendiğini gösteriyor. Bu buluşlar gösteriyor ki buluntular karşılaştırıldığında Göbekli Tepe ve Eriha gibi yerleşkeler aslında çok yakın zamandır ve insanlığın medeniyet yolu kabul edilmesinden çok daha eskidir; yani efsanevi MÖ 4000 tarihinden.

Settegast, var olan tüm arkeolojik kanıtların MÖ 10.000'lerde bir "uygarlık" olduğunu (böylece Plato'nun Atlantis'ini doğruluyor) şu anda deniz seviyesinin altında bulunan alanlarda bu insanların yaşadığını ve bu insanların usta denizciler olduklarını öne sürüyor. "Afet sellerinin MÖ 8000'in ortalarında Yunan ve Anadolu arkeolojisiyle çelişkili olmayacağını"[37] söylüyor ve "MÖ 8000'in son yarısında Yakındoğu'da ortaya çıkan açıklanamayacak derece bilgili sakinlerin belki de Plato'nun batıda yıkılmış kültürlerinden gelen mültecileri olabileceğini"[38] de ekliyor.

Atlantis'in nerede olduğu hakkındaki sonu gelmeyen spekülasyonların, Atlantis hipotezine zarar verdiğini söylüyor. Bunun yerine herkesin hâlâ denizin altında bulunan karaya odaklanması gerektiğine inanıyor. Bu kara Plato'ya göre İtalya ve Yunanistan dahil olmak üzere Atlantisli kralın kontrolü altında bulunan Güneybatı Avrupa'da. Bu bölgede ve Plato'nun onlara tarif ettiği gibi buranın topraklarında MÖ 9000'lere dayanan herhangi bir kanıt olup olmadığını sorguluyordu.

Settegast'ın ulaştığı kısa cevap "evet". "Binlerce yıl boyunca sıra dışı bir mükemmeliyet ve bütünlük içerisinde artistik geleneği olan, atlara düşkün ve muhtemel bir yazılı iletişim sistemi bulunan, artistik geleneğiyle İtalya'ya kadar Avrupa'yı onurlandıran, mağara eserleriyle tanınmış Magdanalı kültürünü"[39] ima ediyor. Settegast'ın dediğine göre arkeologlar bu kültürü haritaladı ama Plato'nun tarif ettiği

gibi Atlantis İmparatorluğu'yla mükemmel şekilde uyuştuğunu göremediler. Dahası, Plato, Atlantisliler'in Magdanalı kültürde olduğu gibi ata düşkünlüğünü belirtmişti. Settegast, arkeolojinin MÖ 9600'de Magdanalı uygarlığının yıkılma işaretleri gösterdiğini de ekliyor.

Arkeoloji hiçbir zaman tüm bu soruları cevaplayamayacak. Ancak, Settegast, arkeolojiyle Atlantis efsanesini birleştirirsek homojen bir resmin MÖ 10.000'de Avrupa tarihinin anlamlı olduğunu ortaya çıkaracağını söylüyor. Bu resim, Batı Avrupa'nın yönetimi altında bulunan kısımları muhtemelen Atlantik Okyanusu'nda bir yerde olan, büyük bir uygarlığın olduğudur. Lascaux'un mağara resimleri ve başka resimler, bu gelişmiş uygarlığın kanıtıdır. Muhtemelen iklimsel nedenlerle daha doğuya genişlemeye çalıştığında uygarlığın merkezi yıkıldı; son buz çağının sonucu olarak yükselen deniz tarafından yutuldu. Bu durum Batı Avrupa'da yaşayanları evsiz bıraktı ve bana göre hayatta kalanlar Fransa'da Atlantis'i yeniden yaratarak megalitik bir uygarlık oluşturmada etkili oldu.

Atlantis'i yok eden yükselmiş deniz seviyesi, aynı zamanda Akdeniz uygarlıklarını da etkiledi. Burada uygarlığın MÖ 4000'de başladığını varsaymaktansa, Türkiye'de ve şu anki Ortadoğu'nun Akdeniz kıyı şeridinde son derece medenileşmiş merkezler olduğu oldukça açık. Aynı derecede Tassili'de açıklandığı gibi, Sahra'da insan yerleşkeleri için iklimsel koşullar çok daha iyiydi. Kısaca, bu yeni kapsam içinde uygarlık, standart tarih kitaplarının bize söylediğinden en az iki kez potansiyel olarak dört kez daha eski. Açıkça görülüyor ki bunlar acilen yeniden yazılmalı.

Bölüm 5:
Tarihöncesi Dâhi

DÜNYANIN İLK BİLGİSAYARI

1900'de Elias Stadiatos adında Yunan sünger dalgıcı, küçük Yunan Adası Antikythera'da çalışırken denizin dibinde Yunan gemisi kalıntıları buldu. Gemi enkazı 50 metre uzunluğundaydı ve Glyphadia noktasının 15-25 metre uzağında suyun 43 metre altında yatıyordu. O zamanlar dalışın, şu anda mevcut olan modern teknoloji yardımı olmadan yapılması gerekiyordu. Bunun da anlamı yapılan işin son derece tehlikeli olduğuydu. İşin aslı, otoriteler gemi enkazından nesneler çıkarmaya başladığında on dalgıçtan biri kaza eseri öldü ve diğer iki dalgıç ise kalıcı olarak engelli hale geldi. Cousteau, 1953'te enkazı ziyaret ettiğinde koşullar çok gelişmişti ama o zamana kadar Yunan hükümeti her şeyi batan gemiden çıkarmıştı.

İlk ekibin çalışma ödülleri, hepsi de geminin battığına inanılan zaman olan MÖ ilk yüzyıla dayanan ve Rodos'tan Roma'ya götürüldüğüne inanılan mermer ve bronz heykeller, altın mücevherler, çift kulplu eski bir testi ve diğer eserler olmuştu.

1902'nin başlarında Valerio Stais, tümü Atina müzesine bağışlanan materyalleri sınıflandırmaya başladı. 17 Mayıs 1902'de Stais, hiçbir yere uymayan ve büyük bir saate benzeyen kireçlenmiş bronz parçasını fark etti. Bunun bir astro-

nomik saat olduğunu tahmin etti ve eser hakkında bir rapor yazdı. Bu rapor yayınlandığı zaman, böyle bir şeyi öne sürdüğü için bile onunla alay ettiler. Eleştirmenler, zamanı söylemek için güneş saatinin kullanıldığını söyledi. Her ne kadar bilim, kadranlı mekanizmayı teorik olarak tanımlamış olsa da, o zamanlar bilinmiyordu. Mevcut durum şu şekildeydi: "Yazılı tariflerden bildiğimiz Yunanlılara ait pek çok bilimsel araç, çok fazla matematiksel zekâ gösteriyordu, ama her halükârda mekanik kısım nispeten kaba görünüyordu. Dişli tertibat Yunanlılar tarafından biliniyordu ama yalnızca nispeten basit uygulamalarda kullanılıyordu."[1]

Yapabilirlerdi ama yapmadılar. Bu nedenle, Stais, "eski çağlardan kalan en karmaşık bilimsel makine" olarak adlandırılan şey"[2] olarak doğrudan tanımladı yoksa, bu gerçek olamayacak kadar iyi mi? Bunu bize gelecek söyleyecek, ancak bu durum şu anda inanılmayacak kadar iyi.

1958'de Yale bilim tarihçisi Derek J. de Solla Price tesadüfen bir nesne buldu ve bunu, bir sonraki yıl *Scientific American*'da yayınlanacak olan bilimsel çalışmasının konusu yapmaya karar verdi. Ona göre sorunun bir kısmı bu parçanın tek olmasıydı. De Solla şunları söyledi: "buna benzer hiçbir alet başka bir yerde korunmuyor. Eski çağ bilimsel metinlerde ya da edebi bahislerde bununla karşılaştırılabilecek hiçbir şey yok. Tam tersi Helenistik çağda teknoloji ve bilimden öğrendiğimiz her şeyden böyle bir aletin var olmadığını fark etmemiz gerekiyor."[3] Tutankhamen'un mezarında bulunan uçak planına benzetti ve ilk önce makinenin 1575'te yapıldığına inandı. Savunmak şöyle dursun, MÖ ilk yüzyıl tarihini kabullenmek bile zor.

Price, aletin yaşının tartışmak için tehlikeli bir konu olması yüzünden mekanizmayı ve aletin görevini keşfetmenin güvenli olduğunu fark etmiş olmalı. Bu nedenle aleti, dışında kadranı olan ve içinde de birtakım dişli çarklar olan bir nesne olarak tanımladı.

Döner bir tablanın üzerine tuhaf bir şekilde monte edilen karmaşık dişli aksamını içeren en az 20 dişli çark korunmuştu. Ayrıca cihazın içinde farklı hızlara ayarlama yapmaya yarayan iki sapın olduğu farklı bir dişli de bulunuyor. İç tuşları korumak için kapaklar kutuya bağlanmış. Amacına gelince, mekanizma, yıldız ve gezegen hareketlerini hesaplamaya yarayan bir alet gibi görünüyor; güneş sisteminin çalışan bir modeli.

Bu yalnızca ona has bir spekülasyon değildi. Price, ön aksamın cihazın görevini okumamız için yeterince temiz olduğuna dikkat çekti:

> Cihazın iki ölçeği bulunuyor, biri sabit ve burç isimlerini gösteriyor; diğeri ise hareket ettirilebilen bir halka şeklinde ve yılın aylarını gösteriyor. Her iki ölçeğin de dereceleri dikkatli bir şekilde belirlenmiş [...] Bu kadran burçlardaki güneşin yıllık hareketini gösteriyordu. Cihazdaki takvim plakasında başka harflerle uyumlu burç ölçeğinde tarif edilen anahtar kelimeler aracılığıyla, yıl boyunca takımyıldızların ve parlak yıldızların esas yükselişini ve batışını da gösteriyordu.[4]

Price, kaçınılmaz ve çözülmesi gereken yaş meselesini yalnızca ertelediğini biliyordu. Eski kökeninin kanıtları cihazın kendi içinde bulunabildi: Yunanca yazılar. Yunan epigraf George Stamires, bu işte Price'e yardım etti. Price: "Plakaların bazıları MÖ birinci yüzyılda Yunanca karakterlerle yazılmış zar zor tanınan yazılarla işaretlenmişti ve konunun hiç şüphesiz astronomiyle ilgili olduğunu söyleme için yeterliydi."[5] Geri dönüş yoktu ve bilimadamları yalnızca cihaz ve Price'ın analizi hiç var olmamış gibi davranabilirdi ya da inkâr edilemez gerçeği kabul edebilirdi: Yani bunun eski zamanlardan kalma olduğunu. Bu cihaz Yunanlılara aitti. Eski uygarlıkların ne olduğuna dair saklı inanç sistemi, uyarlanması gerekeni ayarlayabilirdi ve ayarladı da.

Cihazın çok iyi biçimde uyum sağladığı tarihi bir çerçevenin oluşturulduğu tesadüfi bir delil de vardı: Benzer mekanizmalar Cicero ve Ovid tarafından tanımlanmıştı. Cicero, MÖ birinci yüzyılda (doğru zaman diliminde) bir "arkadaşımız Poseidonius tarafından yapılan ve her dönüşünde güneşin, ayın ve beş gezegenin hareketlerinin aynısını yeniden yapan"[6] bir cihazdan bahsetti. Aynı zamanda Archimedes tarafından yapıldığı söylenen ve Archimedes Sicilya şehri Siracusa'nın istilası sırasında öldüğünde, Romalı general Marcellus tarafından MÖ 212'de çalındığı iddia edilen benzer bir mekanizma hakkında da yazdı. Cihaz, Marcellus'un ailesinde hatıra olarak saklanıyordu.

Bu edebi söylemlere rağmen bilimadamları şüpheliydi ve Price onların düşüncelerini şöyle özetledi:

> Eski çağ yazarı İskenderiyeli Hero ve Vitruvius tarafından tasvir edilmiş karmaşık mekanizmalı çoğu cihaz yalnızca basit bir dişli içeriyordu.
>
> Örneğin, Yunanlılar tarafından vagon tekerleriyle seyahat mesafesini ölçmek için kullanılan taksimetre hareketin gerekli oranını elde etmek için yalnızca bir çift dişli (ya da dişli ve vida) ile işliyordu. Yunanlıların dişlilerin çalışma prensibini bilip bilmediği tartışılabilir, dış çembere ait dişliler kadar karmaşık mekanizmalar yapmada zorluk yaşamamış olmalılar.[7]

Buna rağmen biri teoriyi uygulamış ve kullanışlı bir araç ortaya çıkarmıştı. Ama makineyi kim yapmıştı? En olası şüpheli, Poseidonius'un takipçisi ya da öğrencisi, Yunanlı gökbilimci, matematikçi ve filozof Geminus olabilirdi. Bu kişi tabii ki Cicero'nun cihazı icat ettiğini düşündüğü kişiydi.

Geminus, Zeno tarafından kurulan bir okulda MÖ 135 ile 51 arasında yaşamış felsefeciydi ve Rodos'u öğretiyordu. Rodos, astronomik araştırmaların yapıldığı merkezdi. Geminus,

yalnızca evrenin felsefi görüşünün savunucusu olarak bilinmiyor, aynı zamanda Epikür felsefesi yanlılarının ve şüphecilerin saldırılarına karşı matematiğin savunucusu olarak da bilinir. Astronomiyle birleştirilebildiği ve matematiğe uygulanan üstünlüğü ve gücü kanıtladığı için eski çağlara ait bu cihaz tam ona göreydi: Bilim ve matematik evrenin hareketlerini taklit edebilirdi.

En önemlisi, tam da doğru zamanda yaşamıştı. Dahası bu hesabın yapıldığı tarih MÖ 86 yılıydı ki bazı araştırmacıların tartışmaları kadranın konumundan ve işaretlerinden görülebilir. Bu yılda, dört burçta beş gezegen birleştiğinden astronomik bir takvim oluşturma açısından ideal olan MÖ 86 fazlasıyla öneme sahipti. Bu tarih aynı zamanda pek çoğunun inandığı gibi gemi enkazını da etkilemişti; diğer türlü saat daha sonraki bir tarihte gerçekleşen astronomik olayda tekrar ayarlanırdı. Bu nedenle pek çok kişi tarihin MÖ 83 ila 81 arasında olduğunu ileri sürüyor oysa diğerleri cihazın Roma'ya götürülmesinden önce birkaç yıl boşta kaldığını garantileyen bir şey olmadığını ekleyerek tarihin MÖ 71 olduğunu düşünüyor.

Tüm bunların hepsi şaşırtıcı ama araştırmacı Maurice Chatelain için önemli bir içerik eksik: mantık. Chatelain "eğer biri iç dişlileri kullanarak astronomik bir hesap makinası yapmak isterse ilk koşul tüm günlerin tam sayısını içermesi için gerekli döngü sayısını bulmasıdır. Bu döngülerin bazıları kolay bulunabilir ama pek çoğunu bulmak neredeyse imkânsızdır."[8] diyor.

Her dişli bir döngü, bu herhangi bir mekanik saatin çalışma şekli. Saniyeler dakikalara, dakikalar saatlere, daha geniş bir döngü yoksa bazı saatler de günlere döner. Böyle bir saati çalıştırmak için yalnızca döngülerin bilinmesi gerekmiyor, aynı zamanda döngüler arasındaki oranın da bilinmesi gerekiyor: Yani saniyelerle dakika (60:1), dakikalarla saat (60:1) saatlerle gün (24:1) arasındaki ilişkinin de bilinmesi gereki-

yor. Güneş yılı için buna benzer bir cihaz yapmak son derece güç, ama Antikythera cihazı ay döngüsünü ve en yakın beş gezegen döngüsünü birleştirmiş. Bilimadamlarının cihaza bir cihaz olarak şüpheyle yaklaşmalarına şaşmamalı.

Sistemin çalışması için sistem günlere dayalı olmalıydı ve bu nedenle döngüler, döngülerin gün sayılarına da bağlı çeşitli döngüler arasındaki oranlarla tüm günlerle bir bütün olarak açıklanırdı. Bu nedenle bu eseri yapan dâhinin gökcisim döngülerinin de farkında olması gerekiyordu. Ve kendi içinde Yunan bilimsel topluluğunun göreviydi ve ondan çok daha eskiye dayanan uygarlık ve nesillerin. Hangi sistemin kullanıldığı sorusunun anahtarı her ülkenin kendisine aitti. Yunanlılar 19 tropik yılın sözde Metonik döngüsünü kullandı ama bu, Chatelain'e göre dişli bir hesap makinesi yapmak için gerçek bir değer taşımıyordu.

Chatelain'e göre yalnızca Mısırlılara ait takvim sistemi, hesap makinesi olarak kullanılmak için uygun ve aynı zamanda bunun Antikythera makinesinin bir temeli olduğunu da keşfetti:

> Son derece karmaşık görünen Mısırlılara ait takvim güne, aya ve Akyıldıza dayanıyor, aslında mükemmel işliyor. Her dört yıl tam olarak 1461 günü temsil ediyor, bunun da ay takvimine göre karşılığı 49.474 ay. Bu son sayı tüm günlere bir sayı verilmesi için 19 kez çarpılmalı (27.759) Rodos hesap cetvelinin döngüsü olan 940 aya ya da 76 sotik yıla eş değer!"[9]

Yine de bazıları Mısırlıların kökenleri hakkındaki Chatelain'in coşkusunu paylaşmıyor. Cihazın üzerindeki bir tanımda belirgin bir şekilde şunlar yazılı "76 yıl, 19 yıl". Bu Calippic'in 76 yıllık döngüsünden bahsediyor ki bu döngü 19 yıllık Metonik döngünün ya da 235 aylık ay döngüsünün dört katı. Bir sonraki sıra 223 ay ayının tutulma döngüsü-

nü anlatan "223" sayısını içeriyor. Price düşünüp şu sonuca vardı:

> Metonik döngüler kullanarak herhangi biri, yıllık olarak dönen bir tekere sahip bir kadrandan yönetilen dişlileri kolayca dizayn edebilirdi ve bu dişlilerle yıldızların hareketlerine göre hesaplanmış, sinodal ve ejder aylarını gösteren işaretleri hareket ettirecek diğer dişli serisini döndürebilirdi. Benzer döngüler, gezegenlere ait olgular olarak biliniyordu: Aslında bu tip bir aritmetik teori MÖ son birkaç yüzyılda Helenistik dünyaya taşınan Selevkos Babillisi astronomisinin merkez konusu.[10]

Tüm bu bilgilerin kökeni Yunanlılara ait olmasa da Babillilere mi yoksa Mısırlılara mı ait olduğu hâlâ sorgulanıyordu.

Price cihaza yeni yaşam sıvısı vermişti ve 20. yüzyılın son 10 yılında büyük gelişmeler yaşandı. Güçlü bilgisayarların gelmesiyle, bu makinelerin en eski bilgisayarlar olduğu nakledilmeye başlandı ve son jenerasyon bilgisayarlar, kendi soyunun "Ademi" olduğu düşünülen şeye ışık tuttu.

İlk önce Sydney Üniversitesi'nden Avusturalyalı bilgisayar bilimadamı Allan George Bromley (1947-2002), Sydneyli saatçi Frank Percival ile birlikte çalışarak cihazı kısmi olarak yeniden yapılandırdılar. Bu proje Bromley'i Price'in 1973'te yaptığı X ışınları analizini tekrar gözden geçirmeye ve 1993'te Bromley'nin öğrencisi Bernard Gardner tarafından çalışılan daha doğru X ışınları görüntüsünü yeniden yapmaya yöneltti.

Daha sonra John Gleave mekanizmanın çalışan bir kopyasını üretti. Mısırlılara ait takvimin tersine, onun bu ürününe göre ön kadran Zodyak kanalıyla ayın ve güneşin yıllık gelişimini gösteriyor. Ancak, Mısırlı ya da Yunanlı tartışmasında tarafsızmış gibi, üst arka kadranın dört yıllık bir süreci gösterdiğini ve 235 kavuşum ayı (19 güneş yılı) Metonik döngüsünü göstererek kadranların birleştiğini iddia etti. Alt arka kadran,

12 kavuşum ayının aya ait yılını gösteren ikinci bir kadranla birlikte tek kavuşum ayı döngüsünü işaret ediyor.

Başka bir yeniden yapılandırma, daha önce bahsedilen Allan Bromley ile çalışan Londra'da bilim müzesi makine mühendisliği müdürü Michael Wright tarafından 2002'de yapıldı. 30 Kasım 2006'da Nature dergisi, Wright ve takımının Antikythera cihazı analizi hakkında bir makale yayınladı. Bu makalede cihazın güneş ve ay tutulmalarını tahmin etmek için kullanıldığı doğrulandı. Makale Derek de Solla Price'a itimat ediyordu ama aynı şekilde şunu da belirtmişti "Solla Price'ın çalışması cihazın işleyişiyle ilgili bilgilerimizi ileri taşısa da, mekanizma hakkındaki yorumları şu anda çoğunlukla reddediliyor."[11]

Yapılan yeni analiz, ana cihazın ön plakasının merkezine yerleştirilmiş Yunanlılara ait zodyağı ve Mısırlılara ait takvimi eşmerkezde gösteren basit bir kadranı olduğunu onayladı. Arkada bulunan diğer iki kadran ay döngü ve tutulma modelleri hakkındaki bilgileri içeriyordu. Daha önceleri mekanizmanın tutulma zamanlarını tahmin ettiği düşüncesi yalnızca bir teoriydi. Bu çalışma aynı zamanda bu cihazda uygulanan mühendisliğin karmaşıklığını da gözler önüne serdi. Uydunun oval yörüngesi nedeniyle ay bazı zamanlarda diğer zamanlara göre daha hızlı hareket eder. Bu durumun üstesinden gelmek için makinenin tasarımcısı gerekli sapmaları sunan iki dişli çarkı birbirine bağlamak için "tutturma ve delik açma" mekanizmasını kullandı.

Bu takım aynı zamanda mekanizmanın üzerinde yazılı metni daha fazla çözümleyebildi ve şu anda okunabilen metin sayısı iki katına çıktı. Bazı tanımlar cihazın gezegenlerin yön değiştirmelerine bakabildiğini söyleyerek, "Venüs" ve "hareketsizlik" kelimelerinden bahsediyor.

Wright, bu cihazın tek sefere mahsus olmadığına inanıyor: "Cihazın tasarımcısı ve yapımcısı neyi başarmak istediğini biliyordu ve bunu uzmanlıkla yaptılar; hata yapmadılar. Bunu

yapmak için günlük yığılmış işlerinden çok fazla uzaklaşmış olamazlar."[12] Bu nedenle muhtemelen bu aynı anda toplu üretimdi ve daha önceki daha az süslü saatlerin ürünlerini kullanmış olmalılar. Daha önceki modellerin zamanın tozlarında kaybolmuş olması anlaşılabilir, ancak herkesi şaşırtan büyük soru neden bu tür saatleri daha sonraki yüzyıllarda üretmeye devam etmediler. Aslında, aynı teknolojik uzmanlıktaki bir saatin yeniden ortaya çıkması neden bin yıl aldı.

Bunun MÖ birinci yüzyıl planetaryumu olduğu kabul görmesine rağmen bazı sorular mevcut. Price, bu cihazın elle döndürerek mi yoksa otomatik olarak mı yönetildiğini bilmediğini belirtti ve şöyle söyledi:

> Bunun daha çok kalıcı şekilde birleştirildiğini belki de bir heykelin üzerine yerleştirilerek sergilendiğini düşünüyorum. Bu durumda bir su saatinden ya da başka cihazdan alınan güçle döndürülmüş olabilir. Belki de o kadar harika bir cihazdı ki Atina'daki ünlü rüzgâr kulesinin içine yerleştirilmişti. Bu cihaz kesinlikle Rönesans döneminde tüm Avrupa'da inşa edilen büyük astronomik katedral saatlerine çok benziyor.[13]

1.500 yıl sonra. Wright'ın takımı, cihazın elle yönetildiğini ileri sürdü ama bu, bunu satın alan insanlar için çok iş gerektireceğinden bir şekilde seri üretim konusuna ters düşerdi. Cihazla ilgilenmek yoğun işgücü gerektirecekti. Bu nedenle belki de Price'ın, cihazın dini ortamlarda kullanıldığı hakkındaki hipotezi daha çekici; oysaki şu anda her hipotez tahmine dayalı.

Antikythera cihazının keşfi büyük bir farkındalığa yol açtı: Günlük olarak kullandığımız saat, aynı anda zamanı da gösteren astronomik bir gösterge olarak başladı; yani yarım yüzyıl önce inanıldığı gibi değil. Saatin çalışılan zamanın saptanması görevi giderek daha önemli hale geldi ve gökyüzü

döngüsünü gösteren cihaz yardımcı konuma düştü. Yalnızca unutuldu ve sonra en baştan yeniden icat edildi.

Günümüzde pek çok kişi ilk hesap makinesi- bilgisayar olarak gördüğü için cihaza tapıyor. Price, Antikythera cihazını "bir bakıma bilimsel donanım fazlalığımızın saygıdeğer atası"[14] olarak adlandırıyordu. Daha sonra, bir kopyasıyla birlikte orijinal mekanizmanın Atina'daki Ulusal Arkeoloji Müzesi'nin Bronz koleksiyonunda gösterilmesi şaşırtıcı gelmemeli, başka bir kopya da Montana Bozeman'da Amerikan Bilgisayar Müzesi'nde gösterimde. Özet olarak, bu bronz cihaz entelektüel açıdan bir bilgisayar.

Tabii ki Antikythera cihazının aynı şekilde gösterdiği şey yüzyıl önce yüksek teknikte bir cihazın kaza eseri bulunduğu ve bilimsel toplulukların cihazı atalarımızın (şu durumda Yunanlıların) bilimsel bilgisinin bir kanıtı olarak düşünülmeye tenezzül etmelerinin on yıllar aldığıdır. Bilimin çok hızlı olduğunu ve bu tür şeyleri Yunanlılara bahşetmeyi sevdiğini bildiğimizden bilimin bizim atalarımıza teknolojik yenilikleri vermede neden isteksiz olduğu anlaşılır hale geliyor. Aslında, Robert Temple, bunların farklı müzelerin duvarları arasında tamamen kaybolmuş pek çok serisini ortaya çıkardı.

ŞEFFAF LENSLER

Arthur C. Clarke, Robert Temple'ın *Şeffaf Güneş* için yaptığı şu açıklamayı doğruladı: "Bilim tarihine ilgisi olan herkes hazır olmalı, bu konu hakkında bir devrime sebep olabilirler."[15] 2000'de yayınlandığından beri on yıldan fazla bir süredir hâlâ bir devrim işareti yok (bunun tüm nedenlerinden bahsedildi), ancak bu kitap, Temple'ın dünyanın çeşitli müzelerinde tanımladığı (çoğunlukla lensler) çeşitli eserlerin dikkate değer bir derlemesi. Temple'ın vardığı sonuç, bu müzelerin hepsinin en az MÖ 3000'lere dayanan ve çoğunlukla astronomik

gözlemler için kullanılan cam lensleri içeren kayıp teknolojinin kanıtları olan eserler üzerinde oturduğudur. Temple, bizim modern arkeolog ve tarihçilerimizin, lens üretimi için gerekli olan sofistike teknolojinin ve optik biliminin eski çağlarda oldukça temel ve yaygın olduğunu bilmediklerinin altını çiziyor. Bunun, Mısırlıların piramitlerini nasıl ölçtüğünü ve böylece bu derece olağanüstü bir ustalıkla bunları inşa edebildiklerini açıkladığını söylüyor. Modern mimarlar gibi lenslerle arazi ölçü aletleri kullanmışlardı. Ama lenslerin kullanımı yalnızca inşaat sektöründe değildi: Yunan filozof Democritus'un ayın yüzeyini incelediği ve dağlara sahip olduğunu belirttiği bir teleskopu vardı.

Temple'ın ilgisi 1967'de Derek de Solla ile tanıştığında başlamıştı. Derek ona, British Museum'da sergilenen Babillilerin ya da Asurluların şeffaf lenslerinden bahsetti yani Layard lenslerinden. Lensler, 1849'da Austen Henry Layard tarafından, o günlerde Ninova olduğu düşünülen, (bu nedenle bu lensin bir diğer adı Ninova lensleridir) Kalhu'nun Eski Asurlu başkentinin kuzey-batı sarayının bir odasında kazılıp ortaya çıkarıldı. Layard, bunun bir lens olduğunu açıkça belirledi ve şunları ekledi:" Sonuç olarak bu, bilinen en eski transparan cam örneğidir."[16] Bu lens keşfedildiğinden beri daha eski lensler de saptandı. Nesnenin MÖ 722'den 705'e kadar Asur kralı olan II. Sargon ile bağlantısı bulunuyordu.

Bunun bir lens olarak keşfedilip tanımlanmasından sonra, "Sir David Brewster, bu küçük kuvars parçasının gerçek bir optik lens biçiminde olduğunu basit bir süs olmadığını düşünüyor. İngiliz aliminin bu hipotezi bizim için ihtimal dahilinde değil. Kristal hiç şüphesiz bir süsleme" diyen klasik akımcı Thomas Henri Martin'inkiler de dahil olmak üzere, eleştiriler çoğalmaya başladı. Tabii ki Martin, "olasılık dışı" ve "şüphesiz" bilimsel kelimelerini uzmanlıkla kullanmıştı. Neyse ki Londra'daki Göz Doktorluğu Fakültesi başkanı W. B. Barker, benzerleri nesneyi savunmaya, bunun bir lens olduğunu id-

dia etmeye ve hatta eski astronomide potansiyel kullanımını belirlemeye geldiler.

Temple çok geçmeden British Museum'un diğer bölümlerinin yanı sıra çeşitli müzelerde, bu lenslerden düzinelerce olduğunu ve hatta sergilendiğini fark etti. Bunlar Eski Yunan, Babil ve hatta Roma zamanına yüklense de (şu anda Kahire'deki Mısır Müzesi'nde sergilenen) Karanis'de buna benzer dört lensin bulunduğu Mısır'dan geliyordu.

Temple aynı zamanda bu lenslerden bahseden birkaç eski metin de buldu. Şüpheciler Öklit'in *Optik Bilimi* kitabında bu lenslerden bahsetmediğini söylüyor. Öncelikle çalışma henüz tamamlanmadı, ancak şu cümlelerle ne yapmamız gerekiyor: "Ancak, olduklarından daha büyük görünen şeylerin arttığı görülür ve göze yakın şeyler daha büyük görünür. Bu yüzden ebatları büyüyen nesnelerin göze ulaştıkları görülür"?[18] Bu lensin büyütme etkisine bir gönderme değil mi? Oldukça açık bir şekilde, tahmin edileceği gibi, müzelerde lensleri olan kültürlerin, lenslerden söz eden yazarları vardı.

Yunan coğrafyacı ve tarihçi Strabo, Avrupa'nın en batı noktası olan St. Vincent İspanya burnunu ziyaretiyle ilişkilendirdiği *Coğrafya*'yı yazdı. Güneşin doğuşu ve batışı sırasındaki optik etkiden (kırılmadan) bahsediyor, ama güneş çalışmasında kullanılan iki metot olduğunu belirtiyor: Biri çıplak gözle, diğeri de tüplerin içinden gözlemleme yoluyla. Temple "tüplerin" bir yer değiştirme olduğunu ortaya çıkardı. Çevirmenler orijinal metni bilmiyordu ya da ona katılmıyordu ya da Yunanlı yazarların kelime kullanımında hata yaptıklarını hissettiler. Neden? Çünkü gerçek bir çeviri yapılmış olsaydı, gözlem bir tüpten yapılmazdı, cam bir küreden yapılırdı! Çeviri neden değiştirildi? Çünkü, kitabın Strabo baskısının 1844-1852, Alman editörü, çevirmen G. Kramer, bunun yozlaşma olduğunu duyurmuştu. Tekrarlamak gerekirse: Bir bilimadamı, Eski Yunanlıların astronomik gözlem yapmak için cam kürelere sahip olmasının bir hata olduğu bildirildiğin-

den, Eski Yunan metinlerinin yanlış olduğuna karar verdi ve kendi düşüncesine göre doğru kabul ettiği kelime ile değiştirdi. Astronomik gözlem için kullanılan lenslerin delili bilimadamlarınca kaynak materyallerden yazıldı. Neden? Çünkü "bu küreler kesinlikle astronomik ölçü aracı olarak kullanılmış olamazlardı."[19] Ama neden? Çünkü bilimadamları öyle söylüyor.

On üçüncü yüzyıl filozofu Roger Bacon, İngiliz adalarını işgalinden önce İngiliz sahil şeridini incelemek için Julius Caesar tarafından kullanılan, Normandiya kıyılarında bulunan bir deniz feneri ile bağlantı kurdu. Bunu nasıl yapabilmişti? Bir teleskop ya da büyük bir teleskopik ayna aracılığıyla. Teleskop aslında, bir tüple sabitlenmiş olarak duran iki lensti.

Lenslerin kullanımı Akdeniz kültürüyle sınırlı kalmadı. Temple, megalitik kültürün bunları kullandığına inanıyor ve Diodorus'un Hyperborea tanımının büyük bir teleskop olduğunu ima ettiğini iddia ediyor. Söylediğine göre ayın üstündeki dağlar görülebiliyordu ve şöyle devam etti: "Görülebiliyor ama dünyadan biraz uzakta." Temple bunun, "ayın teleskopik incelemesinin tatmin edici bir tanımı olabileceğinin altını çiziyor ve megalitik Britanya'da en az bir teleskopun olduğunu"[20] iddia ediyor. Alexander Thom'un 500'den fazla megalitik alanda yaptığı araştırmada daima doğruluklarının altını çizdiğini ki Thom'un yalnızca bazı teknolojiler kullanılarak (diğer bir deyişle teleskop ve benzer cihazlar kullanılarak) başarılı olunabileceğini ima ettiğini ve Temple'ın bundan bir anlam çıkardığını belirtiyor.

Tabii ki eski lenslerin varlığı aynı zamanda bu lenslerin yaratabilme kapasitesinin olduğu anlamına da geliyor ve bu durum bilimsel topluluklarda çoğunlukla tabu konusu olmayı sürdürüyor. Bunlar nasıl yapıldı? Nerede yapıldı? Kim tarafından yapıldı? Tüm bu sorular hâlâ onları sahiplenecek ve bir cevaba götürecek birini bekliyor.

BİMİNİ KRİSTALİ

Atlantis kayıp uygarlığının batık kalıntılarından biri olan Bimini açıklarındaki sularda kristal bir piramit olabilir mi? Bu soru yalnızca kuramsal olabilir ama pratik ve yerinde olmasından çok daha fazlası var: İddiası hiç yalanlanmamış bir kaynaktan bir görgü tanığı şahidi bulunuyor ve bir de eser!

Charles Berlitz'in 1984'te *Atlantis: Sekizinci Kıta* kitabı için Brown ile yaptığı röportaja göre hikâye, 1970'de Arizona Mesa'da doğal tıp uygulayıcısı Dr. Ray Brown'un okyanusun dili olarak bilinen yere 20 mil uzaklıktaki Bahama yakınlarında tüplü dalış yaparken başladı. Brown ve grubu birkaç yüzyıl önce batan büyük İspanyol gemisinden saçılan ve okyanusun tabanına dağıldığı bilinen hazineyi arıyordu. Büyük bir fırtına alanı yeni vurmuştu ve okyanus tabanını karıştırmıştı. Bu da kum taşındığı için bu hazinenin bir kısmını açığa çıkarabileceği ve yeni bir ganimet bulunabileceği anlamına geliyordu. Görünüşe göre fırtına, takımın bazı malzemelerini ve eşyalarını denize süpürmüştü (bunlara bir de fotoğraf makinesi dahil) bu nedenle elimizde bir hikâye var ama buna eşlik eden fotoğraflar bulunmuyor.

Brown, dalış sırasında diğer dört arkadaşından ayrı düştüğünü söyledi. Onları yakalamaya çalışırken altında bir piramit şeklini fark etmişti. *In Search of* dizisi için 1980'de televizyonda yayınlanan röportajda Brown şunları söyledi: "Her yerde kalıntılar ve yapılar bulduk. Bu yapılar Mısırlılara aitti ya da onlara klasik görünmüştü." [21]

Piramidin tabanını 22 kulaç (44 yard), yüksekliğini 120 fit olarak ölçmüştü, bir kısmı da deniz tabanından dolayı anlaşılmıyordu. Yapının blokları arasındaki eklem yerlerinin neredeyse fark edilemez durumda olduğunu ve bu nedenle yapının mükemmel biçimde inşa edildiğinin ve iyi korunduğunun doğrulandığını belirtti. Üstte duran taşın yoğun ve güzel bir mavi rengi olan lapis lazuli taşına benzediğini söyledi.

Daha önemlisi Brown, piramidin girişini bulmuştu. Bu girişi takip ettiğinde piramit şekilli tavanı olan küçük dikdörtgen bir odaya ulaştı. Brown'un elinde herhangi bir ışık olmamasına rağmen, bir şekilde içerisi yeterince aydınlıktı. Brown odayı yosunsuz ve duvarlara ya da renklere başka bir madde bulaşmamış olarak tanımlıyor. Ama onun dikkatini çeken duvarlar değildi. Tavandan aşağı doğru sarkan ve ucunda farklı değerli taşların bulunduğu 3 inç çapındaki metal çubuktu. Aşağıda odanın tabanında, tepesinde iki metal bronz elin tuttuğu taş bir plaka olan oyulmuş bir taş duruyordu. İki elin içinde Brown'un yanına almaya karar verdiği kristal bir küre vardı. Önce, tavandan sarkan metal çubuğu yerinden çıkarmaya çalıştı ama yapamadı. Brown, yapıdan ayrılırken onu bir daha dönmemesi için uyaran bir ses duyduğunu anlatıyor.

Keşiflerin farklılığı Michaeel ve Aurora Ellegion'un yazarlığını yaptığı *Prepare for the Landings* kitabında ortaya çıkıyor. Michaeel ve Aurora Ellegion, Brown ile 1980'lerde arkadaş olduklarını, Brown'un keşfin 1970'de değil de 1968'de yapıldığını ortaya çıkardığını; ünlü Fransız dalgıç Jacques Cousteau ile birlikte botlardan birinde olduğunu ve alanın Bahama yakınlarında değil de güney Bimini tarafına doğru 100 mil batıda olduğunu söylüyorlar. Farklı koşul ve yerlere rağmen piramitle ilgili diğer tüm detaylar ve içinde bulunanlar Brown'un halk içinde tekrar tekrar söylediklerileyle aynı. Araştırmacı Greg Little, Cousteau topluluğunu araştırdığında Brown'un hiçbir şekilde Cousteau keşiflerinin bir parçası olmadığını öğrendi. Televizyon ve diğer röportajlarda belirtildiği gibi Brown keşfi 1968 değil de 1970'te yaptığını söylemede istikrarlıydı ve ölümünden yıllar sonra hikâyesinin farklı anlatılması gerçeği onun hatası değil.

Olağanüstü hazineler yalnızca olağanüstü kanıtlar istemez, aynı zamanda onları keşfeden insanda olağanüstü duygularla gelir. Brown'un durumunda bu duygu korkuydu;

eğer kristali ortaya çıkarırsa yerel ya da Amerika hükümetinin onu kamulaştıracağı korkusu. Görünüşe göre, 1975'te, buluşun önemi ve bunu dünyaya duyurmanın gerekliliği bu korkudan daha ağır gelmişti. Yine de kristal küreyi yaklaşık yarım düzine kere; ziyaretçilerin bununla bağlantılı tuhaf aktiviteler serisini tarif eden olaylarla birlikte. Halka söylenmesinden on yıl kadar sonra Brown, küresini de yanına alarak sahneden çekildi. Hikâyesi kaldı ve kayıp uygarlık kanıtının sık tekrarlanan hikâyesi haline geldi, ama daha fazlası yok.

Sorunun bir kısmı (Brown'un sorununun) ortada bir eser olmasına rağmen bu konu hakkında yalnızca Brown'un söylediklerinin olmasıydı. Brown kamerasız daldığı için piramidin fotoğrafı yok. Daha sonra hiç kimse bu yeri bulamadı ya da Brown'un keşfettiğini iddia ettiği yapıyı kimse bulamadı. Küre dikkat çekici ama dünya üzerindeki en önemli eski eserlerden birinin huzurumuzda olduğuna bizi ikna edecek derecede su götürmez güçleri olmayan kristal bir küreden başka bir şey değil. Brown, Berlitz ile yaptığı röportajında şunları söyledi: "Kalıntıları gören tek kişi ben değilim; başkaları da havadan bu kalıntıları gördü ve beş mil genişliğinde, boyunun ise bundan daha fazla olduğunu söylüyorlar."[22] Ama sorun şu ki eğer bu doğruysa bu şahitlerin hiçbiri kayda geçmemişti ya da konuşmamıştı. Brown, elinde eseri olan ve en ilginç hikâyeyi anlatan tek kişiydi, ancak kanıtlanmamış hikâyeyi. İşin sonu tek bir soruya kalıyor: Peki Brown güvenilir miydi?

Daha sonra Brown sahneden çekildi. 1990'ların başında öldü ve kristalin hikâyesi kimileri tarafından dile getirildi ancak pek çoğu, kristal kürenin kaderi bilinmediğinden dayanağı olmayan "şu hikâyelerden"di. Daha sonra 2005 ile 2010 arasında (günümüzde bazılarının "Atlantis Göz Küresi" olarak adlandırdığı) kristal, Sedona (Arizona)'da yaşayan ve nesneye "Tanrının Gözü" diyen Arthur Fanning'in ellerinde yeniden ortaya çıktı.

Arthur Fanning ile 2009 Kasım'ının başlarında, Amsterdam'da düzenlenen Sınır Sempozyumu'na konuşmacı olarak davet edildiğinde tanıştım. Kürenin yeni sahibiyle görüşmenin yanı sıra küreyi özel bir ortamda görebilmiştim. Arthur, küreyi kemerinin üzerine özel olarak dizayn edilmiş bir kesenin içinde, gittiği her yere götürmesinin dışında gerçekçi ve rahattı. İnsanların kürenin etrafında olmasına ve onu görmelerine izin veriyordu hatta 500 kişilik seyirciyi sahneye davet ederek küreyi kendilerinin görmelerine izin veriyordu.

Küreyi nasıl elde ettiğinin detaylarını almak için onunla iletişime geçtiğimde Fanning, Brown'u şahsen tanıdığını söyledi. İletişim kurduktan sonra Fanning şunları söyledi: "Küreyi özel olarak göstermek için beni bir arkadaşının evine davet etti. Ray, vefat etmeden önce (D.J.) küreyi aldı. Küre onda bir hafta kaldı ancak enerji o kadar yoğundu ki küreyi bana verdi. Böyle yapması için yönlendirildiğini söyledi."[23] Fanning aynı zamanda Ray'ın etkisinde bulunan piramidin içinde iki elin küreyi nasıl tuttuğunu, kürenin üstünde tavandan aşağı sarkan altın renkli ipi tasvir eden bir resmi de devralmıştı.

Hiç şüphe yok ki Fanning'in küresi Brown'undu. Ama Fanning bu nesneyi aldıktan sonra onu gösterip göstermemeye karar vermesinin uzun zaman aldığı da oldukça açık. Tıpkı Brown gibi nesne üzerine bu kadar kalabalık bir kitlenin dikkatini çekmesi Fanning'in isteği değil. Oysaki bir izleyici kitlesi var ve herkesin görmesine izin veriyor. Her gösterisinde Fanning, herkese Brown'un küresiyle ilişkili ilginç özellikleri doğrulama fırsatı sunuyor: özel bir konuma getirdiğinde kürenin merkezinde piramit şeklinde üç nesne görülebiliyordu. Başka bir pozisyonda ise, bir insan gözünün ortaya çıktığı söyleniyordu.

Hem Brown'un hem de Fanning'in nesneyi sergisi sırasında tüm bunların ne anlama geldiğine dair pek çok yorum ve söylenti ortaya çıktı. Bu nesne batık bir piramitten bulunduğu

için hemen Atlantis ile ilişkilendirildi. Pusula ibresiyle yapılan deneyler de ibrenin kürenin hemen yanına yerleştirildiği zaman saat yönünün tersine döndüğü ama küreden yalnızca 2 inç uzaklaştırıldığında ibrenin saat yönünde döndüğü görüldü. *In Search of* şovunda Brown, kürenin nesneleri manyetik olarak nasıl ittiğini gösterdi; bu da küreyi kesinlikle bir alışveriş merkezinden almadığını gösteriyor.

Brown'un küresi Atlantis'in kalıntısı olabilir miydi? İçinde nesneyi bulduğu piramit de Atlantis'in kalıntısı mıydı? Brown'un hikâyesinin Bimini açıklarında batık bir piramit içermesi gerçeği bu hikâyeyi 1968'den sonra Atlantis kalıntılarının Bimini sahili açıklarında bulunacağını önceden söyleyen Amerikalı medyum Edgar Cayce'in yetki alanına taşıyor. Brown'un hikâyesi bu kehaneti mi yerine getiriyor; bununla birlikte Cayce'in gelecekle ilgili tahminlerini mi?

Peki Brown'un aklından geçen ne? Belli ki Brown bunu para için yapmadı. Oyuncular genellikle şöhret peşindedir, eğer durum böyleyse Brown kesinlikle hedefine ulaştı. Hiç fotoğraf yok. Duruma ek bir görgü tanığı raporu yok. Bu nedenle asıl soru Brown'un güvenilir olup olmadığı.

Greg Little, Brown'un küresini ele aldığı ülke çapındaki bir radyo şovunda bulunduktan sonra Brown'un çocukluktan beri arkadaşı olduğunu söyleyen yaşlı bir adamdan elektronik posta aldığını söylüyor. Birkaç mailden sonra adam Brown'un sırrını ortaya çıkardı. Brown, Bimini yolunun 1968'de keşfinden sonra hararetlenen medya tartışmalarından yararlanmak için tüm hikâyeyi uydurmuştu."[24] Little, bağlantı kurduğu kişinin Brown'u tanıdığına ya da doğruyu söylediğine dair iddiaları destekleyecek bir kanıt olmadığını ekliyor. Ancak, Brown, Atlantis tartışmalarının kanıtı olarak Bimini yolunun bir parçası olmak istediyse küreyi göstermeden önce uzun bir süre (yedi yıl) beklemiş. Hikâyesini hemen 1970'de ortaya çıkarsaydı, bu durum mantıklı görünürdü. Ama Brown'un efsanesi 1975'te başlıyor; eğer bu bir oyun-

sa, çoğunlukla tek başına yapılan bir mücadeleydi. Dahası, Brown, Cayce'e söylemler hakkında ya da Bimini yolu hakkında fazla bir şey söylemedi.

Greg Little gibi hikâyeye bakan bazı kişiler bunun büyük ihtimalle uydurma bir hikâye olduğu sonucuna vardılar ve hikâyenin en zayıf kısmının diğer dört dalgıçtan hiçbirinin daha ileri gidememesi olduğuna dikkat çektiler. Ama bunun için Little'in yakalayamadığı mükemmel bir açıklama bulunuyor: Brown, "Ne için geldiysen elde ettin. Şimdi git ve bir daha geri gelme" sesini duyma hikâyesini anlattığında, piramidin içinde olmasalar da diğer dört dalgıcın aynı sesi ve uyarıyı duyduğunu söylemişti. Görünüşe göre Brown bir şeyleri bulduğunu farketmişti ama onlar bunun farkında değildi ve geri dönmeye karar verdiler. Fakat dalış sırasında boğuldular. Tabii ki diğer dalgıçların ölmüş olma ihtimali hiçbirinin neden daha fazla ilerleyemediğini açıklıyor. Aynı zamanda Brown'un hikâyeyi halka anlatmadan beş yıl beklemesinin nedenini de açıklıyor ve hatta bu durum Brown'un olay yerini ara sıra değiştirmeye karar vermesinin sebebini de açıklar. Geri dönmemesi için uyarıldığı ve geri dönenlerin öldüğü bilindiğinden Brown'un söylediklerini yalnızca doğrulamaya çalışan gelecekteki dalgıçların, benzer bir kaderle karşılaşabileceği bilindiği için Brown'un doğru bir yer söylememesi sağduyulu bir davranış olarak düşünülebilir. Tabii ki dört kişinin ölmesi ve görgü tanığı olarak geriye yalnızca Brown'un kalması da tüm bunların bir oyun olması durumunda mükemmel bir durum yaratmış olurdu. Bunun bir oyun olması için ortada bir motivasyon olmalı. Brown ve Kristal küre efsanesi hakkındaki anahtar payda hiç kimsenin Brown'u sahtekâr yada oyunbaz olarak görmemesi. Elinde gerçek bir eser olan adamın mükemmel bir oyun yaratacağını ve bundan sonuna kadar yararlanacağını hiç kimse bilemez.

Brown ile bugün elimizde olan tek şey (bu nesneyle fiziksel olarak temasa geçen kişiler hariç) tuhaf güçleri olan ama

yakın gelecekte daha fazla incelenmesi gereken bir küre ve dilsiz bir nesne. Eğer öyleyse, Brown'un kristal küresi sonunda geçmişte insanoğlunun neye benzediğine dair şu anki paradigmamızı sorgulayan tuhaf eserler dizisine dönüşebilir. İçine bakarak üç piramit gördüğümüzde aynı zamanda bu nesne için geleceği de görür müyüz?

TANRIYLA KONUŞMAK

Ahit sandığı. Indiana Jones bunu aramaya gitti. Kaderi ve nerede olduğu hâlâ milyonları büyülemeye devam ediyor. Öyle görünüyor ahit sandığının ünü, bununla ilgili temel gözlemlerin bazılarını aşıyor.

Göç sırasında Tanrı'nın Musa'yı Sina dağında sandığı nasıl yapacağına dair bilgilendirdiği söyleniyordu. Bu söylenti sandığın boyutlarını materyalini (altın kaplama) ve bitimini de kapsayan ayrıntılı tarifleri de içeriyor. Aslında bu özelliklerin büyük bir çoğunluğu mühendislikten ziyade bir kitabın içindeki dini bilgiler gibi görünüyordu: Sandığın merkezinde dört altın halka bulunacaktı (her bir tarafında iki tane) ve bu halkalardan altın kaplama çıtalar geçecekti, böylece sandık taşınabilecekti. Bu söylenenler inkâr edilmedi.

İncil, sandığın Tanrı ile Musa arasında iletişim kurulmasını sağladığını ve be nedenle elimizde ilahi bir teknoloji olduğunu açıkça belirtiyor. Bir adamın Tanrıyla iletişim kurabileceği bir cihaz inşa etmesi belli ki Tanrı'dan gelen bir dizayn. İncil'de bu cihazın aslında bir teknoloji ürünü olduğuna dair kanıtlar bulunuyor. Örneğin, bu sandığı taşıyanlar özel kıyafetler giymeliydi ve insanların kazayla sandık tarafından öldürüldüğüne dair birtakım olaylar mevcut. Aynı şekilde sandık çölde kırk yıl gezinmeleri sırasında Yahudiler tarafından taşınsa da Yahudiler kamp kurduğunda sandık ana kampın dışında kendi çadırına yerleştirildi. Bu Tanrının özel isteği değildi, ama sandığın tehlikeli bir cihaz

olduğu anlaşıldığından insanlardan mümkün olduğunca uzak tutulmak istenmişti.

Sandık, aynı zamanda İncille ilgilenen alimlerin Tanrı'nın isteği olarak atfettiği ama daha çok teknolojik bir açıklaması varmış gibi görünen bazı mucizeler de gerçekleştirmişti. Yuşa, Ürdün Nehri'ni geçtiğinde sandık topluluğun önünde taşındı. Geçiş sırasında sandığı taşıyan rahibin ayağı suya dokunduğu anda nehir kurudu ve tüm insanlar geçtikten sonra aynı rahip nehirden ayrılana kadar da öyle kaldı. Bazıları bu mucizeye Tanrı'nın direkt müdahalesi olduğunu söyleyebilir, ancak bu sandığın etkisiydi, Tanrı'nın değil ve Yahudiler de bunu biliyordu. Sandık nehri geçerken sular yok oldu ve rahipler diğer kıyıya geçmek yerine nehir yatağında kaldılar. Çünkü yürümeye başladıkları anda suyun tekrar döneceğini biliyorlardı. Bu etkinin sebebi sandıktı ve bunun doğası teknolojikti.

Sandığın nasıl çalıştığına dair farklı tasarılar öne sürüldü. Sandığın gerçek görevini bilmemiz ya da doğrulayabilmemiz pek olası görünmüyor ancak esaslı bir okumayla sandığın bir cihaz olduğu görülüyor. Pek çok kişi sandık hakkında Yahudilere yiyecek sağlayan bir tür "gökten gelen makine" olduğunu yazsa da bana göre bu cihaz ilahi iletişime izin veren bir teknoloji parçasıydı. Bu cihaz kesinlikle en ünlülerden biri olsa da, bu tür cihazlar arasında bunun tek olmadığını biliyoruz.

Eski Mısırlılar tanrılarının heykellerini canlandırabildiklerini ve böylece tanrılarının onlarla konuşabildiğini belirttiler. Çeşitli eski kültürler de aynısını yaptı. Birtakım olaylarda bunun tarihöncesi özel efektler olduğu ortaya çıktı. Heykele, bir rahibin saklandığı küçük bir odadan yönlendirilen tüpler yerleştiriliyordu. Rahip saklandığı yerden ilahi sözler söylüyordu ve ses bu yerden tüpler aracılığıyla heykele aktarılıyordu böylece sanki heykel canlanıyordu.

Buna benzer örnekler mevcut ama bunlar her şeyi açıklayabilir mi? Örneğin heykeli canlandıran bu teknolojinin

heykelleri yürütebildiği de söyleniyordu. Son zamanlarda İskandinavya müzesinde temizlik işçilerinin Mısırlılara ait heykellerin kendi gösterim alanlarında hareket ettiğini gözlemledikleri söylendi. Bunun kuyruklu yalan olduğunu düşünebilirsiniz. Ama bu durum tam da Eski Mısırlıların heykellerin yapabildiğini söylediğiyle aynı.

Bu konu aynı zamanda kristal kafatasına da uygulanabilir. Bu kafataslarının pek çoğu modern kökenli olsa da Max ve Mitchell-Hedges Kristal kafatası gibi değil.[25] Bu kafataslarıyla çalışmış "medyumlar" bu kafataslarının onlarla iletişim kurduğu iddiası ile karşımıza çıktılar.

Eşim Kathleen McGowan, Mart 2009'da, ben de dahil olmak üzere tanışacağı insanlar hakkında sorular sormak için Max ile iletişime geçti. Bu toplantıda birbirimize aşık olduk. Aylar sonra Kathleen bana, Max'in "Philip'e sevgiyi göstereceksin" dediğini fakat onun bir ilişki başlatma beklentisiyle arkadaşlarından birini tanıştırmayı düşündüğünü söyledi. Max, Kathleen ve benim aramdaki daha doğrudan bir ilişkinin bilgisine sahipti. Kathleen o zamanlar, bunun farkında olmasa da Max bunu biliyordu ve ona söylemişti.

Mart 2011'de, Max ile New Mexico Albuquerque'de bir hafta sonu geçirdik. Cumartesi günü, Max ile 30 dakikalık özel bir seans için birkaç kişi geldi ve seanslardan sonra Max'in sahibi JoAnn Parks ile konuşmak için pek çoğu birkaç dakikalığına etrafta durdular. Bu insanların hiçbiri birbirini tanımıyordu ama o gün Max'in onlarla iletişime geçtiğini söyleyen insanlar, bu kafatasıyla iletişim kurduklarının açık kanıtı olan oldukça tutarlı bir hikâyeyle ortaya çıktılar. Bu bilgiler (ebeveynlere saygı göstermek gibi) genetik değildi, ama bir şekilde bu insanların başka bir yerde toplanmış olamayacaklarını gösteren olaylar hakkında son derece ayrıntılı ve özel bilgilerdi. Max'in ele aldığı güncel olaylar benzersizdi.

Mısırlılara ait heykellerin ya da kristal kafatasların hepsi, modern toplulukların bilgi depolamak için kullandıkları

malzemeden yapılmış. Biz saatlerimizde kuvarsı, bilgisayarlarımızda ise kumu kullanıyoruz. Günümüz bilgisayarlarının yaşı çoğunlukla toprak ve taşlara bağlı ve bunların bilgiyi muhafaza edebildiğini biliyoruz. Atalarımız da aynı şeyi bulmuşlar ve onlar da (her ne kadar bir heykel ya da kafatası şekli gibi fiziksel açıdan çekici cihazlar yapsalar da) kum ve taşları aynı şekilde kullanmış olmaları kolaylıkla yok sayabileceğimiz bir ihtimal değil. Ne yazık ki bu alanda hiçbir araştırma yapılmadı ya da yapılmıyor. Bu da bunu nasıl yaptıkları konusunda bir cevap almamızın daha çok süreceği anlamına geliyor.

Bölüm 6:
Yeryüzü. İsa'dan On Binlerce Yıl Önce

KAYIP KITA MU

James Churchward kayıp bir medeniyetin varlığının kanıtını keşfettiğini iddia eden bir mühendis ve tescilli bir kaşifti. O medeniyet Mu idi. Church, Atlantis'in kökeninin Atlantis'ten daha eski bir medeniyet olan bir Mu kolonisi olduğunu söylemesine rağmen, Mu'nun, Atlantis'in Pasifik'teki dengi olduğu söylenir.

İlk olarak Mu hakkında yazan kişi arkeolojik çevrelerde ilk defa Chichen Itza'nın kalıntılarının fotografik kaydını yapmış olmak farkıyla ünlenen Augustus LePlongeon'dur. *Queen Moo and the Egyptian Sphinx*' (1896) ve *Sacred Mysteries Among The Mayans and Quiches* (1886) adlı eserlerinde, LePlongeon Mayaların, Eski Mısırlıların ataları olduğunu iddia ettiği sözüm ona Troano Codex'i deşifresiyle bağdaştırdı. Ayrıca belgenin Mayaların kayıp bir medeniyetten doğduğunu açığa çıkardığını da iddia etmiştir. Atlantis'e denk olan ve volkanik bir patlamada yıkıma uğrayan Mu'dur. Ayrıca Queen Moo, (Mu'ya açıkça bağlı olan) bu kıtadan yeni adı İsis'in altında tarih kitaplarını araştırdığı Mısır'a kadar seyahat ettiğini de ekledi. Ne yazık ki, Maya dili onlarca yıl sonra açığa çıkarıldığında LePlongeon'un bu belge ile yorumu, bazen kendisi hiç bulunmayan harfleri bile kullandığı için tamamen hatalı idi. James Churchward'ın neslinden gelen Jack Churchward,

LePlongeon'un Brasseur de Bourbourg'un çevirisine güvendiğini belirtmiştir. Jack Churchward, BourBourg'un soyundan birinden çevirinin, bir ruhla iletişime geçilerek yapılmış olduğuna dair bir e-mail almıştır; bu da neden LePlongeon'un bu çeviriyi temel alarak yorumlama yaparken bu kadar çok hata ile dolu olmasını açıklıyor.

LePlongeon kayıp medeniyet Mu'ya kitaplarında yer vermiştir ancak gizli geleneklerin mistik doğum yeri olduğunu iddia ederek kayıp medeniyeti tanıtma işini teozofist Helena Blavatsky'e bırakmıştır. Ancak, Mu'yu teori ve spekülasyondan gerçek haline getiren Hindistan'da ona gizli bir kütüphane gösterildiğinde kıtanın varlığı ile ilgili fiziksel kanıtlar bulduğunu iddia eden James Churchward idi.

İngiltere'de doğan Churchward, sonunda Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşti. Yıllar önce, eşiyle beraber bir çay ekim alanına sahip olduğu vakitlerde Sri Lanka'da yaşarken, Hindistan'a seyahat etmişti. Bu yolculuğu sırasında insanlık tarihinin kayıp bir dönüm noktasını bulduğunu iddia etti sonradan. Hindistan'da Churchward'a eski ölü bir dili nasıl okuyacağını öğreten bir papaz ile arkadaş oldu. İddialara göre, dünyada bu dili okuyabilen bir tek o papaz ve başka iki kişi vardı. Bu dil, papazın Churchward'ın görmesine ve okumasına izin verdiği sayısız tabletin üzerine yazılıydı. Churchward kitaplarında, papazı tabletleri ona göstermesi ve ölü dilin anlamını ona öğretmesi konusunda kandırdığını itiraf eder. Ayrıca Churchward, ona gösterilen tabletlerin kütüphanenin tamamı olmadığını fark ettiğini de iddia etmiştir. Buna rağmen, diğer kaynaklara ve insanlara danışarak o, kayıp medeniyet Mu'nun homojen bir fotografını yaratabilmiştir.

Churchward'ın, muazzam bir keşfin varlığıyla ilgili sessiz kalmak için çok uzun bir zaman olan 1924'te, Mu materyallerinden halka bahsetmiş olmasına rağmen bu olaylar 19. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. Gerçek olamayacak kadar güzel mi? Hayır, çünkü biliniyor ki Churchward kita-

bının basımından çok uzun zaman önce eski medeniyetlere karşı ilgi duyuyordu. 1890'larda Mu konusunu, eşi Alice ve LePlongeon ile tartışmıştı. Jack Churchward, atasından kalma duyulmamış bir yayının, *Meksika Yakınlarındaki Ahuizoctla'da William Nivn Tarafından Bulunmuş Taş Tabletlerinin Kopyaları*, olduğunu belirtmiştir. 1927'de Churchward ile Plongeon'un birbirlerine mektup gönderdiği biliniyor.

Churchward'ın keşfi, hakkında yazılan bir makalenin 10 Kasım 1924'te *Newyork American* gazetesinde yayımlanması ile ünlü olmuştur. İçerisinde, Churchward'ın Mu ile ilgili iddiaları içeren temel taslağı öne sürülmüştür. Medeniyet "Güneşin İmparatorluğu" olarak adlandırılmıştır. 50,000 yıl önce yaşamış ve 64 milyon nüfusundan bu medeniyet, papaz kardeşliği, kutsal bilgeliğin sahipleri *Naacal* adıyla biliniyordu. Hindistan, Mısır ve Mayalar, hepsi de bu nedeniyetin geride kalmış kolonilerindendir.

1926'da, 75 yaşındayken, Churchward, *Kayıp Kıta Mu: İnsanın Anavatanı* adlı kitabını yayımlar. Mu nerede idi? Havaii'nin kuzeyinden Fijilere ve Paskalya Adası'na uzanmaktadır. Jeologlar burada kuru toprak hayal etmekte zorlanırlar çünkü bölgeden sözüm ona Andezit Çizgisi geçmesinden dolayı jeolojik olarak burada bir kara kütlesi olduğu ihtimalinin mümkün olmadığını söylüyorlar.

Churchward, Naacal Kütüphanesi ziyareti ile ilgili hiçbir kanıt göstermediğinden, birçok kişi iddialarına şüphe ile yaklaşmıştır. Churchward bir yalancı mıydı yoksa gerçek deneyimlere sahip biri miydi? Bu adamı daha iyi anlamak için, Mu efsanesinin bazı bakış açılarının Churchward'a ait olduğu ancak bazılarının ona ait olmadığı belirtilir. 1896'da Maya üstatları ve misyonerlerini "yüce" anlamına gelen *Naacal* kelimesiyle ilk defa niteleyen LePlongeon'dur. Ancak, LePlongeon onların vatanını Churchward'a göre tartışmasız olan Pasifik Okyanusu'ndaki Mu olarak değil, Orta Amerika olarak tanımlamıştır.

Ya Churchward'ın Blavatsky ile olan ilişkisi? İkisi de Hindistan'da kayıp bilgiye maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir. Blavatsky'nin durumunda, onun kayıp bilgi kaynağı Atlantis'te yazıldığı zannedilen ve Hintli Mahatmalar tarafından sunulan Dzyan kitabı idi.

Aslında, Churchward'ın yalnızca Blavatsky ve LePlongeon'un söylediklerini kopyalanmış olması tartışılabilir, aynı zamanda, onun hikâyesinin tamemen doğru olduğu da söylenebilir; bu da Blavatsky'nin iddalarını ve Churchward'ın halka açılıp, bu konu üzerine kitap serisini yazmadan önce davasını sağlamlaştırmak için onlarca yıl harcadığını doğrular.

Churchward 1889'da Amerika'ya taşınmadan önce, 1880' lerde Hindistan'da yaşıyordu. Bu Hintli üstatlarla sözde iletişime geçmesi kabaca on yıl boyunca onlara yardım etmesi, dili öğrenmesi ve üzerinde çalışması Hindistan'da olması gerekenden daha fazla olan bu zaman dilimi içerisindedir. Churchward üzerinde çalıştığı iki yıldan fazla süre için Naga-Maya adını verdiği dilin insanlığın orijinal dili olduğunu belirtmiştir.

Naacal belgelerini okuduktan sonra daha fazla bilgi için araştırmalarına devam etti. Burma'da, eksik kayıtları araştırmak için birlikte çalıştığı Hindistan yüksek papazlarından önsöz mektuplarını taşıyarak eski bir Budist tapınağını ziyaret etti.

Churchward'ın hesabında eksik olan herhangi doğrulanabilir bilgi idi. Onun hikâyesi gerçekten Hintli bir papazla yakınlaşıp yakınlaşmadığı ve sayısız nadir tableti görüp görmediği üzerine odaklanır. Bunu doğrulayacak hiçbir şey yoktur ancak, söylemek gerekiyor ki çürütecek bir şey de yoktur. Bu sadece bir inanç meselesidir: İster inanın ister inanmayın.

Sonuç olarak, yıllardır, bu yüzden yazımlarını anlatan kitapları nesilden nesile tekrar basılırken Churchward'ın hikâyesi bir efsane olarak kalmıştır. Ancak şu anki durumu değiştirecek yeni bir şey de hiç bulunamamıştır.

Bu, Alman bağımsız araştırmacısı, yazarı ve seyahat acentası müdürü Thomas Ritter, Hindistan'daki Kanchipuram'da Sri Ekambaranatha tapınağının altındaki kayıp medeniyet Mu ile ilgili kanıt bulduğu gizli kütüphaneye girdiğini iddia ettiği zaman değişmiştir. 23 Temmuz 2010'da yeraltı sitesine onu davet eden ve hatta bazı içerikleri fotoğraflamasına da izin verdiklerini söylediği bir Pachayappa tarafından kendisiyle iletişime geçildiğini iddia eder. Ritter, "4 numaralı odada papaz ordaki tüm kitaplardan değil sadece 2 tabletten fotoğraf çekmeme izin verdi. Bana gösterdiği iki tablet biraz zarar görmüştü ancak yazıtları açıkça görülebiliyordu."

Sri Ekambaranatha Site Tapınağı Thomas Ritter'a göre, efsanevi kıta Mu'nun kanıtlarını içeren bir yeraltı sitesidir. Mu, söylentilere göre Hint ya da Pasifik Okyanusu'nda bir kıtadır. Yıllarca kanıt araştırılıyor olmasına rağmen Mu'nun varlığı ile ilgili hiçbir arkeolojik ya da tarihi kanıt yoktur. (Fotograf telif hakkı Ssiram mt. Wikimedia'daki Yaratıcı Ortaklar Lisansının bir kısmı olarak uygun hale getirilmiştir.)

Bu iki tablet James Churchward'ın onlarca yıl önce gördüğünü iddia ettiği sözde Naacal tabletleridir. Ritter'ın açıkça gösterdiği Byblos'ta (Lübnan) Fransız arkeolog Maurice Dunand tarafından keşfedildiğinin farkına varılmasının hiç yardımcı olmadığı bir tablet, Ritter materyali yayımladığında, kuşku yığınını da hemen beraberinde getirdi.

Tabletlerdeki yazı miktarının az olmasından dolayı senaryo (Proto-Byblian) doğrulanmasına rağmen şu zamana kadar deşifre edilmedi ve Hindistan ile bağdaştırılmadılar. Aslında Ritter tarafından sunulan tabletler Beyrut Müzesi'nde (Cat. 16598) ve Hindistan'da, gizli bir kütüphanede değil.

Ritter, Temmuz 2010'daki seyahatinde kendisinin de yakından tanıdığı her zamanki genç papaz Narjan tarafından hoş karşılanmadığını ancak daha yaşlı olan Pachayappa'nın Narjan'ın aksine İngilizce konuşmadığını iddia etti. Pachayappa, Narjan'ın ona göstermediği şeyleri hemen ona gösterdi. Pachayappa Ritter'ı tapınak sitesinin yeraltı yapılarının içerisine indirdi. Ritter, "demir ile kapatılmış kapının önünde durdu ve parmağı ile yeri işaret etti: 'Rishi yeri'" Ardından Naacal kütüphanesinin olduğu kapıyı açtı.

Ritter yalan söylese de söylemese de, en azından kütüphanenin yerinin bir tapınak olduğunu aleni şekilde belirtmiştir: Tamil Devleti'ndeki Kanchipuram Sri Ekambaranatha Tapınağı (Hindistan). Tapınak sitesinin kapı kulesi altmış metreden daha fazla yükseklikte olması onu, Güney Hindistan'ın duvarları granitten yapılan, tanrı, tanrıça ve kahramanların resimleriyle bezenmiş en büyük tapınak kulesi yapar. Site, Lord Shiva'ya adanmış ve her birinin doğal bir elementi simgelediği beş Shiva tapınağının en büyüğü olan bir Hindu tapınağıdır. Tapınak toprağı simgeler. Yaşının daha fazla olması muhtemel ve koridorunun yüz sütununun iç duvarlarının erkek enerjisinin sembolü olan dizilmiş 1,008 Shiva Lingam'ı (Shiva ile bağlantılı olarak tapılan penis sembolü) ile bezenmiş olmasıyla adı çıkan tapınağın tarihi en az MS 600'e kadar gider.

Ritter, içerisinde 10 odanın olduğunu iddia ettiği bu sitenin yeraltı sistemine çekmiştir. Bu odaların dokuzunda tabletler depolanmıştır. Her oda oldukça alçak olan tavanıyla, 25 metre uzunluğunda ve 15 metre genişliğindeydi. Pachayappa yazıtların, eski Hindistan'a kültür getiren Rishi Puranas'ın yaşamlarını detaylı bir şekile anlattığını iddia etmiştir. İçerisinde beş siyah granit tablet ve on binlerce taş tablet vardı. Ritter, "posta kartı ebatlarındaki taş tabletlerin her iki tarafında da üzeri dar ve yabancı karakterlerle kaplı kısa çizgiler olduğunu belirtmiştir. Diğer tabakalarda, devamlılık gösteren jeomerik örüntüler, teknik çizimler, haritalar ve astronomik resimler bulunmaktadır. Onların ne içerdiği sorulduğunda yedi bilgenin mirası olduğunu söylemiştir.

İlk üç odada tabletler siyah granitten, diğer üçünde de altından yapılmışlardır. Her altın tablet 14'e 10 santimetredir; yaklaşık 2 ya da 3 milimetre kalınlığında ve kitap sayfalarında da olduğu gibi birbirlerine bağlı durumdadırlar.

Son üç odada ise okunması zor olan, bu yüzden de tableti parlatmak için mendil kullanarak onu orijinal durumuna getirdiği gümüş ve bronz tabletler bulmuştur.

Ritter yalnızca iki tableti fotograflamasına izin verildiğini iddia eder. Tüm bu odalarda Rishis'in yaşamlarını, eylemlerini anlatan yazıtlar vardır ve bu yazıtların fotograflarını yayınlamıştır.

10. Oda koridorun en sonunda yerleştirilmiştir. Odanın ortasında katı siyah materyalden yapılmış ve Pachayappa'ya göre taş olmayan 1.5 metre uzunluğunda bir sütun yükselir. Lingam'ın arkasında Ritter'ın altın veya gümüş kaplama olabileceğini düşündüğü ışıldayan metalden yapılmış 7 bilgenin yarım daire içerisinde heykelleri vardır. Onlardan birini daima cüce olarak tasfir edilmiş olan Aghasthiya olarak tanımlamıştır.

Odalar boyunca Ritter ayrıca, birini Pachayappa'nın açtığı metal folyo ruloları da görmüştür. Serilmesinin kolay olduk-

larını ve materyalin ona, kırışmayan ya da parçalanmayan bir incelikte olan titanyumu anımsattığını iddia etmiştir. Üzerine kazınmış olan karakterler oyuk olmaktan ziyade kabarmışlardı ve Ritter bu rulolardan birini daha önce gördüğünün farkına vardı: Churchward'ın kitaplarında.

Bu odanın arkasında başka bir kapı daha vardı, ancak Pachayappa, bu kapıyı kendisine açmayacağını belirtmiştir. Kapının, bazıları onlarca mil ötedeki kasabalara bağlanan büyük bir yeraltı tünel sistemine açıldığını öğrenmiştir.

Ritter, Hindu olmayanlara ve yabancılara normalde kütüphanenin kapalı tutulduğunu ve hatta tapınağın ana bölümüne bile girişin yasak olduğunu belirtmiştir. Ritter'ın Churchward'a inanmasına ve yüzyıldan fazla süre sonra, Churchward'ın adımlarından yürümesine yol açan Naacal tabletlerinin gösterildiği bu yerdir.

Jack Churchward, atalarının materyallerini detaylı şekilde incelemiş ve Ritter'ın materyaline şüpheci bakmıştır. Ritter bulduğu bazı parşömen rulolarının Churchward'ın bulduklarıı ile aynı olduğunu iddia etmiştir. Tüm bunların aksine, Jack Churchward "James orada olmuş olsaydı, tabletler sanlmış ve kaldırılmış olur, bu yüzden de, James'in de bahsettiği gibi 'konuşkanlar' görünmezlerdi şeklinde eklemiştir. James kitaplarında da aynı oranda bahsetmiştir. "Ritter, bir sembol gördüğünden başka hiçbir şey söylememiştir, James'in gördüğü tabletlerin yanmamış kilden mi yoksa tabletlerin depolanmış olup olmadığını bilmemektedir. Kendi naçizane fikrim."

James Churchward Ritter'dan alışılmışın dışındaki iddialarını desteklemesi için fotoğrafları içeren daha fazla kanıt istemiştir ancak şu zamana kadar Ritter, kanıtlar ortaya çıkmamış, söz verdiği zamanı da doldurmuştur. Benim Ritter ile iletişime geçmek için yaptığım iki girişim de sonuçsuz kalmıştır. İletişime geçtiğim Alman araştırmacılar Ritter'ın iddialarına her ne olursa olsun kulak asmamamı ve hatta adam hakkında konuşmamamı bile önerdiler.

Ritter'ın veya Churchward'ın iddialarını destekleyen hiçbir kanıt olmadığı için, 20. yüzyılda bunlar dahil diğer hikâyeler, birçok insana rahat batılı dünyayı arkalarında bırakıp bu kayıp medeniyet ve onun kalıntılarının gizli bölgelerde bulunduğu söylenen kanıtlarını araştırmak için Asya'ya seyahat etmelerine ilham kaynağı olmaktadır. Ve Indiana Jones hikâyeleri, bu efsanelerden etkilenen Nazileri içermek konusunda haklılar.

KAYIP MEDENİYETLERİ ARAYIŞ

Tibet'in kutsal dağlarında bir yerlerde olduğu düşünülen Hint Avrupa ırkının kökenlerini bulmak için 1938'de bir Nazi keşfi başlatıldı. SS şefi Heinrich Himmler tarafından finanse edilen keşif, doğa bilimci Ernest Schäfer ve antropolog Bruno Beger tarafından yönetildi. Keşif, 1939 Ocak ayının başlarında Tibet'in başkenti Lhasa'ya ulaştı. 19. yüzyılın ortalarından sonra Tibet ve başkenti yabancılara kapatılmıştı. Ancak, yanlarına 120 cilt Tibet incili *Kangyur*'u, yüzlerce değerli eseri ve nadir hayvanları yanlarına alıp Calculatta'ya kaçmadan önce Nazi keşfini sekiz ay sürdürmeyi başarmışlardı.

Pek çok iddia ortaya atıldı. Bunlardan biri, keşfin Atlantis ile Orta Asya'nın ilk uygarlığı arasındaki bağlantıyı keşfetmek için yapılmış olmasıydı. Schäfer, rahip sınıfının, budistlerin yaşam çarkıyla, gamalı haçla süslü ve erkeklerin sihirbaz olduğu, Tibet'in gizemli şehirleri Agharti ve Shambhala ile ittifak kurmaya çalıştıkları, Shambhala olarak bilinen gizemli bir imparatorluk kurduğu Tibet'in, insanlığın beşiği olduğuna inanıyordu. 1922'de Polonyalı kaşif Ferdynand Ossendowski, budistlerin Agharti olarak bildiği bir yeraltı krallığının olduğunu öğrendiği Asya seyahatinden bahseden *Beasts, Men and Gods*'ı yazdı. Tibetli ve Hintli budistlerin bu yeraltı krallığından bahsettiklerine göre Asya'da kesinlikle böyle bir gelenek bulunuyor. Ancak, buraya Shambhala diyorlar ve Asya'nın içlerinde bir yerde yer alıyor. Daha sonradan saflığa dönüş-

müş olsa da bu yer, aslında, barış ve mutluluk mekânı olarak görülüyordu. Ayrıca, bununla bağlantılı çeşitli efsaneler vardı, özellikle dünyanın kaderiyle ilgili kehanetler.

Shambhala'nın, Kalki Kralları olarak bilinen bir dizi kral tarafından yönetildiği söyleniyordu. Bu kralların, Budizm tantrasının en karmaşık biçimlerinden biri olduğu sanılan Kalachakra tantrasının bütünlüğünü sağladığı söyleniyordu. Kalachakra kehanetlerinin söylediğine göre dünya, savaş ve hırsla yönetildiğinde 25. Kalki kralı, karanlık güçleri yenilgiye uğratmak ve dünya çapında altın çağ başlatmak için saklı krallığından büyük bir ordu ile çıkacaktı. 17. yüzyıldan beri insanlar, buranın yerini belirlemeye çalışıyor. Aslında Portekizli Katolik misyoner Estêvão Cacella, buranın Cathay ya da Çin olduğunu düşünüyordu. 1627'de burayı bulmak için bir kurula öncülük etti ancak başarılı olamadı.

Almanya'da Himmler, kayıp uygarlıklarla, Hint bilgeliğiyle ve alternatif tıpla büyülenmişti. 1960'larda yaşamış olsaydı, Çiçek Gücü hareketinde önde giden adamlardan olurdu, ancak SS'in başı olduğundan, cevapları bulma çabaları çok daha zalim yollarla oldu. Bu duruma, bir yerlerde kaybolduğunu düşündüğü Eski Alman süper-ırkı üzerine teorisini test etmek için savaştaki tutuklular üzerinde deney yapmak da dahildi. Hint-Avrupa ırkı ve bunun kökenleri ile ilgili çalışmalarını ilerletmek için "Ahnenerbe"yi kurdu. 1935'ten sonra, bunları ve kayıp Hint-Avrupa ırkını ortaya çıkaracak diğer teorileri destekleyecek kanıtlar bulmak için birtakım keşifler organize edildi. 1937'de Nazi hükümeti arkeolog Franz Altheim ve fotoğrafçı eşi Eriha Trautnann'ı orada bulunan ünlü tarihöncesi kaya yazıtlarını incelemek için Val Camonica'ya gönderdi. Dönmeleri üzerine Altheim, Eski Roma'nın aslen Nordic ve dolayısıyla da Hint Avrupa olduğunu iddia ederek kaya üzerindeki Nordic yazılarının izini bulduklarını ileri sürdü. Aynı yıl Himmler, Hans F. K. Günther'in iddialarını araştırdı. Bu iddialara göre ilk Hint

Avrupalılar, yaklaşık MÖ 2000'de Çin ve Japonya'ya karşı ataklar da dahil olmak üzere Asya'nın çoğunu fethetmişti. Günther, Guatama Buddha'nın Hint Avrupa'dan geldiğini iddia edecek kadar ileri gitmişti. Ancak, Himmler'in finanse ya da organize ettiği tüm keşiflerin yanı sıra, Tibetlilerin keşif seferi en büyük ve en hırslı olanıydı. 1926'da Tibet'e girmeyi denemiş ama bunun yerine gözaltına alınıp İngiltere'ye geri dönmüş Rusyalı mistik Nicholas Roerich'in başarısızlığa uğramış büyük keşfinden ilham almıştı muhtemelen. 1937'de Amerikalı teosofist Gottfried de Purucker, Gobi Çölü'nün bir zamanlar yemyeşil verimli bir alan olduğunu ve burada beşinci köken ırkının yaşadığı şehirler olduğunu söylüyordu. Blavatsky beşinci köken ırkını şöyle tanımlıyor:

> Örneğin şu anda koyu kahveden, neredeyse siyaha, kırmızı-kahve-sarıya, en beyaz krem rengine kadar farklılık gösteren Hint-Avrupa ırkının aslında hepsi bir ve aynı ırk (beşinci köken ırkı) ve hepsi de tek bir atadan geliyor. Bu atanın, 850.000 yıl önce ve 18.000.000 yıldan daha fazla yaşadığı söyleniyor; bu tarih büyük Atlantis kıtasının son kalıntılarının battığı zamanla aynı.[5]

Blavatsky'nin beşinci köken ırkı ve Himmler'in Hint Avrupa ırkının kayıp kökenleri fikri birbirine çok yakın. Himmler'in kayıp uygarlık ve binlerce yıllık batık bir kıtadan bahseden Blavatsky'nin doktrinlerinden etkilendiği, doğrudan olmasa da dolaylı yollardan açıkça görülebiliyor.

Schäfer üzerinde önde gelen otoritelerden olan Dr. Isrun Engelhardt, Schafer'in keşif için kişisel hırsının bütünüyle bilimsel olduğu konusunda son derece kararlı. Beger'in üniversiteki profesörleri tarafından alternatif tarihe maruz kaldığı biliniyor ve Asya'da bir yerlerde Hint Avrupa ırkının varlığına dair kanıtlar bulmayı umduğu varsayılıyor. Aslında 1943'te Beger, Orta Asya'dan yüzlerce mahkûm ve Yahudile-

rin kafataslarını ve vücutlarını ölçerek Auschwitz'deki toplama kampında inceleme yaptı. Çalışması tamamlandığında bu çalışmaya dahil olan herkese gaz verildi ve cesetleri Beger'in eski arkadaşlarından birine teslim edilerek üniversitenin anatomik koleksiyonunun bir parçası haline getirildi.

Kısaca, keşif bilimsel açıdan başarılıydı, ancak Hint Avrupa ırkına ya da Shambhala'ya dair herhangi bir kanıt bulunamadı. Günümüzde Shambhala, Agharta ve benzerleri gibi yüzlerce kitap olmasına karşın bu uygarlıkların var olduğuna dair bir kanıt yoktur. Bu efsanelerin asıl sorunu, yakın zamanda olmuş olmalarıdır. Bazıları bunun doğal olduğunu söylüyor çünkü Asya'nın kilitleri henüz yakın zamanda açıldı, ancak, asıl sorun, hakkında 2000'den fazla bir zaman önce yazılan Atlantis'in aksine, Mu gibi kayıp uygarlıkların var olduğunu belgeleyecek eski ve açık bir şekilde var olan herhangi bir metnin olmaması. Asya kültürlerinde Shambhala ile ilgili gerçek efsanelerin olmasına rağmen, orijinal mitlerin tanınmayacak biçimde değiştirilmesinin bir sonucu olarak, bu mitler her zaman batı tüketimine uyarlanmıştır. Yine de son zamanlarda arkeoloji, Avrupa ve Asya arasındaki efsanelerinin gerçeklere dayandığını gösterebiliyor.

ÇİN ÇÖLLERİNDEKİ BEYAZ USTALAR?

1907'de Rus kaşif Pyotr Kuzmich Koslov (1863 – 1935) Lhasa'ya ilk ulaşanlardan biriydi ve Dalai Lama ile tanıştı. Daha sonra başka kazılar da organize etti ve Khara Khoto'yu kazdı. Khara Khoto, 1372'de Ming Çinlileri tarafından harap edilen 1032'de kurulmuş bir Tangut şehridir. Koslov, bu kalıntıların 50 fit altında bir mezar açığa çıkardı. Bu mezarda kraliçe gibi görünen ve beraberinde altın ve diğer metallerden yapılan iki asası bulunan bir kadın bedeni de buldu. Koslov, American Weekly'de yayınlanan pek çok fotoğraf çekmesine rağmen, tekrar mühürlenen mezardan herhangi bir şey çıkarmasına

izin verilmedi. Son keşfi 1923'ten 1926'ya kadar süren Moğolistan ve Tibet'e oldu ve bu keşif, Noin-Ula'da Kraliyet mezarları Xiongnu'nun bulmasıyla sonuçlandı.

James Churchward bu keşfi öğrendiği zaman, Mu'nun ilk kolonisinin Büyük Uygur İmparatorluğu olduğuna ve Khara Khoto'nun buranın eski başkenti olduğuna ama bu uygarlığın MÖ 15.000'e kadar uzandığına inandı. Herhangi bir ansiklopediden kontrol edin, Chuchward'ın bu ismi, günümüzde Çin'in Xijiang Uygur Özerk bölgesinde yaşayan tarihi Uygur'dan "ödünç aldığını" göreceksiniz.

Daha sonra Fransız yazar Robert Charroux, Gobi Çölü'nde, Tibet'te yaşayan sakinlerin bile üstesinden gelen Mecusilerin olduğu teorisi hakkında yazdı. Hikâyeye göre bu şehirlerin okyanus limanları vardı ve Edgar Cayce, bir gün burada kayıp bir şehirde asansörün bile keşfedileceğini iddia etti. Diğerleri ise bu bölgeyi eski ufoların memleketi olarak görüyordu.

Ancak Gobi Çölü hâlâ bazı sırları saklasa da bize kanıtları sağlayan Taklamakan Çölü. Taklamakan çölü, Batı Çin'de kabaca Tibet ve Moğolistan arasında Tarim havzasının bir bölgesinde geniş kumlu bir çöl ve kuzey ve güney köşelerinden İpek yoluyla kesişiyor. Koşullar o kadar sert ki gezginler mümkün olduğunca buradan kaçmaya çalışıyor, ancak geçtiğimiz bin yılda bu alan iskân edilmiş ve yaşanabilen bir yerdi.

Ancak geçen on yıllarda çöl yeniden vaha haline geldi; arkeolog ve aykırıkçılara göre burada yüzlerce Avrupalı mumyası bulunmasının açıklaması bu. En göze çarpan mumyalar, uzun kırmızı saçlı Cherchen adamı (MÖ yaklaşık 1000'e dayanıyor), Hami mumyası (MÖ yaklaşık 1400 ila 800 arasında) ve isimlerini giydikleri uzun sivri şapkalardan alan Subeshi cadılarıydı (MÖ dördüncü ya da üçüncü yüzyıl).

Taklamakan çölünün en eski olmasa da en ünlü mumyalarından biri Cherchen adamıdır. Bu Avrupalının bedeni kavak ağacından yapılmış bir kutuya yerleştirilmiş, dar bir mezara indirilmiş ve sonsuzluğa bırakılmıştı. Bu alanda şu anda barı-

nılamamasının, bu cesetlerin bin yıl boyunca korunup mumyaya dönüşmesinin sebebi iklim şartlarıydı.

Cherchen adamı 6 fit uzunluğunda, öldüğü zaman 50 yaşlarında olan kırmızı kahve saçlı, uzun burunlu, dolgun dudaklı ve kızıl sakallı biriydi. Kırmızı kumaş tunikle ve ekose bir taytla gömülmüştü ve bedeni hemen hemen herkesin rastladığı meşhur Mısırlı mumyalardan çok daha iyi korunmuştu. En ilginci Cherchen adamı da en az 10 şapkayla gömülmüştü. Bu şapkalardan biri Romalılara ait gibi görünüyor, diğerleri bereye, şapkaya ve hatta koni biçiminde bir cadı şapkasına dâhi benziyordu; o halde bu mumyaların birkaçının ortak özelliği bulunuyor. Bu ceset MÖ 1000'e dayanıyor ve DNA analizi de bu bedenin Kelt olduğunu gösteriyor.

Adamın yanında üç tane de kadın bir de bebek mumyası bulundu. Kadınlardan biri uzun botlarla kırmızı bir elbise giyiyordu, saçları fırçalanmış ve örülmüştü. Kulak memelerinden kırmızı bir ip geçiyordu ve tıpkı adamda olduğu gibi yüzünde dövmeler vardı. Tüm mumyalar, vücudu koruduğuna inanılan sarı bir boyaya boyanmıştı. Muhtemelen üç ya da dört aylık olan bebek, mavi-kırmızı bir iple bağlanan kahverengi bir battaniyeye sarılmıştı ve gözlerinin üstüne mavi taşlar yerleştirilmişti.

Hedin tarafından 28 Mart 1900'de keşfedilen eski Çin garnizon şehrinde, 1980'de bulunmuş olan 4.000 yaşındaki Loulan Beauty mumyası en eski mumyadır. Bu şehir Lop Çölü'nün kuzeydoğu ucunda Lop Nor bataklığının yanında yer alıyordu. Hedin, buranın iklimini şiddetli bir şekilde değiştirip günümüzde olduğu gibi burayı çöle çeviren bir sismik olay yüzünden bu kültürün yok olduğunu söyleyen pek çok yazıt ortaya çıkarabilmişti. Bu sismik olay, Loulan Beauty'nin yaşadığı dönemden birkaç bin yıl sonra olmuştu. Bu kadın mumyanın uzun ve açık renk saçları var. Öldüğünde 45 yaşındaydı ve içinde buğday, tarak ve bir tüyün bulun-

duğu yiyecek sepetiyle beraber gömülmüştü. Hiç şüphesiz bu gıdalar öbür dünya içindi.

MÖ 1800'de Beauty, Tarim havzasında bulunan en eski mumyaydı ancak o günlerde burada yaşamış tek Avrupalı o değil; Yanbulag'taki mezarlıkta MÖ 1800'den MÖ 500'e kadar 21'i Avrupalı olan en az 29 mumya bulunuyor. Bu bedenlerin arasında en iyi korunan, 2 metre uzunluğunda yakışıklı bir adam olarak bilinen 1995'te keşfedilen 2000 yıllık Avrupalı mumya Yingpan Man'dir. Sarışın, sakallı bir adamdı ve yüzü, bir Yunan geleneği olan altın folyolu ölüm maskesiyle kaplanmıştı; aynı zamanda Yunanlıların ya da Romalıların dövüştüğünü gösteren özenle yapılmış altın işlemeli kırmızı ve kestane yün bir elbise giyiyordu. Başı ise öten bir horoz şeklindeki yastıkta duruyordu.

Tarim havzasında bir yerlerde, Avrupa kökenli oldukları bilinen yüzlerce başka mumya da bulundu. Bu mumyalardan bazılarının kurban edildiği düşünülüyor. Genç bir kadın gözleri oyulmuş ve kısmen parçalanmış bir halde bulundu. Erkek bir bebek görünüşe göre canlı canlı gömülmüştü. Diğerleri kurban mı edildiler yoksa sadece gömüldüler mi hâlâ bilinmiyor.

Yerel çevre her ne kadar şaşırtıcı olsa da bu mumyaların varlığına olan ilgi son derece fazla çünkü bu mumyaların olmaları gereken yerde olmaması durumu hâlâ devam ediyor. Bu insanların Avrupa'dan geldiğini gösteren tek kanıt DNA değil, kıyafet dokularının analizleri de MÖ 1300'e dayanan Avusturya'daki tuz madencilerin bedenlerinde bulunanlarla aynı olduğunu gösteriyor. Asya'da gömülü ahşap taraklar da Kelt ülkelerinde bulunanlarla aynı. Gömüldükleri alanın üstündeki taş yapı da Batı Avrupa'nın taş gömütlerine benziyor. Kısacası Avrupalılar, MÖ 2000'de yalnızca Amerika'ya gitmiş olmayabilir; Uzak Doğu'ya da gittikleri biliniyor.

Bu kesinliklere rağmen, arkeolog ve tarihçiler, "ham kanıtı" göremiyorlar. Ama yine de en önemli sorular şunlar: Çin'e nasıl gittiler ve Çin'e neden gittiler?

Bu Avrupalıların Çin'e ziyaretini Pensilvanya Üniversitesi'nin Çince profesörü Dr. Victor Mair'ın çalışmaları sayesinde biliyoruz. Onun bu alana ilgisi bu mumyalardan bazılarının gösterildiği Urumchi Müzesi'ni gezdikten sonra başladı. O zaman Kaliforniya'daki Occidental College'daki Dr Elizabeth W. Barber'ı bu mumyaları görmesi için davet etti ve gösterilen dokular üzerine uzman görüşünü sundu.

"MÖ 1800 civarında, Tarim havzasındaki ilk mumyalar sadece Avrupalı" diyor Mair.[6] Doğu Asya göçmenleri Tarim havzasının doğu tarafına yaklaşık 3000 yıl önce vardı. Oysaki Uygurlular modern zamanın Moğolistanı'nın temeli olan Orhun Uygur Kağanlığı yıkıldıktan sonra yaklaşık 842 civarında geldiler. Kısacası Mair, tarihi yazılmaya başlamadan bin yıl önce Avrupalı sakinlerinin olduğu bir bölgede bulunan kayıp bir uygarlığın bize anlatıldığı konusunda ufak bir şüphe bırakıyor.

Sorulması gereken asıl soru, bu bölgenin belli başlı önemini gören Churchward ile aynı alanda olup olmadığımızdır. Görünen o ki bu sorunun yanıtı olumsuz. Mair, ilk Avruplıların bazılarının batıya giderek Avrupa'nın batısına, bazılarının doğuya giderek sonunda Xinjiang'a ulaştığına böylece de her yöne yayıldıklarına inanıyor.

Mair'in fikirleri, The Mummies of Urumchi kitabında tartan biçimdeki kumaşları inceleyen ve giysilerin Karadeniz'in kuzeyindeki bozkır bir alandan Kafkasya'ya ve Anadolu'ya kadar takip edilebildiği sonucuna varan tekstil uzmanı Barber ile uyuşuyor. Burdaki insanların ayrılarak, Kafkasya'dan başlayıp ve daha sonra bölünerek bir grubun doğuya diğerinin ise batıya gittiğini iddia ediyor; yani Mair'in düşüncesinin tam aksini.

Peki o halde bu insanlar hakkında ne biliyoruz? Ata binip sürü güttüklerini, iki tekerlekli araba kullandıklarını ve üzengiyi bulmuş olabilecekerini biliyoruz. Bu bölgeye MÖ 1800'de geldiklerini biliyoruz. MÖ 1200 civarında Hint-Avrupalıların,

şu anda İran olan (Saka'nın kolu) bölgeden gelen diğer göçmenlere katıldığını biliyoruz. Aslında Saka göçmenlerinin Güney İran'daki Persepolis kabartmalarında gösterildiği gibi uzun sivri şapkaları vardı (Cherchen Man'in yanında bulunanlar gibi). Altay dağlarında bulunan MÖ beşinci yüzyıla ait bronz heykel de benzer bir şapka giyiyordu. En önemli gerçek, heykelin Kafkasya özellikleri taşıması ve Cherchen Man'in giyimiyle benzerlik göstermesiydi. DNA'nın sağlam kanıtının dışında, bu Avrupa'nın Çin'deki varlığına dair inkâr edilemez başka kanıtlar da var. Aslında bu mumyaların keşfi (bazılarının hoşuna gitse de gitmese de) tarihi yeniden yazdı.

Bu mumyalarla ve yerleşim dalgalarıyla ilgili varılan şu anki sonuç, MÖ birkaç bin yıla kadar olan batılı ırkın Xinjiang'a doğru hareket etmesi, Moğolistanlı insanların batıya doğru hareketinden ve bu bölgenin "Çin" olmasından daha hızlı olmuştu. T. D. Forsty bu bölgedeki 1875 görevi üzerine rapor yazdığında bu insanların hâlâ uzun, sarışın, açık renk gözlü ve kum rengi bıyıkları ve saçları olduğunu belirtti. Ayrıca en sarışın İngiliz'e gidecek şekilde yalnızca palto ve pantolon giymek istediklerini de ekledi.[7] İki bin yıl önce Pliny the Elder, "Taprobane" kitabında, Taprobane'den (Seylan Adası) bir elçilik tarafından Roma İmparatoru Claudius'a anlatılan Serezliler hakkında yazdı. Bu insanların sıradan insanlardan uzun oldukları, lepiska saçlı, mavi gözlü oldukları tanımı Tarim havzasında yaşayan insanlara çok yakın geliyor. Pliny the Elder aynı zamanda konuşma biçimlerinde seslerinin çok kaba olduğunu, kendi düşüncelerini iletmek amacıyla kendilerine ait bir dilleri olmadığını da söyledi.[8]

Tarim havzasındaki mumyalarla ilgili burada yaşayan insanların dilinde (Tocharian) bir metin bulunmamasına rağmen, bu Avrupalı göçmenlerin batı Avrupalıların dillerine yakın olduğu kanıtlanan ve Tocharian olarak bilinen (Çinliler bu dile Yuezhi diyor) bir dil konuştukları şu anda olduk-

ça kabul görmekte. Bu nedenle, günümüzde Uygur'un yarı Kafkas'tan daha fazlası olduğu biliniyor ve bu bölgeden geçen gezginlerin, yerlilerin Avrupalı görünüşüyle ilgili şaşkınlıkları hâlâ sürüyor.

Amerika'da Bronz Çağı'na ait bir denizci bulunabilseydi, çok açık biçimde dünya çapında bir tartışmaya yol açardı. Çin topraklarındaki Avrupalıların keşfi, aynı zamanda pek çok siyasi imalara da yol açtı. Bölge, ayrılıkçı hareketlerle dolu ve hükümet, tamamen özgü bir arkeolojik buluşun tanınmasının ciddi bir sosyal ve politik karışıklıkla sonuçlanmasından korkuyor. Terracotta savaşçılarının Tarim mumyalarından çok daha ünlü olmasının ana sebeplerinden biri bu.

En büyük sosyal karışıklık Uygur ve Han Çinlileri arasında. Bu bölge ile ilgili iddialarda Loulan Beauty, kendisine "doğa ana" diyen Uygurlular tarafından (en ufak bir destekleyici kanıt bile olmadan) ırk ikonu statüsüne bile yükseltildi. Çinli tarihçi Ji Xianlin, Wang Binghua'nın yazdığı Ancient Corpses of Xinjiang kitabı için bir önsöz yazarak Çin'in yabancı uzmanların mumyalar üzerine yaptığı araştırmayı "desteklediğini ve beğendiğini"[9] söylüyor; yani Mair ve Barber'ın yaptığı. "Yine de, Çin'in içinde küçük etnik bir ayrılıkçı grup, sorun başlatmak için bu fırsatı değerlendiriyor ve soytarı gibi davranıyorlar. Hatta bunlardan bazıları, memleketi ayırma amacıyla bu eski "beyaz insanların" torunları gibi şive kullanıyorlar. Ancak bu ters hareketler başarılı olamayacaktır," diye yazıyor Ji.[10]

Mumyaların DNA'sı ile modern çağ Uygurlarınınki kıyaslandığında Mair'in takımı genetik benzerliklere rastladı, ancak doğrudan bir bağlantı yok. Bu arada, Han Çinlileri kendilerini dünyanın merkezinde oturan sakinler olarak düşünüyor. Onların dışında herkes vahşi, bu nedenle kendi bölgelerindeki Avrupalıların keşfedilmesi, (buna ek olarak kalıntılar Han Çinlilerinin arkeolojik kayıtlarda belirttiğinden çok daha eski) el üstünde tuttukları kendi fikirlerini ko-

rumak için akıl jimnastiği yapılması gerektiği anlamına geliyordu. Asıl sorun, ne Uygurlular ne de Han Çinlileri bu eski sakinlerle doğrudan bağlantılı görülmüyor ve her ikisi de bin yıl önce yerleşilen bölgenin modern eklemelerinden başkası değil. Kısacası, keşifler her iki grup için de bölge hakkındaki iddialarını doğrulamayı güçleştirdi.

Aslında keşiflerin söylediği şey, hem göçmenlerin hem de moden yerli Çinlilerin karışık bir ırk olduğudur. "Tarim havzasının ilk sakinlerinin ilk Kafkaslar olduğu son derece açıkken, tek bir homojen gruba ait olmadıkları da son derece açık. İki bin yıldan daha fazla bir süredir Avrasya karasının çok uzak bölgeleriyle bağlantılı gibi görünen çeşitli insanları temsil ediyorlar."[11] diye yazıyor Mair. Ayrıca şunları da ekliyor: "Modern DNA ve Eski DNA, Uygurların, Kazakların, Kırgızların, Orta Asya insanlarının hepsinin Kafkasya ve Doğu Asya'nın karışımı olduğunu gösteriyor. Modern ve Eski DNA aynı hikâyeyi anlatıyor."[12] Eski veya modern olsun pek çok kültürün, pek çok politik açıdan saf gen düşüncesinin tersine, genetik açıdan pek çok ırkın karışımı olduğunun bir kez daha altını çiziyor.

Avrupalıları buraya ne getirdi? Güney Taklamakan çölünü bir zamanlar Çin'in İpek yolunun süslediği ve burada zengin şehirlerin inşa edildiği biliniyor. Khotan'da koyunlar otlarken buğday, pirinç, mısır, pamuk, üzüm, şeftali ve kavun yetişen bir hava oluşturarak iki büyük nehir geçiyordu. Hayat o zamanlar güzel olmalıydı ve bu Avrupalıların istedikleri her şeyi vardı. Yine de kademeli iklim değişimi yüzünden buna benzer pek çok şehir terk edildi ve sonunda kum tepeciklerine dönüştüler.

İpek Yolu, Çin ile Batı'yı bağlayan eski bir kervan yoluydu. Dünyanın bu bölgesindeki Avrupalı mumyalar bu ticaret yolunun daha önce düşünüldüğünden çok daha eski olduğunu söylüyor. Columbus'un Amerika'ya ilk gezisinden birkaç bin yıl önce okyanusaşırı bağlantı olabilecek kadar eski.

İpek Yolu yalnızca ipek için kullanılan bir yol değildi, başka pek çok ürün buradan taşındı ve ticareti yapıldı. Bu yoldan yalnızca tüccarlar geçmiyordu, doğuya ya da batıya gitmek isteyen herkes bu yolu kullanıyordu. O halde bu yol Çin ve Akdeniz arasında eski bir otoyol olarak görülmüş olmalı.

Doğu ve batı arasındaki ticaret daha önce olmasa bile uygarlığın ilk başlarından beri yapılıyordu. MÖ 6000 ile MÖ 4000 arasında Sahara'daki insanlar Asya'dan gelen yerli hayvanları ithal ediyordu. MÖ 3000'e kadar Mısır'da lapis lazuli taşı bulundu; Kuzeydoğu Afganistan'daki Badakshan bilinen tek kaynaktı. Eski zamanlarda Tarim Havzası'nda bulunan yeşim taşının Çin'e gönderdiği belirlenmiştir. Yarkand ve Khotan bölgesindeki madenlerden çıkarılan nefrit yeşimtaşı (Badakshan'ın lacivert taşı madenlerinden çok uzak olmayan) Çin'de bulundu. Xinru Liu şunları yazıyor: "Eski Çinli hükümdarların yeşim taşına çok düşkün oldukları biliniyor. Shang hanedanından Fuhao'nun mezarından, modern Xinjiang'daki Khotan'a ait 750'den fazla yeşim parçası kazılıp çıkarıldı. İlk bin yılın ortalarında Yuezhi, asıl tüketicilerinin zirai Çin'in hükümdarları olduğu yeşim ticaretiyle ilgileniyordu."[13] Avrupalıların uzman madencileri olduğunu biliyoruz. Belki de bu insanlar bu alana, madencilik becerilerinden dolayı gelmişlerdir. Bakır ya da kalay çıkarmak için değil yeşim taşı çıkarmak ve tüm dünyaya olmasa da pek çok bölgeye binlerce yıl önce ticareti yapılan ve giderek büyüyen materyal listesindeki diğer mineral ve maddeleri de eklemek için gelmişlerdir.

Tarim mumyaları, doğu ve batının ayrı ayrı geliştiği ve nispeten son zamanlarda iletişime geçtikleri fikrini çürüttü. Bu mumyaların keşifleri tabuttaki son çiviyi çaktı. Bilimin bu mumyalarla Avrupa'nın Kelt sakinleri arasında doğrudan bir bağlantı gösterdiği açık. Ancak Avrupalıların mı doğuya ya da Tarim havzasındaki yerli Kafkas insanlarının mı Avrupa'ya gidip gitmediği hâlâ sorgulanıyor.

Seyahat yönünü ters istikamete çevirmek bu bölgenin ilk atalarımızın "anayurdu" olduğu ve buradan başka yerlere (özellikle de Avrupa'ya) yayıldıkları spekülasyonu onaylar.

Hem Avrupa'da hem de Asya'da Bronz Çağı Keltleri hakkında çok az şey bilindiğinden kesin bir sonuca varılamıyor ve belki de hiç varılamayacak. Ancak, Vedalarla ilgili ekstra bilgi veren kitaplardan biri olan Manu kitabı (Manu kanunları olarak da bilinir) "Uygurluların Hazar Denizi'nin kuzey ve doğu kıyısına yerleştiklerini" belirtiyor ve 19. yüzyıl Alman antropolog Max Muller, ilk Kafkasların Orta Asya dağlarından gelen küçük bir birlik olduklarını ileri sürmüştü. Belli ki bu sonuçlar eski, ama sırf bu nedenle hatalı mı olmaları gerekiyor? Tarim mumyaların keşfedilmesinden yüzyıl önce yazıldılarsa, kesinlikle Çin'deki Kafkasların varlığından bahsediyorlar. Bunu doğru yakaladılarsa, başka doğruları da yakalamış olmaları mümkün mü?

Bu mumyalarla ilgili uzun soru listesine eklenmesi gereken son bir soru ise Kafkaslar'ın hangi yöne doğru seyahat ettikleridir. Taklamakan çölünün Kafkas mumyaları Avrupalı ziyaretçilerdense yerli olabilir mi? Yalnızca gelecekte yapılacak keşifler bunu söyleyebilir. En azından Bronz Çağı Avrupalıları ile Çinliler arasında İpek Yolu boyunca bir iletişim olduğu inkâr edilemez bir gerçek. Kanıtların hepsi Urumchi Müzesi'nde sergileniyor.

CENNET BAHÇELERİ

1930'larda Fransız polis memuru Xavier Guichard, Eleusis denen bir yerde hayatının çalışmasını yayınladı. Hem Yunanistan'da hem de Mısır'da böyle bir yer var. Elysian (cennete ait) gizemlerin merkezi olduğu için Yunan şehri en ünlüsü. Mitolojide de birçoğu ölümden sonraki yaşam ile çok yakından bağlantılı Cennet Bahçeleri (Elysian Fields) var. Guichard, buluşla-

rını, Avrupalı uygarlıkların kökenleriyle ilgili bir çalışma olan *Eleusis Alesia* adında bir kitapta yayınladı. 1936'da yayınlandığında 500 kopyası vardı ancak bunlardan birçoğu kayboldu. 1997'de bu kitabın bir kopyasını bulup bulamayacağını Fransız bir arkadaşıma sordum. Fransa'nın en büyük ikinci kütüphanesi olan Lyons'ta bir tane buldu. Arkadaşım son 20 yıldır hiç kimsenin kitabı ödünç almadığını söyledi.

Guichard'ın ulaştığı sonuçlar şöyle: Alesia denen tüm yerlere (ya da buna benzer bir şeyle adlandırılan) bu isim eski çağlarda verildi. Tek bir yerin ismi bile yakın tarihte verilmedi. Bu ismin "insanların seyahat ettiği noktada buluşma" anlamına gelen bir Hint-Avrupa kökünden türediğine inanıyordu. Bu alanların çoğu 400'den fazla alan olan Fransa'da bulunabilir, ancak isim Yunanistan, Mısır ve hatta Polonya ve İspanya kadar uzakta görülmüştü. Guichard, bu tür isimleri İngiltere'de bulamadı. Bu da ona, bu şehirlerin, İngiltere kalın buz tabakasıyla kaplı olduğu son buz çağına kadar dayanabildiğini gösteriyordu.

Guichard, kendi araştırmasında bizzat tarif ettiği çoğu alanı gezmeyi mesele haline getirdi. İki karakteristik özelliği olduğunu fark etti: Nehirlere bakan tepelerdeydiler ve insan yapımı tuz veya mineral suyu kuyularının etrafına inşa edilmişlerdi. Ayrıca tüm alanların Doğu Fransa'da Alaise şehrinden tekerlek telleri gibi yayılarak yerleştirildiğine inanıyordu.

Bu durum Mestdagh'ın Sens ile ve 64 yolun nasıl tüm yönlere yayılarak şehirden çıktığı ile ilgili keşfettiği şeyin bir yansımasıdır. Guichard'a göre Alaise'in durumunda eşit aralıklı 24 çizginin yayılıyor ve iki ekinoks zamanında, yaz ve kış dönümlerinde güneşin doğuşunu/batışını temel alan 4 çizgi daha beliriyor. Ayla bağlantılı olabilecek toplam 28 çizgi oluyordu. Merak uyandırıcı bir şekilde 28'den (14'ün 2 katı) başlayarak bu sayılarla oynandığında, 56, 64 ve 72 gibi sayılar ortaya çıkıyor. Bu sayıların hepsi de Stonehenge, megalitik

uygarlık ve diğer mitoloji gibi öne çıkan alanların özelliğini taşıyor. Tabii ki bu sayılarla çok şey yapılabilir (ki sonuçta ilk başta bunun için dizayn edildiler), ancak belli anahtar sayıların sürekli karşımıza çıkması ilginç. Özellikle bu sayıların her zaman astronomik açıdan önemi olmuştur.

Guichard, bu çizgilerin yalnızca eski çağlarda eski bir haritaya çizilen çizgiler mi yoksa altında yatan gerçek bir yol sistemimi olduklarını hiçbir zaman keşfedemedi. Dört çizgi, güneşle bağlantılı görüş hattı olduğu için bunların gerçek yol olması kuvvetli bir ihtimal. Eğer durum bu şekildeyse Alaise'nin daha sonra Sens'ten inşa edilen yol sisteminin abisi (ya da babası) olması muhtemel. Eğer bu bir yol sistemiyse, en azından o bölgede olan insanlar bu yol üzerinde seyahat etmişlerdir. Bu da, Fransa'nın, tarihöncesi uygarlığa, muhtemelen de Buz devri ya da şu anda bize şaşırtıcı gelmeyen daha öncesine dayanan zamanlara ev sahipliği yaptığı anlamına geliyor. Eğer Guichard'ın çizgi sistemi yolsa, bu insanların neden bu kadar gezici olduğunu ve neden Uzak Doğu'ya bile uşalabildiklerini açıklar. Tabii ki Guichard'ın çizgileri yol değilse, tarihöncesi Avrupa'nın hem karada hem de denizde giden başka ulaşım araçları vardı. Çünkü, bu kıtanın büyük miktarlarda mal değişikliği yaptığını ve bronz üretimi için bakır ve kalay ticaretini birlikte yürüttüklerini biliyoruz ki bu, günümüz yağ endüstrisinin tarihöncesi zamandaki karşılığı.

Guichard'ın buluşuyla Göbekli Tepe'nin inşa edildiği zamana, Atlantis'in Avrupa'nın bölgelerine hükmettiği zamana ve eski metinlerin tam olarak söylediği uygarlığın var olduğu zamana, MÖ 10.000'e geri dönüyoruz.

MÖ 10.000 izlerinin ötesine geçmek çok daha zor. Zamanın bu anında arkeolojik kalıntılar tek tük hale geliyor – belki de o zamanda uygarlığın olduğu yerler şu anda su altında kaldığı içindir. Avrupa'da mağara resimleri oluğunu biliyoruz, ama gerçekten uygarlık tarihi ne kadar eskiye uzanıyor?

TAŞ DEVRİ'NİN KAYIP UYGARLIĞI

100.000 yıl önce, Güney Afrika'daki Swazilad ve güney Mozambik'de, tarihöncesi madenlerin ve taşocaklarının kazıldığı biliniyor. Ayrıca 45.000 – 35.000 yıl öncesine dayanan başkaları da bulundu. En geniş alanlardan 1 milyon kilodan fazla madenin çıkarıldığı biliniyor. Başka bir alanda yarım milyon taş kazma aracı bulundu. Milyonlarca yıldır burada olduğumuzu düşündüğü için Michael Cremo'ya göre bunlar, yakın zamanın uygarlık örnekleri.

Çok az kişi Cremo kadar eskiye gitmek isteyecektir, ancak İngiliz antropolog Richard Rudgley, çeşitli müzelere dağılmış tuhaf kanıt parçalarına dayanarak Taş Devri'nin on bin yıllık kayıp bir uygarlığından bahsediyor. Rudgley: "İnsanoğlunun tarihöncesi yalnızca tarihe bir giriş değildir, aksine tarih, Taş Devri'ne söylenen renkli ve olaylarla dolu sonsözdür."[14] Taş Devri kaşiflerinin dünyanın tüm büyük kara kütlelerini keşfettiğini ve sayıp ölçebildiğini, uzuv kesme, beyin ameliyatı dahil tıbbi operasyonlar yapabildiğini, liken ve yosunla deney yapabildiklerini, savaş daha az yaygınken, günümüzün üçüncü dünya nüfusunun aksine ortalama yaşam uzunluğunun çok daha iyi olduğunu ileri sürüyor.

Rudgley, aynı zamanda yaygın inanışları da yok ediyor. Örneğin, çiftçiliğin kabul edilmesi hâlâ uygarlık işareti olarak görülüyor. Yine de çiftçiliği kabul etme, cüzzam da dahil olmak üzere bazı yeni hastalıkları ve bozuklukları geliştirmesinin yanı sıra, beden boyutunda ve hayat beklentilerinde azalmaya sebep oldu. Daha sonradan bu listeye kanser, obezite ve diyabet eklendi. Öyle görünüyor ki tarihöncesi, insanların daha uzun yaşadığı ve çok daha az hastalığın olduğu bir nevi altın çağmış.

Taş Devri düşündüğümüzden çok daha ilerideydi, ancak bilimin üstesinden gelemediği tek takıntısı var: yazı. O zamanlardaki yazının yokluğu, bilimin, her ne kadar bir uygarlığın elde edebileceği bilimsel başarı olsa da, yazıdan önce

icat edilen her şeye küçümsemeyle bakması anlamına geliyor. Atalarımız yazmamış olsalar da kesinlikle konuşuyorlardı. Aslında, tarihte geriye gittikçe daha az dil karşımıza çıkıyor: Rudgley bunu anadili arayış olarak nitelendiriyor. Akademisyenler çeşitli sınıflandırmalar öne sürdü ve çok azı ulaşılan sonuca katılabildi; ancak işin özü, atalarımızın dilinin on binlerce yıl öncesine dayandığıdır. Ve öyle olmak da zorunda, başka türlü atalarımız nasıl 100.000 yıl önce madencilik gibi belli görevlerde kendilerini organize edebilirlerdi ki? Modern madenciliğe bir bakın. Bu, en azından on binlerce yıl önceki atalarımıza ihsan ettiğimiz "uygarlıktan" çok daha fazlasını kapsayan temel bilimi, sosyal organizasyonu ve proje yönetimini anlamaya dayalıydı. Arkeolojik kayıtlar atalarımızın ameliyat yapabildiğini gösterdiğinde, yine tarih genellikle düşündüğümüz gibi değildir.

Atalarımız bundan çok daha ilerideydi. Ancak bilim o kadar ileri gitmeye isteksiz, atalarımız çok açık biçimde uzman astronomlardı. Megalitik anıtlar uzmanlıkla yıldız olgusuna göre hizalanmıştı ve mağara resimleri, ay ve belli takımyıldızlarının periyodlarını anladıklarını gösteriyor. Fransa Lascaux'ta tasvirlerden biri, bir Aurch (boğa) üstünde duran altı büyük nokta. Eski çağlarda Ülker takımyıldızı boğanın sırtında ya da omzunun üstünde gösterilirdi. Ülker takımyıldızı yedi yıldızdan oluştuğu için yedi kız kardeş olarak bilinmesine rağmen, yedinci yıldız aslında yalnızca çift gözlü mercekle görülebilir ki bu, Lascaux'un ressamlarının sahip olmadığı bir şey olabilir. Bu da bu takımyıldızını yediden ziyade altı yapar. Eğer tesadüf değilse, atalarımız takımyıldızlarının tasvirlerini Taş Devri'ne ait mağaralara çizmişlerdi.

Bu mağara resimleri, özellikle atalarımızın mağaralarda yaşadıkları inançtan sorumluydu. Mağaralar yaşamak için değildi, bunun yerine ilk –doğal– katedraller olarak görülürlerdi.

TAŞ DEVRİ KATEDRALLERİ

İlginç bir şekilde mağara resimleri mağaraların en kuytu köşelerinde bulundu. Atalarımız bu çizimleri neden toplumsal işleve hizmet etme şansı çok az olan bu derece ulaşılamayan yerlere yapmışlardı? Atalarımızın bu resimleri neden çizdiği sorusu önyargılarla delik deşik edilmiş durumda. 1865'te Sir Edward Tylor, büyü ve tarihöncesi sanatıyla ilgili bir uyuşma olduğunu ileri sürdü. Breuil gibi diğer uzmanlar, bunları öldürecekleri hayvan üzerine sihirli güçlerini yönelteceklerinin tasvir edildiği av büyüsü olarak yorumladı. Sonunda böyle bir yorumlamanın fazla saf bir yorum olduğunu fark ettiler. Genel bir değerlendirme hayvan tasvirlerinden yalnızca %15'inin avla ilgili rol oynadığını ortaya çıkardı.

Soruyu tekrarlamak gerekirse atalarımızı mağaraların en karanlık diplerine kadar girip resim yapmaya ne sevketmişti? Bu soruyu cevaplandırmaya çalışanların arasında, konu üzerindeki mevcut durumun yetersiz olduğunu hisseden David Lewis-Williams var. Bazı nedenlerden ötürü dikkatli bir şekilde incelenen ve bu ilk sanatı anlamlandırmak için atölye haline getirilen yeraltı dünyasının bu en karanlık bölgeleri atalarımızın ilgisini çekmişti. Yine de bu bir sanat değildi; inanç sanatıydı. Bu sanatın bir amacı vardı. Lewis-Williams, mağaraların, dini inançlarının özünü tasvir eden resimlerle Taş Devri'nin katedralleri haline geldiklerini düşünüyor.

Yirminci yüzyılın ilk on yılında, birkaç araştırmacı özellikle Fransa ve İspanya'daki tarihöncesi mağaraları kategorilere ayırmıştı. Her bir araştırmacı bulduğu şeyi açıklayabilecek bir teori üretmeye çalıştı, ancak her bir sonraki keşif bir önceki teoriyi geçersiz kıldı. Bu gibi teorilerden biri mağara sisteminin yalnızca belli bölümlerinde (örneğin girişin yanında ya da en derin yerlerde) bulunan belli tasvirler sayesinde mağaradaki resim serisinin bir deseni oluşturduğu yönünde. Ancak bu teori, atalarımızın ne yaptığının anlaşılmasının imkânsız olmasa da çok zor oluğu konusunda hemfikir olunarak sonuçla-

nan yetersiz bir teoriydi. Kısacası, bu sanat çalışmaları her ne kadar ilkel atalarımız için çok zekice olsa da mağaralardaki rasgele çizimlerden başkası değildi.

Lewis-Williams farklı düşünmüştü. Belli bir desenin olduğunu hissediyordu. Ayrıca bu resimlerin atalarımız (modern insanın ataları) ile "yeğenleri" olan Neanderthal insanları arasındaki ayırt edici bir faktör olduğunu düşünüyordu. Lewis-Williams'a göre yakın akrabalıklarına rağmen Neonderthal insanının bizim sahip olduğumuz anlamda hayal gücü yoktu. Aynı zamanda tasvir edilen şeylerin zihin imgeleri olduğunu da belirlemişti. Diğer bir deyişle, başka bir "gerçeklik" olduğu zaman zihnin gözlemlediği şey, görüntüydü. Atalarımız (en azından bazıları) bilincin değişik durumlarını deneyimlemiş olmalı. Günümüzde de olduğu gibi bu onları büyük ölçüde şaşırtmış olmalı. Lewis-Williams, tarihöncesi çağlarda, bu görüşlerin, normal, fiziksel duyularımızın ötesinde "ötekidünya"daki inançla başlayan dinimizin yaratılışı için temel oluşturduğunu söylüyor. Bu bakımdan mağaralar insanoğlunun dinsel aşamalarının ilk katedraliydiler. Tabii ki bu, Taş Devri adamının en önemli başarılarının diğer gerçekliklerin keşfedilişi ve dinin yaratılış olduğu anlamına geliyor.

Bu ahiret işlerine dalmış kaşifler kayanın doğal çizgilerini kullanarak resimleri oluşturdular ve böylelikle görülerini cisimleştirdiler. Lewis-Williams mağara sanatının, atalarımızın görülerini (hayvanların takip ettiği esrarengiz çizgiler, tuhaf desenler) tasvir ettiğine inanıyor. Günümüzdeki insanların gördükleri halüsünojik deneyimlerin mantıklı sırasını oluşturuyorlar. Bu tür kalıplar şaman kültürünün antropolojik çalışmalarından biliniyor ki bu öteki dünyaya girmek için halüsinojen modeller kullanıldığı biliniyor.

Çoğu resmin kayadan yükseliyormuş gibi göründüğünü de ileri sürüyor. Resimler kayaların doğal şeklini değiştiriyor. Aynı şekilde bizim gözlemimiz de sanrıya sebep olan maddenin etkisiyle değişecek. O halde resim yapma eylemi, yeraltı

dünyasının en derinliklerinde diğer dünyayı burada oluşturarak, diğer dünya görüsünü bu gerçekliğe getiriyordu.

Pek çok antropolog diğer dünyaya sehayati sırasında şamanın doğada bulunan totemik bir hayvana dönüştüğünü ya da yardım aldığını belirledi. Bu hayvan şamanın ruhani rehberi ya da güç hayvanı gibi hareket eder. Hayvanlar çoğunlukla kuşların uçabilme yeteneği gibi belli özelliğinden ötürü seçilirdi. Mağara duvarlarına tasvir edilen hayvanların avlanma büyüsü olmamasının sebebi bu.

Mağara duvarları diğer boyuta açılan ana kapıydı. Öteki dünya, kayaların arkasında ya da içinde yer alırdı. Bu duvarların üzerine işlenen figürler, şamanların köprü oluşturduğu, o gerçeklikten kaçmışlardı. Bunlar gerçekliğimiz, ihtiyaçlarımız ve bu dünyanın yaradılışından sorumlu tutulan tanrıların evi olan diğer dünya arasında arabuluculardı. O halde mağaralar kutsal olanla iletişime geçmek için yaratılmış ilk tapınaklardı. Öteki dünyaya en yakın yer olan toprak ananın göbeğinde, en ücra gizli yerlerdeydi. Ve mağaranın karanlıklarının, sessizlik ve yalnızlık yarattığı yerde günlük hayatın gerçekliği ortaya çıkmazdı.

18.000 yıl önce dikkate değer bir biçimde bu mağara resimleri çok yüksek seviyede bir bilimsel başarı sergiliyor, özellikle de yankı biliminde. Amerikalı araştırmacı Steven Waller, Fransa'daki mağaraları örnekledi ve ekonun normal şartlarda ortalama 3 desibel olduğunu fark etti. Toynaklı hayvanların kaya resimleri paneli sesi 23 – 31 desibelde yansıtsa da kedigillere ait tasvirler çok daha az, 1-7 desibel oluşturuyor. Hayvan yerleşiminin tesadüf olmadığını, bulundukları alanın akustik kalitesine göre yerleştirildiklerini gösterircesine boş yüzeyler neredeyse tamamiyle yüzülmüştü. "Ses yansımalarından anlayan modern insanlar, ekoları önemsiz gösterme eğilimindeler. Kaya sanatı motivasyonunun bu kadar uzun süre bir muamma olarak kalmasının sebebi belki de budur. Vurmalı seslerin ekolarının toynaklı hayvanın dört-

nala gitme sesine dikkate değer derecede benzediğinin keşfedilmesi, bağlam ve sanat içeriği arasında önemli bir bağlantı sağlıyor."[15]

Bu mağara resimlerini karşılaştırdığımızda, özel bir külte yayılmış (ve sonunda bir din oluşturmuş) diğer dünya inancının fiziksel sunumunun doğuşunu başlatıyoruz. Bu da bizi Mısır piramitlerinin inşasına, doğal mağaraları yansıtmaya çalışan yapay mezarlara ve öteki dünyayı deneyimleyen şamanik görüler üzerine yazılmış olan Ölüler Kitabı'na yönlendiriyor.

Atalarımız, bu bağlantıyı kurmak için tanrıların yiyeceklerinden yemiş gibi görünüyorlar. Arkeologlar atalarımızın kullandığı çok fazla sanrıya sebep olan madde derlemiş olsa da, çoğu durumda bu yiyecek, sihirli mantarlardı.

Sanrıya sebep olan mantarların en eski tasvirleri 7000 ila 9000 yıllık ve Tasilli'de kayalara oyulmuş. Burada dans eden bir dizi insan bulunuyor. Her bir dansçı sağ elinde mantara benzeyen bir nesne tutuyor. Bu nesneden dans edenlerin merkezine doğru iki paralel çizgi çıkıyor.

Eleusis'te ismi Xavier'i çok şaşırtan Yunan uygarlığının dünya tanrısı Demeter'ın tapınağı vardı. Aristo, Plato ve Sofokles gibi filozoflar, Hıristiyanlık çağına kadar devam etmiş olsa bile içeriği asla yazılmayan Elysian Gizemleri ayinlerine katıldılar.

Bu adamlar, yıllık seremonilere katılmak için Atina ve Eleusis arasında seyahat eden seyyahlardı. Eleusis'e geldiklerinde, tapınağın gizli, merkezi odasında her bir katılımcıya mantardan çıkarılan bir madde verilirdi. Bir gece boyunca tapınakta kalırlardı ve sabah da sonsuza dek değişmiş şekilde ayrılırlardı. Kutsal iksir onları, bazılarının öteki dünya ile irtibata geçebileceği diğer gerçekliğe götürüyordu. Eski Yunanlılar, tanrıların yiyeceklerini yiyerek on binlerce yıl öncesine gidiyorlardı ve hayatta çıplak gözle görülenden çok daha fazlası olduğuna ikna olmuş bir şekilde geri dönüyorlardı.

Bana göre gelişen uygarlığı başlatan bu, gerçekliğin deneyimlerimizden daha fazlası olduğu inanışı ya da anlayışıdır; ne tarım ne de yazı. Eski Mısır'a bakın ve firavunların saraylarının değil, çoğunlukla taştan bile yapılmamış olan tapınak ve piramitlerin durduğunu görün. Lascaux'un mağara resimlerine bakın ve bunları oluşturmanın birinin aylarını alması gerektiğini fark edin. Göbekli Tepe de yaşanacak bir yer değil, tapınaktı. Uygarlığın bina biçimindeki fiziksel kanıtını (ya da uygarlığın en iyi kanıtını) nerede görürseniz, bu binaların normalde dinle bağlantılı olduğunu göreceksiniz. Uygarlık tarihi çoğunlukla atalarımızın yaptığı dini anıtlardan damıtılmıştır. Bunun da sebebi atalarımızın, yeryüzündeki varlığımızın geçici ama ruhumuzun ve ilahinin sonsuz olduğuna inandıkları için bu anıtları en önemli şey olarak görmeleriydi.

Bölüm 7:
Dünyada Cennet Yaratmak

MERKEZLERİ BULMA

On sekizinci yüzyılda saygıdeğer Bede, İngiltere'nin merkezini Lichfield Katedrali olarak belirledi. Coğrafi açıdan bir açıklama yapmaya çalıştıysa da, hedeften uzaktı. 1941'de işletim sistemi (askeri) genel direktörü Sir Charles ArdenClose İngiliz Adalarının merkezini Atherstone'un 4 mil doğusunun en güneyi olan ve Higham-on-the-Hill ve Caldecote köylerinin arasındaki demiryoluna yakın Watling Caddesi olarak belirledi. İngiltere'nin merkezi olduğu söylenen iki alanı onayladı: biri Warwickshire'da bulunan Meriden'deki çarpı işareti, diğeri ise Leamington'da bulunan kadim bir ağaç olan Lillington meşesi. Her ikisinin de iddialarda adı geçse de ikisi de merkez değil.

Dünyanın Merkezi'nde (*At the Center of the World)* İngiliz yazar John Michell, binlerce yıl önce atalarımızın (Britanya gibi büyüklü küçüklü) adaların merkezini tanımlayabildiğini gösteren birtakım örnekler öne sürüyor. Çalışmaların pek çoğu Batı Avrupa'da yapıldı ve merkezi belirleme bilgisinin Romalılardan öncesine dayandığı bulundu. Bu nedenle bunun varlığı en az keltik döneme dayanıyor hatta çok daha geriye, megalitik zamanlara bile dayanabilir.

Oysaki Shetland ya da Orkneys gibi küçük adaların merkezlerini bulmak oldukça kolay. Ancak İngiliz adaları yüzler-

ce mil mesafeyi kapsadığından durum böyle değil. Bir şekilde atalarımız bunu başarabilmiş ama son birkaç yüzyılda bunu yapabilme girişimleri eski atalarımızın çalışmalarından daha az doğru.

İlk topografik yazarların bundan bahsetmediğini belirtmesine rağmen Michell, Meriden'de bulunan eski taşlarla yapılmış bir çarpının İngiltere'nin merkezi olduğunun iddia edildiğini belirtti. Meriden'e ilk defa merkez olarak Leamington'daki rakip bir merkezden bahseden J. Tom Burgess tarafından, 1876'da referans verildiğini fark etti.

Meriden'deki çarpı işareti kaldırıldı ve bunun gerçek yeri tam olarak bilinmiyor. Meriden'in varsayılan anlamı "çamurlu vadi" ama dünyada haritalanmış zaman dilimiyle bağlantılı boylamsal çizgi olan meridyenle benzerliği herkesin dikkatini çekecektir. Ancak 13. yüzyıldan önce bu alan Alspath olarak biliniyordu ki bu meridyenden daha çok "çamurlu vadi" ile bağlantılı.

Listelenen bir diğer rakip ise Leamington'un batı eteklerinde bulunan Lillinton'da Midland Meşesi. Demir parmaklıkları İkinci Dünya Savaşı sırasında kaldırıldı bu da maalesef meşenin ölmesine sebep oldu. 1982'de başka bir meşe dikildi.

Ancak Meriden gibi Midland Meşesi de İngiltere'nin merkezi değil. Bu başlık için Arden-Close yalnızca iki rakip yeri onaylasa da daha fazla (ve hatta daha iyi) adaylar bulunuyor. Nigel Pennick, Icknield Yolu ve Ermine sokağının geçidiyle Royston'ı mükemmel bir geometrik merkez olarak görüyordu. Bu geçit, kökenleri hâlâ açıklanmamış halde duran dikkate değer pek çok yazıtın bulunduğu gizemli Royston mağarasının tepesinde oturan taş kralla işaretlendi. Tüm bunlar herhangi bir yerin merkezi olsaydı bölgelerin olurdu, İngiltere'nin değil.

Mevcudiyeti, kudretli bir efsaneden gelse de aynı durum Oxford için de geçerli. *Mabinogion*'da Keltik Kralı Lludd'un merkezi belirlemek için İngiltere'nin uzunluğunu ve geniş-

liğini ölçmeyi öğrendiği söyleniyor. Bu noktada ulusu üzen kötülüklerden sorumlu dövüşen iki ejderhayı bulurdu. Bu soruşturmaya devam ettiğinde şu anda Oxford olan dövüşen iki yaratığı buldu.

İngiltere'nin merkezi olarak Northamptonshire, Arbury Tepesini tanımlayan John Walbridge de dahil olmak üzere diğerleri merkezi belirlemek için coğrafyayı kullandı. Northamptonshire'ın 225 metredeki en yüksek noktasında, Arbury Tepesi'nde üç Keltik kabilesi bölgesi birleşti ve bu bölge İngiltere'nin denize en uzak kısmı. İlginç olmasına rağmen gerçek bir aday olamayacak kadar küçük olması çok açık.

Walbridge bu kutsal merkezin karşılamak zorunda olduğu kesin koşulların altını çizdi. Michell: "tüm geleneksel inanç sistemlerinde merkezin bu imajı, egemen bir sembol sağladı. Bununla bağlantılı doktrin, evreni, asla aynı olmayan, asla dinlenmeyen, manyetik bir alanın çekirdeği gibi durgun ve değişmez merkezle etrafındaki her şeyi yöneten kutsal şekilde doğan bir yaratık olarak tanımlıyor."[1] Ayrıca şunları da ekliyor: "Her geleneksel toplulukta merkez, evren kutbunun dünya içinden geçtiği yerle ve insanoğlunun jenerasyon merkezi olarak bilinen milli ibadethanenin içindeki kaya ve sütunla sağlanır."[2]

Bu merkezi kaya göbekti ve kutsal merkezi gösteriyordu. En iyi bilinen örneği belki de Zeus'un dünyanın doğu ve batı sonundan iki kumru (bazı efsanelere göre iki kartal) salarak konumunu belirlediği Delphi göbeğidir. İki kuş bu nedenle dünyanın merkezinde buluştu. Kuş konsepti yalnızca Delphi'de bulunmuyor, ayrıca Mısır'daki Heliopolis'te de karşımıza çıkıyor. Antikçağ profesörü Livio Stecchini her göbeğin üstünde olduğu gibi Sokar'ın da tepesinde birbirine bakan iki kuş portresi olduğunu belirtiyor. Eski zamanlara ait resimlemede genellikle kumru olan bu iki kuş meridyen ve paralellerin standart sembolleridir."[3]

Bu nedenle kumrular ve güvercinler Delphi'de olduğu gibi özellikle kehanet merkezleriyle bağlantılıydı. Bu kuş türleri

karaya yakın olup olmadıklarını belirlemek için gemiciler tarafından kullanılırdı ve şu anda biliyoruz ki bu eski denizciler çoğunlukla kabul edilenden çok daha uzaklara gidebilmişti. Aynı "numara" İncil'de, Gılgamış Efsanesi'nin esinlenmesinde olduğu gibi Nuh'un sel sularını yatışıp yatışmadığını anlamak için bir kumru saldığının anlatıldığı yerde de bulunuyor. Son olarak, en eski tepelerden birinde kutsal olduğuna inanılan Benben Taşı'nın üstünde duran Heliopolis ile bağlantılı efsanevi Anka kuşu bulunuyor.

Delfi'deki Göbek Taşı, Pythia'nın (Delfi tapınağındaki Apollon rahibesi) oturağı Adyton'un yakınında Apollo tapınağının en önemli bölümünde bulunuyordu. Burası, insanların getirilip diğer dünyanın gösterildiği yerdi. Taş, öteki dünyanın giriş kapısını işaret ettiğinden bulunduğu alanın tesadüf olmadığı son derece belli.

Caesar'ın *Gallik Savaşları*'nda, Keltik dünyasının merkezinin şu anda Gotik katedraliyle ünlü ortaçağdan kalma bir labirenti bulunan Chartres olduğunu belirtiyor. Chartres, Keltlerin toplantı yeriydi ve doğu ve batı sınırlarına eşit uzaklıkta bulunan Keltik bölgesi Galya'nın merkeziydi; bu da, Keltlerin çok uzak mesafeleri haritalayabildikleri anlamına geliyordu.

İngiltere'nin merkezini tanımlamak için yine de Britanya'nın "ana ekseninden" başlamamız gerekir: yani İskoç anakarasının en kuzeydoğu kısmı Duncansby Head ile Wight Adasındaki St. Catherine's noktası arasındaki hattan. İlginç bir şekilde bu hat, İskoçya'nın güney sahilindeki Haddingtonshire'ın (şu anda Doğu Lothian) Eski İskoçya ilçesinin Berwickshire'a katıldığı noktadan geçiyor: Bu nokta bir zamanlar İngiltere'nin en kuzey noktasıydı ve bu iki ulusun tam buradan ayrılmış olması muhtemelen tesadüf değildir.

Bu noktadan eşit uzaklıkta ve bu ikizkenar üçgenin merkezinde ve ana eksende bulunan Land's End'deki zıt uç nokta İngiltere'nin merkezidir.

Tüm eski uluslar ekseni araştırmıştır: Yunanlılar, Keltler, Romalılar. Romalı mimarların İngiltere'nin merkezi olarak belirlediği ve iki anayolun Watling Street ve Fosse Way'in kesişme noktası olan Meriden, Venonae'den 12 mil uzakta bulunuyor. Arden-Close'un modern araçlarla ulaştığı sonuçla Romalıların ulaştığı sonucu karşılaştırdığımızda birkaç millik fark üzerine konuşuruz. Bu durum Romalıların coğrafi bilgisini ve ustalığını gösteriyor, bu sayede herhangi bir modern harita olmadan aynı sonuca ulaşabiliyorlardı.

Venonae, dört dini bölgenin kesiştiği Warwickshire-Leicestershire sınırında soyutlanmış bir nokta olan High Cross olarak biliniyor. Bu bölgeyi ziyaret etmek muhtemelen birkaç dakika sürecektir: A5 ya da Watling Street insanların daha rahat hareket edebilmeleri için kesişimde tek yöne dönüşen çift yönlü bir yoldur. İki küçük yolun kesişiminden çıkan anayol sizi Claybrooke Magna'ya diğeri ise Bumble Bee Lane'e götürür. Bir zamanlar Romalıların anayolu olan Fosse Street şu anda bir izden başka bir şey değil ve haritada "Leicestershire Kavşağı" olarak gösteriliyor.

High Cross, arazide bir tepenin üzerinde bulunuyor ve bu nedenle de burası aslında bir göbek. Burgess'in dediğine göre bu alanda 57 kilise kulesi tanımlanabilir. Dr. William Stukeler, High Cross'u "İngiltere'de en yüksek yer olmanın yanı sıra bu nedenle nehirlerin her yeri dolaştığı merkez"[4] olarak tarif etmişti. Merkez konusunda haklı olabilirdi, ancak coğfari açıdan baktığımızda kesinlikle en yüksek yer değildi.

High Cross, yüksek bir yerden geçiyor ama ismi, 1711'de £400'ya mal olan ve Warwickshire yargıçlarının emriyle dikilen bir anıttan geliyor: uzun bir geçit. Bu anıtın bir tarafında şu yazı bulunuyordu: "Asiller ve seçkinler, Warwick ve Leicester'ın komşu bölgelerinin süslemeleri, Denbeighli saygıdeğer Kont Basil'in isteği üzerine huzurun daimi hatırası ve minnetle bu sütun dikilmiştir ve son olarak Efendimizin yılı-

na göre 1712'de, Majesteleri Kraliçe Anne tarafından restore edilmiştir." Diğer tarafında ise şunlar yazılıydı: "Siz gezginler, Eski Romalıların ayak izlerini arıyorsanız, onları burada görebilirsiniz. Çünkü burası, onlar için birinden bir diğerine geçen ve Britanya'nın en uç noktalarına kadar ulaşan en meşhur yoldur. Burada Vennonlar ordugâhlarını tuttular ve bir mil uzaklıktaki askeri birliğin komutanı olan Claudius caddeye ve çukur bir mezara karşı kamp kurdu." "High Cross" artık yok ama Stukeley bize anıtın bir resmini bırakmıştır.

Chartres, Britanya'da Galya'ya ait merkezde yükselmeye devam etse de, bir zamanlar kutsal olan bu merkez çok daha az görünür halde. Aynı şekilde Fosse Way de günümüzde önemini kaybetti. Romalıların anayolu Watling Street de şu anda yalnızca bir yol, anayol değil. Yine de İngiltere'nin modern anayollarından M6 ve M1 ile bağlantısı bulunuyor.

O halde Venonae (bazen Venonis olarak da adlandırılıyor) Britanya'nın merkezinde bir yerleşim yeriydi. MS ikinci yüzyıl sonlarının bir dökümanı olan *Antonine Itinerary*'de bundan bahsediliyor. Bu doküman, 15'i İngiltere'nin içinden ve üçü bu yerleşkeden geçen tüm Roma yollarını listeliyor. Iter II, Adriyen Duvarından Kent'teki Richborough'a giden; Iter IV, Londra'dan Lincoln'e giden; ve Iter VIII ise York'tan Londra'ya giden yollardı.

Görünürde çok az kalıntı kalmasına rağmen, Vanonae'nin arkeolojik kazıları yapıldı ve bu nedenle yerleşkenin en az yarım kilometre kadar güneydoğuya doğru yayıldığı biliniyor. Watling Street'in güney tarafındaki kazılar geçmişe ait delikleri, fırın çukurlarını, kanalları ve tahta evlerin çukurlarını ortaya çıkardı, ancak şu ana kadar tamamlanmış bir bina planı bulunamadı. Merkezde yer almasına karşın, yalnızca bu nedenden ötürü önemliymiş gibi görünüyor. Aslında, bu durumdan yalnızca bir kez bahsediliyor o da MS ikinci yüzyılda. Ve bu alanda, ancak Flavius zamanına (MS 69 – 96) dayanan arkeolojik kanıtlar (toprak kaplar) bulundu. Aslın-

da, Britanya'nın merkezinde olmasına rağmen, ticari ya da demgrafik açıdan neredeyse önemsizdi.

Romalıların coğrafyası o kadar ileri düzeydeydi ki bu alanı doğru bir şekilde İngiltere'nin merkezi olarak belirlemişlerdi ve iki anayolun geçtiği yol ağlarını buraya inşa etmişlerdi. Ancak, önceden bahsedildiği gibi, Romalılar ne kadar çok bilgi sahibi olmuş ve bunu İngilizlere aktarmış olsa da, bu bilgi Romalılarla başlamadı. Göründüğe göre Keltler bu alanın merkezliliğinin zaten farkındaydı ve kutsal merkezleri High Cross değil, yakınlarda başka bir tepeydi.

Ketlerin göbeği 128 metre yükseklikte, Leicester'ın birkaç mil güneybatısında ve High Cross'tan 5 mil uzaklıkta bulunan Croft Hill'di. Bu tepenin eski çağlarda yol gösterici olarak kullanıldığı ve buranın tepesinden birkaç kralın krallığını incelediği biliniyor. Bu yalnız tepe hakkında 1879'da yazı yazan yerel tarihçi T. L. Walker, bu tepenin Keltik Britanya'nın merkezi olduğuna inanmıştı. Diğer bir İngiliz araştırma yazarı Paul Devereux da buna katılıyordu.

Çoğu göbek, bağımsız tepedir ve Croft Hill kesinlikle dikkat çekiyor. Dahası, Croft Hill koni şeklinde ve en önemli özelliği de granitten yapılmış olması. Bu iki özellik atalarımızı son derece memnun ederdi. Günümüzde Croft Hill'in iç kısımlarının çoğu kazıldı ve bu tepenin üstünde durduğunuzda taşocağı oluşturduğu devasa kanyon duvarlarını görebilirsiniz. Eski mitolojiyi dikkate aldığımızda dünyanın merkezinin cennetle cehennem arasında bir ortayol durağı olduğu söyleniyordu. Birileri bunu çok gerçekçi alıyor ve cehenneme doğru ilerliyor.

Croft Hill, önemli bir toplantı yeriydi. Pek çoğunun bu kutsal merkezi tanıdığı iddiasını sağlama alıyor ve biz de bunu böyle tanımalıyız. Croft Hill'de MS 836'da, Mercia'nın Kralı Wiglaf, Canterbury başpiskoposu ve diğer piskoposlar da dahil olmak üzere yüksek mevkili kimselerin katıldığı bir kurul topladı. Bu alan aynı zamanda açık hava mahkemesi ve yıllık festival alanı olarak da kullanılmıştır.

Hem Venonae hem de Croft Hill, İngiltere'nin coğrafi açıdan "gerçek" merkezine yakın. Bu da yaklaşık 3000 yıl kadar önce Keltler'in zamanında atalarımızın üzerinde yaşadığı adanın coğrafyası hakkında ileri düzeyde bilgiye sahip olduklarını gösteriyor.

John Michell, Caesar'ın rahip sınıfından olan kişilerin, astronomi ve astroloji alanında olduğu kadar jeodezide ve kara ölçümünde çok yetenekli olduklarını belirttiğini söyledi. Ayrıca şunları da sözlerine ekledi: "Caesar'ın sözlerine rağmen, doğru bir inceleme genel olarak eski papazlığa atfedilemez."[5] Yine de bunun eski bir yetenek olarak görülmesi gerektiğini söylemeye devam ediyordu. Son yıllarda rahip sınıfına ait kişilere ve onların astronomiyi ileri düzeyde anlayışlarındaki önceliklerine inandık. Ama aynı zamanda astronomi "ne varsa alemde o vardır ademde" doktrinine göre kara ölçümüyle de bağlantılıydı. Kara konusunda üst düzey bilgiye sahip olmak, bizim henüz atalarımızın üstüne çıkamadığımız bir konu.

Onların bu kadar bilgiyi nasıl edindikleri konusu cevabı olmayan mükemmel bir soru. Bir konu üzerine yoğunlaşmanın sanat biçimi haline geldiği bir kültür ve zamanda kendi derdimizle meşgul olma rahatlığını bir kenara bırakmalı ve atalarımızın bu dev adanın gerçek merkezini nasıl bu derece doğru tanımladıkları sorusunu cevaplamaya çalışmalıyız.

Dünyanın merkezi, ulusun yayıldığı alandı. Bu durumu tam da Sens ve Alaise'de görüyoruz. Sens'in gerçek ya da kopya Atlantis'in coğrafi merkezi olduğunu biliyoruz, ama Alaise daha iç kısımda, batıda, daha eski ve daha büyük bir şeylerin merkeziydi.

Tarihçiler, tarihöncesi çağlarda başkent olan belli alanların neden terk edildiğini ve bunların yerine neden başka yerlerin geçtiğini nasıl açıklayacaklarını bilemez durumdalar. Sayısız olasılıklarının arasına şu da eklenmelidir: Kara sınırları değişmişti ve bir merkezin belirlenmesi gerekiyordu. Bu durum,

Megalitik çağlardan Ketlik çağlara dünya merkezinin neden Sens'den Chartres'a taşındığını açıklıyor.

Bu bilgi evrenseldi: Cusco şehri tüm İnka kültürünün merkeziydi: *Cusco*, "merkez, göbek" anlamına gelir. Cizvit pederi Bernabe Cobo, *Yeni Dünya'nın Tarihi* kitabında (1653) Cusco'da sözde cekularla ilgili yazdı. Bunlar, tapınakların (mabetlerin) yerleştirildiği ve yerli insanlar tarafından saygı duyulan satırlardı. Cekular kutsal yollardı ve Cobo, cekuların İnka başkentinin tam merkezinde bulunan Güneş tapınağından dışarı doğru nasıl yayıldığını tarif etmişti. Cekular, şehri dörde bölen ve İnka İmparatorluğu'na doğru uzanan dik açıda iki hat arasından yayılıyordu. Her bir ceku bir ailenin himayesi altındaydı. Tapınaklar çoğunlukla taş, pınar, tepe ya da tepe üzerindeki taş biçimindeydi.

Her iki ceku ve tapınak, atalarımızın dünyayı nasıl ayırdığının evrensel doğasını gözler önüne seriyor; bu evrensel yaklaşım, bir şeyleri yapmanın bilgisinin ve metodolojisinin en eski çağlara dayandığını net bir şekilde gösteriyor.

NE VARSA GALYA'DA O VAR İRLANDA'DA

İrlanda, hiçbir zaman Romalılar tarafından fethedilmedi. Yani Kelt gelenekleri daha uzun sürdü. İrlanda, kutsal göbeğin nerede olduğunu ve Uisneach kalıntılarını hatırlıyor. Adanın kutsal ayrımı, adayı ikiye bölen bir meridyen ve bu parçaları da dikey şekilde kesen yatay bir çizgiyle dörde bölünerek yapılmış. Bu şekilde beş bölge ortaya çıkarılmış: Ulster, Leinster, Munster, Connacht ve Uisneach'de merkezin etrafında bulunan Meath. Meath ismi, merkezliliğin önemini vurgulayarak Latince *media* ("orta") kelimesinden geliyor.

Nemhedh, Uisneach'da ateşi ilk yakan kişi olarak kabul ediliyor. Tek gözlü, tek kollu ve tek bacaklı efsanevi dev Formorians'ı sahil kenarına itmişti. Efsaneye göre Nemhedh yandaşları sonunda Avrupa'ya yayılacak ve Uisneach'e gel-

diği söylenen Fir Blog sayesinde başarılı olacaklar ve buradan ülkeyi böleceklerdi.

Her bir bölge, her birinin refahı, düzeni ve adaletinden sorumlu beş kardeşten biri tarafından yönetildi. Her bir bölge kralının bu toplantılara giderken kırmızı altından yapılmış bir kahramanın yüzüğünü takmak zorunda olduğu ve bu yüzüğü Yüce Kral'a hürmeten tahtlarında bıraktıkları kaydedilmiştir. Carry Meeghan'dan bir alıntı şöyle: "Bu, günümüzde de bazı adalarda ve ülkenin belli uzak bölgelerinde hâlâ devam eden kutsal krallığın temelini oluşturdu."[6] Tabii ki kutsal krallık bir zamanlar dünya çapında bir normdu.

Nemedh haricinde merkez, Formoryalılar tarafından talep edilen ağır vergilerden annesinin insanlarını kurtarmak için gelen Lugh ile de bağlantılıdır. Yenilgilerinden sonra Lugh, Uisneach'den yönetildi ve aynı zamanda burada öldüğü de söyleniyor. Bu durum, kralın, İskoçya'nın merkezinde bulunan kutsal tepeden hüküm sürmesi kavramını ortaya çıkardı. Bu aynı zamanda genellikle tanrıçayla özdeşleştirilen, kralın (güneşle özdeşleşen) toprak ile evlenmesi geleneğini de gösterir.

Kutsal merkezi oluşturduğu için, Uisneach'i heybetli bir yer olarak ya da en azından şaşırtıcı bir dağ olarak düşünebilirdik. Ama durum böyle değil. Uisneach, Mullingar'ın batısında ortaya çıkmış 181 metre uzunluğunda bir kireçtaşı. Diğer pek çok göbek gibi bu tepeleri ayrı tutan yüksekliğinden çok bulunduğu konum ve şekli.

Arkeolojik kazılar, Neolitik zamanlardan itibaren burada çok büyük ateşlerin yakıldığını ortaya çıkardı. 120 santimetre derinliğinde ve tabanı 1 metre genişlikte olan bir hendeğin yanında 55 metre çapında dairesel tapınak belirlendi. Uisneach yangın noktası merkezinin etrafında bulunan bu iki ortak merkezli yol gösterici yuvarlak, Loughcrew'de Hag tepesi gibi birkaç megalitik tanımda keşfedilen ateş göz olarak tanımlandı. Eski İrlanda kelimesi olan súil, hem "göz" hem de

"güneş" anlamına gelir ve öyle görünüyor ki ateş her ikisiyle de bağlantılı.

Bu ateş ayinleri bir tepeden diğerine tüm İrlanda "yanana" kadar geçerdi. İşaret ateşleri İrlanda'nın çeyreğinden daha fazlasından görülebilirdi. Ve ufkun üstündeki çoğu yöndeki tepelerde işaret mesajı deniz kıyısındaki kadar hızlı gönderilebiliyordu. John Totland, 1740 kadar yakın bir tarihteki benzer yangın zincirlerini hatırlattı: "Birinin görüş alanında olan herkes tüm ulusun üstünde muhteşem bir gösteri yapabilirdi."[7] Totland'a göre her alanda bir çift ateş yakılmıştı, "biri taş yığınının üstünde", "diğeri de yerde" ikisi birlikte doğan güneşi anımsatıyordu: "Başka bir isimle bilinmeyen ama Inchtepesinin en üst kısmında bulunan, diğer bir Carn'la karşı karşıya duran Bealteine'in Carn-on Fawn [...] tepelerinden birini hatırlıyorum," bu sözlerinde Inishhowen yarımadası bölgesinden bahsediyor.

Ateş yakıldığında, başka ritüeller başlar. Beltane'de geleneğe göre sığırlar, gelecek kazalardan korunmaları için iki ateş arasından geçirilir. Vaftiz edilmenin ateşten geldiğine inanılan ve pek çok yerde uygulanan bu gelenekte; herhangi bir zarardan korunak için hem insanlar hem de sığırlar ateşle vaftiz edilirdi. Bu gelenek yalnızca ortaçağ kültürü değildi, aynı zamanda eski çağlara da dayanıyordu ki bu durum Uisneach'ta yapılan kazılarda yanmış hayvan gövdelerinin bulunmasıyla doğrulandı. Tanrıya kurban edilmişlerdi.

Bunlar ateş tanrısının ritüelleriydi. Peki ya ateş tanrısının evlendiği ana tanrıça? Uisneach'in Eriu ya da Erin tanrıçasının gömüldüğü yer olduğuna inanılır. Bu tanrıça adaya adını veren tanrıça: Erie, İrlanda. Kayalar onun kemikleri toprak onun eti ve nehirler de onun damarlarıydı. Efsaneye göre ana tanrıça güneybatı yamacında bulunan Cat Stone'un (Kedi Taşı) altına gömülmüştür. Burarın böyle adlandırılmasının nedeni kediye benzemesidir. Ancak, bir İrlanda ismi olan Ail na Mirenn ya da Stone of Divisions, merkezi yerini vurgular; tam bu noktadan Ana Tanrıça Eriu'nun bedeni ayrılır.

İrlanda'nın ilçelerinin merkezlerinden biri, Connaught kralı O'Connor Don'un yerleşim yeri olan Cruachain idi. En temel özelliği Cruachain'in tepe ya da tümsek olması. Erin'in yerel bir versiyonu gibi görünüyor ve tanrıça Crochen Croderg'den sonra adlandırılmış. Bu tanrıça, geçerken önlüğünden düşerek güneş tanrıçası Etain (Lugh'un yerli bir versiyonu) doğmuş. Düştüğü sırada Oweynnagat'tan geçerek Kedi Mağarası'na girmiştir. Oweynnagat, kireçtaşının 120 fit derinliğine kadar giden ve bir tarafı Cruachain'in bir parçasını oluşturan toprak bir set olan doğal bir çatlaktır. Görünüşe göre bir zamanlar mağarada, Ogham dilinde yazılmış, hıristiyanlığın ilk zamanlarına dayanan bir yazıtta şu yazıyordu: "Medbh'in (Maedbh) oğlu, Fraech Taşı."

Mağaranın küçük bir girişi var; gözden kaçması son derece kolay. Burayı, Ana Tanrıçanın rahmine (içdünyasına) girdiğimiz "vulvası" olarak görmeliyiz. Bu nedenle dişi organlarının güneşe göre hizalanması şaşırtıcı gelmemeli. Bu mağaranın girişi, mağaranın içini aydınlatarak yaz ortasında doğan güneşe göre hizalanır. Croderg, batan güneşin rengi olan "kan kırmızı" anlamına gelir, ancak güneşin mağaranın içine girmesiyle güneş ışığıyla rahmin döllenmesini sembolize ederek menstural kandan da bahsettiğine hiç şüphe yok. Bu nedenle bu tanrının, Connaught'un kraliçesi olacak ve sarayının, kralların hüküm sürdüğü Rathcroghan tepesinde olduğu söylenen, kötü şöhretli Maebh adında bir kıza sahip olduğunu öğrenmek şaşırtıcı olmasa gerek. Bu mağaranın aynı zamanda onun gömüldüğü yer olduğu da söyleniyor.

Oweynnagat'ın kullanımı, atalarımızın 20.000 yıl önce Lascaux mağaralarını kullanımıyla benzeşiyor. Lascaux mağaraları ilahi bir iletişimin arandığı toprak ananın kutsal göbekleriydi. Her koni biçiminde tepenin aynı zamanda cennet ya da cehennem olarak bilinen, öteki dünyaya erişilebilen dünyanın merkezi olduğunu da unutmamak gerekir.

İskenderiyeli tarihçi Batlamyus, MS 82'ye dayanan İrlanda notlarında her beş İrlanda Krallığının enlem ve boylamlarını

vererek başkentlerinin konumlarını düzeltiyor. O zamanlar Uisneach'in hâlâ kutsal merkez olduğunu öne süren Tara dahil edilmiyor. MS 400'de Tara, St. Patric'in, Kelt seçkinlerine rakip olarak baharda gündönümü tören ateşi yakarak, iktidar mücadelesine girdiği yerdi. Bu ateşin, yakılan ilk ateş olduğu söyleniyor.

Tara, basitçe "tepe" anlamına gelir. Efsaneye göre ataların kraliçesinin mezarı burada, başka bir görüntüde ise Ana Tanrıça'yla kralın evlenmesi görülüyor; diğer bir deyişle toprakla. Alanın en iyi bilinen özelliği, Hostage tepesi. Arkeolojik kanıt bulunmadığından bir isim verilmemişti ancak 19. yüzyılın sonunda isim konusunda anlaşmaya varıldı. Bu alanın özel durumu çeşitli kazılarda yüzden fazla cesedin bulunması ve bundan dolayı burarın İrlanda'daki en ünlü tepe olduğu doğrulandı. Belli ayrıcalığı olan kişilerin, tanrıçanın mezarı karşısında gömüldüğü söyleniyordu.

Tepe, MÖ 3000 civarına kadar dayanan alandaki en eski anıt ve 8 Kasım ile 8 Şubat tarihlerine içeri güneş ışığı giren kısa bir yeraltı geçiti var. Bu tarihler, kışı ve baharın başladığı zamanları temsil ediyordu. Bu fenomen, ufka doğru sıralanmış eşik taşlarını kaldırdığımızda çalışıyor böylece güneş ışığı, daire ve yaylardan oluşan çizimlerin bulunduğu arka taraftaki taşa çarparak geçitten girecektir. Bu durum yeniden güneş tanrıça ile annenin doğurganlığı arasındaki yegane etkileşimi sembolize ediyor olmalı. Bu iki gün arasındaki süre kabaca insan hamileliğinin süresine denk geliyor yani dokuz aya.

Kutsal krallığın rolü en iyi Tara'da korunmuştur. Yeni kral tanrılardan kabul görmek zorundaydı. Bu nedenle kutsal taş Lia Fail ya da Kader Taşı tanrısallığın yeni yöneticiyi kabul ettiğini göstermesi için haykırması gerekiyordu. Kutsal taşın Tuantha De Danaan tarafından İrlanda'ya getirildiği söyleniyordu.

Bu taş sıradan bir dikilitaş, ancak Kader Taşı'nı İskoç kralarıyla bağlayan bir gelenek bulunuyor. Bu taş kralların taç

giyme törenlerinde kullanılıyordu ve bu nedenle de efsanenin de dediği gibi kökeni Eski Mısırlılara dayanıyor olabilir. Biz oraya gitmeden önce bile, İrlanda, kutsal krallığı ve toprakla evliliğin elden ele nasıl geçtiğini ve kararın holografik bir tazda nasıl ayrıldığını çok net bir şekilde gösterebiliyordu.

NE VARSA İRLANDA'DA O VAR MISIR'DA

Kudüs Tapınağı, dünyanın merkezine inşa edildi ve ahit sandığının eviydi. Bu tapınak evren bilimi temsil ediyordu. Bir takım taraçadan oluşan zemin, kolonlarda gösterilen nilüfer ya da papirüs bitkilerinin yetiştirildiği toprak ya da çok eski çağlara ait bir tepeydi. Çatısı, yıldız tasvirleriyle doluydu ve kubbe şeklindeydi. Tavanında ise kanatlı güneş diski bulunuyordu. Büyük bir kapı ya da sütun olan giriş kısmı, arkasında güneş doğan dağları temsil ediyordu.

Dünyanın merkezi olarak Kudüs, çağımıza kadar olmasa da ortaçağlara kadar kutsallığını korudu. Kutsal Haçlı seferleri, burayı Müslümanlardan kurtarmak için gerçekleştirildi. Jubilees 8 ve Ezekiel özellikle Kudüs'ü dünyanın göbeği (anneyle çocuğu bağlayan göbek kordonunun olduğu yer) olarak belirledi. Bu kaya İbranicede Ebhen, Shetiyyah'ta Temel Taş olarak adlandırıldı ve ilksel suların sonsuz alışkanlığı arasında tanrı tarafından yaratılan ilk katı nesneydi. Efsaneye göre tıpkı göbeğinden annesinin rahminde oluşan embriyonun vücudu gibi, Tanrı, dünyanın göbeğini bu taşın etrafında eşmerkezli olarak oluşturmuştur. Tıpkı embriyonun gıdasını göbeğinden aldığı gibi tüm Dünya da kendini besleyen sularını bu göbekten alır.

Yarısı yukarda yarısı da aşağıda olduğundan insan vücudunun merkezi göbeğidir. Bu nedenle beraber, bir zamanlar göbek bağıyla hayatın annesel kaynağına ve besine bağlanmış olduğundan, bu göbek, evrensel kutbu yöneten ve dünya yüzeyinde duran hayali bir dünya merkezi görüntüsü sağlar.

İslamiyet için bu kavram, temel taşı Kabe ile Mekke'de bulunuyor. Kutsal taşın bir melek tarafından kıyametten sonra sorgulanacak olan sadakatin fiiliyatını kaydetmek için dünyaya getirildiği söyleniyordu. Bu taş, Muhammed peygamberin putperest tapınağı İslami tapınağa çevirdiğinde tuttuğu tek nesneydi.

Stecchini, Eski Mısır için merkezi bir meridyen bulduğunu ileri sürdü. Bu meridyen Nil Deltası'nı ikiye bölüyordu (31 derece ve 14 dakika doğu) ve söylenene göre Büyük Piramit'in inşasından öncesine dayanıyor. Stecchini'nin gözlemleri 1798'de Mısır'a gelen Napolyon bilginlerin gözlemlerine dayanıyordu. Bu bilginler Büyük Piramit'in Nil Deltası'nın tam zirvesine yerleştirildiğini, böylece Büyük Piramit'in merkezde bulunduğu yayın, dış çevrenin uzunluğunu mükemmel bir şekilde içererek deltanın genişliğinin belirlediğini gözlemlediler. Deltanın kuzey burnu, piramidin kuzey kısmından kaynaklanıyor. Bu nedenle diğerleri Büyük Piramit'in dünyanın kara kütlesinin tam merkezinde oturduğunu gözlemledi. Yani, doğu-batı ekseni, Afrika, Asya ve Amerika'dan geçen en uzun kara paraleline karşılık gelir. Benzer bir şekilde dünyadaki en uzun meridyen Asya, Afrika, Avrupa ve Antartika üzerinden ve sonra da piramitten geçer. İstatistiksel olarak bunun olasılığı üç milyarda birdir.

1882'de Robert T. Ballard, Büyük Piramit'in yeri sayesinde, Nil Deltası sakinlerinin yıllık selden sonra yalnızca çekül kullanıp, Büyük Piramit'in apeksinde gözlem yaparak kolayca alanlarını yeniden incelemesine olanak verdiğini belirtmişti. Ayrıca üç Giza Piramiti'nin birleşimin bu işlemi geliştireceğini ve tek bir piramidin vereceği bilgiden çok daha fazlasını sağlayacağını gösterdi.

Stecchini, Eski Mısırlılar tarafından ülkeleri için kullanılan orijinal ismin To-Mera yani "Ölçülen Kara" olduğunu belirtti. Mısırlılar yeryüzü alanını ve kaati sınırları belirlemeyle son derece ilgiliydiler. Nil'in yıllık su baskını alanlar arasındaki

tüm sınırı sildi. Heredot, Plato, Diodorus, Strabo, İskenderiyeli Clement, Iamblichus ve diğerleri geometrinin temellerini, bu yıllık su baskınlarına ve kara limitine saygı gösteren her bir kişinin iddialarının ayarlanma gereğiyle sonuçlanmasına bağlıyor. Bu Yunanlı yazarlar, Eski Mısırlıların bilimsel açıdan onlara itibar ettiğimizden çok daha fazla ilerde oldukları konusunda hemfikirdi.

Mısırlılar Göbek Taşı'nın bulunduğu, Heliopolis'i merkez yapmıştı ancak, Mısırlıların kutsal taşlara verdikleri isim olan Benben Taşı'nın bulunduğu tek şehir burası değildi. Tebl (Thebes) üne kovuştuğu zaman, Amun tapınağında bulunan kendi taşı vardı. 18. Hanedanlıktan sonra Teb, güneyin Heliopolis'i olarak bilindi ve Mısır'ın merkezi haline geldi.

Mısır'ın tartışmalı firavunu Akhenaten, Heliopolis ve Teb arasında üçüncü, yeni bir merkez kurdu. Her bir eski merkez yeni başkente tam olarak 172 mil uzaklıkta bulunuyordu. İki yerin eş uzaklığı Zeus'un iki güvercin hikâyesiyle benzerlik gösteriyor. Bu Akhenaten'in yeni ile eski gücü kendine ait bir şeyle (yeni bir devirle) dengeleme girişimiydi. Aslında, tanrısallığa liderlik etmesi için güneş tanrısı Ra'nın gözüken yönü Aten'ın, yani güneşin, küçük karakteristik rolünü ona tanrı mertebesine yükseltmişti.

Eski Mısırlıların bu şeyleri nasıl becerdiğini gösterdiği için yeni başkentin oluşum hikâyesi çok ilginçtir. Öncelikle Heliopolis ve Thebes arasına eşit uzaklıkta bir alan seçildi ki bu Eski Mısırlıların, Keltler gibi coğrafya hakkında bizim zannettiğimizden çok daha fazla şey bildiklerini gösterir. Dikilitaştaki yazıtlara göre bu alan seçimi Aten'ın kendisi tarafından ortaya çıkarıldı. Bu yeni şehrin merak uyandırdığı kişilerden biri Stecchini idi: "Akhenaten, Thebes'in, Mısır'ın jeodezik merkezi olamayacağını kanıtlamak istedi ve Amerna'da, Maatin büyük titizlikle yorumlanışına uygun düşen jeodezik merkezi seçti, Maat öyle bir kozmik düzendi ki Mısır'ın boyutları onun bir tezahürüydü."[9]

O zaman, yeni bir şehir hazırlandı ve 14 sınır taşı dikildi. Bu taşların tepesi yuvarlaktı ve sert kayadan yapılmışlardı. Her biri kralın Re-Harakthy-Aten'e sözlerini bildiren kabartma ve hiyeroglif yazı taşıyordu. Bu nedenle burada şehir planının önemli işlevlerini elimizde bulunduruyoruz. Yani alan dikkatle seçildi, şehir sınırı oluşturuldu ve ancak bundan sonra bina inşası başladı. Aynı durum Büyük Piramit'in inşası için de geçerliydi: Alan seçildi, bina ana yönlere göre planlandı ve ancak bundan sonra inşası başladı.

Yumurta başka bir yaradılış sembolü olduğundan benben veya temel taşları genellikle yumurtayla karşılaştırılmıştır. Aynı zamanda, ilk yılan Kematef'le bağlantılı olan yumurta hikâyesi Mısır'da da mevcuttu. Kematef'in kendi kendine yumurta üretebildiği ya da kendi yumurtasının yaratıcısı olduğu söyleniyordu. Bu nedenle yılan Heliopolis'in yaratıcı tanrısı Atum'un rolünü alarak merkezin, atom çekirdeğinin yaratıcısı olarak görülüyordu. Theban'ın yaradılış efsanesinde yılan, ilkçağa ait adanın ruhunu temsil ediyordu. Kematef'in sarmalları ilk çağlara ait tepenin etrafında yol olacak basamaklı taraçalar olarak görülüyordu. Bundan dolayı kıvrımlı patikanın, yılan patikasının ilk çağlara ait tepeye tırmandığına inanılırdı. Yaradılışın (cennetin) tepesinde bir yılanın olması, Hıristiyan yaradılış hikâyesi, Cennet Bahçesi'nin hikâyesi üzerine yeni bir ışık tutabilir.

Ancak akıl çeldirici başka bir sonuç daha var: Akhetaten'in kutsal Benben Taşı İrlanda'ya mı götürüldü? Scota'nın tam olarak ima ettiği şey bu. Bunun efsane olmasının dışında hiçbir kanıtı olmamasına rağmen, seyahatimiz gösteriyor ki tüm bu yerler arasında tutarlı bir kapsam bulunuyor. Bu da atalarımızın dünyayı ve karayı kutsal gördüğünü, yıldızları ve jeodeziyi, bunun kutsal doğasına uygun olarak kullandıklarını gösteriyor. Bir kralın yalnızca sınırları tam anlamıyla belirlenmiş ülkesinde hüküm sürebileceği düşüncesine bağlı kaldılar. Onlar için, uygarlığın gerçek doğası buydu: insan-

lar iyi bir hayat sürebilsin diye karasal alan tam anlamıyla cennete göre ayarlanmıştı. Atalarımız için, bu ancak dünyaya hükmeden ilahiyi aşağı indirerek gerçekleşebilirdi ve kendi krallığının merkezinden bunu yapan kral, bu görevin asıl vasisiydi. Krallığının merkezini bulmayı kapsayan oldukça teknik bir görevin parçası olan cenneti dünyaya getirme görevi onundu. Tarihi kayıtlar pek çok ulusun olağanüstü doğrulukla bu görevi başarabildiğini ortaya çıkarıyor. Ancak yine de birkaç bin yıl önce atalarımızın sahip olduğu diğer bilim ve bilgiler kayıp.

Moskovalı tarihçi Nikolai Goncharov, bir küre üstünde ilk insan kültürlerinin tüm merkezlerini işaretledi. Bunu yaparken geometrik bir desen ortaya çıktığını görmeye başladı. Bu durum, Goncharov'un inşaat mühendisi, Vyacheslav Morozov ve elektronik uzmanı Valery Makarov ile tanışmasından kısa bir süre sonraydı. Böylece, bu alandaki araştırmalarını genişletebildi. Sonunda 1973'te buluşları SSCB Bilim Akademisi'nin popüler bilim dergisi olan Khimiya Zhizn'de (Kimya ve Yaşam) "Dünya Büyük Bir Kristal mi?" başlığı altında yayınlandı.

Dünyanın iki geometrik desenden çıktığını varsaydılar. Bu desenin ilk biçiminde on iki yüzlü şekil olarak bilinen 12 beşgen levha bulunuyordu. Bunun örnekleri birkaç eski kültürde karşımıza çıkmıştır. İkinci desen yirmi yüz oluşturarak 20 eşkenar üçgenle oluşturulmuştu. Dünya yüzeyinde bu iki desen üst üste koyulduğunda yeryüzünün tektonik plakalarıyla bağlantılı bir enerji yapısı haritalanmış oluyor. İkili desenin planını çizen çizgiler, okyanus tabanındaki aktif yükselti ve çöküntü alanlarına, ana faylara ve okyanus ortası sırtlarına denk geliyordu. Çokgenin kenarları, sismik ve volkanik hareketlerin bölgeleriydi ve çokgenin tepe noktasında manyetik bozukluklar bulunuyordu. Son olarak desenin düğüm noktaları, atmosfer basıncındaki büyük değişikliklerin merkezleriydi ve genellikle bu alanlarda fırtınalar oluşuyordu.

En önemlisi, bilimadamları, bütün faktörlerin ilişkilendirilebilmesi için sistemi dünya yüzeyi ile hizalandırdılar ve "birinci konum" olarak saptadıkları nokta Giza'nın Büyük Piramit'inin bulunduğu yerdi. Bu piramidin dünya kara kütlesinin tam ortasına oturtulduğu bilindiğinden bu durum şaşırtıcı gelmemelidir.

Bu on iki yüzlü şeklin aynı zamanda Plato'nun listesinin üst kısımlarında olması şaşırtıcı geliyor mu? Plato'nun Timaeus'u (yaklaşık MÖ 500'lerde yaşadığı sanılan Platon'un diyaloglarında geçen filozof) gerçekte var olmayan ama kafada olan bu dört cismi, 12 beşgenden oluşan beşinci bir figürün de olduğunu ekleyerek ilişkilendiriyor. Bunu, Tanrı, Zodyak'ın on iki kat bölmesi için bir model olarak kullandı."[10] Atalarımızın başlıca uğraşlarından biri olan zodyak, astronominin temel taşlarındandır ve Plato'nun, dünya ile yıldızların çok yakından bağlantılı olduklarına dair eski bir bilgiyi saklıyor olabileceğini öğrenmek bize şaşırtıcı gelmemeli. Atalarımız, "Ne varsa alemde o vardır ademde" teorisi üzerinde duruyordu ve bu, olağanüstü detay ve özenle seçilmiş kutsal merkezlerin konumuna dayanıyordu. Bu, bizim yalnızca yeniden keşfetmeye başladığımız olağanüstü bir kapsamın parçasıydı.

ÖZET

Bu benim bilimadamlarına yerlerinden kalkıp araziye gitmeleri için yaptığım toplanma çağrısı. Grozel'deki kanıtta olduğu gibi yaparlarsa, masaları arkalarında oturmalarından daha kötü olur. Bunun yerine, yeni sloganım, yazının uygarlığın başlangıcını belirlediği fikrini bırakmamız gerektiğidir. Bu düşünce kısaca doğru değil, bilim için çok fazla uygun. İnsanlık geçmişimizin çoğu şu anda önemli olarak görülmüyor çünkü bu durum "tarihöncesi." Çoğu arkeoloğa göre binlerce yıllık uygarlık, MÖ 10.000'e dayanıyor, yalnızca hak ettiği dikkati toplamıyor.

Bu kitabın başlığı *Kayıp Uygarlık Muamması*, ancak muammalardan biri, bilimin, bulunan uygarlıkların bazılarını bu kültürler hakkında bildiklerimizle birleştirmeyi neden bu kadar kararlı bir şekilde reddettiğidir. Bu kitapta birçok konu tam anlamıyla kayıp değil; bilerek dahil edilmememiş. Görüş birliğiyle akademinin duvarları arasına gömülmüş. Bilim dünyasının dışında olan herkesçe büyüyen bir kanser olarak görülmüş, ancak akademisyenlerin kendileri tarafından hem gözden kaçmış hem de yararlı ve iyi olarak güçlendirilmiştir.

Bunun yerine uygarlık, gözün gördüğünden daha fazla gerçeğin olduğu (ilahi varlıkla karşılaşmanın doğuşu ve bunun günlük yaşama dahil edilmesi) insanlığın keşfi olarak yeniden tanımlanmalıdır.

J. W. Dunne: "Rüyalarının gözlemlerinin bir sonucu olarak, ruh fikrinin ilk önce ilkel insanın zihninde ortaya çıkmış

olmasında mantıksız hiçbir taraf yoktur. Bilgisizliğiyle bunun dışında bir sonuca ulaşamazdı. Rüyalarında, uykudaki vücudu bir evrenden başka bir evrene geçip duruyordu."[1] Bence bu, insanoğlunun en büyük buluşlarından biriydi. İnsanoğlunun en büyük arayışlarının başlangıcıydı ama bilimin birkaç yüzyıl önce terk ettiği bir şeydi.

21. yüzyılda bilim ve inanç arasında büyük bir çelişki bulunuyor. Bilimsel olarak iki alan üzerinde hassasiyetle çalışıyorlar; sert, fiziksel madde dünyası ve bilinç dünyası. Rüya görme konusu üzerine yapılan bilimsel çalışmalar yok denecek kadar az ve genel olarak öteki dünyaya ait gerçeklikleri ciddi anlamda keşfetmek isteyen bilimsel bir çalışma yok. Yapılan araştırmalar da ölüme yakın deneyimin (NDE) yetki alanında. Ve bu da genellikle ölümün sınırına yaklaştıklarında başlarına gelen şeyin bilimin inandığından çok daha karmaşık olduğunu söyleyen hastaları olan doktorlar tarafından uygulanmaktadır.

İki seçkin doktor Peter Fenwick ve Sam Parnia, Southampton Genel Hastanesinde kalp krizi geçirmiş 63 hastanın deneyimlerini inceledi. Vardıkları sonuç şöyle:

> Bu insanlar bu deneyimi beynin net bir şekilde işlemini sürdüremediği ya da herhangi bir anı oluşturamadığı bir zamanda, olmasını beklemediğimiz bir anda yaşıyorlar [...] sonuç olarak soru, zihnin ya da bilincin beyinden üretilip üretilmediğine geri dönüyor. Zihnin beyinden üretildiğini ispatlayabilirsek, öldükten sonra herhangi bir şeyin olduğunu düşünmüyorum, neticede, bilinçli varlıklarız. Tam tersi tıpkı bir televizyonun havada bir resim ya da ses dalgaları yaymak için bir araç olarak davranması gibi beyin de zihni ortaya çıkaran bir araç gibiyse, beyin ölümünden sonra zihnin hâlâ orada olduğunu gösterebiliriz. Ve bence ölüme yakın deneyimin gösterdiği şey tam da bu.

Vücuttan bağımsız olarak bilincin var olması birkaç on yıldır kuantum fiziğinin insanoğluna fark ettirmeye çalıştığı şey. İnsanlığın başlangıcından beri ölüme yakın deneyim hep vardı; insanoğlunun başlangıcından beri ölüm var olduğuna göre, bunun da var olduğunu rahat bir şekilde farz edebiliriz. Ölüme yakın deneyimin babası olduğu düşünülen Dr. Raymond A. Moody, konu üzerine "Life After Life"ı yazdı. Raymond A. Moody, ölüme yakın deneyim yaşayan insanların, bu deneyimden sonra hayatlarının dramatik biçimde değiştiğini belirttiklerini söyledi. Yeni biri haline gelmişlerdi ve genellikle maddiyat arayışı daha çok manevi hedeflere dönüşüyordu. Çoğu olumlu bir deneyim yaşıyor: parlak beyaz bir ışığın içinden geçmek için siyah bir tünelden (kapıdan) geçiyorlar. Orada, ölmüş akrabalarını, ışık saçan varlıkları, Tanrı'yı ve buna benzer şeyleri görebiliyorlar. Eski Yunanistan'da insanlara 'kontrollü bir şekilde' ölüme yakın deneyimin yaşatıldığı bir endüstri vardı (Elysian gizemlerinde olduğu gibi) kimyasallarla tetiklenen deneyimler doğal yollarla ölüme yakın deneyim yaşamakla eşit düzeydeydi.

Yine de bu araştırma Yunanistan'da başlamadı. Tersine, orada sonlandı. Tassili'de ve Batı Avrupa'nın megalitik anıtlarında oluyordu. Hiç şüphesiz 20.000 yıl önce Lascaux gibi mağaralarda da oluyordu. Aslında 450.000 yıl önce olduğunu söyleyen kanıtlar da mevcut.

Küçük Fransız kasabası Tautavel'de Avrupa'nın en eski insan kafatası bulundu. En eski Avrupalı atalarımız bir mağaraya gömülmüştü. Yakınlarında bulunan insan kalıntıları daha yeni ancak yine de on binlerce yıl öncesine dayanıyor. Tüm bunlar gömme işleminin göstergesi. Bu insanlar özellikle dünyanın rahmi gibi görünen mağaralara ve atalarımızın öteki dünyaya erişebilecekleri yerlere yerleştirilmişlerdi. Yüzbinlerce yıl önce, bir nevi ölümden sonra yaşam gerçeğine ikna edilmiş durumdayız.

Bunlar, günlük gerçeğimizde deneyimlediğimiz ve gördüğümüzün ötesinde var olan bir gerçeğin keşifleri. Benim fikrime göre, uygarlığı takip etme, kesinlikle bu dünyaya diğer dünya gerçekliğini getirmek içindi. Bilimin bunu mutlu bir şekilde tercih edeceği gibi, tüm uygarlıkların ortak paydası yazı değildir; atalarımızın, mağara resimleri, kaya üzerine çizimler, tapınak kompleksleri, heykeller ve dini metinler gibi pek çok yolla ifade ettikleri başka bir gerçeğin var olduğu bir inanç hakkındaki ifadeleridir. İleri sürülen bu şey, yazı değil. Hatta yazı, bu bilgilerin tümünü kaydetme işleminde geçmişimizde bir noktada atalarımızın tüm bunları hafızada tutma kapasitesini genişletmiş yalnızca bir adımdan başkası değildir. İşte o zaman yazı, önemli hale gelmiştir.

"The Holographic Universe"de Michael Talbot, ölüme yakın deneyimin çoğunlukla "ölüm topraklarına giden bir geçitten geçmeyi tanımladığını belirtiyor. Ölüme yakın deneyim ile Mısırlılara ait ölüm kitabının arasındaki benzerliklerin tesadüften öte olduğunu savunuyor. Bu kitap, tam olarak, ölülerin ne yaptığını söyleyen bir kitaptır.

Birkaç Mısırbilimci, Ölüler Kitabı'nın yaşı ile ilgili ve bu kitabın nasıl bir Eski Mısır ürünü değil de çok daha eski olduğu hakkında konuştu. Gaston Maspero 19. yüzyılda şunu belirtti: "Piramit yazıları bizi o kadar eskilere götürür ki bunların bizim çağımızdan önce zaten beş bin yıllık olduklarının dışında tarihlerini belirlemenin bir yolu yok. Olağanüstü gibi görülebilir (...) Bu metinler ilk hanedanlıktan bile önce var olmuştu ve bunları anlamamız için yedi bin yıldan fazla bir süre önce bunları kimin yazdığına dair farkındalık oluşturmamız bize kalmıştır."[4]

Bilim burada oyun oynuyor. İlk hanedanlık, Mısır Uygarlığı'nın başlangıcındaymış gibi görünüyor. Mısırlılar Ölüler Kitabı'nı ölümden sonraki dönemde ruhun seyahatini belgelediğinden (ve onlar için bu sehehatten daha önemli bir şey olmadığından) en büyük başarılarından biri olarak görü-

yorlardı. Maspero, bu metinlerin ilk hanedanlıktan önce de var olduğunu belirtiyor. Bu yüzden bilim, neden hâlâ Mısır Uygarlığı'nın şafağının İlk hanedanlıkta olduğu konusuna saplanıp kalmıştı?

Uygarlığın başlangıcı daha geçmişe uzanabilseydi, pek çok kayıp uygarlık gün yüzüne çıkardı. Uygarlık yolunun şu ana uzanan düz ve güzel bir yol olmadığını öğrenirdik. Bu duruma özellikle global bir skalada baktığımızda iniş ve çıkışları ortaya çıkardı. Tüm dünyanın birlikte çalışmaya başladığı ilk zamanın sanayi devrimi olmadığını anlardık. MÖ 3000'de okyanusaşırı ve siyasal anlamda Avrupa birliği ekonomisi vardı. İnsanlar yüzyıllar önce Amazon'u yalnızca orman arazisi için fethetmişlerdi. Yunan tarihi yalnızca MÖ sekizinci yüzyılda başlamış gibi davrandığınızda, Plato Atlantis'ten bahsettiğinde onunla dalga geçtiğinizde, inanıyor gibi görünmek zorunda olan Sam Osmanagic gibilerine şiddetle saldırdığınızda, Büyük Piramit'in karbon tarihi sonuçlarını sakladığınızda, uygarlık doğrusalmış gibi davranabilirsiniz. Ancak eğer bilim, yalnızca ders kitaplarının ona yapmasının gerekli olduğunu söylediği şeyleri yapsaydı, tamamiyle farklı bir resim ortaya çıkardı; uygarlığın çok daha eskiye dayandığını, çok daha karmaşık olduğunu ve şu anda sunulandan çok daha ilginç olduğunu gösteren bir resim. Bize önemli bir ders öğretirdi:

İlk olmadığımızı.

Ek Bölüm
Kayıp Medeniyetler Dünyası

KUZEY AMERİKA

Royal Adası Michigan

Royal Adası, Superior Gölü'nün kuzeybatısında Atlantik Okyanusu'nun bir parçasıdır. MÖ 3000'lerde büyük bakır madeni aktivitelerinin olduğu bölgenin merkez noktasıdır. Arkeologlar, bakırın Kuzey Amerika'da nerede kullanıldığını belirleyememişlerdir. En muhtemel açıklama, bu madenin Avrupa'nın Bronz Çağ'ında çok kilit rol oynadığı için Avrupa'ya ihraç edilmiş olması olacaktır. Royal adasındaki bakır madenciliği Bronz Çağı'nın sona ermesiyle aynı zamanda durmuştur.

Burrows Mağarası, İllinois

İllinois'te bir yerlerde Russell Burrows eski mezarlar içeren bir mağara keşfetti. Burrows, alanın tam yerini hiçbir zaman ortaya çıkarmadı ve hatta buluşunu duyurduğundaki tartışmalar sebebiyle, yıllar sonra girişini dinamitlemiş bile olabilir. İddiaya göre mağarada Roma zamanından, Mısırlı soylular oldukları belirlenen altın lahit içinde insan kalıntıları bulunuyor.

Bimini Kristali, Bahamalar

Bimini kıyı suları, 1968'de sözde Bimini yolunun keşfinden sonra Atlantis efsanesiyle bağlantılı hale gelmiştir. Şu anda su altında olan 0.5 mil uzunluğundaki bu kireçtaşı blokları bazıları tarafından bu karanın bir zamanlar su

üstünde olduğunu gösteren kanıt olarak görülüyor. Yakın civarda 1970'te bir dalış sırasında, Dr. Ray Brown tarafından sözüm ona kristal bir küre bulundu. Görünüşe göre Brown'un su altında bulduğu sözde Bimini Kristali, büyük kristal yapının merkez özelliğiydi. O zamandan beri, kristal var olsa da, sualtı yapısı hakkında herhangi bir doğrulama yapılmadı.

GÜNEY AMERİKA

Machu Picchu, Peru

1911'de Vilcabamba şehrini araştırırken, İspanya'nın İnka İmparatorluğu'nu fethi sırasındaki son İnka mültecisi Hiram Bingham, kayıp Machu Picchu şehrini keşfetti. Dünyanın en güzel arkeolojik alanlarından biri olduğu düşünülürse, 15. yüzyıldaki bir İnka hükümdarı tarafından inşa edilen tepe şehri, çok uzakta olmamasına rağmen yüzlerce yıl keşfedilmemiş olarak kaldı.

Akakor, Brezilya/Bolivya/Peru

Gazeteci Karl Brugger, Brezilya/Bolivya/Peru civarında bir yerlerde Akakor adında bir yeraltı uygarlığının var olduğunu anlatıyordu. Brugger'in bilgisi kendini Brezilya yerlilerinin başkanı ilan eden Tatunca Nara'dan geliyordu. Daha sonradan Tatunca Nara'nın bir sahtekâr olduğu ortaya çıksa da hikâye unsurları, uygarlığın Akator olarak ifade edildiği *Indiana Jones and the Kingdom of the Crystal Skull*'da kullanıldı. Ancak son yıllarda, Amazon, eski kaşiflerin tanımladığı ama sonradan yok olan ve nüfusunun bu Avrupalı kaşiflerin getirdiği hastalıklarla ölen birçok kayıp uygarlığın birleştiği yer olarak tanımlanıyor.

Caral, Peru

Kuzey Peru'daki Caral, MÖ 3200'lere dayanan birkaç piramidin bulunduğu alandır bu da onu yalnızca Amerika'da değil, tüm dünyada bulunan en eski piramitlerin bilimsel

topluluğu haline getiriyor. Caral, 1948'de keşfedildi, ama "tepelerinin" özgün piramitler olarak tanımlanması yarım yüzyıl daha sürdü. Böylece tüm dünyanın olmasa da Peru'nun tarihi yeniden yazıldı.

İka Taşları, Peru

Dr. Javier Cabrera, insanların teleskopu kullanması ve dinazorlarla etkileşime girmesi gibi çeşitli tasvirleri gösteren birtakım taş eserler topladı. Bu koleksiyon, yerliler tarafından Cabrera'ya getirildi ve taşlardan bazılarının modern üretim olduğu biliniyor. Cabrera'nın en büyük destekçileri gerçeğin, doktorun ölümünden sonra asla bilinemeyeceğine inansa da 4000 nesnenin bazıları hakiki olabilir.

El Dorado, Ekvador Cumhuriyeti / Peru / Bolivya

İspanyol fatihlerine, El Dorado olmak için kendini altın tozuna bulayan bir kabile reisi olduğu söylenmişti. Çok geçmeden El Dorado, kayıp altın şehrine dönüştü ve pek çoğu, bu şehrin keşfi ile gelecek zenginliğin ve ünün peşine düştü. Bu kaşiflerin arasında 1541'de Quito'dan ayrılarak Amazon havzasına doğru yola çıkan Francisco Orellana ve Gonzalo Pizarro da vardı. Orellana, El Dorado'yu bulamasa da Amazon nehrini boydan boya gemiyle geçen ilk kişi olarak biliniyor.

Paititi, Peru/ Bolivya / Brezilya

Paititi, İnka başkenti Cusco'nun kurucusu İnkarri'nin inzivaya çekilme merkezi olmasının yanı sıra, İnka hükümdarının son sığınağı olduğu söylenen efsanevi İnka kayıp şehridir. And Dağlarının doğusunda olduğu söylenen Paititi, normalde, Güneydoğu Peru, Kuzey Bolivya ya da Güneybatı Brezilya'nın yağmur ormanlarının içinde yer alır. 1925'te burayı araştırırken kaybolan Percy Harrison Fawcett başta olmak üzere çeşitli kişiler tarafından, burayı bulmak için düzinelerce keşif düzenlendi.

AVRUPA

Glozel, Fransa

Vichy'nin yakınlarında yer alan Glozel adlı küçük mezra, esrarengiz oymalı taşlar yerli çiftçi Emile Fradin tarafından 1924'te bulunduğunda uluslararası bir tartışma merkezi haline geldi. İddialar, bu eserlerin binlerce yıllık olduğunu öne sürüyordu ve Avrupa'nın ilk çağlarının tarihini yeniden yazardı. Bu zamandan beri, bu taşların çeşitli zamanlara dayandığı biliniyor. Ancak, alan sıra dışı bir tartışmanın merkezinde olmayı sürdürdü.

Visoko, Bosna-Hersek

Bosna'nın başkenti Saraybosna'nın yakınlarında bulunan Visako'nun küçük kasabası, birtakım piramitler bulunmasının ardından 2005'ten beri dünyadaki en büyük arkeolojik kazı odağı haline geldi. Güneş ve Ay Piramitleri, dünyadaki en uzun piramitler ve muhtemelen de en eski piramitler. Bu alan, MÖ 6000'den MÖ 3500'e kadar Balkanlarda var olan ve Eski Avrupa olarak bilinen uygarlığın merkezinde bulunuyor. Bunların keşfine kadar, bu uygarlığın böylesine devasa yapılar inşa etmiş olduğu düşünülemezdi.

Hyperborea

Hyperborea, "kuzey rüzgârlarının" üstünde efsanevi bir Yunan yerleşkesiydi. Bin yıl boyunca, hayali bir yer olduğu düşünüldü. Yunanlılara ait çeşitli metinlerdeki detaylar, arkeoastronomlara, Lewis'in İskoç Hebries Adası'nda bulunan anıt taş çemberi Callanish ile birlikte ana tapınağın alanını tanımlamasına izin verdi. Bu durum Eski Yunanlıların, kendi kıyılarından çok uzaktaki Kuzey Avrupa coğrafyasına fazlasıyla aşina olduklarının altını çiziyor.

Thera/Santorini, Yunanistan

Volkanik bir ada olan Thera/Santorini, yaklaşık 1500'de büyük bir patlamanın yaşandığı alandı. Bu patlamadan sonra, ada üzerindeki birkaç tarihöncesi kasaba volkanik küllerin

altına gömüldü. Bu kasabalar 1967'de yapılan arkeolojik kazılar sırasında yeniden keşfedildi. Bu patlamanın, Santorini'nin güneyindeki Girit adasında yer alan Minos medeniyetinin yok oluşuna katkısı olduğu düşünülüyor. Bazıları, Santorini'yi Kayıp ada Atlantis ile tanımlıyor, ancak, bu düşünceyi haklı çıkaracak kesin bir kanıt bulunmuyor.

Sens/Alesia, Fransa

Fransız kasabaları Sens ve Alesia'ın her ikisi de tarihöncesi çağlara dayanan bir yol ağının merkeziydi. Sens etrafındaki yol ağı Belçikalı tarihçi Marcel Mestdagh tarafından keşfedildi ve kayıp uygarlık Atlantis ile bağdaştırıldı. Çünkü, Platon'un bu kayıp uygarlık için verdiği boyutlar, Sens ve etrafındaki yol ağının boyutları ile uyuşuyor. Alesia (ya da benzeri) adındaki bağlantılı alanları ve yaklaşık MÖ 1000 civarında yaşanan buzul çağının sonlarına dayanan yolları gören polis memuru Xavier Guichard, Alesia civarındaki yol ağını tanımladı.

ASYA

Truva

Bin yıl boyunca Homeros'un *İlyada Destanı*'nda tanımlanan Truva, hayali bir alan olarak görüldü. 1868'de Heinrich Schliemann, Türkiye'deki Hisarlık civarını kazdı ve Truva olarak tanımladığı tarihöncesi bir yerleşke keşfetti. Bu alan şu anda arkeologlarca Truva alanı olarak kabul görse de Homeros'un anlatımlarında bu alanın Kuzey Avrupa'da olduğunu ileri süren çeşitli detaylar mevcut. Baltık bölgesi ve İngiltere, Cambridge etrafı şu anda Eski Truva için en güçlü rakipler.

Göbekli Tepe, Türkiye

Şanlıurfa'nın hemen dışında 1994'te keşfedilen Göbekli Tepe alanı, yaklaşık MÖ 9500'lere dayanan dünyadaki en eski inanç alanı. Türkiye'nin güneydoğusunda kabaca aynı çağda

inşa edilmiş tapınak komplekslerinden biridir. Bunların keşfi, birkaç binyıl önce Avrasya'daki uygarlık tarihine kadar dayanır.

Xi'an Çin

20. yüzyılın pek çoğunda Çin'in Xi'an şehrinin yakınlarındaki Piramitlerin varlığı söylenti halindeydi, ancak bunların varlığına dair herhangi bir resmi doğrulama elde edilemiyordu. 1994'te Alman tur operatörü Hartwig Hausdorf, bu alanı gezisi sırasında bunların varlığını doğrulayan bir takım fotoğraflar çekebilmişti. O zamandan beri, Çin, ülkesini turistlere açtı ve binlerce kişi ilk Çin İmparatorları tarafından inşa edilen bu yapıları ziyaret edebiliyor. Bazılarının muazzam hazinelerle gömüldüğü söyleniyor ki bu durum, Terracotta Ordusu yakın civarda bulununca doğrulandı. Yine de pek çok piramit hâlâ daha fazla arkeolojik kazıyı bekliyor.

Shambhala

Shambhala, Asya'nın iç taraflarında bir yerlerde saklı efsanevi bir krallık. Sakinlerinin sihirli güçler elde etmiş olduğu, Arı Ülke Budist krallığı olarak bilinir. Yeri tam olarak bilinmese de Tibet'in yakınlarında ya da içinde yer aldığı düşünülüyordu. Çeşitli Eski Tibet Budistleri'ne ait metinler bundan bahseder ve sonuç olarak özellikle Tibet sınırları yabancılara kapatıldığı 20. yüzyılın ilk zamanlarındaki batılılar tarafından burayı araştırmak için birkaç keşif başlatıldı. Bu kaşiflerden bazıları Tibet'in başkenti Lhasa'ya ilk ulaşanlardı.

AFRİKA

Kayıt Salonu, Mısır

Kayıt salonunun, Kahire'deki Büyük Piramit ve Sfenksin yakınlarında yer aldığı söylenir. Amerikalı medyum Edgar Cayce, bu gizli yeraltı mekânını, bulunacağı zaman (21. yüzyıla geçmeden önce) Atlantis'in kayıtlarını içereceğini söyleyerek tarif etmişti. Son zamanlarda yapılan keşifler, piramit

kompleksinin altında ve yakınında büyük bir yeraltı ağı olduğunu gösteriyor. Yine de bu durumun Cayce'in kehanetleriyle ilgili olup olmadığı hâlâ net değil.

Tassili n'Ajjer, Cezayir

Tassili n'Ajjer, Sahara Çölü'nün Cezayir bölgesinde bulunan tarihöncesi kaya sanatının varlığı bilinen bir sıradağ. MÖ 10.000'den MÖ 1200'e kadar olan bir süreye dayanan oymalar ve tarifler, şu anki sert çöl koşullarından çok daha farklı bir iklim ve manzara gösteriyor. Bu alan bir zamanlar yemyeşil bitki örtüsüyle kaplıydı ve hatta yaşam dolu gölleri bile vardı. Koşullar değişince insanlar başka yerlere göç ettiler ve Mısır uygarlığının kökenini oluşturmuş olabilirlerdi.

BELİRSİZLER

Mu

Bazen Lemuria olarak da bilinen Mu, çoğunlukla Hint Ok-yanusu'na yerleştirilen efsanevi bir Asya uygarlığı. Mu hakkında ilk yazan kişi 19. yüzyıl gezgini Augustus LePlongeon'dur. LePlongeon, Mısır ve Mezoamerika uygarlıklarının Mu'dan gelen mülteciler tarafından oluşturulduğunu ileri sürmüştür. LePlongeon Mu'nun Atlantik Okyanusu'nda olduğunu söylese de 20. yüzyılın başlarında gezginci James Churchward, Hinta tapınak kütüphanelerindeki birtakım gizli dökümanlarda buranın varlığına dair kanıtlar bulduğunu iddia ederek buranın yerini Pasifik Okyanusu'na taşımıştır. Neredeyse yüzyıl sonra bile Mu hikâyesinin herhangi bir tarihi dayanağı olduğunu gösteren bir kanıt yoktur.

Atlantis

Plato Atlantis'in, 12000 yıl önce ortadan kaybolan bir kıta olduğunu beyan etmiştir. Plato'nun ve diğer çağdaş Yunanlı yazarların Atlantis'in tarihi kökenini vurgulamasına rağmen, Atlantis pek çok arkeolog ve bilimadamı tarafından hayali

olarak görülmeye devam ediyor. Herkül Sütunlarının dışında yer alan efsanevi kayıp uygarlık tüm Avrupa ve Amerika'ya yerleştirilmiştir ancak konumun belirsizliği sürmektedir. Büyük ihtimalle Atlantis, buz devri boyunca deniz seviyesi daha düşük olan Atlantik Okyanusu'nda bir yerlerdedir.

NOTLAR

Bölüm 1

1. Gerard, Glozel sf. 18
2. Aynı eserde sf. 42
3. Aynı eserde sf. 18
4. Aynı eserde sf. 31
5. Cordier, The Travels sf. 333
6. Cathie, The Bridge sf. 113
7. Anlatılan kitabın 45. sayfası
8. Cathie, The Bridge sf. 113
9. Aynı eserde sf. 117
10. Hartwig Hausdorf ile yazar arasındaki özel iletişim, 1995.
11. Aynı eserde.
12. Anthony Harding. Avrupalı Arkeologlar derneği konuşması. Eylül 2008, Malta Üniversitesi.
13. "Uzaylılar."
14. Oleg Kharoshkin'in konuşmacı olduğu Saraybosna'daki 2008 ICBP konferansında aldığım notlara göre.
15. Osmanagic, About sf. 15
16. "Bosnalı."
17. Marija Gimbutas'ın *The Goddesses and Gods of Old Europe* yazısından sf. 131
18. "Sonuçlar."
19. Cremo ve Thompson, *Forbidden* sf. xxxi.
20. Aynı eserde sf. 750
21. *Antiquity*, cilt 67, sf. 904
22. *Atlantis Rising Magazine*, Nu. 30, Kasım – Aralık 2001, sf. 20
23. *Antiquity* sf. 238
24. *The Forbidden Archeologist*, Bölüm 4, www.forbiddenarcheologist.com/chapter.htm adresinden alınmıştır.

Bölüm 2

1. Finley, "Simon" sf. 106
2. Strabo, *Geography*, kitap 13, bölüm 1, 27. Kısım.
3. Finley, "Simon" sf. 171
4. Colvin, *Geographical* sf. 3
5. Piggott, *Ancient*, sf. 126
6. *Odyssey*, x, 190 – 192
7. Butler, *The Iliad*, 2007 sf. 294
8. Schulz, *Callanish*, sf. 11
9. Armit, *The Archaeology*, sf. 82
10. Aynı eserde sf. 14
11. Kelley, Milone ve Aveni, *Exploring* sf. 184
12. Burl "Memories."
13. Aynı eserde.
14. McKerracher, "Was Arthur?"
15. *Proceedings.*
16. Ellis, Scota sf. 1
17. Marshall, *Europe*'s sf. 3 – 4
18. Aynı eserde sf. 4
19. Lhote, *The Search.*
20. Aynı eserde.
21. Aynı eserde (sayfa numarası olmayan kitabın renkli fotoğraf kısmından).
22. Aynı eserde.
23. "Maltese."
24. Knox, "Do These?"
25. Curry, "Göbekli?"
26. "Uygarlık."

Bölüm 3

1. *Olney Daily Mail*, Temmuz 27, 1984.
2. Flavin, "Falling."
3. Aynı eserde.
4. The *Chronicle* sf. 12
5. Aynı eserde sf. 13
6. Aynı eserde sf. 60
7. Aynı eserde sf. 13
8. Arka kapak.
9. Mann, *1491* sf. 4
10. "The Road."

11.Mann, *1491*, sf. 207
12.Aynı eserde sf. 205
13.Saxena, "The Mother."
14.Cabrera, *The Message*, sf. 14
15.Aynı eserde sf. 47
16.Aynı eserde sf. 27
17.*The Mysterious Origins of Man*, NBC TV, Şubat 1996.
18.Cabrera, *The Message* sf. 45
19.Aynı eserde sf. 46
20.Aynı eserde sf. 46
21.Von Däniken, *Arrival* sf. 64
22.Burgaleta, *José*.
23.Sierra, "First" sf. 4
24.Aynı eserde
25.Aynı eserde
26.Aynı eserde sf. 6
27.Wilkins, *Secret* sf. 232
28.Maria del Carmen ve yazar arasındaki özel yazışma.
29.Hearn "Ancient"

Bölüm 4

1. Gill, "Atlantis."
2. Plato, *Timaeus*, 24a
3. Annas, *Plato*, sf. 42
4. Bauval, *Secret* sf. 195. Ayrıca. www.robertbauval.co.uk/articles/articles/sc_chapt9.html adresine bakın.
5. Yazarla özel yazışma. Kaynak isminin saklı kalmasını istedi.
6. Aynı eserde.
7. Aynı eserde.
8. Mısır'daki Amerikan Araştırma Merkezi'nin sitesini ziyaret edin www.arce.org/main/about/historyandmission.
9. Aynı eserde.

10.Aynı eserde.
11.Hawass "Keeping."
12.Hawass "The Story."
13.Aynı eserde.
14.Hancock, "Information."
15.Hawass, "Keeping."
16.Hawass "Sphinx."
17."Mısır."

18.Abdelhadi, "Mısır."
19.Aynı eserde.
20.Hancock, "Information."
21.Aynı eserde.
22.Aynı eserde.
23.Picknett ve Prince, *The Stargate* sf. 77
24.Bauval "Egyptology."
25.Aynı eserde.
26.politicalarchaeology.wordpress.com/page/3/ özel bloğundan.
27.Aynı eserde.
28.Aynı eserde.
29."Egyptian Flare."
30.Milson Peter, "Age of Sphinx" (27 Kasım 1994'te yayınlanan programın transkripti) yayın destek servisi, Londra, 1994, sf. 20
31.Bauval, *Secret* sf. 198
32.Hancock "Information."
33.Bauval, *Secret*, sf. 194
34.Thom, *Megalithic* sf. 43
35.Rolleston, *Myths* sf. 48
36.*Bulletin de la Societe d'Anthropologie*, cilt 4, konu 4, sf. 38
37.Settegast, *Plato* sf. 9
38.Aynı eserde.
39.Aynı eserde sf. 69-70

Bölüm 5

1. "The Museum."
2. Aynı eserde.
3. Aynı eserde.
4. De Solla Price "2.000."
5. Aynı eserde
6. Cic. Nat de. 2.34-35
7. De Solla Price "2.000."
8. Chatelain, Our Cosmic, sf. 98
9. Aynı eserde sf. 99
10. De Solla Price "An ancient."
11. Freeth, et al, "Decoding."
12. Aynı eserde.
13. "Antikythera."
14. *Scientific American*, Haziran 1959, sf. 60-67
15. Açıklama, Robert Temple'ın *The Crystal Sun* eserinin kapağında bulunabilir.

16.Temple, *The Crystal* sf. 8
17.Aynı eserde sf. 12.
18.Journal of the Optical Society of America, cilt 35, sayı 5, Mayıs 1945, sf. 357
19.Takınak The Crystal sf. 124
20.Aynı eserde sf. 173
21."The Bimini Wall" (ilk Şubat 1980'de yayınlandı), *In Search of* serisinin bir parçası.
22.Little, "Dr. Ray."
23.Arthur Fanning ile yazar arasındaki özel yazışma.
24.Little, "Dr. Ray."
25.Bu kafataslarının neden eski olduğuna dair daha detaylı bilgi için *The Ancient Alien Question* kitabıma bakın.

Bölüm 6

1. Ritter, "Die Goldene."
2. Aynı eserde.
3. Aynı eserde.
4. Jack Churchward ile yazar arasındaki özel yazışma.
5. Blavatsky, *The Secret*, sf. 249
6. Coonan, "A Meeting", sf. 61
7. Forsyth, *Report* sf. 61
8. "Taproane" Bölüm XXIV.
9. Xianlin et al, Ancient sy, xi.
10.Aynı eserde.
11.Wilford "Mummies."
12.Aynı eserde.
13.Liu, "Migration."
14.Rudgley, *The Lost*, ön kapak.
15.Devereux, *Stone Age* sf. 115'ten alınmıştır.

Bölüm 7

1. Michell, *At the Centre*, sf. 8
2. Aynı eserde sf. 11
3. Collins, *Gods*, sf. 167
4. Britton, *The Beaties*, sf. 463
5. Michell, *At the Centre*, sf. 14
6. Meehan, "The Traveller's."
7. Dames, *Mythic*, sf. 206 – 208
8. Aynı eserde.

9. Tompkins, *Secret* sf. 343
10.Plato, *Timaeus.*

Sonuç

1. Dunne, *An Experiment*, p. 9
2. Petre, "Soul-Searching."
3. Talbot, *The Holographic Universe*, sf. 247
4. Maspero, *Etudes*, sf. 236

KAYNAKÇA

Abdelhadi, Magdi. "Egypt Antituities Official Held." BBC News Website, September 17, 2007. news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6999298.stm.

Adovasio J.M., with Jake Page. The First Americans: In Pursuit of Archaeology's Greatest Mystery. New York: Random House, 2002. "Aliens to Science." The Archaeological Park Website, April 3, 2008. piramidasunca.balenlindex.phplaliens-to-science-and-the-professors-of-archaeology-and-geology-opposition.html.

Allen, Richard Hinckley. Star-Names and Their Meanings. London: G.E. Stechert, 1899.

Annas, J. Plato: A Very Short Introduction Oxford University Press, 2003.

"Antikythera Mechanism." World-Mysteries.com Website, www. world-mysteries. com/sar_4. htm.

Appleby, Nigel. Hall of the Gods. The Quest to Discovery the Knowledge of the Ancients. London: William Heinemann, 1998.

Armit, Ian. The Archaeology of Skye and the Western Isles. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996.

Bauval, Robert. Secret Chamber: The Quest for the Hall of Records. London: Century Books, 1999

——. "Egyptology and Anti-Semitism." Robert BauvaPs Website. www. robertbauval. co. ukl articles *I* articleslhawassl.html.

——. The Egypt Code. London: Century, 2006.

Bauval, Robert, and Adrian Gilbert. The Orion Mystery: Unlocking the Secrets of the Pyramids. London: William Heinemann, 1994.

Blashford-Snell, John, and Richard Snailham. Kota Mama: Retracing the Lost Trade Routes of Ancient South American Peoples. London: Headline, 2000.

Blavatsky, H.P. The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion, and Philosophy. Theosophical University Press Online Website. www. theosociety. orglpasadenalsdlsd-hp. htm.

"Bosnian Pyramids, Part II, No Photos Please!" Archaeologica.org Website. archaeologica.boardbot.com/viewtopic.php?p=8728&sid=17981648b7a83a4b73d8f67e4c93c6e2#p8728.

Britton, John. The Beauties of England and Wales, Volume 9, 1807.

Broad, William J. The Oracle: The Lost Secrets and Hidden Message of Ancient Delphi. New York: Penguin, 2006.

Brophy, Thomas G. The Origin Map: Discovery of a Prehistoric, Megalithic, Astrophysical Map and Sculpture of the Universe. Lincoln, Neb.: Writers Club Press, 2002.

Budge, E.A. Wallis. The Egyptian Heaven and Hell. Chicago, 111.: Open Court, 1925.

—. Osiris and the Egyptian Resurrection. New York: Dover Books, 1973.

——. The Gods of the Egyptians, or Studies in Egyptian Mythology. London: Methuen and Co., 1904.

Burgaleta, Claudio M. Jose deAcosta, S.J., 1540-1600: His life and Thought. Chicago, 111.: Jesuit Way, 1999.

Burl, Aubrey. "Memories of Callanish (column)." British Archaeology, February 2002. Retrieved February 8, 2010. www.britarch.ac.uk/ba/ba63/column2.shtml.

Burrows, Russell, and Fred Rydholm. The Mystery Cave of Many Faces: A History of Burrows Cave. Marquette, Mich.: Superior Heartland, 1992.

Butler, Samuel. The Iliad. New York: Dover Publications, 1999.

Buttler, Alan. The Bronze Age Computer Disc. London: Quantum, 1999.

Byron de Prorok, Count. In Quest of Lost World. Journey toAlveria, Ethiopia, Yucatan and Beyond. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 2002.

Castleden, Roney. Atlantis Destroyed. London: Routledge, 1998.

Cathie. Bruce L. The Energy Grid: Harmonic 695: The Pulse of the Universe. Tehachapi, Calif.: America West Publishers, 1990.

——. The Bridge to Infinity. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 1997.

Chatelain, Maurice. Our Cosmic Ancestors. Sedona, Ariz.: Temple Golden Publications, 1988.

Childress, David Hatcher. Lost Cities of China, Central Asia & India. Stelle, 111.: Adventures Unlimited Press, 1985.

——. Lost Cities and Ancient Mysteries of South America. Stelle, 111.: Adventures Unlimited Press, 1986.

——. Lost Cities and Ancient Mysteries of Africa and Arabia. Kempton, III: Adventures Unlimited Press, 1990.

——. Lost Cities of North & Central America. Stelle, 111.: Adventures Unlimited Press, 1992.

——.Ancient Tonga & The Lost City ofMu'a. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 1996.

——. Lost Cities of Atlantis, Ancient Europe and the Mediterranean. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 1996.

——. Technology of the Gods: The Incredible Sciences of the Ancients. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 2000.

The Chronicle ofAnakor by Karl Brugger. Stangrist.com: Adventures into the Unknown! Website. www.stangrist.com/Akakor.pdf.

Cabrera, Javier. The Message of the Engraved Stones of/CA. Self-published, 1976.

"Civilization Collapse." Blog of Joshua Paul, civilizationcollapse. blogspot.co.uk/2009/03/Gobekli-tepe.html.

Clark, R.T. Rundle. Myth and Symbol in Ancient Egypt London: Thames & Hudson, 1959.

Collins, Andrew. From the Ashes of Angels: The Forbidden Legacy of a Fallen Race. London: Michael Joseph, 1996.

——. Gods of Eden: Egypt's Lost Legacy and the Genesis of Civilisation. London: Headline, 1998.

——. Gateway to Atlantis: The Search for the Source of Lost Civilisation. London: Headline, 2000.

"Conclusions of the First Internationals Scientific Conference About the Bosnian Pyramids." Internationals Scientific Conference Bosnian Valley of the Pyramids Website, www.icbp.ba/2008/.

Colvin, Verplanck. Geographical and Mathematical Discussion of Plutarch's Account of Ancient Voyages to the New World. New York: Albany Institute of History and Art, C. Van Benthuysen & Sons, 1893.

Coonan, Clifford. "A Meeting of Civilisations: The Mystery of China's Celtic Mummies." The Independent, March 5, 2012. Available on-line at lewrockwell.com/spl4lchina-celtic-mummies.html.

Cordier, Henri. The Travels of Marco Polo. Toronto, Ontario: Courier Dover Publications, 1993.

Cremo, Michael, and Richard L. Thompson. Forbidden Archaeology: The Hidden History of the Human Race. San Diego, Calif.: Bhaktivedanta Institute, 1993.

Cruttenden, Walter. Lost Star of Myth and Time. Pittsburgh, Pa.: St. Lynn's Press, 2006.

Cunliffe, Barry. Facing the Ocean: The Atlantic and its People. Oxford, UK: Oxford University Press, 2001.

Curry, Andrew. "Göbekli Tepe: The World's First Tmeple?" Smithsonian magazine, November 2008. www.smithsonianmag. comlhistory-archaeologylgobekli-tepe.html.

Dames, Michael. Mythic Ireland. London: Thames & Hudson, 1992.

De Jonge, Reinoud M., and Jay Stuart Wakefield. How the Sun God Reach America, c.2500 BC: A Guide to Megalithic Sites. Kirkland, Wash.: MCS Inc., 2002.

De Solla Price, Derek J. "2,000 Year Old Greek Computer Calculated Motions of Stats and Planets." Freedom Network—williambova. net Website, uts,cc,utexas,edu! ~ wbovalfnlhistoryl2000_6_01.htm. From the June 1959 issue of Scientific American (pp. 60-67); updated September 28,1998 by Rupert Russell.

——. "An Ancient Greek Computer." Hellenica Website, www. mla-hanas.de/Greeks/SCAMKythera.htm. From the June 1959 issue of Scientific American (pp. 60-67).

Devereux, Paul. Re-Visioning the Earth: A Guide to Opening the Healing Channels Between Mind and Nature. New York: Fireside, 1996.

——. The Long Trip: A Prehistory of Psychedelia. New York: Penguin/Arkana, 1997.

——. Stone Age Soundtracks: The Acoustic Archaeology of Ancient Sites. London: Vega, 2001.

Dunbavin, Paul. The Atlantis Researches: The Earth's Rotation in Mythology and Prehistory. Long Eaton, UK: Third Millennium Publishing, 1995.

Dunne, J. W. An Experiment with Time. Hampton Roads Publishing Company, 2001.

"Egypt Politics & Security." Menas Associates Website, September 10, 2008. www.menas.co.uk/pubsamples/Egypt%20Politics%20and%20Security%20- %2009.10.08.pdf.

"Egyptian Flare, Sedona Connection." Sedona Red Rock News Website, August 15, 2007. www.redrocknews.com/ news/egyptian-flare-sedona-connection. html.

Ellis, Ralph. Scota: Egyptian Queen of the Scots. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 2006.

Erlingsson, Ulf. Atlantis: From a Geographer's Perspective: Mapping the Fairy Land. Miami Springs, Fla.: Lindorm Publishing, 2004.

Evans, Lorraine. Kingdom of the Ark: The Startling Story of How the Ancient British Race Is Descended from the Pharaohs. London: Simon & Schuster, 2000.

Faulkner, R.O. The Ancient Egyptian Book of the Dead. London: The British Museum Press, 2004.

Finley, Moses. "Simon Hornblower." The World of Odysseus, Folio Society, 2002.

Flavin, Richard. "Falling into Burrows' Cave." Flavin's Corner Website, www.flavinscorner.com/falling.htm.

Flem-Ath, Rand, and Rose Flem-Ath. When The Sky Fell: In Search of Atlantis. New York: St Martin's Press, 1995.

Forsyth, T.D., Report of a Mission to Yarkund. Calcutta, India: Foreign Department Press, 1875.

Freeth, T., et al. "Decoding the ancient Greek Astronomical Calculator Known as the Antikythera Mechanism. Nature, volume 444, November 30, 2006, pp. 587-91. Available at www. nature.com/nature/journal/v444/n7119/abs/nature05357.html.

Gerard, Alice. Glozel: Bones of Contention. New York: iUniverse, Inc. 2005.

Gerber, Pat. Stone of Destiny. Edinburgh: Canongate, 1997.

Gill, N.S. "Atlantis: Plato's Atlantis from the Timaeus." About.com Website, Ancient/Classical History section, ancienthistory. about. comlodllostcontinentlqtl072507Atlantis.htm.

Gimbutas, Marija. The Goddesses and Gods of Old Europe, 6500- 3500 BC: Myths and Cult Images. Berkeley, Calif.: California University Press, 1982.

Gooch, Stan. Cities of Dreams: When Women Ruled the Earth. London: Aulis Books, 1995.

Grann, David. The Lost City of Z: A Legendary British Explorer's Deadly Quest to Uncover the Secrets of the Amazon. New York: Simon & Schuster, 2009.

Hale, Christopher. Himmler's Crusade: The True Story of the 1938 Nazi Expedition into Tibet. London: Bantam Press, 2003.

Hancock, Graham. Fingerprints of the Gods: A Quest for the Beginning and the End. London: Heinemann, 1995.

——. Underworld: Flooded Kingdoms of the Ice Age. London: Michael Joseph, 2002.

Hancock, Graham. "Information on the Great Pyramid and Sphinx." Morgana's Observatory Website, www.dreamscape.com/morgana/_hancock.htm.

Hancock, Graham, and Robert Bauval. Keepers of Genesis: A Quest for the Hidden Legacy of Mankind. London: Heinemann, 1996

Hapgood, Charles. Maps of the Ancient Sea Kings: Evidence of Advanced Civilization in the Ice Age. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 1996.

Hausdorf, Hartwig. Die Weisse Pyramide: Ausserirdische Spuren in Ostasien. Munich, Germany: Langen Müller, 1994.

——. Nicht von dieser Welt: Dinge, Die Es Nicht Geben Dürfte. Munich, Germany: Herbig, 2008.

Hawass, Zahi. "Keeping the Great Sphinx's Paws Dry." Zahi Hawass's Website, www.drhawass.com/blog/keeping-great-sphinx's-paws-dry.

——. "Sphinx Scientific Update Report." Zahi Hawass's Website. www.drhawass. com/blog/sphinx-scientific-update-report.

——. "The Story of the Sphinx." www.drhawass.com/blog/story-sphinx.

Hearn, Kelly. "Ancient 'Lost City' Discovered in Peru, Official ClaiMS" National Geographic News Website, January 16, 2008. news.nationalgeographic.com/news/2008/01/080116-lost-city.html.

Hope, Orville L. 6000 Years of Seafaring. Gastonia, N.C.: Self-published, 1983.

Hubbard, Harry. Ancient Mediterranean Treasure in North America: Tomb Chronicles Parti. Coosa, Ga.: Lazeria Music and Publishing, 2006.

James, Peter, and Nick Thorpe. Ancient Mysteries. New York: Ballantine Books, 1999.

Joseph, Frank. The Lost Pyramids of Rock Lake: Wisconsin's Sunken Civilization. St. Paul, Minn.: Galde Press, 1992.

——. Atlantis in Wisconsin: New Revelations About Lost Sunken City. St. Paul, Minn.: Galde Press, 1995.

——. The Lost Treasure ofKingJuba: The Evidence ofAfriancs in America Before Columbus. Rochester, Vt: Bear & Co., 2003.

Kelley, David H., Eugene F. Milone, and A.F. Aveni. Exploring Ancient Skies: An Encyclopedic Survey of Archaeoastronomy. NewYork: Springer, 2005.

Knox, Tom. "Do These Stones Mark the Site of the Garden of Eden?" Mail Online Website, March 5, 2009. www.dailymail. co.uk/sciencetech/article-1157784/Do-mysterious-stones-mark-site-Garden-Eden. html.

Langdon, Robert John. Prehistoric Britain: The Stonehenge Enigma. Epping, UK: ABC Publishing Group, 2010.

Lawton, Ian, and Chris Ogilvie-Herald. Gizeh: The Truth. The People, Politics & History Behind the World's Most Famous Archaeological Site. London: Virgin Books, 1999.

Lehner, Mark. The Complete Pyramids. London: Thames & Hudson, 1997.

Lewis-Williams, David. The Mind in the Cave: Consciousness and the Origins of Art. London: Thames & Hudson, 2002.

Lhote, Henri. The Search for the Tassili Frescoes: The Rock Paintings of the Sahara. London: Hutchinson, 1959.

Little, Greg. "Dr. Ray Brown's 'Atlantean' Crystal: What Is the Full Story?" Alternate Perceptions Magazine, issue #155 December 2010. Available at the Alternate Perceptions Magazine Online Website www. mysterious-america. net/brown 'scrystal. html.

Liu, Xinru (2001), "Migration and Settlement of the Yuezhi-Kushan. Interaction and Interdependence of Nomadic and Sedentary Societies," Journal of World History 12 (2): 261-292.

Maclellan, Alec. The Lost World ofAgharti: The Mystery of Vril Power. London: Souvenir Press, 1996.

Mahan, Joseph B. The Secret: America in World History Before Columbus. Columbus, Ga.: Self-published, 1983.

——. North American Sun Kings: Keepers of the Flame. Columbus, Ga.:ISAC Press, 1992.

"Maltese Claims Extraordinary Discovery in Sahara Desert." The Malta Independent Online Website, December 23, 2007. www.independent, com. mt/news. asp ?newsitemid=62457.

Mann, Charles C. 1491: New Revelations of the Americas Before Columbus. New York: Vintage Books, 2005.

Marchant, Jo. Decoding the Heavens: Solving the Mystery of the World's First Computer. London: William Heinemann, 2008.

Marshall, Peter. Europe's Lost Civilization: Uncovering the Mysteries of the Megaliths. London: Headline, 2004.

Maspero, Gaston. Etudes de Mythologie et d'Archeologie Egyptiennes, volume 2. Paris: Lerouxm 1893.

McKenna, Terence. Food of the Gods: The Search for the Original Treeof Knowledge.New York: Bantam Books, 1993.

McKerracher, Archie. "Was Arthur a Scot?" ftp.cirr.com/pub/ SCRIBE/History /Arthscot. Txt.

Meehan, Cary. The Traveller's Guide to Sacred Ireland. Gothic Image Publications Website, www.gothicimage.co.uk/books/ sacredirelandl.html.

Mehler, Stephen S. The Land of Osiris: An Introduction to Khemitology. Kempton, 111.: Adventures Unlimited Press, 2001.

Menzies, Gavin. 1421: The Year China Discovered the World. London: Bantam Press, 2002.

——. 1434: The Year a Magnificent Chinese Fleet Sailed to Italy and Ignited the Renaissance. London: HarperCollins, 2008.

——. The Lost Empire of Atlantis: History's Greatest Mystery Revealed. London: Swordfish, 2011.

Mestdagh, Marcel. De Vikingen bij Ons: Het Grote Leger (879-892) in Belgie en Frankrijk. Ghent, Belgium: Stichting Mens & Kultuur, 1989.

——.Atlantis: Het Ile-de-Framce = het Atlantis van Plato. Ghent, Belgium: Stichting Mens & Kultuur, 1990.

Michell, John. The Dimensions of Paradise: The Proportions and Symbolic Numbers of Ancient Cosmology. San Francisco, Calif.: Harper & Row, 1988.

——.At the Centre of the World. Polar Symbolism Discovered in Celtic, Norse and Other Ritualized Landscapes. London: Thames and Hudson, 1994.

Moffat, Alistair. The Sea Kingdoms: The Story of Celtic Britain & Ireland. London: HarperCollins, 2001.

——. Before Scotland: The Story of Scotland Before History. London: Thames & Hudson, 2005.

Morrison, Tony. Pathways to the Gods: The Mystery of the Andes Lines. Chicagolll.: Academy Chicago Publishers, 1988.

"The Museum Gallery: The Antikythera Mechanism." The International Society for the Research and Preservation of Paranormal Artifacts Website, www.lehigh.edu/ ~xOlOI antikythera.html.

Naydler, Jeremy. Temple of the Cosmos: The Ancient Egyptian Experience of the Sacred. Rochester, Vt.: Inner Traditions, 1996.

——. Shamanic Wisdom in the Pyramid Texts. The Mystical Tradition of Ancient Egypt. Rochester, Vt.: Inner Traditions, 2005.

Neugebauer, Otto, and Richard A. Parker. Egyptian Astronomical Texts I: The Early Decans. Providence, R.I.: Brown University Press, 1960.

Nur, Amos, with Dawn Burgess. Apocalypse: Earthquakes, Archaeology, and the Wrath of God. Princeton, N.J./Oxford, UK: Princeton University Press, 2008.

Oppenheimer, Stephen. Eden in the East: The Drowned Continent of Southeast Asia. London: Phoenix, 1999.

Osmanagic, Muris. About the Cultural Layer of the Bosnian Pyramid. Sarajevo: Private publication, 2008.

Petre, J. "Soul-searching Doctors Find Life After Death," The Sunday Telegraph, October 22, 2000.

Picknett, Lynn, and Clive Prince. The Stargate Conspiracy: Revealing the Truth Behind Extraterrestrial Contact, Military Intelligence and the Mysteries of Ancient Egypt. London: Little, Brown & Co, 1999.

Piggott, Stuart. Ancient Europe. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1965.

Pinchbeck, Daniel. 2012: The Return of Quetzalcoatl New York: Jeremy Tarcher, 2006.

Pitts, Mike. Hengeworld. London: Arrow, 2001.

Plato, Timaeus. The Internet Classics Archive Website, classics.mit. edu/Plato/timaeus. html.

Poe, Richard. Black Spark, White Fire. Did African Explorers Civilize Ancient Europe? Rocklin, Calif.: Prima Publishing, 1997.

Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland, Volume 8, 1871, p. 80.

Pryor, Francis. Seahenge: A Quest for Life and Death in Bronze Age Britain. London: HarperCollins, 2002.

Radka, Lary Brian (ed). The Electric Mirror on the Pharos Lighthouse and Other Ancient Lighting. Parkersburg, W.V.: The Einhorn Press, 2006.

Rice, Michael. Egypt's Making: The Origins of Ancient Egypt 5000-2000 BC. London: Routledge, 1990.

Richer, Jean. Sacred Geography of the Ancient Greeks: Astrological Symbolism in Art, Architecture, and Landscape. Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1994.

Ritter, Thomas. "Die Goldene Tempelbibliothek von Mu." Erlebnis Reisen Website, August 2010.

"The Road to Now." Human Journey Website, www.humanjourney. usll491.html.

Rolleston, Thomas William. Myths & Legends of the Celtic Race. New York: Mundus Publishing, 1911.

Rudgley, Richard. The Lost Civilizations of the Stone Age. New York: The Free Press, 1999. Rydholm, Fred. Michigan Copper: The Untold Story. Marquette,

Mich.: Winter Cabin Books, 2006.

Salazar, Fernando, and Edgar Salazar. Cusco and the Sacred Valley of the Incas. Cusco, Peru: Tanpu, 2003.

Sarmast, Robert. Discovery of Atlantis: The Startling Case for the Island of Cyprus. San Rafael, Calif.: Origin Press, 2004.

Saxena, Shobhan. "The Mother of All Civilisations." The Times of India Website, December 16, 2007. articles.timesofindia. indiatimes. com/2007-12-16/science/27988573_1 _civilisation- pyramids-discovery.

Scheie, Linda, and David Friedel. A Forest of Kings: The Untold Story of the Ancient Maya. New York: William Morrow, 1990.

Scheie, Linda, and Peter Mathews. The Code of Kings: The Language of Seven Sacred Maya Temples and Tombs. New York: Scribner, 1998.

Scherz, James P., and Russell E. Burrows. Rock Art Pieces from Burrow's Cave. Voll. Madison, Wise: Ancient Earthworks Society, 1992.
Schmidt, Klaus. Sie Baute die Ersten Tempel: Das Rätselhafte Heiligtum der Steinzeitjäger. Munich: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2006.
Schulz, Hellmut. Callanish: A Guide to the Standing Stones and the Callanish Complex. 1990.
Schwartz, Jeffrey H. Sudden Origins. Fossils, Genes, and the Emergence of Species. New York: John Wiley, 1999.
Sellers, Jane. The Death of the Gods in Ancient Egypt: An Essay on Egyptian Religion and the Frame of Time. London: Penguin, 1992
Settegast, Mary. Plato, Prehistorian: 10,000 to 5,000BC: Myth, Religion, Archaeology. Hudson, N.Y.: Lindisfarne Press, 1990.
Sierra, Javier. "First Report: Inca Gold." The Official Graham Hancock Website. www.grahamhancock.com/forum/SierraJ1-p4. php.
Strabo, Geography. New York: Forgotten Books, 2012.
Sullivan, William. The Secret of the Incas: Myth, Astronomy, and the War Against Time. New York: Crown Publishers, 1996.
Talbot, Michael. The Holographic Universe: The Revolutionary Theory of Reality. San Francisco, Calif.: Harper Perennial, 2011.
Temple, Robert. The Sirius Mystery. London: Sidgwick & Jackson, 1976.
——. The Crystal Sun: Rediscovering a Lost Technology of the Ancient World. London: Century, 2000.
—. Egyptian Dawn. London: Century, 2010.
Temple, Robert, with Olivia Temple. The Sphinx Mystery: The Forgotten Origins of the Sanctuary of Anubis. Rochester, Vt.: Inner Traditions, 2009.
Thorn, Alexander. Megalithic Sites in Britain. Oxford: Oxford University Press, 1976.
Thompson, Gunnar. Nu Sun: Asian-American Voyages 500B.C. Fresno, Calif.: Pioneer Publishing, 1989.
Thomson, Hugh. The White Rock: An Exploration of the Inca Heartland. London: Phoenix, 2001.
Tompkins, Peter. Secrets of the Great Pyramid, London: Allen Lane
Vinci, Felice. The Baltic Origins of Homer's Epic Tales: The Iliad, the Odyssey, and the Migration of Myth. Rochester, Vt.: Inner Traditions, 2006.
Von Däniken, Erich. Arrival of the Gods. Element Books, 1998.
Von Dechend, Hertha, and Giorgio de Santillana. Hamlet's Mill: An Essay Investigating the Origins of Human Knowledge and its Transmission Through Myth. Boston, Mass.: Nonpareil, 1969

Wilford, John Noble. "Mummies, Textiles Offer Evidence of Europeans in Far East." New York Times, May 7,1996. Available at www.nytimes,comII996105/07/science/mummies-textiles-offer- evidence-of-europeans-in-far-east. html?pagewanted=all&src =pm

Wilkens, Iman Jacob. Where Troy Once Stood: The Mystery of Homer's Iliad and Odyssey Revealed. Groningen, Netherlands: Gopher Publishers, 2005.

Wilkins, Harold. Secret Cities of Old South America. New York: Cosimo Classics, 2008.

Wilson, Colin. From Atlantis to the Sphinx. Recovering the Lost Wisdom of the Ancient World. London: Virgin Books, 1996. Wood, Michael. The Road to Delphi: The Life and Afterlife of Oracles. London: Chatto & Windus, 2004.

Xianlin, Ji, et al. The Ancient Corpses of Xinjiang: The Peoples of Ancient Xinjiang and Their Culture. Beijing: CIP, 1999.

Yenne, Bill. Cities of Gold: Legendary Kingdoms, Quixotic Quests, and the Search for Fantastic New World Wealth. Yardley, Pa.: Westholme, 2011.

Zangger, Eberhard. The Flood from Heaven: Deciphering the Atlantis Legend. New York: William Morrow, 1992.

Zapp, Ivar and George Erikson. Atlantis in America. Navigators of the Ancient World. Kempton: Adventures Unlimited Press, 1998.

Zitman, Wim. Kosmische Slinger der Tijden. Hollandscheveld: De Ring, 1993.

——. Sterrenbeeld van Horus. Uniek kleitablet brengt bakermat van voorouders van de Egyptische beschaving in kaart. Baarn: Tirion, 2000.,

"Dünya çapında yapılan son arkeolojik keşiflerin ışığında uygarlığın bulanık başlangıcının aydınlatılışı."
-*Meleklerin Küllerinden* ve *Cennetin Tanrıları* kitaplarının yazarı Andrew Collins

Tarih kitapları uygarlığın başlangıcı ve gelişimi hakkında bize tüm gerçekleri anlatıyor mu? Yoksa tarih bize öğretilenden çok daha eski ve çok daha karmaşık mı?

Okuldaki ders kitaplarımız 6000 yıl önce yerleşik hayata geçen Sümer uygarlığından çok az bahseder, ama Eriha ve Türkiye'deki Göbekli Tepe alanlarındaki en son arkeolojik buluntular, uygarlığın MÖ 10.000'e dayandığını gösteriyor.

Kayıp Uygarlıklar Muamması şu gerçekleri ortaya seriyor:

- **Bosna piramitleri ve "Eski Avrupa" uygarlığı gibi bilinen kültürlerin kayıp yönlerini.**
- **Uygarlık tarihinin yeniden yazılmasına yol açan Göbekli Tepe'nin gizemini.**
- **Yavaş yavaş yeniden keşfedilen Amazon ve Güney Amerika'nın "altın" şehirlerini.**
- **Antikythera cihazı gibi kayıp teknolojilerin büyüleyici örneklerini.**
- **Atlantis'in varlığı ve nerede bulunduğu hakkındaki güncel araştırmaları.**

Dünyada satış rekorları kıran yazar Philip Coppens, tarihi ve arkeolojik kayıtları inceleyerek uygarlığın şu anda kabul edilenden çok daha eski, çok daha ileri ve çok daha karmaşık olduğunu ve bunları destekleyen sağlam kanıtların bulunduğunu gösteriyor. Tarih kitaplarının baştan yazılmasının zamanı geldi!